LAVINIA DELCEA

Cursa orașelor pentru dezvoltare

PRESA
UNIVERSITARĂ
CLUJEANĂ

LAVINIA SIDONIA DELCEA

CURSA ORAȘELOR PENTRU DEZVOLTARE

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2017

Referenţi ştiinţifici:

Prof. univ. dr. habil. Daniel Bădulescu
Prof. univ. dr. Anca Otilia Dodescu
Conf. univ. dr. Ioana Teodora Meșter

ISBN 978-606-37-0137-5

© 2017 Autoarea volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parţială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autoarei, este interzisă şi se pedepseşte conform legii.

Tehnoredactare computerizată: Alexandru Cobzaș

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400971 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Cuprins

Lista acronimelor **7**

Lista figurilor **9**

Lista tabelelor **11**

Introducere **13**

Capitolul 1. Dezvoltarea economică și dezvoltarea economică locală **21**

1.1. Dezvoltarea ca fenomen economic 21
1.1.1. Originile ideilor dezvoltării economice 21
1.1.2. Teorii ale dezvoltării economice 24
1.1.3. Modele de dezvoltare economică 34

1.2. Dezvoltarea economică locală 37
1.2.1. Redefinirea conceptului de dezvoltare economică locală 38
1.2.2. Factorii dezvoltării economice locale 40
1.2.3. Măsurarea dezvoltării economice locale 44

1.3. Concluzii 50

Capitolul 2. Politici de dezvoltare economică locală **53**

2.1. Abordări ale politicilor de dezvoltare economică locală 53

2.2. Tipologia politicilor de dezvoltare economică locală 56

2.3. Fundamentarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de dezvoltare economică locală 59
2.3.1. Metode și practici de fundamentare a proiectelor de investiții: Analiza Cost–Beneficiu, Analiza Cost–Eficacitate și Analiza Multi-Criterială 60
2.3.2. Monitorizarea politicilor de dezvoltare economică locală 64
2.3.3. Evaluarea politicilor de dezvoltare economică locală. Construirea și testarea Indicelui de evaluare a eficienței politicilor de dezvoltare economică locală 64

2.4. Politici de dezvoltare economică locală în contextul românesc 69
2.4.1. Politici de stimulare a dezvoltării firmelor și a creării altora noi 69
2.4.2. Politici de dezvoltare a capitalului uman 71
2.4.3. Politici de atragere a investitorilor străini. Aplicarea teoriei jocului ca mijloc de stabilire a tacticii optime pentru atragerea investitorilor 71

2.5. Politici bugetare locale derulate în România 79
2.5.1. Utilizarea cheltuielilor publice pentru stimularea dezvoltării economice locale 79

2.5.2. Rolul estimării veniturilor în dimensionarea şi execuţia cheltuielilor. Modelarea econometrică a veniturilor municipiului Oradea utilizând analiza seriilor de timp 82

2.6. Concluzii 115

Capitolul 3. Politici bugetare locale. Studiu de caz: municipiul Oradea 119

3.1. Analiza politicilor de dezvoltare economică locală derulate de municipiul Oradea 126
3.1.1. Parcul Industrial Euro Business I 127
3.1.2. Parcul Industrial Euro Business II 128
3.1.3. Regulamentul pentru stimularea atragerii de investiţii în municipiul Oradea 129
3.1.4. Centrul non-profit de susţinere a afacerilor 131
3.1.5. Pregătirea resurselor umane 131

3.2. Cheltuielile de investiţii ale municipiului Oradea şi fondurile structurale 133
3.2.1. Analiza cheltuielilor de investiţii ale municipiului Oradea 133
3.2.2. Fondurile structurale – sursă de finanţare a proiectelor de investiţii publice 137
3.2.3. Analiza derulării investiţiilor publice finanţate din fonduri structurale 142

3.3. Politicile bugetare locale ale municipiului Oradea şi dezvoltarea economică. Propuneri de maximizare a impactului politicilor bugetare locale asupra dezvoltării economice 145

3.4. Concluzii 148

Concluzii finale şi contribuţii personale 151

Referinţe bibliografice 157

Anexe 169

Anexa nr. 1. Situaţia proiectelor derulare de DMPFI la începutul anului 2014 169

Anexa nr. 2. Chestionar 175

Lista acronimelor

ACB	–	Analiza Cost–Beneficiu
ACE	–	Analiza Cost–Eficacitate
ADRNV	–	Agenţiei de Dezvoltare Regională Nord–Vest
AMC	–	Analiza Multi–Criterială
CONSCISE	–	Contribution of Social Capital in the Social Economy to Local Economic Development in Western Europe
DEL	–	Dezvoltare economică locală
GCI	–	Global Competitiveness Index
GII	–	Gender Inequality Index
HDI	–	Human Development Index
HIV	–	Human Immunodeficiency Virus
IHDI	–	Inequality-adjusted Human Development Index
IMM	–	Întreprinderi mici şi mijlocii
INSSE	–	Institutul Naţional de Statistică
ISEW	–	The Index of Sustainable Economic Welfare
MEW	–	Measurable Economic Welfare
MPI	–	Multidimensional Poverty Index
NPBS	–	Non-Profit Business Services
OECD	–	Organizaţia de Cooperare şi Dezvoltare Economică
PIB	–	Produsul intern brut
PIDI	–	Planul Integrat de Dezvoltare Urbană
PNB	–	Produsul naţional brut
PPC	–	Paritatea puterii de cumpărare
PQLI	–	Physical Quality of Life Index
RIRF	–	Rata internă de rentabilitate financiară
SCI	–	Sustainable Competitiveness Index
SWOT	–	Strenghts Weaknesses Opportunities Threaths
UNESCO	–	Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Stiinta şi Cultură
UNDP	–	Programul de Dezvoltare a Naţiunilor Unite
VFNA	–	Valoarea financiară netă actualizată
WDI	–	World Development Indicators
WEF	–	World Economic Forum

Lista figurilor

Figura nr. 1. Traiectoria optimă a facilităţilor fiscale utilizând echilibrul Nash–Bayes pentru $J = \{10, \{R_i\}_{1\leq i\leq 10}, \{\Pi_i(\cdot)\}_{1\leq i\leq 10}\}$ şi $R_{\min} = 0{,}5\%$ şi $R_{\max} = 1\%$ 75

Figura nr. 2. Traiectoria optimă a facilităţilor fiscale utilizând echilibrul Nash-Bayes pentru $J = \{10, \{R_i\}_{1\leq i\leq 10}, \{\Pi_i(\cdot)\}_{1\leq i\leq 10}\}$ şi $R_{\min} = 0{,}5\%$ şi $R_{\max} = 5\%$. 76

Figura nr. 3. Facilităţi fiscale în condiţii de echilibru Nash-Bayes, când există 3 jucători autorităţi publice şi pentru diferite valori ale investiţiei şi ale ratelor de impozitare 78

Figura nr. 4. Evoluţia cotelor defalcate din impozitul pe venitul global înregistrate de municipiul Oradea în perioada ianuarie 2006-aprilie 2014 89

Figura nr. 5. Corelograma seriei cotelor defalcate din impozitul pe venitul global desezonalizată şi diferenţiată de ordinul 1 91

Figura nr. 6. Histograma erorilor – seria cote defalcate din impozitul pe venitul global 93

Figura nr. 7. Previziunea variabilei cote defalcate din impozitul pe venitul global desezonalizată şi staţionarizată 94

Figura nr. 8. Evoluţia veniturilor încasate din impozite şi taxe pe proprietate de către municipiul Oradea în perioada ianuarie 2006 – aprilie 2014 95

Figura nr. 9. Corelograma seriei desezonalizată a veniturilor încasate din impozite şi taxe pe proprietate 96

Figura nr. 10. Histograma erorilor – seria venituri încasate din impozite şi taxe pe proprietate 98

Figura nr. 11. Previziunea variabilei impozite şi taxe pe proprietate desezonalizată 99

Figura nr. 12. Evoluţia veniturilor din proprietate ale municipiului Oradea în perioada ianuarie 2006-aprilie 2014 99

Figura nr. 13. Corelograma seriei desezonalizată a veniturilor din proprietate 100

Figura nr. 14. Histograma erorilor – seria venituri din proprietate 103

Figura nr. 15. Previziunea variabilei dependente venituri din proprietate desezonalizată 104

Figura nr. 16. Evoluţia subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii în perioada ianuarie 2006 – aprilie 2014 104

Figura nr. 17. Corelograma seriei subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii primite de către municipiul Oradea desezonalizată 105

Figura nr. 18. Histograma erorilor – seria subvenţii de la bugetul de stat şi de la alte administraţii 108

Figura nr. 19. Previziunea variabilei dependente – subvenţii de la bugetul de stat 108

Figura nr. 20. Evoluția sumelor defalcate din TVA înregistrate de către municipiul Oradea în perioada ianuarie 2006-aprilie 2014 109
Figura nr. 21. Corelograma seriei desezonalizată a sumele defalcate din TVA 110
Figura nr. 22. Histograma erorilor – seria sume defalcate din TVA 112
Figura nr. 23. Previziunea variabilei dependente – sumele defalcate din TVA desezonalizată 113
Figura nr. 24. Contribuția regiunilor la formarea PIB în 2013 119
Figura nr. 25. Indicii de disparitate ai regiunilor de dezvoltare ale României față de media națională în anul 2013 120
Figura nr. 26. Diferențele Indicilor de disparitate ai regiunilor de dezvoltare ale României față de media națională în anul 2013 121
Figura nr. 27. Variația indicilor de disparitate a Regiunii Nord-Vest față de nivelul mediu național 122
Figura nr. 28. Distribuția valorii adăugate pe activități în anul 2013 în regiunea Nord–Vest 123
Figura nr. 29. Disparități ale județelor față de media regiunii Nord-Vest 2013 124
Figura nr. 30. Rata șomajului (%) și populația ocupată (mii persoane) în județele regiunii NV în 2013 125
Figura nr. 31. Evoluția facilităților fiscale acordate de municipiul Oradea 130
Figura nr. 32. Evoluția indicatorul privind cheltuielile de investiții 133
Figura nr. 33. Planificarea versus execuția investițiilor publice în anul 2013 135
Figura nr. 34. Prezentarea comparativă a investițiilor 135
Figura nr. 35. Investiții planificate vs. executate cu evidențierea fondurilor nerambursabile 136
Figura nr. 36. Situația proiectelor cu finanțare nerambursabilă derulate de municipiul Oradea 137
Figura nr. 37. Domeniile proiectelor în impementare și finalizate în anul 2013 139
Figura nr. 38. Ponderea fondurilor nerambursabile în investițiile derulate în anul 2013 de către municipiul Oradea, pe capitole bugetare 140
Figura nr. 39. Procentul de execuția a fondurilor europene destinate cheltuielilor de investiții ale municipiului Oradea în anul 2013 141
Figura nr. 40. Evoluția factorilor dezvoltării economice locale a municipiului Oradea 146
Figura nr. 41. Evoluția indicatorilor dezvoltării economice locale a municipiului Oradea 147

Lista tabelelor

Tabelul nr. 1. Contribuţii la evoluţia teoriei dezvoltării economice 25
Tabelul nr. 2. Coeficienţii de importanţă ai sub-indicilor GCI 47
Tabelul nr. 3. Evoluţia obiectivelor politicilor de dezvoltare economică locală 53
Tabelul nr. 4. Rezumatul problemelor, cauzelor şi soluţiilor tipice cu referire la activitatea economică 57
Tabelul nr. 5. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru CDIV_SA 90
Tabelul nr. 6. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru CDIV_SA_D 90
Tabelul nr. 7. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp 92
Tabelul nr. 8. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test 92
Tabelul nr. 9. Testarea homoscedasticităţii erorilor – ARCH Test 93
Tabelul nr. 10. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru VITP_SA 95
Tabelul nr. 11. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp 96
Tabelul nr. 12. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test 97
Tabelul nr. 13. Testarea independenţei erorilor – ARCH Test 98
Tabelul nr. 14. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru VP_SA 100
Tabelul nr. 15. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp 101
Tabelul nr. 16. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test 102
Tabelul nr. 17. Testarea independenţei erorilor – ARCH Test 102
Tabelul nr. 18. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru SB_SA 105
Tabelul nr. 19. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp 106
Tabelul nr. 20. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test 107
Tabelul nr. 21. Testarea homoscedasticităţii erorilor – ARCH Test 107
Tabelul nr. 22. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru SD_SA 109
Tabelul nr. 23. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp 110
Tabelul nr. 24. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test 111
Tabelul nr. 25. Testarea independenţei erorilor – ARCH Test 112
Tabelul nr. 26. Rezumatul analizei seriilor de timp 113
Tabelul nr. 27. Modificarea procentuală faţă de anul precedent a valorii adăugate din regiune Nord-Vest 122
Tabelul nr. 28. Variaţia PIB (%) în judeţele Regiunii Nord-Vest faţă de anul precedent 123
Tabelul nr. 29. Rata şomajului la nivelul Regiunii Nord-Vest a României 124
Tabelul nr. 30. Activitatea economică a municipiului Oradea în anul 2012 125
Tabelul nr. 31. Valoarea salariului mediu brut lunar în judeţul Bihor 128
Tabelul nr. 32. Valoarea totală a facilităţilor fiscale acordate de municipiul Oradea 130

Tabelul nr. 33. Cheltuielile de investiţii ale bugetului consolidat al municipiului Oradea 134
Tabelul nr. 34. Investiţii planificate şi investiţii executate pe ordonatori de credite 136
Tabelul nr. 35. Prevederi şi execuţia investiţiilor municipiului Oradea în anul 2013 140
Tabelul nr. 36. Cauzele întârzierilor activităţilor proiectelor cu finanţare internaţională implementate de municipiul Oradea 142
Tabelul nr. 37. Principalii indicatori şi factori ai dezvoltării economice locale a municipiului Oradea 145

Introducere

Una dintre principalele provocări cu care se confruntă Uniunea Europeană în ultimii ani este reprezentată de disparităţile de dezvoltare dintre statele membre şi dintre regiunile acesteia. Politica regională a Uniunii Europene are menirea de a reduce aceste diferenţe prin canalizarea de resurse financiare spre zonele mai puţin dezvoltate prin intermediul Fondului European de Dezvoltare Regională, Fondului Social European şi a Fondului de Coeziune.

Pentru a elimina disparităţile de dezvoltare dintre regiunile Uniunii Europene, se promovează un efort susţinut şi din partea autorităţilor publice naţionale şi locale, din partea mediului de afaceri şi din partea societăţii civile pentru promovarea şi susţinerea dezvoltării economice.

Doctrina dezvoltării economice a cunoscut o evoluţie impresionantă de la primele încercări de conceptualizare până în prezent, beneficiind de o paletă largă şi diversă de obiective, teorii, modele şi politici care au încercat să prezinte într-un mod cât mai exact felul de manifestare a acesteia, dar mai ales factorii care o determină şi modul în care aceasta poate fi sprijinită. Cauza nivelului diferit de dezvoltare dintre ţări, precum şi modalităţile de stimulare a dezvoltării economice au reprezentat şi continuă să reprezinte un obiectiv de cercetare pentru mulţi economişti, părerile fiind diferite şi anumite noţiuni rămânând până azi nelămurite. Şi noi am fost atraşi de întrebările ridicate de teoria dezvoltării economice, dedicând acesteia trei lucrări publicate în reviste şi cărţi de specialitate (Delcea (Săutiuţ), 2011a, 2011b, 2011c).

În anii ’40 şi în anii ’50, a avut loc o explozie a ipotezelor şi teoriilor privind dezvoltarea economică şi implicit au fost promovate strategii de dezvoltare derivate din noile teorii şi obiective. Aceştia sunt consideraţi a fi anii de pionerat ai noii economii a dezvoltării (Meier şi Seers, 1984, p. 3) al cărei obiectiv era soluţionarea problemelor dezvoltării din statele Asiei, ale Africii şi ale Americii Latine. În acea perioadă majoritatea economiştilor au pus un semn de egalitate între creşterea şi dezvotarea economică. Această perspectivă s-a menţinut până la mijlocul anilor ’70, când reducerea sărăciei a început să devină o componentă majoră a noţiunii de dezvoltare, alături de creşterea economică.

În tot această perioadă, obiectivele dezvoltării economice s-au diversificat, pe măsură ce studiul caracteristicilor economiilor subdezvoltate s-a aprofundat. Astfel, pe lângă creşterea produsului intern brut, politicile şi strategiile de dezvoltare aveau ca scop (Thorbecke, 2006, p. 3–11) menţinerea echilibrului balanţei de plăţi, creşterea gradului de ocupare a forţei de muncă şi reducerea inegalităţii în ceea ce priveşte venitul.

Dublarea preţului ţiţeiului la sfarşitul anilor ’70 şi începutul anilor ’80 a determinat creşterea inflaţiei, schimbări negative în balanţa contului curent, încetinirea expansiunii comerţului internaţional şi scăderea ratelor de creştere economică în majoritatea statelor lumii şi cu precădere în cele dezvoltate care au intrat astfel în recesiune. Politicile antiinflaţioniste promovate de către statele industrializate au determinat o scădere drastică a cererii, influenţând astfel producţia, comerţul internaţional şi preţul bunurilor primare. Această încetinire s-a făcut puternic resimţită şi în ţările în curs de dezvoltare care au înregistrat, pentru prima dată în perioada postbelică, o scădere generală a producţiei şi a venitului pe cap de locuitor. Aceste aspecte împreună cu mărirea deficitelor bugetare şi ale balanţei de plăţi, precum şi cu creşterea ratelor dobânzii au dus la

apariția unei crize a datoriilor în țările subdezvoltate și în curs de dezvoltare. Ca urmare a acestei crize, statele afectate au fost nevoite să adopte măsuri stringente de stabilizare și ajustare. Astfel, reformele naționale de ajustare la noul mediu economic internațional au devenit principalele politici de dezvoltare promovate, insistându-se asupra reformelor structurale și schimbărilor instituționale (United Nations, 1990, p. 3). Stabilizarea și ajustarea au continuat să reprezinte obiectivul major al dezvoltării și în prima jumătate a anilor '90. În ciuda redresării economice a unor țări în curs de dezvoltare care găzduiau aproape jumătate din populația lumii, economia mondială per total era încă în stagnare. Soluțiile pentru depășirea acestei stări erau considerate a fi schimbarea instituțională pentru reducerea corupției și facilitarea tranziției de la economiile socialiste sau de comandă la economia de piață, în special în Europa de Est și Africa Sub-Sahariană. A doua jumătate a anilor '90 a fost puternic marcată de crizele financiare din Asia care au inversat tendințele din ultimele decenii de reducere a sărăciei, precum și de schimbările socio-economice din fostele state sovietice, astfel încât reducerea sărăciei în sensul cel mai larg, inclusiv îmbunătățirea condițiilor de sănătate, hrană, educație, a accesului la informație și la bunuri publice, a devenit principalul obiectiv al dezvoltării economice menținut și la începutul secolului al XXI-lea (Thorbecke, 2006, p. 20). Iată deci o trecere a concentrării atenției comunității internaționale dinspre dezvoltarea pur economică înspre dezvoltarea umană.

Economia mondială a început din nou să se redreseze, iar obiectivele dezvoltării economice să se diversifice prin includerea dezvoltării umane, reducerea vulnerabilității populației sărace, protecția mediului, stabilirea de către Organizația Națiunilor Unite a țintelor de dezvoltare a mileniului („Millennium Development Goals") și revizuirea politicilor Fondului Monetar Internațional. În 2008 însă a început o nouă criză economică care a cuprins întreaga lume, afectând puternic sistemul financiar și creșterea și dezvoltarea economică, criză care a început să fie depășită abia începând cu anul 2011.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, conceptul de **dezvoltare economică**, preluat din filozofie și introdus în știința economică de Petty, Smith, Marx, List pentru a defini progresul sau stadiile diferitelor societăți prezintă dezvoltarea ca un proces, ca o „îmbunătățire a bunăstării" sau a producției, ca o trecere de la un stadiu la altul, până la atingerea celui mai înalt nivel de civilizație, prosperitate materială și putere politică (List, 2005, p. 75). Pornind de aici și de la străpungerile determinate în gândirea economică de Schumpeter și sub influența viziunii instituțiilor internaționale, *în perioada anilor '40–'60 economiștii au acordat aceleași valențe dezvoltării și creșterii economice (Lewis, Rostow) ambele fiind văzute ca modificări cantitative pozitive pe termen lung și la diferite nivele ale producției economice sau a venitului pe cap de locuitor.*

Procesul de diferențiere a dezvoltării economice de creșterea economică a avut loc prin alocarea conceptului de dezvoltare a capacității de a surprinde modificările calitative din fizionomia și structura producției economice și din nivelul de trai. Astfel, Olah (1994, p. 133) consideră că dezvoltarea reprezintă o *sporire a volumului fizic sau valoric al producției, la orice nivel de referință, bazată în exclusivitate pe modificarea calitativă a factorilor primari sau direcți ai producției*. Modificările calitative sunt determinate de inovație (Scumpeter, 2004, p. XIX) sau progres tehnic care duc la îmbunătățirea procesului de producție și creșterea productivității, fie prin utilizarea unui număr mai mic de factori de producție, fie prin obținerea unei producții mai mari utilizând același număr de factori.

Plecând de la definirea *conceptului de creștere*, ca și creșterea susținută a unui indicator de mărime, de obicei, Produsul Intern Brut (PIB), pe o anumită perioadă de timp,

respectiv a *conceptului de dezvoltare*, care reprezintă toate schimbările calitative care însoțesc creșterea (Schumpeter, Hirschman, Myrdal, Kuznets, Sen, Rodrik), considerăm *conceptul de creștere* mai restrictiv decât *conceptul de dezvoltare* și aderăm la poziția majorității economiștilor, care consideră că *dezvoltarea economică reprezintă modificarea cantitativă pozitivă pe termen lung și la diferite nivele a producției economice și implicit a structurii economiei, ca urmare a îmbunătățirii calitative a factorilor de producție, având ca rezultat creșterea nivelului de trai a întregii populații.*

Urmărind conceptul de dezvoltare în literatura economică, observăm utilizarea în paralel cu conceptul de dezvoltare economică, a unei familii de concepte derivate și conexe. Deși înțelesul multora dintre acestea este în curs de clarificare, considerăm utilă din punct de vedere teoretic schițarea unei liste de **concepte derivate** conceptului de dezvoltare economică.

Într-o ordine aproximativă a intrării în limbajul economic, pot fi notate: *dezvoltarea regională, dezvoltarea durabilă, dezvoltarea umană, dezvoltarea economică locală* etc.

Din perspectivă regională, arată Dodescu (2013, p.102), problemele legate de creștere și dezvoltare apar tot mai frecvent într-o abordare de tip mixt („mix approach"*)*, care își are originea în procesul de trans-fertilizare („cross-fertilisation process") a trei direcții („paths") ale teoriei economice: economia creșterii („growth economics"), economia dezvoltării („development economics"), economia regională („regional economics"), căi care stau la baza actualei politici regionale a Uniunii Europene. Ca expresie a abordării de tip mixt („mix approach") – afirmă Dodescu (2013, p.103)*,* **dezvoltarea regională** este privită la ora actuală în strânsă corelație cu creșterea economică regională, nu doar ca o chestiune de eficiență în politica economică, ci și ca o chestiune de echitate, altfel spus ca geografie a bunăstării, într-o abordare dinamică complexă de tip spațiu – timp a regiunilor.

Conceptul de **dezvoltare durabilă** a fost lansat pentru prima dată în cadrul Conferinței Organizației Națiunile Unite privind Mediul Înconjurător de la Stockholm în 1972 și consacrat 15 ani mai târziu, o dată cu redactarea Raportului Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, „Viitorul nostru comun", cunoscut și sub numele de „Raportul Brundtland" (United Nations, 1987). Acest Raport a subliniat faptul că dezvoltarea nu înseamă creșterea nivelului de trai doar a unui procent mic al populației, ci al tuturora, și că aceasta nu ar trebui să determine degradarea mediului înconjurător sau epuizarea resurselor.

În cadrul Summit-ului Pământului din 1992 de la Rio de Janeiro, dezvoltarea durabilă primește un nou caracter, acela al reconcilierii dintre economie și mediul înconjurător, pentru susținerea progresului uman la nivelul întregii planete și pentru un viitor îndelungat. În anul 2002 a avut loc în Johannesburg, Summit-ul Mondial pentru Dezvoltare Durabilă, în cadrul căruia s-a analizat progresul făcut spre realizarea dezvoltării durabile și s-a reafirmat angajamentul țărilor participante la susținerea acesteia. Se poate observa astfel că dezvoltarea durabilă este un concept care vine ca răspuns la anumite neajunsuri prezentate de creșterea economică, încercând să augmenteze importanța calității vieții în ansamblul ei, mai complexă decât nevoia așa numitului *homo oeconomicus* de a-și maximiza profitul bănesc.

Putem concluziona astfel că dezvoltarea durabilă reprezintă ansamblul transformărilor calitative și cantitative care se produc în structurile științifico-tehnice și economico-sociale, în mecanismele economice, precum și în modul de gândire și în comportamentul economic al oamenilor, având în vedere protecția mediului și oferirea generațiilor viitoare posibilitatea de a-și satisface propriile nevoi.

Dezvoltarea umană a primit un loc aparte în literatura de specialitate o dată cu apariția primului Raport al Dezvoltării Umane editat de Organizația Națiunilor Unite în 1990. Ea merge mai departe decât dezvoltarea economică, având ca scop nu doar creșterea nivelului de trai al oamenilor, ci și a gradului de educație și a stării de sănătate a acestora.

Dezvoltarea umană, afirmă Amartya Sen (UNDP. About Human Development) are ca preocupare principală tocmai ceea ce stă la baza dezvoltării: sporirea bogăției vieții umane, mai degrabă decât a bogăției economiei în care oamenii trăiesc, care reprezintă doar o parte din viață. Scopul dezvoltării umane după Mahbub ul Haq (UNDP. About Human Development), fondatorul Raportui Dezvoltării Umane, este mărirea posibilităților de alegere a oamenilor, precum și crearea unui mediu favorabil pentru ca oamenii să se poată bucura de o viață lungă, sănătoasă și creativă. În concluzie, dezvoltarea umană are în vedere oamenii, considerându-i ca fiind adevărata bogăție a unei națiuni.

Dacă dezvoltarea economică a beneficiat de studii vaste în literatura de specialitate, **dezvoltarea economică locală** a fost studiată mai degrabă de practicieni, ducând lipsă de o coloană vertebrală teoretică puternică (Rowe, 2009, p.3) ce ar putea fi folosită ca o platformă pentru studiile viitorilor cercetători. Analizând conceptul de dezvoltare economică locală așa cum apare în literatura de specialitate și în lucrările marilor organizații internaționale am constatat cu surprindere că dezvoltarea economică locală este percepută doar ca o politică de creștere sau dezvoltare economică aplicată la nivel local și nu ca dezvoltare economică aplicată la nivel local. Acest lucru ne-a stârnit interesul și ne-a motivat în a cerceta practica și teoria dezvoltării economice locale, în încercarea de a aduce un aport acesteia din urmă.

În cadrul literaturii economice analizate (Tassonyi, Helmsing, James, Ilvento și Hastings, Bartik, Profiroiu, Racovițeanu și Țarălungă, Matei) și a lucrărilor marilor organizații internaționale cu privire la dezvoltarea economică locală se observă rolul central acordat administrației publice locale pentru stimularea dezvoltării economice locale, chiar dacă aceasta se realizează în parteneriat cu mediul de afaceri și cu societatea civilă.

Astfel, Profiroiu, Racovițeanu și Țarălungă (1999, p. 27) consideră că finanțarea dezvoltării locale cade în responsabilitatea administrației publice, recurgerea la finanțare privată efectuându-se doar atunci când s-au epuizat modurile uzuale de finanțare a cheltuielilor publice. De asemenea, conform lui Helmsing (2001, p. 63), administrația publică locală trebuie să fie capabilă să funizeze combinația perfectă de bunuri și servicii publice și să faciliteze contribuția celorlalți actori (întreprinderi private, agenții, ONG-uri, persoane fizice, etc.) la dezvoltarea economică.

Ghidul Națiunilor Unite cu privire la dezvoltarea economică locală (United Nations, 2003, p. 5) susține recunoașterea poziției de conducere pe care trebuie să o aibă autoritatea publică locală în procesul de programare, aceasta fiind cea care aprobă și își asumă în cele din urmă strategia de dezvoltare. Oricum, susține Ghidul, autoritatea publică locală implementează de obicei activități conexe dezvoltării și este bine integrată în mediul economic prin furnizarea de infrastructură, colectarea taxelor, etc.

Acest lucru este susținut și de lucrările și ghidurile adresate practicienilor dezvoltării economice locale. Astfel, în Ghidul elaborat de Facilitatea de Impact Rapid a Uniunii Europene (2008, p. 4–6) se menționează rolul deosebit de important al administrației publice locale în vederea creării unui context potrivit pentru ca activitatea economică să se intensifice și pentru ca noi locuri de muncă să fie create.

În literatura economică se întâlnesc însă și păreri care pun sub semnul întrebării eficacitatea politicilor de dezvoltare economică locală coordonate de administrația publică. Printre aceștia se numără Cunningham și Meyer-Stamer (2005, p. 2) care susțin

că din experienţa statelor industrializate în ceea ce priveşte activităţile de stimulare a dezvoltării economice locale nu există dovada unui impact clar al acestora. Lucrurile nu stau diferit nici în cazul Americii Latine, afirmă autorii, unde, în ciuda unui efort semnificativ de stimulare a dezvoltării economice locale începând cu anii '90, dovezile privind eficienţa acestuia sunt foarte restrânse.

Cauza lispei de succes a activităţilor de stimulare a dezvoltării economice locale este, conform lui Cunningham şi Meyer-Stamer (2005, p. 2–15), tocmai rolul central acordat guvernelor şi elaborarea strategiilor de dezvoltare înainte ca actorii să cunoască specificul local, să înţeleagă problemele şi să dezvolte relaţii de colaborare. Autorii insistă asupra înţelegerii importanţei creării în primul rând a unei relaţii între actorii economici şi a înţelegerii de către toţi acestea a specificului şi problemelor economiei locale. Doar după ce aceste două condiţii sunt îndeplinite se poate trece la formularea unei strategii care va fi pusă în aplicare de către toţi aceştia, nu doar de autoritatea publică locală. Suntem de acord în parte cu ceea ce afirmă Cunningham şi Meyer-Stamer, considerând că este într-adevăr necesară colaborarea dintre administraţia publică locală, mediul de afaceri şi societatea civilă în vederea identificării măsurilor necesare pentru stimularea activităţii economice. Lipsa acestei colaborări care poate avea loc din diferite motive, nu înseamnă însă că administraţia publică locală este incapabilă în a le coordona (Pritchett şi Woolcock, 2004, p. 191–212), ci că aceasta nu este suficient de bine informată şi nu are sprijin din partea societăţii civile, ceea ce pune în pericol eficacitatea politicilor de dezvoltare locală promovate.

Pe lângă acestea, trebuie avut în vedere că dezvoltarea economică locală depinde într-o anumită măsură (Tödtling, 2011, p. 334) de structurile politice şi instituţionale naţionale (competenţele autorităţilor publice locale, politicile economice naţionale, etc.), de condiţiile şi instituţiile macro-regionale (politica regională europeană şi fondurile structurale) şi de asemenea de regimurile şi instituţiile globale (regimurile internaţionale de schimb şi instituţiile aferente). Paradoxal este faptul că tocmai regiunile şi localităţile mai dezavantajate, care fac în general obiectivul politicilor de dezvoltare endogenă sunt cele cu un potenţial mai scăzut de a găzdui aceste strategii şi cu o nevoie mai mare de resurse externe şi suport guvernamental pentru a stimula dezvoltarea economic locală (Hadjimichalis şi Papamichos, 1991 în Pike, Rodriguez-Pose şi Tomaney, 2011, p. 337).

Având în vedere cele prezentate mai sus, Helmsing (2001, p. 63) prezintă cele trei *caracteristici ale dezvoltării economice locale* aşa cum este ea văzută în prezent:

a) Are *actori multipli*, reuşita sa depinzând de colaborarea dintre sectorul public, privat şi non-guvernamental;

b) Acţionează în *sectoare multiple*: public, privat şi comunitatea locală;

c) Se manifestă pe *niveluri multiple*: chiar dacă se manifestă la nivel local, este dependentă de cadrul economic şi politic global.

Având în vedere actorii care iau deciziile şi alocă resursele necesare stimulării dezvoltării economice locale, Karl Birkholzer (2005, p. 3) clasifică dezvoltarea economică locală în: *dezvoltare venită de sus, dezvoltare venită din exterior, aşteptare pasivă şi dezvoltarea venită din interior*.

În cazul *dezvoltării venite de sus*, actorul principal este statul, acţionând de sus în jos, de la autoritatea centrală la cea regională şi locală, în cazul *dezvoltării venite din exterior* actorii principali sunt investitorii străini, considerându-se că actorii locali consideră că

nu au puterea necesară stimulării dezvoltării economice locale, în cazul în care *actorii locali aşteaptă pasiv* ca dezvoltarea economică locală să aibă loc, soluţia propusă de către Birkholzer (2005, p. 4) pentru cetăţeni este migraţia, iar în ceea ce priveşte *dezvoltarea venită din interior*, rolul cheie este jucat de către actorii locali. Aceasta are loc conform lui Birkholzer (2005, p. 4) atunci când cetăţenii, nedorind sau neputând să migreze, îşi dau seama că nici statul, nici economia de piaţă nu le va împlini nevoile şi nu le va soluţiona problemele, ci ei înşişi trebuie să acţioneze în acest sens. Pricipiul de bază al acestui tip de dezvoltare a fost enunţat de către James Robertson (Robertson, 1985 în Birkholzer, 2005, p. 5) astfel: „Activitate locală pentru populaţia locală utilizând resurse locale".

Chiar dacă Birkholzer diferenţiază clar dezvoltarea venită de sus, de cea pasivă, de cea venită din exterior şi de cea venită din interior, în cadrul economiilor locale acestea nu se întâlnesc separate ci combinate. Astfel s-ar putea ca o administraţie publică locală să beneficieze de sprijin exterior de la bugetul de stat pentru anumite politici de dezvoltare, să deruleze politici de atragere a investitorilor străini şi în acelaşi timp să stimuleze crearea de noi afaceri şi extinderea celor existente de pe plan local.

Tema aleasă în demersul nostru de cercetare ştiinţifică a fost puternic influenţată de activitatea profesională desfăşurată, unde am avut oportunitatea identificării necesităţii clarificării rolului administraţiei publice locale în dezvoltarea economică locală, a instrumentelor prin care aceasta poate stimula dezvoltarea şi a posibilităţii de îmbunătăţire a acestora în vederea creşterii aportului administraţiei publice locale la dezvoltarea economică. Pornind de la experienţa practică acumulată, am stabilit ca şi obiective de studiu cercetarea cadrului teoretic al dezvoltări economice locale, a politicilor de dezvoltare economică locală, în speţă a politicilor bugetare locale, precum şi a legăturii dintre politicile administraţiei publice locale şi dezvoltarea economică a unităţii administrativ teritoriale, pentru ca mai apoi să venim cu o serie de propuneri pentru îmbunătăţirea acesteia, utilizând ca studiu de caz municipiul Oradea.

Scopul fundamental al cercetării în cadrul acestei lucrări este reprezentat de identificarea mijloacelor de maximizare a impactului administraţiilor publice locale româneşti asupra dezvoltării economice, prin intermediul politicilor bugetare derulate.

În vederea atingerii acestui obiectiv principal, a fost necesară stabilirea unor **obiective specifice**, şi anume:

- Analiza doctrinei dezvoltării economice, precum şi a conceptului de dezvoltare economică locală, a determinanţilor şi a modului de măsurare a acesteia;
- Studierea politicilor de dezvoltare economică locală atât cele prezentate în teoria şi practica economică, cât şi cele utilizate în practica românească;
- Identificarea legăturii dintre politicile bugetare locale şi dezvoltarea economică locală, utilizând ca studiu de caz municipiul Oradea, precum şi a mijloacelor de maximizare a acesteia.

Fiecare obiectiv specific a fost urmărit în cadrul a câte unui capitol.

Primului capitol tratează în prima parte evoluţia doctrinei dezvoltării economice începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea când William Petty a abordat pentru prima dată teme de dezvoltare economică şi până în prezent. Doctrina dezvoltării economice a suferit transformări majore între anii '50 şi anii '90, atât în ceea ce priveşte definirea şi obiectivele dezvoltării economice, cât şi teoriile de dezvoltare şi modelele de verificare a acestora. Astfel, dacă în anii '70 guvernul juca un rol central, acumularea

de capital reprezenta motorul dezvoltării economice, comerțului nu i se acorda un rol foarte mare, investițiile străine directe erau evitate, dar se acceptau împrumuturile guvernamentale, în anii '90 guvernul era văzut ca principal obstacol în calea dezvoltării, investiția sectorul privat era considerată cheia dezvoltării, comerțul internațional oferea numeroase avantaje, se evitau împrumuturile guvernamentale și se încurajau investițiile directe (Lindauer și Pritchett, 2002, p. 1–40). În mare această perspectivă se menține și în ziua de azi, ultimul deceniu neaducând idei noi în ceea ce privește dezvoltarea economică și modalitățile de generare a acesteia, ci mai degrabă pune sub semnul întrebării toate politicile adoptate până în prezent și rețetele generale de obținere a dezvoltării. Cu cât ne aplecăm mai mult asupra trecutului și analizăm toate încercările economiștilor de a stimula dezvoltarea economică și de a o încadra într-un tipar, cu atât ne dăm seama că nu există o rețetă a succesului universal valabilă, contextul local ocupând un rol esențial în elaborarea de politici publice. Această ideea a fost adoptată și în crearea de modele de dezvoltare economică, considerându-se în ultimii ani că o analiză contextuală la nivel local poate fi mult mai relevantă decât una a datelor agregate. Totuși, aceasta are numeroase limite printre care se numără capacitatea redusă de generalizare, astfel că literatura economică lasă o imensă poartă deschisă noilor teorii și modele inovatoare privind stimularea dezvoltării economice.

A doua parte a primului capitol este dedicată conceptului de dezvoltare economică locală așa cum apare acesta în literatura de specialitate și în publicațiile marilor organizații internaționale, precum și factorilor determinanți și indicatorilor acesteia. Studiind literatura de specialitate și publicațiile marilor organizații internaționale cu privire la dezvoltarea economică locală, am descoperit că acest termen este incorect utilizat, referindu-se la activitățile sau politicile de creștere sau dezvoltare economică aplicate la nivel local. Ca urmare, am propus redefinirea dezvoltării economice locale prin aplicarea conceptului de dezvoltare economică la nivel local. Pentru identificarea factorilor și indicatorilor de măsurare a dezvoltării economice locale am urmărit mai multe direcții de cercetare. Rezultatele comune ale studiului efectuat au luat forma unui set de factori, respectiv indicatori ai dezvoltării economice locale.

Cercetarea derulată în acest capitol a fost analitică, constând în culegerea de informații, organizarea lor într-un mod logic, prezentarea și analiza celor mai semnificative dintre ele, precum și formularea de concluzii.

În cadrul celui de-al doilea capitol, după analiza literaturii de specialitate cu privire la politicile de dezvoltare economică locală (abordări, tipologie, fundamentare, monitorizare și evaluare), am trecut la studierea politicilor de dezvoltare economică locală utilizate în practica românească. Pentru evaluarea eficienței politicilor de dezvoltare economică locală am construit un indice care măsoară beneficiile și costurile aduse de o politică de acordare de facilități fiscale, iar pentru testarea acestuia am efectuat două simulări de investiții care beneficiază de facilități minime, respectiv maxime din partea municipiului Oradea. Rezultatul cercetării ne-a arătat că această politică este extrem de eficientă atunci când investiția are o valoare mare și este de lungă durată.

În cadrul cercetării politicilor de dezvoltare economică locală aplicate în România am acordat un loc aparte politicilor bugetare locale, facilităților acordate de către municipalități pentru atragerea investitorilor și rolului pe care îl deține estimarea cât mai precisă a veniturilor locale în fundamentarea și execuția cheltuielilor, considerate a fi principalul instrument de stimulare a dezvoltării economice locale deținut de administrația publică locală. În acest sens, am testat utilizarea teoriei jocului pentru simularea diferitelor tactici competitive care pot fi adoptate de autoritatea publică locală pentru

atragerea de investitori, precum și utilizarea analizei seriilor de date pentru estimarea veniturilor publice locale, în vederea îmbunătățirii acestui proces. Pentru testarea utilizării teoriei jocului în competiția dintre administrațiile publice locale de atragere a investitorilor am aplicat teoria echilibrului Nash–Bayes pentru a stabili facilitățile optime care pot fi acordare potențialilor investitori astfel încât aceștia să fie stimulați în a investi. Concluzia cercetării a fost că valoarea optimă a facilităților acordate depinde direct proporțional de numărul de autorități publice locale aflate în competiție pentru atragerea investitorilor.

În vederea îmbunătățirii estimării veniturilor publice locale am construit și testat modele econometrice de serii de timp pentru prognozarea acestora, modele care s-au dovenit a fi valide și deci aplicabile. Ca urmare, propunem folosirea unui mix mai complex de metode de fundamentare a bugetului local, metode care să includă cât mai mulți factori determinanți și care să îmbunătățească acuratețea estimării veniturilor publice locale, eliminând riscul întârzierii, amânării sau anulării din cauza lipsei de resurse financiare a unor investiții publice vitale pentru dezvoltarea economică locală.

Ultimul capitol analizează politicile bugetare locale ale municipiului Oradea în contextul evoluției situației economice la nivel regional și județean, precum și impactul acestora asupra dezvoltării economice locale. Acest capitol se încheie cu o serie de propuneri de maximizare a impactului politicilor bugetare implementate de către autoritățile publice locale românești asupra dezvoltării economice locale. Cercetarea derulată în cadrul acestui ultim capitol a constat în culegerea de date relevante de la Comisia Națională de Prognoză, Institutul Național de Statistică, Direcția Județeană de Statistică Bihor și Primăria municipiului Oradea, organizarea acestora, construirea de figuri, tabele și grafice și nu în ultimul rând interpretarea lor. De asemenea, în vederea identificării cauzelor care duc la întârzieri ale implementării proiectelor majore de investiții ale municipiului Oradea cu impact asupra dezvoltării economice locale, am elaborat și am aplicat un chestionar tuturor managerilor de proiect. Rezultatele acestuia au fost supuse unei cercetări calitative în scopul de a enunța propuneri de înlăturare a acestor cauze.

Lucrarea de față se încheie cu o serie de concluzii generale și propuneri ca urmare a studiului efectuat în cadrul celor trei capitole, care îi conferă un caracter de noutate și originalitate. Acestea fac referire la modul de definire a dezvoltării economice locale, la indicatorii de măsurare a acesteia, la metodele de selecție, prioritizare și evaluare a proiectelor de dezvoltare economică locală, la eficientizarea implementării acestora, la măsurarea impactului acestora asupra dezvoltării economice locale și, nu în ultimul rând, la rolul autorității economice locale în stimularea dezvoltării economice locale și modalități de îmbunătățire a acestuia.

Capitolul 1

Dezvoltarea economică și dezvoltarea economică locală

1.1. Dezvoltarea ca fenomen economic

1.1.1. Originile ideilor dezvoltării economice

Numeroşi economişti preocupaţi cu studiul dezvoltării economice atribuie **primele încadrări teoretice ale dezvoltării economice** clasicilor liberali şi reacţiilor antiliberale. Astfel, Singh (1959), Higgins (1959), Hollander (1973), Blanchfield (1976), Bell (1992), îl consideră pe liberalul Adam Smith – mentorul şcolii clasice engleze, unanim recunoscut ca părintele Economiei politice, ca iniţiator al ideilor de dezvoltare în literatura economică prin însuşi conceptul de „avuţie a naţiunilor" care dă titlul lucrării de căpătâi a ştiinţei economice. Există totuşi economişti (Goodacre, 2005, p. 10–29) care susţin că preocupări mai semnificative chiar decât cele ale lui Adam Smith privind diferitele dimensiuni ale dezvoltării, au existat încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, prin intermediul lucrărilor mercantilistului târziu William Petty. Amartya Sen (1988, p. 9–26) îl consideră pe Petty ca fiind unul dintre fondatorii economiei dezvoltării. În studiile sale cu referire la Irlanda, William Petty a abordat teme ale dezvoltării (Goodacre, 2005, p. 10) precum obstacolele consolidării veniturilor forţei de muncă în contextul agrar, relaţiile dintre sectoarele economiei (dintre sectorul comercial şi cel de subzistenţă al economiei, dintre manufactură şi agricultură), relaţia dintre autoritatea locală şi autoritatea naţională, influenţa vieţii economice asupra societăţii şi culturii tradiţionale, utilizând în studiile sale metode empirice de calcul. După prima sa lucrare, „The Treaties of Taxes and Contributions" publicată în 1662, unde prezenta diferitele taxe şi aspecte legate de bani, William Petty şi-a îndreptat atenţia înspre avuţia naţională. Lucrarea sa, „Verbum Sapienti" (1691) prezintă modul de calcul al avuţiei naţionale, vorbeşte despre evaluarea oamenilor, adică a capitalului uman, enumeră veniturile Regatului Britanic, discută despre capitalul necesar pentru comerţul derulat de către acesta, despre cauzele taxării neuniforme, despre cheltuielile generate de flota britanică şi de armată, despre motivele impunerii taxelor extraordinare, iar în final despre modalităţi de a integra oamenii pe piaţa muncii, argumentând că dacă jumătate din populaţia regatului ar fi ocupată, avuţia acestuia ar creşte substanţial (Petty, 1899). Studiile lui William Petty cu privire la bani, comerţ, venituri şi cheltuieli, taxe şi avuţia naţională continuă şi în „Political Aritmetick" (1690) şi „Note On the «Political Anatomy of Ireland»"(1691). Considerăm că toate aceste preocupări sunt clar legate de aspectele dezvoltării economice studiate în prezent. Mai mult chiar, calcularea avuţiei naţionale a Regatului Britanic de către William Petty pentru a o compara cu rivalii ei comerciali, Olanda şi Franţa (Petty, 1899) reprezintă un punct de cotitură în literatura economică. Ea poate fi considerată, din punctul nostru de vedere, baza unei noi metode de clasificare a statelor, având în vedere criteriul bunăstării economice naţionale, premergatoare împărţirii ţărilor în dezvoltate, în curs de dezvoltare şi subdezvoltate.

Revenind la secolul XVIII-lea al lui Adam Smith, acesta, deşi nu foloseşte termenul de „dezvoltare", vorbeşte despre progresul Angliei spre opulenţă, avuţie sau bunăstare şi îmbunătăţire (Smith, 2009, p. 206). Acest progres, această „îmbunătăţire a bunăstării", poate fi asociat cu conceptul de dezvoltare. „Avuţia naţiunilor" a lui Adam Smith a inspirat gândirea economică în utilizarea timp de două secole a termenului de progres material sau economic pentru definirea a ceea ce numim azi „dezvoltare economică". Astfel, Colin Clark utiliza încă acelaşi termen de progres economic în studiul său comparativ asupra dezvoltării economice intitulat „Conditions of Economic Progress" din 1940 (Arndt, 1981, p. 458) la fel ca şi Lord Bauer în „Economic Progress and Occupational Distribution" (1951), deşi ambii sunt consideraţi a fi pionieri ai dezvoltării economice.

Protecţionistul german Friedrich List, exponent al reacţiilor antiliberale de factură naţională în gândirea economica a secolului al XIX-lea şi oponent al lui Adam Smith (Dodescu şi Pop Cohuţ, 2004) a abordat şi el aspecte legate de literatura dezvoltării economice. În lucrarea sa, „National System of Political Economy" apărută în 1841, List (2005, p. 74) susţine că în ceea ce priveşte economia, fiecare naţiune a trecut printr-o serie de *stadii de dezvoltare*: barbarismul, etapa pastorală, etapa agricolă, etapa agricolă-manufacturieră şi etapa agricolă-manufacturieră-comercială. Trecerea de la o etapă la alta, susţine economistul (List, 2005, p. 74), este impulsionată de către comerţul liber cu oraşe şi ţări mai avansate, cu precizarea că o industrie manufacturieră perfect dezvoltată, o flotă comercială marină importantă şi comerţul liber pe scară largă se pot obţine doar prin intervenţia statului. Friedrich List vede dezvoltarea unei naţiuni ca fiind *obţinerea unui grad mai înalt de prosperitate şi civilizaţie*. O naţiune dezvoltată, în concepţia lui (List, 2005, p. 75), este aceea care posedă toate condiţiile mentale şi materiale necesare, precum şi mijloacele pentru instituirea unei puteri manufacturiere proprii, obţinând astfel *cel mai înalt nivel de civilizaţie, prosperitate materială şi putere politică*. Aşadar, List consideră că dezvoltarea economică are ca rezultat prosperitatea materială ca urmare a îmbunătăţirii producţiei manufacturiere proprii în condiţiile existenţei factorilor de producţie necesari, atât calitativ, cât şi cantitativ (*posedă toate condiţiile mentale şi materiale necesare*). Această perspectivă este relevantă şi în zilele noastre, cu observaţia că îmbunătăţirea producţiei nu se referă doar la sectorul manufacturier, ci la toate sectoarele economiei naţionale.

Un economist cu o influenţă puternică asupra organizării sociale şi economice a fost Karl Marx – considerat cel mai important exponent al socialismului în gândirea economică a secolului al XIX-lea şi fondatorul socialismului ştiinţific (Popescu, 2000). În prefaţa primului volum al binecunoscutei sale lucrări „Capitalul: Critica Economiei Politice" apărută în 1867, autorul (Marx, 2007, p. 13) afirma că o ţară care este mai dezvoltată industrial arată celei mai puţin dezvoltate o imagine a propriului viitor. Iată cum vorbeşte Marx despre grade diferite de dezvoltare a naţiunilor, dezvoltarea acestora fiind înţeleasă ca o îmbunătăţire a producţiei industriale. Conform lui Arndt (1981, p. 459), Marx a folosit cuvântul dezvoltare pentru a reprezenta conceptul cheie al interpretării sale economice asupra istoriei. De asemenea, Karl Marx enunţă principiul convergenţei prin care şi ţările mai puţin dezvoltate vor atinge un grad de dezvoltare similar cu cel al ţărilor dezvoltate. Acest principiu este adoptat mai târziu şi de către teoria neoclasică care presupune că venitul pe cap de locuitor în ţări diferite va converge în timp (Modelul Ramsey). În schema sa generală de gândire, afirma Schumpeter (2006, p. 546) în „History of Economic Analysis" publicată în 1954, cu referire la Marx, dezvoltarea nu era ceea ce însemna pentru toţi ceilalţi economişti ai timpului,

un apendix la statistica economică, ci reprezenta tema centrală. Iar el (Marx) și-a concentrat puterea analitică asupra demonstrării felului în care procesul economic, schimbându-se prin propria-i logică inerentă, schimbă încontinuu cadrul social, defapt întreaga societate (Schumpeter, 2006, p. 546). Așadar, Marx s-a preocupat de tema dezvoltării mult înainte ca teoria dezvoltării economice să capete statutul de ramură a științei, în anii '50.

Deși se cunoaște că filozofia clasică germană, în special filozofia lui Hegel, a stat la baza elaborării conceptului de dezvoltare și a stadiilor dezvoltării unei societăți de către Marx (Popescu, 1998), meritul de a acorda acestor noțiuni o conotație economică îi aparține în exclusivitate acestuia din urmă (Arndt, 1981, p. 459). Felul în care Hegel (2007, p. 54–55) vorbea despre principiul dezvoltării care presupune existența unui germene latent al ființei, a unei capacități sau a unui potențial care depune eforturi de a se realiza, și care nu reprezintă doar o simplă creștere liniștită, ci o luptă dură cu sine, poate fi aplicat în știința economică chiar și până în zilele noastre. Considerăm că Hegel conturează cea mai frumoasă imagine a dezvoltării întâlnită în cercetarea noastră, folosind un simbolism profund și cuprinzător.

Sfârșitul secolului al XIX-lea a fost caracterizat, pe lângă numeroasele propuneri de reforme sociale, de tendința de detașare a economicului de implicațiile social-politice, lansând ideea unei „economii pure", total neutră din punct de vedere social, care să descrie legi verificabile în orice cadru instituțional (Popescu, 1996). Promotorii acestei tendințe, economiștii neoclasici, privesc societatea ca un agregat alcătuit din indivizi autonomi, liberi și egali, al căror punct convergent este piața care apare ca un mijloc de coordonare a activității lor (Gide, Rist, 1926, p. 692). Teoria economică neoclasică a deschis calea reconstrucției analizei microeconomice pornind de la comportamentul uman (Marshall, 2009) și factorii psihologici, implicit a transformării viziunii tradiționale (clasice) asupra avuției, sărăciei și bogăției (Guerrien, 1993, p. 85–98).

Trecând pragul secolului al XX-lea, economistul eterodox Joseph Schumpeter aduce o contribuție valoroasă teoriei dezvoltării prin faimoasa sa lucrare „The Theory of Economic Development" apărută în 1911. În cadrul introducerii, John E. Eliot prezintă abordarea schumpeteriană a dezvoltării economice afirmând că aceasta izvorăște din interiorul sistemului economic, nefiind doar o adaptare la schimbările exterioare, ci un fenomen discontinuu care provoacă schimbări calitative sau „revoluții". Schumpeter consideră că dezvoltarea economică este însoțită de creștere economică, adică de o creștere susținută a venitului național, a economisirilor și a populației, însă nu se rezumă doar la aceasta. Stimulul care stă la baza dezvoltării este reprezentat de acum binecunoscuta inovație a antreprenorului – un nou produs, o nouă metodă de producție, o nouă piață, o nouă formă de organizare comercială sau financiară, care duce la revoluționarea continuă a structurii economice prin distugerea celei vechi și crearea alteia noi, revoluționare cunoscută sub denumirea de „distrugere creativă" (Schumpeter, 2004, p. XIX). Așadar, Schumpeter consideră că dezvoltarea are o serie de trăsături comune cu creșterea economică (creșterea venitului național, a economisirilor și a populației), însă se diferențiază de aceasta printr-un element de bază, și anume inovației antreprenorului care îmbunătățește procesul de producție. În concluzie, dezvoltarea reprezintă în opinia lui Schumpeter, creșterea producției (creșterea venitului național) ca urmare a modificării cantitative (creșterea populației) și calitative (ca urmare a inovației) a factorilor de producție.

Față de semnificațiile atribuite dezvoltării economice de către List, Marx și Schumpeter, exista încă o alta aparținătoare istoricilor economici ai Regatului Britanic din anii

’20. Aceştia din urmă utilizau conceptul de dezvoltare cu referire la resursele naturale, considerând dezvoltarea lor ca o activitate a politicilor coloniale, derulată sau influenţată în mod special de către stat. Această abordare a dezvoltării economice exista încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea în literatura economică, fiind considerată o condiţie necesară prosperităţii în Australia şi Canada. Abia în 1890 noţiunea de bunăstare a oamenilor şi-a facut loc lângă dezvoltarea resurselor materiale ca modalitate de măsurare a progresului coloniilor. În 1939 guvernul britanic a înlocuit Decretul privind dezvoltarea coloniilor cu Decretul privind dezvoltarea şi bunăstarea coloniilor. Această bunăstare era reprezentată de asigurarea unui nivel minim de alimentaţie, sănătate şi educaţie (Arndt, 1981, p. 460–463). Iată deci primele forme ale conceptului de dezvoltare umană.

La **sfârşitul celui de-al doilea război mondial**, o dată cu încetarea stăpânirilor coloniale şi crearea statelor independente în lumea a treia după cel de-al doilea război mondial, economiştii şi-au îndreptat atenţia înspre economiile acestora, nevoile lor de dezvoltare şi politicile necesare impulsionării dezvoltării, **redefinind conceptul de dezvoltare economică**. Acesta a fost momentul când teoria dezvotării economice a căpătat statutul de ramură a ştiinţei economice. Conform lui Raul C. dos Santos şi Danilo F.R. Da Silva (2004, p. 2), această nouă teorie reprezenta analiza economică privind îmbunătăţirea vieţii sociale în lumea subdezvoltată. Naţiunile Unite au devenit foarte preocupate atât de problemele specifice fostelor colonii, cât şi de nevoile de reconstrucţie financiară internaţională, formându-şi ca obiective promovarea unor standarde de viaţă mai înalte, a ocupării totale a forţei de muncă şi a creării condiţiilor dezvoltării socioeconomice (Meier şi Seers, 1984, p. 13–19). Ca urmare, comisiile regionale ale ONU urmau să se ocupe de problemele dezvoltării, în timp ce instituţiile create în cadrul conferinţei de la Bretton Woods din 1944, Fondul Monetar Internaţional, respectiv Banca Mondială, aveau să asigure stabilitatea financiară, rate de schimb stabile şi ocuparea forţei de muncă. Pe lângă aceste instituţii, în 1947 a luat naştere GATT (Acordul General pentru Tarife şi Comerţ), care permitea anumite privilegii ţărilor în curs de dezvoltare, promovând în acelaşi timp expansiunea comerţului liber.

1.1.2. Teorii ale dezvoltării economice

Având în vedere contextul istoric de la începutul anilor ’50, dezvoltarea economică era considerată ca fiind reprezentată de creşterea venitului pe cap de locuitor în ţările mai puţin dezvoltate, multe dintre ele fiind foste colonii. Astfel, în 1944 Arthur Lewis propunea ca obiectiv al programelor de dezvoltare rapidă, reducerea diferenţelor dintre ţările bogate şi sărace în ceea ce priveşte venitul pe cap de locuitor, în timp ce studiul Naţiunilor Unite, „Economic Development in Selected Countries” din 1947, afirma că scopul suprem al guvernelor naţionale în ceea ce priveşte dezvoltarea economică este creşterea bunăstării pentru întreaga populaţie. Arthur Lewis şi-a publicat binecunoscuta lucrare de dezvoltare economică intitulată „The Theory of Economic Growth” în 1955, urmată de cea a lui W.W. Rostow din 1960 care dezbătea stadiile creşterii economice, pentru ca mai apoi Gunnar Myrdal să vorbească în „Economic Theory and Underdeveloped Regions” despre dezvoltare ca fiind creşterea nivelului de trai a oamenilor de rând (Arnd, 1981, p. 465). Deşi au fost câteva voci care considerau dezvoltarea ca fiind atât creştere economică, cât şi schimbare (Bert F. Hoselitz, E.E. Hagen, Hla Myint, Jacob Viner) percepţia generală a economiştilor din acea perioadă a rămas aceeaşi, punând un semn de egalitate între dezvoltare şi creşterea economică (Meier şi Seers,

1984, p. 6–7). Această percepție s-a menținut până la mijlocul anilor ’70, când reducerea sărăciei a început să devină o componentă majoră a noțiunii de dezvoltare, alături de creșterea economică.

Pornind de la contribuțiile axate pe aspecte ale sărăciei și diferențelor de dezvoltare între țări (Dodescu, 2013, p. 109) ale lui W.W. Rostow, P.R. Rodan, R. Nurkse, A. Hirschman, G. Myrdal, A. Lewis, etc., interesul pentru dezvoltarea economică prezintă o nouă etapă în anii ’80–’90, etapă care leagă problema dezvoltării economice de imperfecțiunile piețelor, intervenția guvernului, libertatea și îmbunătățirea capacităților umane (Agenor și Montiel, 2008) prin intermediul studiilor lui P. Romer, R. Lucas, A. Sen, J. Stiglitz, J. Bhagwati, D. Rodrik, etc.. Aceste contribuții sunt sintetizate în tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 1. Contribuții la evoluția teoriei dezvoltării economice

Teorii ale dezvoltării economice axate pe diferențe de dezvoltare (Perioada 1950–1980)	
Reprezentanți	**Contribuții**
Walt Whitman Rostow (1952, p. 24–29; 1959, p. 1–16; 1984, p. 231–234)	• Grupează problemele legate de dezvoltarea economică în determinanți ai creșterii populației, ai măririi capitalului, respectiv compoziția corectă a investițiilor curente și sugerează găsirea de soluții care să necesite o intervenție guvernamentală directă minimă; • identifică 5 stadii ale creșterii economice: societatea tradițională, precondiția la decolare, decolarea, drumul spre maturitate și epoca consumului de masă; • propune trecerea de la analiza agregatelor preluată de la Keynes, la o analiză sectorială dinamică.
Paul Rosenstein–Rodan (Rosenstein–Rodan, 1984, p.207–208; Meier și Seers, 1984, p. 15; Santos și Silva, 2004, p. 5)	• Teoria „Big push”: subdezvoltarea prezintă caracteristici comune (de exemplu surplus de forță de muncă și lipsă de capital). Rezultă astfel că impulsul investițional reprezintă soluție pentru dinamizarea zonelor subdezvoltate.
Ragnar Nurkse (Thorbecke, 2006, p. 4, 6)	• Teoria creșterii echilibrate: dezvoltarea este văzută ca o expansiune simultană și coordonată a diferitelor sectoare, bazată pe economiile la scară și o creștere a producției, inclusiv cea agricolă; • accentul se pune pe investițiile de capital, nu pe formarea acestuia.
Albert Hirschman (Hirschman, 1984, p. 87–111; Santos și da Silva, 2004, p. 10–14; Bianchi, 2004, p. 4, 9)	• problema nu constă în lipsa capitalului, ci în lipsa abilităților antreprenoriale din țările sărace; • soluție: susținerea acelor investiții care cauzează cele mai mari dezechilibre și care determină alte investiții datorită legăturilor lor (linkages) în avale și în amonte (backward and forward), fără a cere prea multe abilități antreprenoriale.
Gunnar Myrdal (1984, p. 150–165)	• Critic vehement al distribuției inegale a veniturilor la nivel mondial, legând această problemă de cea a subdezvoltării; • susține acordarea de ajutoare financiare.

Lionel Stoleru (1965, p. 321–347)	• Propune optimizarea alocării investiţiilor între industriile bunurilor de consum şi a bunurilor de capital în ţările subdezvoltate în vederea ocupării totale a forţei de muncă.
Chenery şi **Taylor** (1968, p. 391–416)	• Au studiat existenţa unor tipare de dezvoltare („development patterns") – tipare uniforme de schimbare în structura producţiei, pe măsură ce nivelul venitului creşte; • au identificat trei tipare: ţări mari, ţări mici orientate înspre producţie primară, respectiv ţări mici orientate înspre industrie.
Simon Kuznets (1973, p. 247–258)	• Subliniază importanţa tehnologiilor avansate, precum şi a instituţiilor şi a ideologiei existente pentru capacitatea unei ţări de a oferi cât mai multe şi mai diverse bunuri populaţiei.
Lordul Bauer (Bauer, 1984, p. 27–43)	• A abordat aspecte legate de rolul comerţului în dezvoltarea economică, de stabilizarea preţurilor şi a veniturilor, de cercul vicios al sărăciei, de diferenţa de venituri dintre diferite ţări, de ajutoarele financiare şi de planificarea dezvoltării; • răspunsul la cercul vicios al sărăciei era capitalul străin care va stimula economisirile locale, deci investiţii locale, venituri mai mari, şi din nou economisiri mai mari.
Colin Clark (1984, p. 58–78)	• Consideră investiţiile de capital ca factor necesar al creşterii şi dezvoltării economice, dar nu şi suficient.
Arthur Lewis (1984, p. 121–137)	• Propune obţinerea unei economii auto-suficiente de către ţările subdezvoltate prin creşterea exporturilor produselor agricole şi manufacturiere şi punând accent pe piaţa locală.
Raul Prebish şi **Hans Singer** (Singer, 2005, p. 211)	• Teza Prebish-Singer: termenii comerţului internţional dintre produsele primare şi bunurile manufacturate se vor deteriora în timp, în defavoarea ţărilor care exportă produse primare. Teza încuraja deci presupunerea că investiţiile în ţările subdezvoltate sunt mult mai benefice decât exportul acestora de produse primare.
Teorii ale dezvoltarii economice axate pe imperfecţiunile pieţelor, intervenţia guvernului, libertatea şi îmbunătăţirea capacităţilor umane (Perioada 1980–2010)	
Reprezentanţi	**Contribuţii**
Paul Romer şi **Robert E. Lucas** (Lucas, 1988, p. 41, Ray, 1998, p. 100–125, Thorbecke, 2006, p. 15)	• Teoria creşterii endogene: acumularea de cunoştinţe, procesul de inovare tehnologică şi calificarea ridicată a populaţiei active generează creştere economică; • lipsa capitalului uman – obstacolul principal în realizarea economiilor la scară determinate de industrializare deoarece factorii forţa de muncă şi capital sunt amplificaţi tocmai de acest capital uman, obţinându-se astfel randamente crescătoare. Aşadar, progresul tehnic reprezintă un factor endogen al producţiei.

Amartya Sen (1988, 1999)	• Lărgește perspectiva asupra dezvoltării economice, considerând-o a fi procesul de expansiune a libertăților reale ale oamenilor.
Dani Rodrik (Rodrik, 2000, p. 1–36; Hausmann și Rodrik, 2003, p. 4; Rodrik, 2004, p. 1–20; Todaro și Smith, 2012, p.183)	• Consideră că dezvoltare economică de succes necesită o piață susținută de instituții publice solide; • inițiativa individuală este cea care determină în final progresul (sau dezvoltarea) economic, precum și decizia corectă în ceea ce privește domeniul investiției și al producției.
Jagdish Bhagwati (2002, p. 1–10)	• Propune reducerea barierelor comerciale impuse țărilor în curs de dezvoltare și subdezvoltate, precum și acordarea de asistență tehnică și financiară acestora în mod egal, astfel încât acestea să poată exploata oportunitatea comercială existentă.
Stiglitz și **Charlton** (2005, p. 1–33)	• Abordează problema liberalizării comerțului și costurile de ajustare create astfel.
Debraj Ray (1998, p. 124; 2010, p. 45–60)	• Progresul tehnic rezultă din inovarea intenționată determinată de alocarea de resurse umane și financiare pentru activitățile de cercetare și dezvoltare și din răspândirea de know-how prin efectul de contagiune de la o firmă la alta sau de la o industrie la alta; • analizează legătura dintre creșterea economică dezechilibrată și inegalitate, respectiv conflict, și subliniază importanța comportamentului uman și a aspirațiilor individuale în generarea de reacții pozitive sau negative la acest tip de creștere.

Sursa: Elaborat de autor pe baza literaturii de specialitate studiate.

Walt Whitman Rostow a avut o contribuție remarcabilă la teoria dezvoltării economice. În lucrarea sa, „A Historian's Perspective on Modern Economy Theory" (1952, p. 24–29), Rostow afirmă că o analiză corectă a dezvoltării economice nu poate fi realizată pe o perioadă scurtă de timp și fără a lua în considerare relațiile dintre deciziile economice și forțele sociale și politice. El grupează problemele legate de dezvoltarea economică în determinanți ai creșterii populației, determinanți ai măririi capitalului, respectiv compoziția corectă a investițiilor curente și sugerează găsirea de soluții care să necesite o intervenție guvernamentală directă minimă. În „The Stages of Economic Growth" (1959, p. 1–16), Rostow a prezentat procesul creșterii economice din punctul de vedere al evoluției societății, identificând astfel cinci stadii ale creșterii economice: societatea tradițională, precondiția la avânt, avântul, drumul spre maturitate și epoca consumului de masă. Diferența dintre acestea și stadiile dezvoltării enunțate de Marx este dată, spune Rostow, de comportamentul uman. Astfel, dacă în concepția lui Marx comportamentul uman caută maximizarea, în cea a lui Rostow acesta încearcă să echilibreze alternativele, oamenii dorind nu doar avantajul economic, ci și putere personală și națională. Prin această lucrare Rostow a încercat o trecere de la analiza agregatelor preluată de la Keynes, la o analiză sectorială dinamică (Rostow, 1984, p. 231–234). Acestă trecere a permis

derularea de studii economice şi identificarea unor soluţii mai specifice decât cele existente anterior. Contribuţiile lui Rostow sunt încă de actualitate, în prezent analizele economice derulându-se pe termen lung, luând în considerare şi influenţa factorilor de natură socială sau politică.

Una din teoriile care au luat naştere în această perioadă a fost teoria „big push" sau teoria marelui impuls, enunţată de Paul Rosenstein–Rodan. Aceasta sublinia importanţa economiilor la scară în industriile de bază. Apreciatul economist considera că subdezvoltarea prezenta caracteristici comune (de exemplu surplus de forţă de muncă şi lipsă de capital) în toate cele cinci regiuni identificate de el, Orientul îndepărtat, Africa colonialistă, Carraibe, Orientul mijlociu şi Europa de Est şi Sud-Est (Meier şi Seers, 1984, p. 15), iar noua teorie oferea impulsul investiţional în mai multe sectoare economice ca soluţie pentru dinamizarea acestor zone. Cum piaţa naţională nu putea susţine procesul de industrializare simultană a mai multor sectoare complementare, soluţia oferită de Rosenstein-Rodan era organizarea unei instituţii sau a unei întreprinderi pentru realizarea acestui lucru (Santos şi Silva, 2004, p. 5). Cercetările desfăşurate de Rosenstein-Rodan în ceea ce priveşte dezvoltarea economică pot fi caracterizate de sloganul „Natura Facit Saltum", ca răspuns la motto-ul folosit de Alfred Marshall. Nu teoria tradiţională a echilibrului static care analizează condiţiile în punctul de echilibru este cea care ne ajută să înţelegem problemele dezvoltării economice, spune marele economist, ci o analiză a căii dinamice înspre echilibru (Rosenstein-Rodan, 1984, p.207–208). Din păcate ţările subdezvoltate sau în curs de dezvoltare prezintă mai multe caracteristici comune decât surplusul de forţă de muncă şi lipsa de capital, precum un grad scăzut de pregătire a forţei de muncă, lipsa instituţiilor sau instituţii nesănătoase, corupţie şi legislaţie instabilă şi abuzivă. Ţinând cont de aceste aspecte, considerăm că un impuls investiţional venit sub forma ajutoarelor străine nu poate determina mult dorita dezvoltare economică. Aceste investiţii vor fi derulate de instituţiile naţionale corupte şi implementate de o forţă de muncă slab pregătită. În concluzie, trebuie creat cadrul instituţional pentru ca impulsul investiţional să funcţioneze.

O altă teorie generată în anii '50 a fost teoria creşterii echilibrate a lui Ragnar Nurkse (Thorbecke, 2006, p. 4, 6). Teoria consideră ca principal obstacol al dezvoltării lipsa pieţelor mari, deci dezvoltarea este văzută ca o expansiune simultană şi coordonată a diferitelor sectoare, bazată pe economiile la scară şi o creştere a producţiei, inclusiv cea agricolă. Accentul se pune pe investiţiile de capital, nu pe formarea acestuia. Acest lucru se va realiza prin elaborarea de planuri şi prin aderarea ţărilor mici la uniuni vamale în cadrul cărora industriile la scară pot fi utilizate mai eficient. Conform lui Thorbecke (2006, p.4) accentul pus în anii '50 pe investiţiile la scară largă, a fost puternic influenţat de performanţa obţinută astfel de Uniunea Sovietică între anii 1928 şi 1940.

Acestă teorie a fost combătută de către Albert Hirschman care considera că dacă o societate este capabilă de a concepe şi implementa un plan de coordonare a proiectelor de investiţii, atunci acea societate este deja dezvoltată, nemaiavând nevoie de creşterea echilibrată. Hirschman promovează creşterea dezechilibrată ca soluţie la problema subdezvoltării. În argumentarea sa, el porneşte de la premisa că această problemă nu constă în lipsa capitalului, ci în lipsa abilităţilor antreprenoriale din ţările sărace. Lipsindu-i aceste abilităţi, antreprenorul are nevoie de un dezechilibru care constă fie în profit, fie în pierdere, pentru a-i motiva şi influenţa deciziile. Continuându-şi ideea, Hirschman propune susţinerea acelor investiţii care cauzează cele mai mari dezechilibre, pe de o parte, şi care determină alte investiţii datorită legăturilor lor (linkages) în avale şi în amonte (backward and forward), fără a cere prea multe abilităţi antreprenoriale (Santos şi Silva,

2004, p. 10–14; Hirschman, 1984, p. 87–111). Astfel, principalul determinant al dezvoltării ar fi realizarea de activități cu un puternic efect de legătură, în special în avale, combinate cu soluții creative aplicate unor circumstanțe concrete (Bianchi, 2004, p. 4, 9). În opinia noastră, atât teoria lui Nurkse, cât și cea a lui Hirschman sunt foarte greu de pus în practică, sunt foarte generale și necesită o planificare și o selecție greu de realizat până și de statele dezvoltate, cu atât mai mult cele subdezvoltate.

Alte teme specifice anilor de început ai economiei dezvoltării au fost cele legate de inegalitatea internațională și de ajutorul financiar. Gunnar Myrdal a fost un critic vehement al distribuției inegale a veniturilor la nivel mondial, văzând această problemă a fi strâns legată de cea a subdezvoltării. În lucrările sale din acea perioadă el a arătat că, atâta timp cât nu sunt adoptate politicile sociale necesare, inegalitatea va continua să crească, atât pe plan internațional, cât și pe plan național. Marele economist a recunoscut ulterior că nu a luat în considerare în cercetările sale inițiale inegalitatea de resurse și putere, ca potențiale cauze ale subdezvoltării. În ceea ce privește asistența financiară oferite țărilor sărace, Myrdal a susținut acordarea sa, promovând-o atât în propria sa țară, Suedia, cât și pe plan internațional. Ajutoarele financiare au devenit un obiectiv al comunității internaționale, stabilite la 1% din venitul național, cu posibilitatea chiar de a crește pe termen lung. Totuși, viziunea sa s-a schimbat o dată cu posibilitatea analizării efectului acestora (Myrdal, 1984, p. 150–165). În timp s-a dovedit că doar ajutoarele financiare internaționale nu sunt suficiente pentru stimularea dezvoltării economice. Considerăm că Myrdal a avut o contribuție esențială în teoria dezvoltării prin aducerea în atenția economiștilor a inegalității economice, care ocupă în prezent un loc semnificativ în cadrul teoriei dezvoltării economice.

Alocarea optimă a investițiilor între industriile bunurilor de consum și a bunurilor de capital în țările subdezvoltate confruntate cu o rată a șomajului ridicată, a fost abordată de către Lionel Stoleru în lucrarea sa „An Optimal Policy for Economic Growth" din 1965. Optimizarea alocării investițiilor avea ca rezultat ocuparea totală a forței de muncă cât mai repede și astfel încât creșterea economică să fie posibilă după aceea, precum și producerea nivelului maxim posibil de bunuri de consum. Stoleru a folosit principul maxim al lui Potryagin ca metodă de analiză privind situația Algeriei, concluzionând la vremea respectivă că Algeria poate atinge ocuparea deplină și creștere economică în mai puțin de 20 de ani (Stoleru, 1965, p. 321–347). Acest lucru nu s-a realizat din mai multe cauze (politice, economice, sociale).

Ipoteza existenței tiparelor de dezvoltare („development patterns") a fost testată de Chenery și Taylor (1968, p. 391–416). Aceasta se referă la apariția unor tipare uniforme de schimbare în structura producției, pe măsură ce nivelul venitului crește, fiind folosită astfel în analiza dezvoltării economice. Pe baza analizei dintre țări, autorii studiului au identificat trei tipare de dezvoltare: țări mari, țări mici orientate înspre producție primară, respectiv țări mici orientate înspre industrie. Chenery și Taylor au identificat de asemenea și câteva sectoare precum producția primară, sectorul chimic și al producției de metal, în care **progresul tehnologic** influențează puternic procentele deținute de aceste sectoare în timp. Cei doi economiști au reușit să prezinte un mod de manifestare a dezvoltării, însă nu au identificat factorii care o determină.

Cum dezvoltarea economică era considerată încă în mare parte sinonimă cu creșterea economică, teoria dezvoltării a acordat o atenție deosebită caracteristicilor creșterii economice. După Simon Kuznets (1973, p. 247–258), creșterea economică a unei țări reprezenta o mărire pe termen lung a capacității de a oferi tot mai multe și mai diverse bunuri populației, această capacitate bazându-se pe o tehnologie avansată și

pe ajustările instituționale și ideologice necesare. Economistul enunță astfel cadrul în care are loc creșterea economică, subliniind **importanța instituțiilor și a ideologiei existente**, aducând astfel un aport remarcabil nu doar la teoria creșterii ecomonice, ci și la cea a dezvoltării. Kuznets a identificat șase caracteristici ale creșterii economice, și anume: rate mari de creștere în țările în curs de dezvoltare ale produsului pe cap de locuitor și ale populației, rate mari de creștere a productivității, rate mari ale transformărilor structurale, schimbări rapide în structura și ideologia societății, înclinația țărilor dezvoltate de a influența restul lumii, respectiv caracterul limitat al răspândirii creșterii economice. Simon Kuznetz a stabilit astfel tiparul creșterii economice. În urma studiilor sale empirice privind creșterea economică a națiunilor, Kuznets a remarcat că modul convențional de măsurare a produsului național și a componentelor sale pe de-o parte, nu reflectă multe dintre costurile de ajustare ale structurilor economice și sociale la inovațiile tehnologice, iar pe de altă parte omite includerea unor rezultate pozitive precum îmbunătățirea sănătății și longevității, creșterea mobilității și a timpului liber, scăderea inegalității veniturilor. Considerăm că Simon Kuznets a adus o contribuție remarcabilă la teoria creșterii și dezvoltării economice.

Conform Lordului Bauer (1984, p. 27–30), în perioada imediat următoare celui deal doilea război mondial, viziunea asupra comerțului internațional era negativă, considerându-se că acesta era mai degrabă dăunător decât benefic țărilor subdezvoltate. Ceea ce ar fi ajutat economiilor acestor state, ar fi fost o ofertă mare de **capital** folosit pentru infrastructură, pentru creșterea rapidă a industriei manufacturiere și pentru modernizarea socio-economică. Acest volum de capital nu putea fi generat de către țările subdezvoltate din cauza veniturilor mici care nu permiteau economisirea, precum și din cauza pieților mici de desfacere care generau profitabilitate mică investițiilor private. Astfel, pentru determinarea dezvoltării economice era absolut necesară acțiunea guvernului în înlăturarea obstacolelor existente și în susținerea procesului creșterii economice.

În cercetările sale, Lordul Bauer a abordat aspecte legate de rolul comerțului în dezvoltarea economică, de stabilizarea prețurilor și a veniturilor, de cercul vicios al sărăciei, de diferența de venituri dintre diferite țări, de ajutoarele financiare și de planificarea dezvoltării prin care a combătut multe dintre teoriile existente la acea vreme. Astfel, în călătoriile sale în sud-estul Asiei și în vestul Africii, acesta a observat importanța comerțului internațional în atragerea de capital, specializarea forței de muncă, stimularea investițiilor și a producției. Analizând situația existentă în aceste zone subdezvoltate, și influențat de scrierile lui Milton Friedman, Lordul Bauer a pus la îndoială eficacitatea acțiunilor guvernamentale în încercarea de stabilizare a prețurilor și veniturilor, și a propus ca acest lucru să fie lăsat în grija agenților economici. De asemenea, pentru marele economist, răspunsul la cercul vicios al sărăciei era capitalul străin care va stimula economisirile locale, deci investiții locale, venituri mai mari, și din nou economisiri mai mari (Lord Bauer, 1984, p. 27–43). Totuși s-a dovedit că atragerea de capital străin poate fi foarte dificilă, țările subdezvoltate sau în curs de dezvoltare prezentând un risc investițional ridicat care poate genera crize economice precum criza tigrilor asiatici.

Un aport semnificativ la teoria dezvoltării a fost adus de Colin Clark prin intermediul studiilor sale cantitative asupra produsului național brut care au dus la utilizarea acestuia ca intrument de măsurare a creșterii economice, prin punerea sub semnul întrebării a considerării **investițiilor de capital** ca factor determinant al creșterii, recunoscând necesitatea acestora, dar nu și suficiența lor, prin studiul său asupra limitării nivelului de taxare și prin propunerea sa de a reduce acest nivel, prin evidețierea potențialului

existent în agricultură în ţările în curs de dezvoltare şi prin analiza comparativă a productivităţii acestui sector, precum şi prin recunoaşterea beneficiilor aduse de creşterea populaţiei (Clark, 1984, p. 58–78). Astfel Clark a revoluţionat concepţiile vremii prin propuneri de idei şi teorii valabile până azi, produsul naţional brut fiind în continuare unul dintre indicatorii cei mai utilizaţi de măsurare a creşterii şi dezvoltării economice.

Arthur Lewis şi-a îndreptat atenţia asupra industrializării, propunând trei strategii pentru susţinerea acesteia: creşterea exporturilor produselor agricole, dezvoltarea unei economii auto-suficiente, punând accent pe piaţa locală, şi exportul produselor manufacturiere. Auto-suficienţa unei economii se referă la capacitatea acesteia de a produce bunurile alimentare necesare pieţei interne şi este o condiţie pentru promovarea politicii de substituire a importurilor. Acestă politică avea mare trecere în acea vreme şi era considerată complementară teoriei dependenţei care promitea creştere economică independentă pentru ţările subdezvoltate prin ruperea dependenţei de ţările industrializate. Acest lucru cerea de asemenea un set de politici care să determine schimbările structurale necesare obţinerii unei economii auto-suficiente (Lewis, 1984, p. 121–137). Este într-adevăr recomandat ţărilor subdezvoltate sau în curs de dezvoltare să-şi mărească exporturile de produse manufacturiere şi produse agricole cu o valoare adăugată mare, în defavoarea exportului de materii prime, deoarece preţul de vânzare este unul mai mare, iar forţa de muncă folosită în prelucrarea acestora este una naţională. Nu considerăm însă că este necesară sau benefică promovarea unei politici de substituire a importurilor, fiind demonstrată existenţa avantajelor relative ale comerţului internaţional.

Rolul agriculturii în economie a fost intens dezbătut în teoria dezvoltării economice. Dacă în 1954 Lewis îi acorda în cadrul modelului său un rol cel mult pasiv, ca potenţială sursă de forţă de muncă nelimitată pentru sectorul modern, în cea de-a doua parte a anilor ’60 agricultura era văzută ca un sector activ cu un potenţial enorm prin oferta sa de resurse (Thorbecke, 2006, p. 6–7). Această transformare de perspectivă din teoria dezvoltării a determinat încurajarea investiţiilor în agricultură şi exploatarea resurselor naturale.

Teza Prebish-Singer a avut şi ea un impact major asupra teoriilor existente, demonstrând o contradicţie între aşteptările teoretice şi rezultatele practice. Aceasta a fost dezvoltată separat de către economiştii Raul Prebish şi Hans Singer şi arăta că termenii comerţului internţional dintre produsele primare şi bunurile manufacturate se vor deteriora în timp, în defavoarea ţărilor care exportă produse primare (Singer, 2005, p. 211). Teza încuraja deci presupunerea că investiţiile în ţările subdezvoltate sunt mult mai benefice decât exportul acestora de produse primare.

Tot în aceeaşi perioadă, a început să se pună accent pe rolul sectorului informal în cadrul procesului de dezvoltare economică (Thorbecke, 2006, p. 12). O contribuţie majoră în acest sens a fost adusă de studiile de caz desfăşurate de Organizaţia Internaţională a Muncii (OIM), începând cu cele din Raportul asupra Kenyei din 1973. Printre altele, acestea au subliniat faptul că activităţile informale reprezintă o sursă potenţială importantă de creştere a producţiei şi a ocupării forţei de muncă. Alte cercetări empirice ale OIM şi ale Băncii Mondiale au abordat relaţia dintre creşterea populaţiei şi gradul de ocupare a populaţiei, dintre creşterea populaţiei şi dezvoltarea economică, cauzele migraţiei din mediul rural în mediul urban, precum şi rolul agriculturii tradiţionale în procesul dezvoltării economice.

Principala teorie economică dezvoltată în anii ‘80 a fost *teoria creşterii endogene* a cărei principali promotori au fost Paul Romer şi Robert E. Lucas. O teorie de succes a dezvoltării economice are clar nevoie în primul rând, afirma Lucas (1988, p. 41), de

mecanisme aflate în concordanţă cu creşterea sustenabilă şi diversitatea sustenabilă a nivelului veniturilor; nu există însă o singură cale de creştere economică pentru toate economiile, astfel că o teorie utilă trebuie să cuprindă forţele care determină schimbarea acestor căi de creştere, precum şi mecanismele care permit acestor forţe să funcţioneze. Dintre aceste forţe, teoria creşterii endogene consideră lipsa capitalul uman ca fiind obstacolul principal în realizarea economiilor de scară determinate de industrializare. **Capitalul uman** se referă la forţa de muncă pregătită, capabilă de a mânui utilaje sofisticate şi de a genera idei şi metode noi utile activităţii economice. Având în vedere diferenţa de înzestrare cu forţă de muncă şi capital uman dintre statele dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare sau subdezvoltate, posibilitatea convergenţei acestora rămâne cel puţin ambiguă sau cu tendinţe de scădere (Ray, 1998, p. 100–125). Acesta poate fi totuşi atinsă cu condiţia ca ţările în curs de dezvoltare şi subdezvoltate să aloce **fonduri publice educaţiei şi pregătirii profesionale continue**. Şi noi la rândul nostru susţinem importanţa crucială şi rolul însemnat al capitalului uman în stimularea dezvoltării economice, considerând astfel investiţiile în educaţie ca fiind una dintre cele mai importante politici de dezvoltare.

În cadrul funcţiei de producţie aferente acestei teorii, **factorii forţă de muncă (necalificată) şi capital** sunt amplificaţi de un termen reprezentând **capitalul uman şi cunoaşterea**, care duce astfel la obţinerea de randamente crescătoare. Tocmai această concepţie asupra capitalului uman a determinat considerarea **progresului tehnic** ca fiind un factor endogen al producţiei, şi nu unul exogen (Thorbecke, 2006, p. 15). Progresul tehnic, afirmă Ray (1998, p. 124) rezultă din două surse: inovarea intenţionată determinată de alocarea de resurse umane şi financiare pentru activităţile de cercetare şi dezvoltare, şi răspândirea de know-how prin efectul de contagiune de la o firmă la alta sau de la o industrie la alta. Efectul de contagiune reprezintă o externalitate, în acest caz pozitivă, la activitatea economică a celorlaţi agenţi, determinând beneficii sociale mai mari decât beneficiile individuale ale companiilor care investesc în obţinerea de know-how. Având în vedere acest lucru, considerăm că statul ar trebui să sprijine investiţiile în cercetare-dezvoltare.

Teoria economică din anii ’80 s-a dezvoltat foarte mult în ceea ce priveşte legătura dintre **comerţul internaţional** şi creşterea economică datorită unor numeroase studii empirice cantitative şi calitative realizate în acea perioadă (Thorbecke, 2006, p. 16). Orientarea spre exterior a comerţului a fost puternic corelată cu creşterea economică, demonstrându-se că ţările care au liberalizat şi au încurajat comerţul au avut o rată de creştere mai mare decât cele care au adoptat o strategie comercială orientată spre interior. Acest lucru este posibil conform teoriei, prin **adoptarea de noi tehnologii care măresc valoarea capitalului uman** prin procesul de „învăţare prin practică” („learning-by-doing”), înainte de a se răspândi în întreaga industrie, iar mai apoi şi în celelalte industrii, prin efectul de contagiune. Astfel, orientarea spre export reprezintă un mijloc de endogenizare şi accelerare a progresului tehnic şi a creşterii economice, precum şi de reducere a sărăciei. Deşi recunoaştem beneficiile comerţului internaţional şi susţinem liberalizarea acestuia, considerăm că aceasta trebuie efectuată treptat pentru a oferi timp companiilor naţionale să se adapteze condiţiilor şi concurenţei de pe piaţa internaţională.

O contribuţie la teoria dezvoltării economice adusă în anii ’90 a fost noţiunea de **capital social**, complementară celei de capital uman. Capitalul social se referă la reţelele şi grupurile sociale din care fac parte indivizii unei comunităţi care le aduc numeroase beneficii precum acordarea de credite informale, acordarea de ajutor în căutarea unui

loc de muncă, furnizarea de informații și transfer de know how. În cazul în care indivizii sunt excluși social, marginalizați sau discriminați nu pot beneficia de sprijinul comunității care i-ar putea ajuta să iasă din capcana sărăciei (Thorbecke, 2006, p. 22). Suntem de părere astfel că integrarea socială este foarte importantă pentru dezvoltarea comunităților defavorizate.

Tot în aceeași perioadă, **rolul instituțiilor** în dezvoltarea economică a devenit un punct semnficiativ în teoria economică, considerându-se că acestea sunt esențiale pentru reducerea corupției și stimularea dezvoltării. Înainte de criza asiatică, se credea că tocmai instituțiile publice și politicile promovate de acestea reprezentau cheia miracolului tigrilor asiatici, aceștia fiind considerați un model de dezvoltare pentru statele lumii. După criza financiară însă, acțiunile guvernamentale de promovare a dezvoltării industriale au fost privite cu mult mai mult scepticism și au fost obiectul multor critici. Astfel, teoria neo-instituțională consideră că **statul poate influența pozitiv dezvoltarea economică** prin crearea unui mediu macroeconomic și microeconomic care stimulează activitatea economică eficientă, prin asigurarea infrastructurii instituționale (dreptul de proprietate, pace, lege și ordine, reglementări) care încurajează investiția pe termen lung, și prin furnizarea educației, îngrijirii medicale și a infrastructurii necesare desfășurării activităților economice (Thorbecke, 2006, p. 17–21). Suntem de acord cu acestă teorie, recunoscând rolul statului în asigurarea unui cadru economic, social și politic stabil, precum și prin furnizarea de servicii publice cu un grad cât mai mare de descentralizare.

În lucrarea sa „Development Strategies for Next Century", Dani Rodrik (2000, p. 1–36) discută conceptul de economie mixtă, combinație dintre stat și economia de piață, dintre intervenționism și laissez faire, considerând că o dezvoltare economică de succes necesită o piață susținută de **instituții publice solide**. Totuși, Rodrik consideră că **inițiativa individuală** este cea care determină în final progresul (sau dezvoltarea) economic, precum și decizia corectă în ceea ce privește domeniul investiției și al producției (Hausmann și Rodrik, 2003, p. 4).

În această perioadă, un grup de economiști specializați pe dezvoltare economică lucrând în Programul de Dezvoltare a Națiunilor Unite, au construit un indice de măsurare a bunăstării, numit Indicele Dezvoltării Umane (Human Development Index). Acesta a devenit mijlocul standard de măsurare a dezvoltării, fiind utilizat începând de atunci pentru clasificarea țărilor lumii în state dezvoltate, în curs de dezvoltare și subdezvoltate, precum și pentru cuantificarea impactului politicilor de dezvoltare asupra calității vieții.

Însuși conceptul de dezvoltare a beneficiat de noi perspective în teoria economică în special prin lucrările lui Amartya Sen. Reputatul economist consideră dezvoltarea ca fiind un proces de expansiune a libertăților reale de care se bucură oamenii. Aceasta este o abordare mult mai amplă ce contrastează cu celelalte perspective, precum identificarea acesteia cu creșterea produsului național brut, cu mărirea veniturilor personale, cu industrializarea, cu avansul tehnologic sau cu modernizarea socială (Sen, 1999, p. 3).

Analiza legăturii dintre comerțul internațional și dezvoltarea economică, precum și a condițiilor de desfășurare a acestuia, a fost reluată în primul deceniu al secolului al XXI-lea. Astfel Bhagwati (2002, p. 1–10) propune reducerea barierelor comerciale impuse țărilor în curs de dezvoltare și subdezvoltate, precum și acordarea de asistență tehnică și financiară acestora în mod egal, astfel încât acestea să poată exploata oportunitatea comercială existentă. Stiglitz și Charlton (2005, p. 1–33) abordează problema liberalizării comerțului și costurile de ajustare create astfel, reprezentate de pierderi de

venituri din taxe comerciale, lipsa finanţării necesare pentru restructurarea economiei, incapacitatea populaţiei sărace de a face faţă şomajului pe termen scurt, etc. Cei doi economişti subliniază faptul că liberalizarea comerţului trebuie făcută cu mare atenţie şi trebuie însoţită de politici naţionale şi internaţionale care să scadă costurile ajustării precum crearea de noi întreprinderi şi expansiunea celor existente pentru a profita de noile posibilităţi de export şi păstrarea ratei dobânzii la un nivel scăzut (Stiglitz şi Charlton, 2005, p. 213). Suntem de acord cu viziunea lui Stiglitz şi Charlton asupra liberalizării comerţului, considerând că aceasta trebuie realizată treptat şi însoţită de politici care să sprijine ajustarea companiilor naţionale la noile condiţii de pe piaţa internaţională.

Debraj Ray (2010, p. 45–60) reia şi el tema creşterii dezechilibrate prezentată de Hirschman, încercând să analizeze sursa şi natura acesteia, precum şi reacţiile la aceasta. Ray analizează legătura dintre creşterea economică dezechilibrată şi inegalitate, respectiv conflict, şi subliniază importanţa comportamentului uman şi a aspiraţiilor individuale în generarea de reacţii pozitive sau negative la acest tip de creştere.

Din cele prezentate mai sus se poate concluziona că începutul secolului al XXI-lea a fost lipsit de idei noi, reluând teme deja existente. Lindauer şi Pritchett (2002, p. 1–40) face o comparaţie între ideile existente în 1962, 1982, respectiv 2002, evidenţiind schimbarea drastică pe care acestea au suferit-o între primele două perioade. Astfel, dacă în 1962 **statul** juca un rol central, **acumularea de capital** reprezenta motorul dezvoltării economice, comerţului nu i se acorda un rol foarte mare, investiţiile străine directe erau evitate, dar se acceptau împrumuturile guvernamentale, în 1982 guvernul era văzut ca principal obstacol în calea dezvoltării, **investiţiile** în sectorul privat erau considerate ca fiind cheia dezvoltării, **comerţul internaţional** oferea numeroase avantaje, se evitau împrumuturile guvernamentale şi se încurajau investiţiile directe. În 2002, afirmă Lindauer şi Pritchett, nu mai există un set clar de idei, o paradigmă a dezvoltării care să fie aplicată pentru generarea de creştere economică. Astfel, orice înclinaţie înspre promovarea reformelor pieţei va fi considerată ca o continuare a strategiilor eşuate din prezent, în timp ce orice înclinaţie înspre strategii care necesită intervenţia guvernamentală sau înspre promovarea politicii industriale, va fi considerată o revenire la strategiile eşuate din trecut.

Cei doi economişti propun o paragidmă a dezvoltării luând în considerare imposibilitatea de a formula o teorie general valabilă. Astfel, aceştia susţin stabilirea de teorii şi derularea de studii empirice relevante în condiţiile lor de aplicabilitate, şi critică conexiunile absolute între creşterea economică şi alte elemente economice (de exemplu deficitul dăunează creşterii economice) ca surse de fundamentare a politicilor de dezvoltare. Acestă abordare a reuşit să atragă tot mai mulţi adepţi în ultimii ani deoarece eliminină reţetele de dezvoltare generale, propunând soluţii testate şi personalizate în funcţie de caracteristicile specifice fiecărei economii. În ceea ce ne priveşte, susţinem parţial această abordare, considerând că nu trebuie eliminate analizele pe termen lung la nivel macroeconomic.

1.1.3. Modele de dezvoltare economică

La fel ca teoria dezvoltării, modelele folosite în cadrul cercetărilor realizate au cunoscut şi ele o evoluţie impresionantă între anii ’50 şi ’70. Aceasta a început de la modelul de creştere economică de influenţă keynesistă Harrod-Domar, un model unisectorial, cu o funcţie de producţie simplă şi agregată. Caracteristica acestui model este instabilitatea procesului de creştere, chiar şi pe termen lung echilibrul creşterii economice fiind pe

muchie de cuțit, necesitând intervenția statului pentru menținerea lui. Dacă oricare dintre factorii luați în considerare, rata economisirilor, rata productivității capitalului sau rata creșterii forței de muncă, s-ar deplasa din punctul de echilibru, rezultatul ar fi creșterea șomajului sau prelungirea inflației (Solow, 1956, p. 65). Astfel, modelul Harrod-Domar pare a răspunde unei întrebări clare: „Când este o economie capabilă de o creștere la o rată constantă?", răspunsul fiind și el la fel de explicit: „când rata națională de economisire este egală cu produsul dintre productivitatea capitalului și rata de creștere a forței de muncă". Problema, afirmă Solow (1988, p. 307) este că modelul presupune că toți trei factorii sunt în proporții fixe sau sunt constante date. Având în vedere faptul că variația lor este sporadică și independentă una de cealaltă, obținerea unui punct de echilibru în combinarea lor, continuă Solow, ar fi o situație extrem de norocoasă.

Cu toate aceste critici, modelele de tip Harrod-Domar au fost intens folosite în estimarea producției sectoriale ca urmare a diferitelor tipuri de investiții și a diferitelor combinații de factori de producție, păstrând presupunerea că aceștia puteau fi combinați doar în proporții fixe cu investiția. Astfel, într-o economie unisectorială, PNB este maximizat prin creșterea ratei investițiilor în PNB, fără a periclita echilibrul balanței de plăți. În lipsa existenței construcției teoretice sau a datelor empirice privind determinanții productivității agricole, tendința era de a canaliza majoritatea investițiilor înspre sectorul modern (Thorbecke, 2006, p. 4–5).

Un alt model de influență keynesistă este modelul Ramsey care încearcă să determine cât ar trebui o națiune să economisească din venitul său, și cât să consume, pe parcursul mai multor generații, ajungând la concluzia că punctul de echilibru se va obține prin împărțirea societății între gospodarii care economiesc bucurându-se astfel de fericire, și între neprevăzătorii care trăiesc la nivelul de subzistență (Ramsey 1928, p. 543–559).

Modelul lui Arthur Lewis, publicat în 1954, în care autorul încearcă să determine cum o țară subdezvoltată și-ar putea transforma economia dintr-una statică în una dinamică, reprezintă un alt model important pentru dezvoltarea economică. Lewis a revoluționat teoria economică prin modelul său, considerând că oferta de muncă nu era fixă, ci infinit elastică, ceea ce determina astfel obținerea unui surplus (sau profit) cauzat de creșterea productivității munci și aflat sub forma acumulării de capital (Santos și Silva, 2004, p. 6–9).

Tot în anii '50 a apărut modelul neoclasic de creștere economică sau modelul Solow, care a devenit în timp fundamentul analizei creșterii economice. Acesta, spune însuși autorul, este un model de creștere economică pe termen lung care acceptă toate presupunerile modelului Harrod-Domar, mai puțin cea a proporțiilor fixe a factorilor de producție (Solow, 1956, p. 66). Există un singur bun produs ca urmare a combinării factorilor de producție muncă și capital, rata de creștere a forței de muncă fiind considerată o variabilă exogenă a modelului. Conform modelului Solow, spune Nunn, pentru un anumit set de parametri, există o stare de echilibru unică, iar orice șoc fie asupra capitalului sau a outputului are un efect temporar. Pe termen lung, economia va converge înapoi la starea de echilibru inițială (Nunn, 2009, p. 75).

Modelele dezvoltate în anii '60 sunt împărțite de Thorbecke (2006, p. 9) în trei categorii: modele cu două limitări, modele semi-input-output, respectiv modele ale echilibrului general simplu. Prima caegorie cuprinde modele macroeconomice care au încercat să încorporeze ajutorul financiar, considerând că există două constrângeri ale creșterii economice, cea a aptitudinilor și a economisirilor, caz în care se manifestă creș-

terea economică limitată de investiţii, şi cea a balanţei de plăţi, vorbindu-se astfel despre creşterea economică limitată de comerţ. Acestea sunt modele de dezechilibru deoarece pornesc de la premiza că ţările în curs de dezvoltare sunt caracterizate de o flexibilitate structurală limitată, cu creştere economică limitată fie de investiţii, fie de comerţ. Celelalte două tipuri de modele au la bază cadrul inter-sectorial input-output şi aveau ca scop identificarea legăturilor dintre sectoare şi efectele alocării alternative de investiţii asupra creşterii economice. Metoda semi-input-output iniţiată de Jan Tinbergen separă sectoarele internaţionale care produc bunuri comerciale de sectoarele naţionale care produc bunuri ce nu pot face obiectul tranzacţiilor comerciale. Prin urmare, capacitatea necesară expansiunii procesului de creştere economică putea fi calculată cel puţin pentru bunurile necomercializate. Aceste modele s-au dezvoltat în deceniul următor, încercând să explice la nivel uni sau multi-sectorial determinarea simultană a producţiei, ratei de ocupare şi a distribuţiei venitului. Multe dintre acestea modele au fost parţiale, neputând reda toate interdependenţele dintre variabile (Thorbecke, 2006, p. 13).

Având în vedere evoluţia teoriei dezvoltării între 1980 şi 2010, putem deduce că modelele de dezvoltare apărute în această perioadă pot fi împărţite în trei categorii: modele de creştere endogenă, modele de calcul al echilibrului general ca urmare a aplicării politicilor de ajustare structurală, şi experimentele aleatoare şi controlate.

Modelele de creştere endogenă sunt modele de creştere pe termen lung, în care cunoaşterea este considerată a fi un input al producţiei cu o productivitate marginală crescătoare, combătând astfel convergenţa specifică teoriei neoclasice, şi deci explicând posibilitatea ca ţările dezvoltate să crească mai repede decât cele subdezvoltate. Acestea, continuă Romer (1986, p. 1002) reprezintă modele de echilibru competitiv cu progresul tehnic considerat endogen.

Cercetările lui Romer au dat naştere la o serie de studii şi modelări ce au la bază teoria endogenă. Astfel, Azariadis şi Drazen (1990, p. 501–526) propun un model care permite stări staţionare locale şi multiple datorită randamentelor sociale crescătoare ale acumulării de capital uman, combătând modelele de creştere unisectoriale standard care susţin convergenţa (neoclasice).

Modele de calcul al echilibrului general („Computable General Equilibrium") au devenit o unealtă deosebit de importantă pentru simularea impactului dezagregat a programelor de ajustare structurală asupra creşterii economice, a sărăciei şi a distribuţiei echitabile a venitului, precum şi singura modalitate de a compara impactul diferitelor scenarii, cu sau fără ajustări structurale (Thorbecke, 2006, p. 18, 22). Acestea sunt deosebit de importante în evaluarea politicilor publice.

Experimentele aleatoare şi controlate au devenit o unealtă de cercetare foarte cunoscută în economia dezvoltării, fiind în primul rând utilizate pentru testarea pe teren a diferitelor politici şi teorii de dezvoltare economică. Ele sunt considerate de Thorbecke ca fiind cea mai importantă contribuţie la doctrina dezvoltării de la începutul secolului al XXI-lea. Aceste experimente au la bază combaterea teoriei neoclasice care abordează creşterea economică prin intermediul unei funcţii de producţie agregate, susţinând că modele de creştere economică non-agregate au capacitatea de a explica de ce ţările sărace nu-şi pot depăşi condiţia (Banarjee şi Duflo, 2004, p. 1–69). Experimetele aleatoare şi controlate se referă la selectarea în mod aleator a unei populaţii în vederea aplicării unei politici, înregistrarea şi măsurarea efectelor asupra populaţiei alese şi compararea rezultatelor cu situaţia populaţiei care nu a beneficiat de aceste politici. Avantajul acestora constă în faptul că pot testa politici specifice la nivel microeconomic,

permițând estimarea de parametri care nu ar putea fi evaluați în niciun alt mod, iar rezultatele au o puternică valabilitate internă (Banarjee, 2008, Banarjee și Duflo, 2009). Dezavantajul acestor experimente constă în validitatea externă, adică posibilitatea generalizării rezultatelor generate, în dificultatea evaluarii efectelor pe termen lung și în numărul mic de politici alternative evaluate, astfel că numeroși economiști încă susțin metodele clasice de cercetare în genul studiilor empirice comparative dintre țări (Rodrik și Rosenzweig, 2009, p. 1–19).

Fiecare categorie de modele de cercetare are avantaje și dezavantaje, neputându-se identifica până în prezent un model perfect, unanim acceptat de către economiști ca fiind reprezentarea fidelă a factorilor și mecanismelor dezvoltării economice. Personal, înclinăm înspre a favoriza experimentele aleatoare și controlate, având în vedere acuratețea informațiilor oferite de acestea, fără a exclude însă celelalte modele, ci considerându-le ca o completare a acestora. Considerăm că trebuie să folosim toate mijloacele de testare și datele disponibile pentru a derula analize încrucișate, mărind astfel posibilitatea de alegere a politicilor de dezvoltare potrivite fiecărei țări sau regiuni.

Elaborarea modelelor de creștere economică a fost strâns legată de evoluția teoriei dezvoltării, precum și de bazele de date disponibile pentru aplicarea acestor modele. Astfel, în anii ’50 sistemele de date existente constau în conturile naționale de venituri, ceea ce a și determinat dezvoltarea modelelor agregate. Bazele de date dezagregate sub forma tabelelor input-output au apărut în țările în curs de dezvoltare abia în anii ’60, însoțite de statistici privind forța de muncă și conturi naționale sociale, pentru ca în anii ’70 acestea să se diversifice și să se îmbunătățească prin intermediul numeroaselor studii la nivelul gospodăriilor, studii ale sectorului rural și urban, studii ale sectorului informal, date demografice, etc., ajungându-se astfel la posibilitatea estimării aproximative a distibuției venitului pe grupuri socioeconomice majore (Thorbecke, 2006, p. 5–13). În ultimii 30 de ani, bazele de date utilizate în modelare și în construirea de politici de dezvoltare s-au dezvoltat foarte mult. Astfel, s-au derulat numeroase studii multianuale mult mai elaborate și dezagragate decât cele existente anterior, referitoare la populație, forța de muncă, sectoarele economice, veniturile gospodăriilor, structura consumului, standardul de viață, condițiile de sănătate, sărăcie etc, mărind astfel posibilitatea efectuării de analize cât mai relevante.

1.2. Dezvoltarea economică locală

Studiile dedicate dezvoltării economice locale în cadrul literaturii de specialitate s-au îndreptat în două direcții: studii alocate „dezvoltării locale și regionale” care se concentrează asupra localităților și regiunilor țărilor industrializate și urbanizate din partea de Nord a globului, și „studii ale dezvoltării” care se concentrează în special asupra problemelor țărilor, iar mai recent și a regiunilor și localităților din țările mai puțin dezvoltate și subdezvoltate din partea de Sud a globului (Pike, Rodriguez-Pose și Tomaney, 2011, p. 6). Având în vedere procesul globalizării și a creșterii interrelaționării dintre țări, regiuni și localități, există o tendință generală în rândul cercetătorilor de a elimina această împărțire a studiului dezvoltării economice locale, amplasându-l într-un context internațional și abordându-l în mod unitar.

1.2.1. Redefinirea conceptului de dezvoltare economică locală

Termenul de „local" din cadrul conceptului dezvoltării economice locale este utilizat nu doar în legătură cu unităţile administrativ-teritoriale, cumună, oraş, municipiu sau judeţ, ci şi la nivel intercomunal, interregional şi chiar transfrontalier aşa cum susţine şi Lucica Matei (1998, p. 95). În lucrarea de faţă ne-am rezumat la utilizarea acestui termen cu referire la nivelul unităţilor administrativ-teritoriale de tip oraşe.

Perspectiva predominantă pe care am întâlnit-o în cadrul literaturii de specialitate consideră dezvoltarea economică locală ca fiind un proces la care contribuie actori multipli şi care are ca obiectiv stimularea activităţii economice, crearea de locuri de muncă şi, în final, creşterea bunăstării populaţiei. Astfel, Edward Blakely (2010, p. 34) defineşte dezvoltarea economică locală ca fiind procesul în care autoritatea publică locală îşi administrează resursele locale şi intră în parteneriat cu sectorul privat şi cu societatea civilă în vederea creării de locuri de muncă şi stimulării activităţii economice. Aşadar, conform acestuia, dezvoltarea economică reprezintă o serie de activităţi ale administraţiei publice locale bazate pe resurse locale şi derulate în parteneriat cu ceilalţi actori locali cu scopul de a mări factorul de producţie muncă (crearea de locuri de muncă) şi de a creşte producţia firmelor locale (stimularea activităţii economice). Cum nu este specificat dacă îmbunătăţirea activităţii economice are la bază modificarea cantitativă sau calitativă a factorilor de producţie, şi având în vedere faptul că administraţia publică coordonează acest proces care are toate caracteristicile unei politici publice (vezi p. 66), putem concluziona că Blakely consideră dezvoltarea economică locală ca fiind o politică de creştere economică sau în cel mai bun caz de dezvoltare economică.

Aceeaşi semnificaţie a conceptului de dezvoltare economică locală este întâlnită şi la Matei, Anghelescu şi Săvulescu (2009, p. 11) care consideră că dezvoltarea locală se referă la evoluţia capacităţii unei economii locale sau regionale de a stimula creşterea economică şi socială stabilă, menită să conducă la crearea de locuri noi de muncă şi de condiţii pentru valorificarea oportunităţilor determinate de schimbările din plan economic, tehnic şi social. Capacitatea unei economii locale de a stimula creşterea economică poate fi evaluată prin prisma eficienţei politicilor de creştere economică. Aşadar, dezvoltarea economică locală se referă, conform autorilor, la politici de creştere economică eficiente, menite să determine crearea de locuri de muncă.

După Profiroiu, Racovițeanu și Țarălungă (1999, p. 13–14) dezvoltarea locală poate avea două forme, şi anume: dezvoltarea întreprinderilor, respectiv creşterea puterii colectivităţilor prin creşterea gradului de ocupare a populaţiei şi a veniturilor acesteia şi eventual prin revigorarea economiei. Atât dezvoltarea întreprinderilor, cât şi creşterea gradului de ocupare a populaţiei şi a veniturilor acestora sunt elemente ale creşterii economice. Vedem astfel cum dezvoltarea economică locală este din nou asociată cu creşterea economică. Această asociere este realizată şi de către Matei şi Anghelescu (2009, p. 7–14), conform cărora dezvoltarea locală reprezintă impulsionarea şi diversificarea activităţilor economice, stimularea investiţiilor, precum şi contribuţia la reducerea şomajului şi îmbunătăţirea nivelului de trai.

Parlagi (2000, în Matei, Anghelescu şi Săvulescu, 2009, p. 12) consideră dezvoltarea locală ca fiind procesul manifestat într-o anumită regiune sau unitate administrativ-teritorială, care determină o creştere a calităţii vieţii la nivel local. Obiectivele principale ale acesteia, conform autorului, sunt reprezentate de prosperitatea economică şi bunăstarea socială, prin crearea unui mediu favorabil pentru afaceri, o dată cu integrarea gru-

purilor vulnerabile în comunitate, utilizarea resurselor endogene și dezvoltarea sectorului privat. În definiția dată de Parlaghi obiectivele dezvoltării economice locale au nu doar o latură cantitativă specifică creșterii economice, ci și una calitativă specifică dezvoltării economice, acestea vizând pe lângă prosperitatea economică, și creșterea calității vieții precum și bunăstarea socială. Mijloacele de atingere a acestor obiective pot fi considerate și ele ca fiind specifice dezvoltării economice, crearea unui mediu favorabil pentru afaceri însemnând pe lângă asigurarea de infrastructură de afaceri (mărirea capitalului fizic) și pregătirea resursei umane (îmbunătățirea calitativă a factorului de producție muncă) (vezi p. 50). Cum crearea unui mediu favorabil pentru afaceri și integrarea grupurilor vulnerabile în comunitate cade de cele mai multe ori în responsabilitatea autorității publice locale, putem deduce că aceasta joacă un anumit rol în cadrul acestui proces împreună cu agenții economici care decid utilizarea sau nu a resurselor endogene și care caută mereu dezvoltarea propriilor afaceri. Având în vedere aceste lucruri, putem concluziona că autorul pune semnul egal între dezvoltarea economică locală și politicile de dezvoltare economică aplicate la nivel local.

Aceeași perspectivă asupra dezvoltării economice am întâlnit-o și în lucrările marilor instituții financiare internaționale. Astfel, în lucrărea pregătită de Unitatea de Dezvoltare Urbană a Băncii Mondiale și intitulată „Local Economic Development. Quick Reference" (World Bank, 2006, p. 3), dezvoltarea economică locală este prezentată ca fiind acel proces în care sectorul public, privat și non-guvernamental conlucrează pentru îmbunătățirea condițiilor necesare creșterii economice și a gradului de ocupare a forței de muncă. Scopul dezvoltării economice locale, conform acestei lucrări, este construirea capacității economice a unităților administrativ-teritoriale pentru a le îmbunătăți viitorul economic și pentru a crește calitatea vieții tuturor locuitorilor. Cu alte cuvinte, dezvoltarea economică locală este considerată a fi o politică de creștere economică aplicată la nivel local care are ca scop final creșterea calității vieții tuturor cetățenilor din respectiva localitate.

Ghidul de dezvoltare economică locală al Facilității de Impact Rapid a Uniunii Europene (2008, p. 6), consideră dezvoltarea economică locală ca fiind procesul prin care autoritățile publice locale dezvoltă împreună cu partenerii lor (alte organizații publice, sectorul privat și sectorul non-guvernamental) un mediu de afaceri mai bun, adică crează condițiile necesare pentru ca sectorul privat să determine creștere economică și să creeze locuri de muncă, de pe urma cărora va beneficia întreaga comunitate. Așadar, dezvoltarea economică locală este văzută și de către Uniunea Europeană ca fiind o politică de creștere economică aplicată la nivel local de către autoritatea publică locală în parteneriat cu ceilalți actori locali.

La fel ca și lucrările Băncii Mondiale și ale Uniunii Europene menționate mai sus, și Ghidului Națiunilor Unite cu privire la stimularea dezvoltării economice locale prin intermediul planificării strategice (United Nations, 2003, p. 14), prezintă dezvoltarea economică locală tot ca o politică de creștere economică, definind-o ca fiind acel proces în care oameni din toate sectoarele lucrează împreună pentru stimularea activității economice locale, creând astfel o economie rezistentă și durabilă. Este un mod de a ajuta crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea calității vieții tuturora, inclusiv pentru populația săracă și marginalizată.

În final, Agenția pentru Dezvoltare Internațională (Agency for International Development, 2003, p. 1–2) definește dezvoltarea economică locală ca fiind procesul de planificare strategică în parteneriat între administrația publică locală, sectorul privat și societatea civilă pentru stimularea investițiilor utilizând potențialul local, în vederea

îmbunătățirii condițiilor de muncă și de viață prin crearea de noi locuri de muncă și menținerea celor existente. Așadar, din perspectiva acestei Agenții, dezvoltarea economică locală reprezintă planificarea unei politici de creștere economică destinată unei unități administrativ-teritoriale, nici măcar politica de creștere economică în sine.

Având în vedere cele de mai sus, putem concluziona că *atât lucrările de specialitate din teoria economică, cât și lucrările marilor instituții financiare internaționale consideră dezvoltarea economică locală ca fiind sinonimă cu politicile de creștere sau dezvoltare economică aplicate la nivel local.*

În ceea ce ne privește, nu putem fi de acord cu definirea dezvoltării economice locale ca fiind o politică de creștere economică locală. În primul rând conceptul de politică de creștere economică este încetățenit de mult timp și nu există niciun argument logic pentru care ar fi fost nevoie de utilizarea unui alt concept – cel de dezvoltare economică locală – pentru exprimarea aceluiași lucru. În al doilea rând, dezvoltarea economică nu poate fi o politică deoarece atât literatura de specialitate, cât și instituțiile financiare internaționale vorbesc atât de dezvoltare economică locală, cât și de politici de dezvoltare economică locală, definindu-le diferit una de alta. În al treilea rând, în ultimele decenii a început să se facă o diferențiere clară între dezvoltarea economică și creșterea economică, de aceea, dacă am presupune prin absurd ca dezvoltarea economică reprezintă o politică, aceasta nu ar fi de creștere ci de dezvoltare economică. În al patrulea rând, analizând evoluția obiectivelor și mijloacelor politicilor de dezvoltare economică locală (vezi Tabelul nr. 3, p. 61), observăm că acestea se referă nu doar la modificarea cantitativă a factorilor de producție (în special a capitalului), ci și la modificarea calitativă a acestora, aceasta din urmă stând la baza dezvoltării economice.

În mod logic, conceptul de dezvoltare economică locală ar trebui să fie sinonim cu dezvoltarea economică aplicată la nivel local. Așadar, având în vedere definiția dezvoltării economice (vezi p. 11), considerăm că **dezvoltarea economică locală** reprezintă *sporirea producției economice de la nivel local ca urmare a modificării calitative a factorilor de producție, având ca rezultat creșterea nivelului de trai a întregii populații dintr-o anumită comunitate.* Această definiție a fost luată în considerare în studiul nostru de indentificare a factorilor și indicatorilor dezvoltării economice locale.

1.2.2. Factorii dezvoltării economice locale

Pentru identificarea factorilor dezvoltării economice locale am urmărit mai multe direcții de cercetare. *În primul rând*, având în vedere faptul că creșterea economică se află într-un raport de parte – întreg cu dezvoltarea economică (vezi p. 11), amândouă conceptele fiind definite în raport cu aceiași factori de producție, am considerat necesară studierea literaturii de specialitate cu privire la *factorii creșterii economice*. *În al doilea rând* am analizat literatura de specialitate privind dezvoltarea economică și politicile de dezvoltare, iar *în al treilea rând* am studiat literatura de specialitate cu referire la factorii dezvoltării economice locale.

În ceea ce privește *factorii creșterii economice*, Samuelson și Nordhaus (2001, p. 633–635) prezintă în lucrarea lor de Economie politică patru factori de creștere sau elemente ale dezvoltării, și anume: resursele umane (oferta de muncă, educația, disciplina, motivația), resursele naturale (pamântul, mineralele, combustibilii, calitatea mediului), formarea capitalului (utilaje, fabrici, șosele) și tehnologia (știința, ingineria, managementul, spiritul întreprinzător).

Trei dintre aceştia s-au consacrat în literatura economică, cu referire în special la creşterea economică, şi anume: factorul (forţa de) muncă, factorul capital şi progresul tehnic (Byrns şi Stones, 1981, p. 381; Burda şi Wyplosz, 1997, p. 149). În literatura economică există opinii precum cea a lui Liviu Andrei (2007, p. 428) conform cărora aceştia reprezintă determinanţi comuni ai creşterii şi dezvoltării economice.

O clasificare mai elaborată a factorilor creşterii economice o întâlnim la Dobrotă (1997, p. 314) şi Angelescu et all (2005, p. 219), care îi impart în factori direcţi şi factori indirecţi. Factorii direcţi identificaţi de autori sunt: munca sau resursele umane (oferta de muncă, educaţie, disciplină, motivaţie), natură sau resursele naturale (pamânt, resurse ale subsolului, combustibili, condiţii climatice etc.), capitalul sau stocul de capital tehnic (maşini, echipamente, clădiri, căi de transport etc.) şi neofactori (progesul tehnic, inovarea, cercetarea ştiinţifică, informaţia, ingineria, organizare, management). Factorii indirecţi ai creşterii economice sunt: dimensiunea cererii agregate, respectiv capacitatea de absorbţie a pieţei interne, eficienţa sistemului financiar-bancar, adică rolul activ al creditului, rata economiilor şi rata investiţiilor, respectiv înclinaţia marginală spre economii şi spre investiţii, mediul internaţional, competitivitatea produselor; înclinaţia marginală spre export în comparaţie cu cea spre import; migraţia forţei de muncă şi a capitalului; politica bugetară şi fiscală a statului, etc. Tecuşan, Fruja şi Ivăşchescu (1995, p. 32), fac practic aceeaşi clasificare a factorilor creşterii economice, numindu-i însă factori cu influenţă nemijlocită şi factori cu acţiune mediată. Aceştia subliniază aspectul tridimensional al modului de abordare a fiecărui factor: cantitativ, calitativ şi structural.

Edward F. Denison a formulat în 1967 în lucrarea sa „Why Growth Rates Differ. Post-War Experience in Nine Western Countries" o clasificare foarte detalită a factorilor creşterii economică, identificând 23 de factori. El a realizat calcule pentru 18 dintre ei cu referire la ţările din Vestul Europei pentru o perioadă de 12 ani, începând cu 1950. Factorii identificaţi de Denison cuprind munca (ocuparea, timpul lucrat, structura forţei de muncă pe sexe şi nivel de calificare), capitalul (fondul de locuinţe, activele internaţionale, clădirile, stocurile de materiale şi mărfuri), pământul, precum şi alţi factori care se referă la progresul tehnco-ştiinţific. Adrian Florea (2008, p. 107), apreciind clasificarea lui Denison ca fiind cea mai cuprinzătoare până în prezent, propune completarea acesteia cu factori precum cheltuielile militare, specializarea şi concentrarea producţiei, precum şi combinarea factorilor şi cu factori extraeconomici.

Aceştia din urmă sunt luaţi în considerare în clasificare realizată de către Denise Flouzat care, cf. lui Florea (2008, p. 105), sunt împărţiţi în factori juridici şi sociali, factori politici şi factori culturali. Ca factori economici ai creşterii, Flauzat menţionează munca, capitalul şi productivitatea.

Una dintre cele mai cuprinzătoare clasificări a factorilor creşterii şi dezvoltării economice, din punctul nostru de vedere, este realizată de Gheorghe Olah (1994, p. 143–158), care îi împarte după natura lor, în factori economici şi factori cultural-politici. Factorii economici sunt de două tipuri: direcţi (obiectele muncii, mijloacele de muncă, forţa de muncă, altfel spus munca, natura şi capitalul) şi factori indirecţi (repartiţia, schimbul, consumul). Factorii cultural–politici sunt de trei tipuri: factori ştiinţifici (învăţământul, cercetarea, progresul tehnic, organizarea), factorii culturali (cultura ştiinţifică, cultura artistică, morala, religia) şi factori politici (politica administrativă, politica economică, politica instructivă şi politica culturală-educativă). Este de apreciat în această clasificare noutatea includerii factorilor ştiinţifici ca factori ai creşterii economice, în special a progresului tehnic şi a învăţământului.

Creţoiu, Cornescu şi Bucur (2003, p. 471) grupează factorii creşterii economice, calitativi şi cantitativi, în funcţie de natura lor. Astfel, autorii menţionează:

- creşterea forţei de muncă, ridicarea nivelului de educaţie şi instruire a forţei de muncă („investiţiile în capitalul uman");
- investiţiile în capitalul fizic prin ridicarea gradului de înzestrare a muncii cu maşini, utilaje, instalaţii, etc.;
- dezvoltarea ştiinţei şi schimbările tehnologice, determinate de inovaţii care introduc noi produse, noi moduri de producţie a bunurilor existente şi noi forme de organizare a asctivităţii. Joseph Scumpeter acordă o importanţă mare inovaţiei, considerând-o a fi principalul factor al dinamicii economice (Schumpeter, 2004, p. XIX). Se consideră că inovaţiile au în deosebi o latură calitativă, întrucât determină creşterea productivităţii muncii, potenţează randamentul capitalului şi dinamizează structurile de producţie. Progresul tehnologic în sine se consideră a avea o contribuţie hotărâtoare la creşterea economică (după unele aprecieri 80% din creşterea PIB/loc, afirmă autorii);
- resursele materiale utilizate şi gradul de valorificare a acestora în procesul de producţie;
- structura activităţilor de producţie şi a sistemului economic (structura pe ramuri, subramuri, sectoare care determină gradul de specializare şi cooperare, etc.);
- instituţiile.

Angelescu et all (2005, p. 231) consideră că există cinci factori care se influenţează reciproc în cadrul procesului de creştere şi dezvoltare economică, şi anume: populaţia, resursele naturale şi mediul, producţia agricolă, producţia industrială şi poluarea.

Aşadar, o primă identificare a factorilor dezvoltării economice locale s-ar putea realiza pornind de la factorii creşterii economice, fără a pierde din vedere implicaţiile care derivă din caracterul local al acesteia.

Analizând literatura de specialitate privind dezvoltarea economică şi politicile de dezvoltare, observăm împărţirea factorilor dezvoltării economice în trei mari categorii: economici, sociali şi politici (Rostow, 1952, p. 24–29).

Robert Lucas (1988, p. 41) consideră că forţa de muncă şi capitalul uman, capitalul şi progresul tehnic sunt principalii factori care determină dezvoltarea economică. Dintre aceştia, capitalul uman şi progresul tehnic sunt cei care amplifică rezultatele producţiei şi determină realizarea economiilor la scară (Romer, 1986, p. 1002, Chenery şi Taylor,1968, p. 391–416).

Albert Hirschman (Bianchi, 2004, p. 4, 9) evidenţiază importanţa a doi factori de dezvoltare economică: abilităţile antreprenoriale (capitalului uman) şi investiţiile care determină alte investiţii datorită legăturilor lor („linkages") în avale şi în amonte („backward and forward").

Importanţa capitalului uman este susţinută şi de Jan Tinbergen (Meier şi Seers, 1984, p. 315–319) şi Dani Rodrik (Hausmann şi Rodrik, 2003, p. 4), aceştia considerând că iniţiativa individuală este cea care determină în final progresul economic, precum şi decizia corectă în ceea ce priveşte domeniul investiţiei şi al producţiei.

Şi noi la rândul nostru susţinem importanţa crucială şi rolul însemnat al capitalului uman şi al inovării în stimularea dezvoltării economice, considerând astfel investiţiile

în pregătirea resursei umane şi în inovare ca fiind printre cele mai importante politici de dezvoltare economică.

Un factor de dezvoltare foarte des amintit în literatura de specialitate este capitalul sau investiţia de capital. Astfel, Lordul Bauer (1984, p. 27–30) considera că administraţia publică are rolul de a înlătura obstacolele existente din calea canalizării capitalului înspre infrastructură şi industria manufacturieră, pentru modernizarea socio-economică. Colin Clark (Clark, 1984, p. 58–88) a recunoscut şi el importanţa investiţiilor de capital în obţinerea prosperităţii, însă a pus la îndoială suficienţa acestuia.

Rosenstein–Rodan a propus impulsul investiţional („big push") ca soluţie la dinamizarea simultană a mai multor sectoare industriale complementare, considerând că lipsa capitalului era o caracteristică comună a zonelor subdezvoltate (Rosenstein–Rodan, 1984, p. 15). De asemenea, teza Prebish-Singer (Singer, 2005, p. 211) afirmă că investiţiile sunt mult mai benefice pentru tările subdezvoltate decât exportul acestora care era format în cea mai mare parte din produse primare.

Teoria creşterii echilibrate enunţată de Ragnar Nurkse (Thorbecke, 2006, p. 4, 6) pune şi ea accentul pe investiţiile de capital ca factor al expansiunii simultane şi coordonate a diferitelor sectoare, bazată pe economiile la scară şi o creştere a producţiei, inclusiv cea agricolă.

Hirschman propune şi el investiţiile ca soluţie la problema subdezvoltării, însă doar acelea care provoacă cele mai mari dezechilibre şi care determină alte investiţii în avale şi în amonte, fără a cere prea multe abilităţi antreprenoriale (Santos şi Silva, 2004, p. 10–14; Hirschman, 1984, p. 87–111).

Lionel Stoleru (1965, p. 321–347) consideră că o alocare optimă a investiţiilor ar putea determina ocuparea totală a forţei de muncă, acesta reprezentând scopul specific al dezvoltării economice locale aşa cum este ea prezentată în literatura de specialitate. Estimările efectuate de Stoleru în acest sens pentru situaţia economică a Algerului nu s-au adeverit însă, motivele fiind variate (politice, economice, sociale).

Sintetizând informaţiile din literatura de specialitate prezentată anterior şi convenind că aceeaşi factori care determină dezvoltarea economică la nivel naţional influenţează şi dezvoltarea economică locală, putem enunţa următorii *factori economici ai dezvoltării economice locale*:

- forţa de muncă şi capitalul uman (Robert Lucas şi Paul Romer), abilităţile antreprenoriale (Albert Hirschman) sau iniţiativa individuală (Jan Tinbergen, Dani Rodrick);
- natura (Thorbecke);
- capitalul (Lordul Bauer) sau tehnologiile avansate sau noi (Simon Kuznets);
- progresul tehnologic (Chenery şi Taylor, Robert Lucas şi Paul Romer).

Dintre aceştia, literatura economică alocă un rol special investiţiilor (Paul Rosenstein–Rodan, Colin Clark), alocării optime a acestora între industriile bunurilor de consum şi a bunurilor de capital (Lionel Stoleru) şi impactului acestora asupra creşterii şi dezvoltării economice (Albert Hirschman), dar şi capitalului uman (abilităţile antreprenoriale şi de inovare). Pentru derularea, respectiv atragerea investiţiilor este nevoie de o corelare a priorităţilor şi strategiilor mediului public, privat şi non-guvernamental. Ajungem astfel la factorii sociali şi politici ai dezvoltării economice locale.

Cu privire la *factorii sociali*, ideologia existentă şi structura societăţii (Kuznets, 1973, p. 247–258) influenţează foarte mult raporturile dintre autoritatea publică, mediul privat

şi mediul non-guvernamental precum şi modul în care se iau deciziile şi puterea de decizie a fiecăruia dintre cele trei sectoare.

În ceea ce priveşte *factorii politici*, autoritatea publică locală a avut un rol deosebit de important în influenţarea dezvoltării economice încă de la începuturile teoriei dezvoltării economice locale. Chiar dacă pe parcursul timpului rolul său a scăzut pe măsura creşterii importanţei colaborării acesteia cu sectorul privat şi non-guvernamental, administraţia locală rămâne un actor esenţial în susţinerea dezvoltării economice locale prin asigurarea infrastructurii instituţionale (Kuznets, 1973, p. 247–258; Rodrik, 2000, p. 1–36) care încurajează investiţiile pe termen lung, şi prin furnizarea educaţiei şi a pregătirii profesionale continue, îngrijirii medicale, prin asigurarea infrastructurii de agrement şi, mai ales, a infrastructurii necesare desfăşurării activităţilor economice (Robert Lucas, 1988, p. 41; Paul Romer,1986, p. 1002).

În ceea ce priveşte *factorii dezvoltării locale* aşa cum apar ei în *literatura de specialitate*, Tödtling (2011, p. 333) consideră că aceştia se referă la investiţii în infrastructură, şcoli, universităţi, instituţii de cercetare, forţă de muncă bine pregătită, tehnologie şi cunoaştere, precum şi implicarea activă a societăţii civile care stimulează apariţia proiectelor de auto-ajutorare, a iniţiativelor locale şi a mişcărilor sociale.

Webster şi Muller (2000, p. 30) consideră că abilitatea unei localităţi de a se dezvolta depinde semnificativ de capitalul uman: educaţie, pregătire, aptitudini, experienţă în muncă, spiritul antreprenorial, creativitate şi capacitatea de a-şi asuma riscuri.

Mihai Roşcovan (2003, p. 17) împarte factorii dezvoltării economice locale în trei mari grupe: factori situaţionali economici, politici şi sociali, aflaţi într-o mare măsură în afara sferei de influenţă a autorităţilor publice, configuraţia locală (punctele tari şi slabe are oraşului), respectiv formularea şi implementarea politicilor locale care sunt în sfera de influenţă a autorităţilor publice.

Concluzia noastră în urma celor trei direcţii de cercetare efectuate este că *investiţiile publice şi private locale, capitalul străin atras în localitate prin intermediul firmelor externe acesteia, fie ele naţionale sau internaţionale, precum şi calitatea capitalului uman, pot fi consideraţi ca fiind principalii factori ai dezvoltării economice locale*.

1.2.3. Măsurarea dezvoltării economice locale

În încercarea noastră de a identifica indicatorii dezvoltării economice locale am abordat *trei direcţii de cercetare*. Având în vedere faptul că am considerat că dezvoltarea economică locală nu este altceva decât dezvoltarea economică aplicată la nivel local, *prima* direcţie de cercetare a fost analiza literaturii de specialitate privind indicatorii dezvoltării economice. *A doua* direcţie de cercetare a fost studiul literaturii de specialitate şi a practicii economice cu privire la indicatorii dezvoltării economice locale. *În final* am analizat definiţia dezvoltării economice locale şi am încercat să deducem indicatorii de măsurare a acesteia.

Ţinând cont de faptul că pentru o perioadă îndelungată de timp *dezvoltarea economică* a fost considerată a fi sinonimă cu creşterea economică, şi modul de măsurare a dezvoltării era acelaşi cu cel al creşterii economice. Variaţia creşterii economice de la un an la altul pe perioade mai îndelungate de timp se măsoară calculând ritmul mediu anual de creştere economică a producţiei pe cap de locuitor. Acesta este cel mai cunoscut instrument de măsurare a activităţii macroeconomice. Este foarte important ca acest indicator utilizat să fie real, adică exprimat în preţuri constante sau comparabile. Acest lucru se realizează prin eliminarea influenţei modificării preţurilor (corectarea cu

indicele preţurilor sau deflatorul PIB) din mărimea indicatorilor exprimaţi în preţuri curente. Pentru determinarea lui se utilizează trei metode: metoda valorii adăugate, metoda veniturilor şi metoda cheltuielilor. Produsul intern brut pe cap de locuitor rămâne încă unul dintre indicatorii cei mai utilizaţi pentru măsurarea dezvoltării economice.

O dată cu modificarea conceptului de dezvoltare economică s-a impus şi modificarea modalităţii de măsurare a acesteia, fiind astfel necesară luarea în considerare şi a altor aspecte precum speranţa de viaţă, nivelul de educaţie, distribuirea venitului şi inegalitatea socială, calitatea vieţii, protecţia mediului, etc. Este timpul potrivit, afirma Stiglitz, Sen şi Fitoussi (2009, p. 12 în Cox et all, 2010, p. 73) pentru sistemele noastre de măsurare să nu se mai concentreze atât de mult asupra măsurării producţiei, ci asupra măsurării bunăstării oamenilor.

Încercările de găsire a unui intrument de cuantificare a dezvoltării economice care să nu aibă la bază exclusiv latura cantitativă a acesteia, datează încă din anii ’70 când a fost conceput Indicele Calităţii Fizice a Vieţii (Physical Quality of Life Index – PQLI) de către David Morris, profesor de dezvoltare economică la Universitatea Brown. După cum îi spune şi numele, acesta reprezenta o încercare de a măsura calitatea vieţii sau bunăstarea unei ţări. PQLI era calculat pe baza mediei artimetice dintre valorile atribuite pe o scară de la 0 la 100 următorilor indicatori: rata alfabetizării, mortalitatea infantilă şi speranţa de viaţă la vârsta de un an. Acest indice, afirmă Morris în secţiunea sa de pe pagina Universităţii Brown, permite cercetătărilor să claseze ţările nu în funcţie de venituri, ci de şansele de schimbare avute în viaţa reală. În urma studiilor efectuate, Morris a constatat că există o lipsă de congruenţă între PNB pe cap de locuitor şi PQLI: deşi ţările indistrializate au primit un rang înalt conform indicelui, au existat alte ţări cu venituri mari, precum cele producătoare de petrol din Orientul Mijlociu care au înregistrat o valoare scăzută a acestui indice. Pe de altă parte, unele ţări sărace, precum Sri Lanka, au obţinut o poziţie înaltă în clasament, în ciuda veniturilor pe cap de locuitor foarte mici (Morris, 1996). Cum acest Indice nu lua deloc în considerare produsul naţional şi lăsa loc la suprapuneri prin luarea în considerare atât a mortalitărţii infantile, cât şi speranţa de viaţă, el nu a cunoscut o înrădăcinare a utilizării lui.

O altă încercare de a măsura dezvoltarea economică a avut loc la începutul anilor ’80 prin indicatorul numit „Bunăstarea economică măsurabilă” (Measurable Economic Welfare – MEW) construit în 1972 de către William Nordhaus şi James Tobin, profesori la Universitatea Yale. Acest indice ajustează PIB prin luarea în considerare a timpului liber şi a activităţilor casnice neplătite şi prin eliminarea anumitor cheltuieli precum deplasarea la locul de muncă, apărarea, poliţia, şi a celor cauzate de externalităţile negative (Nordhaus şi Tobin, 1972, p. 5–10). Deşi are o perspectivă mai cuprinzătoare asupra dezvoltării economice, şi MEW a avut parte de numeroase critici privind baza teoretică şi metodologică de calcul (de exemplu ataşarea de valori monetare produselor non-comercializate).

„Indicele bunăstării economice sustenabile” (The Index of Sustainable Economic Welfare – ISEW) reprezintă o altă alternativă la utilizarea PNB sau PIB pentru măsurarea dezvoltării. Pornind de la MEW, acest indice ia în considerare şi costul degradării mediului şi al deprecierii capitalului natural, precum şi distibuţia venitului, ignoră timpul liber, calculează diferit activităţile casnice neplătite şi cheltuielile cu apărarea, etc. (Kuik, 2001, p.4). ISEW este considerat a fi una dintre cele mai complexe încercări de a determina nivelul de dezvoltare economică, existând încercări de calcularea acestuia inclusiv la nivel local (Pulselli et all., 2005, p. 1–9). Cu toate acestea, şi acest indicator a avut parte de numeroase critici. De pildă, Erik Neumayer (1999, p. 77) consideră că

ISEW nu are la bază o structură teoretică solidă, se bazează pe presupuneri arbitrare în ceea ce privește evaluarea distribuției venitului, deprecierea resurselor neregenerabile, degradarea pe termen lung a mediului, și neglijează progresul tehnic și creșterea capitalului uman. În ciuda criticilor primite, considerăm că utilizarea ISEW pentru o analiză a bunăstării economice, nu ca înlocuitor al PNB-ului, ci împreună cu acesta, ar putea oferi o imagine mai clară și mai completă asupra economiilor naționale.

Cel mai cunoscut indicator de măsurare a dezvoltării este „Indicele Dezvoltării Umane" (Human Development Index – HDI). HDI a fost propus și calculat de un grup de economiști de seamă din domeniul economiei dezvoltării, în cadrul „Raportului Dezvoltării Umane", publicat anual și elaborat de către Organizația Natiunilor Unite, începând cu 1990. Acesta este un indice compozit cu valori între 0 și 1 (minim–maxim), care măsoară realizările unei țări sub trei aspecte ale dezvoltării: sănătate, educație și standard de viață. Metodologia de calcul a acestor realizări a suferit anumite modificări de-a lungul timpului, în încercarea de a acorda o acuratețe mai mare rezultatelor oferite. Cele mai recente modificări au avut loc în anul 2010 și se referă la înlocuirea ratei alfabetizării și a ratei încadrării școlare a populației cu media anilor de școlarizare și anii prognozați de școlarizare, precum și a PIB/loc ajustat cu PPC cu PNB/loc ajustat cu PPC. Astfel, în prezent, HDI se calculează ca medie geometrică a trei mărimi: indicele speranței de viață, indicele educației și indicele venitului (UNDP. Human Development Index).

Raportul Dezvoltării Umane din 2010 (UNDP. Human Development Report 2010) introduce încă trei instrumente de măsurare a progresului în reducerea sărăciei și extinderea drepturilor femeilor: Inequality-adjusted Human Development Index (IHDI – ajustează HDI cu inegalitatea evaluată în fiecare din cele trei dimensiuni ale sale), Gender Inequality Index (GII – reflectă inegalitatea dintre bărbați și femei) și Multidimensional Poverty Index (MPI – reflectă lipsurile indivizilor în ceea ce privește sănătatea, educația și standardul de viață).

Nici acest indice nu este unanim acceptat ca fiind cel mai bun instrument de măsurare a dezvoltării economice. Criticile lui sunt numeroase și variate, printre ele numărându-se lipsa unei laturi ecologice care să acorde dezvoltării un caracter durabil, precum și incapacitatea de a reprezenta inegalitata economică în țările cu o valoare ridicată a HDI care înseamnă că există un număr semnificativ de oameni fără nicio șansă de dezvoltare și bunăstare (Bagolin, 2002, p. 1). În definitiv, acest indice are ca obiectiv măsurarea dezvoltării umane, și nu în mod expres a dezvoltării economice, ceea ce determină înclinarea preferințelor experților în politici publice înspre PNB ca instrument de măsurare a acesteia din urmă.

În ceea ce privește surprinderea laturii ecologice, conform unui document de lucru al Comisiei Europene intitulat „GDP and beyond. Measuring progress in a changing world", încă nu există un indicator de mediu bine fundamentat care să fie folosit în calculul dezvoltării umane. Indicatorii propuși până în prezent, „amprenta ecologică" și „amprenta de carbon" au foarte multe limite (amprenta ecologică exclude impactul asupra apei de exemplu, iar amprenta de carbon se referă practic la emisiile de gaze cu efect de seră). Căutările unui asemenea indicator continuă însă, în speranța de a avea o cât mai complexă cunatificare a dezvoltării economice durabile.

Un instrument de măsurare a dezvoltării economice ar putea fi, după părerea noastră, „Indicele Competitivității Globale" (GCI) dezvoltat de către Forumul Economic Mondial (WEF) și prezentat în publicația anuală „Raportul Competitivității Globale" începând cu anul 2005. Acest indice măsoară competitivitatea și prosperitatea economică a diferitelor economii naționale. Competitiviatea, în concepția WEF (2011, p.4)

este reprezentată de setul de instituţii, politici şi factori care determină nivelul de productivitate a unei ţări, care stabileşte la rândul său nivelul sustenabil de prosperitate care poate fi atins de o economie. Cu alte cuvinte, economiile mai competitive pot produce niveluri mai ridicate de venit pentru cetăţenii lor, precum şi rate de rentabilitate ale investiţiilor mai mari, adică un potenţial de creştere economică mai mare, concluzionează WEF (2011, p.4) în „Raportul Competitivităţii Globale 2010–2011".

Măsurarea competitivităţii globale (World Economic Forum, 2011, p.10) are loc prin efectuarea unei medii ponderate a peste 100 de variabile care reflectă câte un alt aspect al competitivităţii. Valorile acestor variabile sunt obţinute fie prin intermediul unor sondaje anuale realizate de WEF împreună cu reţeaua sa de parteneri din ţările studiate, fie din surse publice precum Banca Mondială, Organizaţia Mondială a Sănătăţii, UNESCO.

Aceste variabile formează cei 12 „stâlpi" ai dezvoltării economice, şi anume: instituţiile (variabilă: gradul de protecţie al investitorilor), infrastructura (variabile: linii aeriene disponibile, linii de telefonie fixă, contracte de telefonie mobilă), stabilitatea macroeconomică (variabile: balanţa bugetului de stat, economisirile naţionale, inflaţia, rata dobânzii, datoria guvernamentală, ratingul de ţară, etc.), sănătatea şi educaţia primară (variabile: cazuri de malarie, cazuri de tuberculoză, procentul HIV, mortalitatea infantilă, speranţa de viaţă, rata de înscriere în învăţământul primar, etc.), educaţia superioară şi perfecţionarea (rata de înscriere în învăţământul secundar, rata de înscriere în învăţământul terţiar, etc.), eficienţa pieţei bunurilor (variabile: rata impozitului total – combinaţie a taxei pe profit, contribuţii salariale, etc., numărul de proceduri necesare pentru înfiinţarea unei societăţi, timpul necesar pentru înfiinţarea unei societăţi, tarifele comerciale, importurile ca procent din PIB, etc.), eficienţa pieţei muncii (variabile: rigiditatea angajării, costurile concedierilor, participarea femeilor pe piaţa muncii, etc.), nivelul de sofisticare a pieţei financiare (variabile: indicele drepturilor legale – măsoară gradul de protecţie al creditorilor şi debitorilor, etc.), pregătirea tehnologică (variabile: utilizatorii de internet, contractele de internet, mărimea bandei de internet, etc.), dimensiunea pieţei (variabile: indicele pieţei naţionale, indicele pieţei străine, PIB, procentul exporturilor în PIB, etc.), nivelul de sofisticare a afacerilor şi inovarea (variabile: patente acordate, etc.). Acestia sunt grupaţi în trei sub-indici, astfel: primii patru formează sub-indicele „cerinţele de bază" („Basic requirements"), următorii şase reprezintă „promotorii eficienţei" („Efficiency enhancers"), iar ultimii doi sunt „factori de inovare şi sofisticare" („Innovation and sophistication factors"). În funcţie de valorea GCI pentru o anumită ţară, acesta poate fi încadrată în una din cele trei stadii de dezvoltare economică (World Economic Forum, 2011, p. 9–10): bazată pe factori, bazată pe eficienţă sau bazată pe inovare. Coeficientul de importanţă acordat fiecărui sub-indice diferă în funcţie de stadiul de dezvoltare al unei economii:

Tabelul nr. 2. Coeficienţii de importanţă ai sub-indicilor GCI

Sub-indice	Etapa bazată pe factori (%)	Etapa bazată pe eficienţă (%)	Etapa bazată pe inovare (%)
Cerinţe de bază	60	40	20
Promotori ai eficienţei	35	50	50
Factori de inovare şi sofisticare	5	10	30

Sursa: World Economic Forum, 2013, Global Competitiveness Report 2013–2014, p. 10.

Valoarea Indicelui Competitivității Globale aferent României pentru perioada 2013–2014 (World Economic Forum, 2013, p.324–325) este de 4,1, plasându-ne astfel pe locul 76 din 139 de țări analizate în ceea ce privește stadiul dezvoltării, în scădere față de anul precedent. Cele mai mici scoruri înregistrate au fost în materie de inovare (3), infrastructură (3,3), instituții (3,3) și nivelul de sofisticare a afacerilor (3,6), pe când cel mai mare scor a fost atins de sănătate și educația primară (5,5). Stadiul de dezvoltare înregistrat de țara noastră conform acestui raport este economie bazată pe eficiență.

O critică adusă acestui indicator, la fel ca și altor indicatori economici este lipsa unei dimensiuni sustenabile a competitivității măsurate. WEF a încercat să reducă aceste critici prin integrarea acestui aspect în ultimul Raport al Competitivității Globale, 2011–2012. Este prezentat astfel termenul de *competitivitate sustenabilă*, aceasta fiind definită ca fiind setul de instituții, politici și factori care determină nivelul de productivitate a unei țări și capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi (World Economic Forum, 2012, p. 52–54). Pentru măsurarea acesteia WEF propune ca o abordare preliminară *Indicele competitivității sustenabile* (SCI), care păstrează majoritatea elementelor GCI, integrând de asemenea un număr de concepte suplimentare importante în special pe termen lung, precum: demografia, coeziunea socială, protecția mediului, și este format din cinci sub-indici: „capitalul uman" (Human capital), „condițiile pieței" (Market conditions), „tehnologie și inovare" (Technology and innovation), politica de mediu și cadrul de acțiune (Policy environment and enabling conditions) și mediul fizic (Physical environment) (World Economic Forum, 2012, p.54–61). Fiind doar la început, încă nu s-a stabilit procentul deținut de fiecare dintre sub-indici în SCI. Considerăm că SCI a venit ca un răspuns la cerința generală de a trece mai departe de măsurarea activității pieței, la măsurarea bunăstării oamenilor și are potențialul de a deveni un indicator relevant al acesteia din urmă.

Banca Mondială este în sine o instituție a dezvoltării. Ea dispune de o bază de date imensă pe baza căreia a construit 420 de „Indicatori ai dezvoltării lumii" (World Development Indicators – WDI) pentru 209 de țări, care acoperă în prezent o perioadă de 55 de ani (1960–2014). Acești indicatori sunt grupați în funcție de diferite teme (World Bank 2014): agricultură și dezvoltare rurală, eficacitatea ajutorului financiar, politică economică și datorie externă, educație, energie și minerit, mediu, sectorul financiar, sănătate, infrastructură, muncă și protecția socială, sărăcie, sectorul privat, sectorul public, știință și tehnologie, dezvoltare socială, dezvoltare urbană. Având în vedere diversitatea lor și aria mare de cuprindere, acești indicatori oferă o imagine detaliată asupra unei țări sau a unui sector în ceea ce privește dezvoltarea.

Statistica Uniunii Europene utilizează peste 100 de indicatori pentru a măsura cele 10 teme sau dimensiuni ale dezvoltării durabile (dezvoltarea socio-economică, consumul și producția durabilă, incluziunea socială, schimbările demografice, sănătatea publică, schimbările climatice și energia, transportul durabil, resursele naturale, parteneriatul global, buna guvernare). Unsprezece dintre aceștia au fost considerați ca fiind indicatori de prim nivel (Comisia Europeană – Eurostat, 2013). Printre ei se numără: rata de creștere a PIB/loc, productivitatea resurselor, populația la limita sărăciei sau a excluderii, rata de angajare a persoanelor vârstnice, anii de viață sănătoși și speranța de viață la naștere, emisiile de gaze de seră, procentul de energii regenerabile în consumul final brut de energie, etc.

În ceea ce privește România, indicatorii dezvoltării durabile au fost construiți pe arhitectura propusă de Uniunea Europeană. În statistica dezvoltării durabile românești sunt analizate 8 teme (dezvoltare economică, sărăcia și excluziunea socială, îmbătrânirea

societății, sănătate publică, schimbarea climei și energiei, modele de producție și consum, managementul resurselor naturale, transport) cu 85 de indicatori, dintre care 7 indicatori sunt de prim nivel, și anume: rata de creștere a PIB/loc, rata sărăciei după transferurile sociale, rata de dependență a vârstnicilor, speranța de viață sănătoasă la naștere pe sexe, emisiile totale de gaze cu efect de seră, consumul intern brut de energie pe tipuri de combustibili, consumul material intern și PIB în prețuri constante (INSSE, 2013b). Acești indicatori de nivel 1, cât și cei de nivel 2 și 3, din statistica noastră națională, cât și cei din statistica europeană reușesc să contruiască o imagine destul de fidelă a dezvoltării durabile.

Având în vedere cele mai sus prezentate, putem deduce că măsurarea dezvoltării economice este un proces foarte complex. Organizația Națiunilor Unite și Forumul Economic Mondial propun fiecare utilizarea unui *indice compozit* care să măsoare mai multe aspecte ale dezvoltării economice, nu doar cel economic. Un astfel de indice ar fi foarte greu de realizat pentru nivelul local din cauza lipsei de date statistice.

Pe de altă parte, Banca Mondială, Comisia Europeană și Guvernul României folosesc fiecare *seturi de indicatori* pentru măsurarea dezvoltării economice. O parte dintre acești indicatori măsoară latura economică a dezvoltării economice, iar o altă parte pe cea socială și pe cea politică sau instituțională. O astfel de abordare ar fi posibil de aplicat la nivel local, cu mențiunea că trebuie selectați doar indicatorii cu caracter economic, dezvoltarea economică locală țintind în mod direct doar acest domeniu.

Așadar, ținând cont de *seturile de indicatori economici propuși pentru măsurarea dezvoltării economice*, considerăm că *rata de creștere a PIB/loc și productivitatea resurselor* ar fi doi indicatori care pot fi utilizați pentru cuantificarea dezvoltării economice locale.

Cum dezvoltarea economică locală este văzută în *literatura de specialitate* ca reprezentând o serie de acțiuni planificate menite să creeze contextul protrivit pentru stimularea activității economice, o bună parte a lucrărilor economice se concentrează asupra măsurării politicilor și proiectelor de dezvoltare economică. Există totuși câteva lucrări care încearcă să identifice indicatorii de măsurare a dezvoltării economice locale, precum cea a lui Cox at all (2010, p. 84). Autorii consideră că pentru măsurarea dezvoltării economice locale poate fi utilizat un set de indicatori formați din: creșterea numărului de firme, rata de ocupare a forței de muncă, venitul pe cap de locuitor și distribuția venitului.

Și practica economică a venit cu o propunere de indicatori ai dezvoltării economice locale. Astfel, Liga Națională a Orașelor din Statele Unite ale Americii a propus în anul 1989 următorii indicatori (Rives și Heaney, 1995, p. 59): baza de impozitare a localității, numărul de locuri de muncă și nivelul venitului per capita. La acestea se mai pot adăuga, afimă autorii, gradul de ocupare a forței de muncă, valoarea adăugată, schimbările din distribuția veniturilor, nivelul salariilor și nivelul de calificare solicitat de noile locuri de muncă.

Așadar *indicatorii propuși de teoria și practica dezvoltării economice locale* pentru măsurarea acesteia sunt *creșterea numărului de firme, rata de ocupare a forței de muncă, venitul pe cap de locuitor, schimbările din distribuția venitului, baza de impozitare a localității, valoarea adăugată, nivelul salariilor și nivelul de calificare solicitat de noile locuri de muncă.*

Având în vedere faptul că *am definit dezvoltarea economică locală* ca fiind un proces de îmbunătățire a producției de la nivel local în urma unor schimbări calitative din structura și organizarea producției economice, care duce la îmbunătățirea nivelul de trai al populației locale (vezi p. 45), indicatorii aleși pentru a o măsura trebuie să

reflecte performanța procesului de producție. Ținând cont de acest lucru, *pentru surprinderea îmbunătățirii cantitative a producției* se pot utiliza ca indicatori de măsurare *cifra de afaceri și produsul intern brut per locuitor,* iar pentru *cuantificarea îmbunătățirii calitative a producției, productivitatea muncii și valoarea adăugată.*

Așadar, *sintetizând rezultatele comune ale celor trei direcții de cercetare* pentru identificarea indicatorilor de cuantificare a dezvoltării economice locale, putem concluziona că pentru măsurarea dezvoltării economice locale putem folosi următorul *set de indicatori*: *productivitatea muncii, valoarea adăugată, cifra de afaceri, produsul intern brut per locuitor, numărul de companii și rata de ocupare a forței de muncă*, analizând evoluția lor în timp la nivel local.

Variația pozitivă a productivității muncii, a valoarii adăugate, a cifrei de afaceri, a produsului brut pe locuitor și a numărului de companii demonstrează îmbunătățirea calitativă și cantitativă a activității economice pe plan local, în timp ce creșterea ratei de ocupare a forței de muncă demonstrează angrenarea mai multor persoane în activitatea economică locală, creșterea veniturilor populației locale și deci îmbunătățirea condițiilor de trai a acestora.

1.3. Concluzii

Doctrina dezvoltării economice a suferit transformări majore de la începuturi și până în prezent, atât în ceea ce privește definirea și obiectivele dezvoltării economice, cât și teoriile de dezvoltare și modelele de verificare a acestora. Ultimul deceniu nu a adus idei noi în ceea ce privește dezvoltarea economică și modalitățile de generare a acesteia(Lindauer și Pritchett, 2002, p. 1–40), ci mai degrabă a pus sub semnul întrebării toate politicile adoptate până în prezent și rețetele generale de stimulare a dezvoltării.

Analizând literatura de specialitate și publicațiile marilor organizații internaționale cu privire la dezvoltarea economică locală, am descoperit că acest termen este incorect utilizat, referindu-se la activitățile sau politicile de creștere sau dezvoltare economică aplicate la nivel local. Definirea corectă a dezvoltării economice locale are loc, în concepția noastră, prin aplicarea conceptului de dezvoltare economică la nivel local. Așadar, *dezvoltarea economică locală este reprezentată de sporirea producției economice locale ca urmare a modificării calitative a factorilor de producție, având ca rezultat creșterea nivelului de trai a întregii populații dintr-o anumită comunitate*.

Îmbunătățirea calității vieții ca rezultat al procesului de dezvoltare economică locală depinde foarte mult de modul de acțiune și interacțiune a elementelor determinante ale acesteia, a factorior de influență. Prin urmare, am efectuat o analiză a literaturii de specialitate cu privire la dezvoltarea economică, în urma căreia am identificat *trei tipuri de factori*: *economici* (forța de muncă și capitalul uman, natura, capitalul, progresul tehnologic și mai ales investițiile), *sociali* (ideologia existentă și schimbările din structura societății) și *politici* (statul, instituțiile). Toți acești factori depind unii de alții și se influențează reciproc. Chiar dacă recunoaștem importanța vitală a progresului tehnic în existența și propagarea dezvoltării economice, acesta nu poate exista fără investiții în cercetare și inovare, fără capital uman, fără o ideologie care încurajează prosperitatea sau fără instituții care să creeze un cadru propice inovării.

Având în vedere definiția dezvoltării economice locale, precum și literatura de specialitate cu privire la dezvoltarea economică și dezvoltarea economică locală, am încercat să identificăm potențialii indicatori de măsurare a dezvoltării economice locale.

Concluziile noastre sunt că *pentru măsurarea dezvoltării economice locale putem folosi un set de indicatori, și anume: productivitatea muncii, valoarea adăugată, cifra de afaceri, produsul intern brut per locuitor, numărul de companii și rata de ocupare a forței de muncă, analizând evoluția lor în timp la nivel local*.

Capitolul 2

Politici de dezvoltare economică locală

2.1. Abordări ale politicilor de dezvoltare economică locală

Politicile publice alese pentru stimularea dezvoltării economice locale au suferit schimbări majore de la începutul aplicării lor (anii '60) și până în prezent. Astfel, Canzanelli și Dichter (2001, p. 12–13) remarcă o schimbare a perspectivei asupra dezvoltării economice locale în ceea ce privește participarea (de la încercarea atingerii unui consens, la luarea deciziilor în mod participativ), obiectivele (de la mărirea ratei de ocupare a forței de muncă la îmbunătățirea calității vieții), strategiile (de la strategii orientate înspre firmele locale și IMM-uri înspre strategii de dezvoltare a mediului local), instrumentele (de la servicii specializate precum ajutor specific pentru IMM-uri, crearea de parcuri industriale, utilizarea resurselor umane locale, la o abordare mai integrată și mai complexă precum proiectele de dezvoltare), incluziunea socială (de la lipsa promovării acesteia la promovarea ei la nivel local având în vedere nevoile specifice existente) și sustenabilitatea (de la dependența financiară și managerială de sectorul public la diversificarea veniturilor și împărțirea responsabilității și puterii).

Tassonyi (2005, p. 1–22) identifică și el perioade sau „valuri" ale dezvoltării economică locală din Statele Unite ale Americii. Acesta vorbește despre *abordarea tradițională* (1950 – mijlocul anilor 80) care a avut ca și caracteristici atragerea de noi companii prin accentuarea factorilor de producție ieftini sau a infrastructurii subvenționate și prin alocarea directă de subvenții însoțită de reducerea taxelor, *construirea capacității* (anii '80) care a presupus umplerea golurilor existente de pe piața de capital, modernizarea IMM-urilor, accelerarea transferului tehnologic de la universități către industrie, îmbunătățirea pregătirii muncitorilor și a tehnicilor manageriale, realizarea de investiții publice, crearea de centre tehnologice care presupuneau colaborarea dintre universitățile locale și mediul privat, respectiv *calitatea vieții și fluxul informațional* care a subliniat responsabilitatea municipalităților de a furniza serviciile publice și de a realiza infrastructura și aranjamentele financiare necesare în îndeplinirea mandatului lor.

Același lucru se observă și în sinteza făcută de Banca Mondială cu privire la evoluția obiectivelor dezvoltării economice locale, precum și a mijloacelor și metodelor de atingere a acestora:

Tabelul nr. 3. Evoluția obiectivelor politicilor de dezvoltare economică locală

Perioada	Obiective și direcții de dezvoltare	Mijloace și metode
1960–1980	• Atragerea investițiilor străine destinate sectorului manufacturier • Subvenționarea masivă a companiilor mari • Investiții în infrastructura „hard"	• Granturi de proporții mari, facilități fiscale, împrumuturi subvenționate pentru investițiile din sectorul manufacturier • Scutiri de taxe • Susținerea prin subvenții a investițiilor în infrastructura „hard" • Diminuarea costurilor prin antrenarea forței ieftine de muncă

Perioada	Obiective și direcții de dezvoltare	Mijloace și metode
1980 – mijlocul anilor 1990	• Susținerea și asigurarea dezvoltării întreprinderilor locale • Atragerea investițiilor din surse locale pentru a fi plasate în sectoare concrete sau în teritorii determinate	• Plăți directe către anumite întreprinderi • Crearea incubatoarelor de afaceri • Oferirea serviciilor de consultanță și instruirea reprezentanților IMM-urilor • Oferirea de asistență tehnică • Oferirea ajutorului în organizarea afacerilor • Investiții în infrastructura „soft" și „hard"
Sfârșitul anilor 1990 – Prezent	• Crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea afacerilor • Investiții în infrastructura „soft" (dezvoltarea resursei umane, transferul cunoștințelor, etc.) • Parteneriatul public-privat • Amplificarea investițiilor private pentru utilitate publică • Creșterea calității vieții populației și a securității comunităților și a potențialilor investitori • Atragerea investițiilor în domenii concrete pe baza avantajelor comparative locale	• Elaborarea și realizarea unei strategii complexe de formare a unui mediu investițional favorabil la nivel local • Concentrarea asupra stimulării activității firmelor locale • Formarea legăturilor orizontale locale și crearea condițiilor pentru cooperare • Dezvoltarea relațiilor de afaceri pe bază de colaborare • Creșterea nivelului calificării forței de muncă, asigurarea cu infrastructură „soft" • Susținerea activităților de îmbunătățire a calității vieții • Concentrarea asupra sectorului de servicii și manufacturier • Facilitarea creerii clusterelor de afaceri • Inițierea programelor de dezvoltarea regională și locală

Sursa: World Bank, 2006, Local Economic Development. Quick Reference, p.6.

După Pike, Rodriguez-Pose și Tomaney (2006, p. 17) precum și după Bond (2003, p. 152–154), dezvoltarea economică locală a cunoscut de-a lungul timpului două abordări majore: de „sus în jos" (tradițională) și de „jos în sus" (orientată înspre comunitate).

Prima abordare a dezvoltării economice locale, cea **„de sus în jos"**, a fost aplicată în anii '60 și '70 zonelor mai puțin dezvoltate. Aceasta punea accentul pe factori externi (Tödtling, 2011, p. 334) precum comerțul interregional și cererea externă, atragerea de firme străine puternice în centrele de creștere economică – teoria polilor de creștere (James, Ilveto și Hastings, 2002, p.4) și mobilitarea capitalului sau a firmelor, a muncii și a tehnologiei între regiunile puternice și cele slabe din punct de vedere economic.

Actorul principal al dezvoltării economice locale era reprezentat de guvernul central al fiecărei țări care iniția și aplica politici la nivel național cu impact la nivel local, intervenind direct în economie (Uniunea Europeană, 2008, p. 6) prin intermediul companiilor de stat sau prin finanțări masive, scutiri de taxe și împrumuturi subvenționate alocate unor companii din sectorul manufacturier.

Influențat de concepțiile timpului, Townroe (1979, p. 152) considera că obiectivele principale ale dezvoltării economice locale sunt reprezentate de reducerea ratei șomajului la nivel local sub valoarea acesteia la nivel național, reducerea fluctuațiilor nivelului șomajului, precum și acordarea de asistență grupurilor sociale vulnerabile. Autorul era de părere că atingerea acestor obiective poate fi realizată prin îndepărtarea barierelor din calea dezvoltării industriale și a eficienței economice, printr-o promovare activă și o căutare continuă de investitori și posibilități de investiții, prin dezvoltarea de diferite tipuri de facilități, precum și prin sprijinirea investițiilor în industrie prin împrumuturi, granturi, etc., subliniind astfel rolul important al administrației publice centrale în sprijinirea dezvoltării economice locale.

Această paradigmă a dezvoltării locale a suferit numeroase critici (Tödtling, 2011, p. 334). Una dintre acestea este că doar o mică parte a factorilor locali au fost mobilizați și utilizați în cadrul politicilor de dezvoltare în special din cauza orientării puternice asupra cererii externe localităților și asupra avantajelor comparative specifice. Astfel s-a insistat asupra promovării anumitor resurse naturale locale, a unor locații turistice și a forței de muncă ieftine din zonele și țările mai puțin dezvoltate, în timp ce alți factori precum forța de muncă bine pregătită, anumite aptitudini și competențe specifice au fost neglijați.

O altă critică se referă la politica de atragere a investitorilor străini, considerată ca fiind principala strategie de dezvoltare economică locală (Tödtling, 2011, p. 334). Chiar dacă au fost atrase noi investiții străine, acestea au fost localizate în special pe teritoriul principalilor poli de creștere economică, cu un efect de contagiune relativ scăzut pentru zonele mai puțin dezvoltate, eventual sub forma navetei la muncă și mai puțin sub forma creării de legături cu alte firme sau a răspândirii noiilor tehnologii către regiunile periferice. În plus, locurile de muncă create de noile investiții străine atrase au fost în marea lor majoritate de slabă calitate, cu puține șanse de promovare a angajaților, lipsind locurile de muncă pentru funcții administrative, de cercetare-dezvoltare sau inovare sau de conducere (Tödtling, 2011, p. 334).

Conform lui Davis și Rylance (2005, p. 5) abordarea de „sus în jos" a dezvoltării economice locale a determinat trecerea cu vederea a factorilor specifici fiecărei zone țintă, astfel că investițiile în polii de creștere nu au stimulat dezvoltarea zonelor înconjurătoare, așa cum s-a estimat inițial. De asemenea, stimularea dezvoltării prin promovarea anumitor sectoare industriale s-a dovedit a fi ineficientă, Pike, Rodriguez-Pose și Tomaney (2006, p.17) propunând o abordare teritorială a acesteia, ca parte a unui pachet de caracteristici ale dezvoltării locale și regionale.

Pe de altă parte, numărul investițiilor străine localizate în zonele mai puțin dezvoltate ale țărilor mai avansate economic a scăzut drastic o dată cu globalizarea economiei și cu apariția unor noi locații disponibile în regiuni cu un cost mai scăzut al forței de muncă, precum Asia de Sud-Est, America Latină și Europa de Est.

O altă critică (Davis și Rylance, 2005, p. 5) este dată de faptul că contradicțiile dintre politicile adopate la nivel macroeconomic și cele adoptate la nivel microeconomic au determinat ineficiența acestora. Astfel, dacă numeroase politici de dezvoltare la nivel microeconomic încercau să oprească migrația forței de muncă spre marile centre urbane, politicile la nivel macroeconomic au stimulat-o. De asemenea, efectele directe ale politicilor agricole adoptate la nivel macroeconomic au ocolit în numeroase rânduri fermele mici, producția și comerțul la scară mică, exacerbând astfel sărăcia rurală și anulând efectele politicilor locale care urmăreau diminuarea acesteia.

Așadar, aceste politici de dezvoltare economică locală nu au mărit potențialul antreprenorial și capacitatea de inovare a regiunilor mai puțin dezvoltate în mod remarcabil (Tödtling, 2011, p. 334), înregistrându-se un număr scăzut de firme noi înființate și o lipsă de inovare în special în ceea ce privește noi produse. În plus, neluându-se în considerare aspecte ecologice și de sustenabilitate, ci doar atragerea de investiții străine cu orice preț, au existat numeroase cazuri de deteriorare a mediului înconjurător ca urmare a acestui fapt.

Ca răspuns la problemele paradigmei de dezvoltare locală și regională „de sus în jos" a apărut la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80 abordarea endogenă (Tödtling, 2011, p. 333) a dezvoltării economice locale. Abordarea endogenă a dezvoltării economice locale se bazează pe procese **„de jos în sus"**, este inițiată și implementată de actori

locali utilizând în principal resurse locale, este influenţată de instituţii şi politici locale, răspunde nevoilor locale şi are ca obiectiv creşterea ocupării forţei de muncă şi îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă (Tödtling, 2011, p. 336–337).

Ideile dezvoltării economice endogene sunt larg împărtăşite de către cercetătorii din domeniu. Astfel, conform lui Matei şi Anghelescu (2009, p. 7–14), dezvoltarea locală este rezultatul unirii eforturilor reprezentanţilor tuturor sectoarelor guvernamentale, ai societăţii civile şi ai mediului de afaceri, în vederea creării condiţiilor favorabile creşterii economice şi creării de noi locuri de muncă. În această perspectivă celor trei actori (guvernul local, mediul de afaceri şi societatea civilă) li se alocă roluri echivalente, de parteneri locali (Matei, 1998, p. 100). În aceeaşi notă, Tassonyi (2005, p. 1–22) vorbeşte şi el despre rolul administraţiilor publice locale în atragerea, mărirea şi menţinerea polilor de creştere precum clusterele şi în aducerea împreună la aceeaşi masă a mediului privat şi academic în vederea formării unor parteneriate locale astfel încât să eficientizeze elaborarea politicilor şi strategiilor de dezvoltare.

2.2. Tipologia politicilor de dezvoltare economică locală

Conform Ministerului Dezvoltării Regionale şi Turismului (2013), politicile de dezvoltare reprezintă ansambluri de măsuri planificate şi promovate de autorităţile administraţiei publice locale în parteneriat cu diverşi actori (privaţi, publici, organizaţii nonguvernamentale) în scopul asigurarii unei creşteri economice, dinamice şi durabile, prin valorificarea eficientă a potenţialului local, în vederea îmbunătăţirii condiţiilor de viaţă. Principalele domenii care pot fi vizate de politicile de dezvoltare locală sunt: piaţa forţei de muncă, atragerea investiţiilor, transferul de tehnologie, dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii, îmbunătăţirea infrastructurii, calitatea mediului înconjurator, sănătate, educaţie, cultură.

În cadrul **literaturii de specialitate** analizate (Tassonyi, Helmsing, James, Ilvento şi Hastings, Bartik, Profiroiu, Racoviţeanu şi Ţarălungă, Matei) cu privire la dezvoltarea economică locală se observă rolul central acordat administraţiei publice locale cu privire la elaborarea strategiilor şi adoptarea politicilor de dezvoltare economică locală, chiar dacă stabilirea acestora se realizează în parteneriat cu mediul de afaceri şi cu societatea civilă.

Bartik (2003, p. 1–51) consideră că autoritatea publică locală poate susţine dezvoltarea economică prin *stimulente financiare* precum politica fiscală, împrumuturi, granturi şi garantare de împrumuturi, prin organizarea de *cursuri de respecializare* pentru şomeri în vederea reîncadrării lor pe piaţa forţei de muncă, şi nu în ultimul rând prin *investiţii în infrastructură*. Autorul identifică şi alte instituţii şi organisme care pot demara politici de dezvoltare (camere de comerţ, universităţi, institute de cercetare, companii de utilităţi, ONG-uri), subliniind faptul că dacă o autoritate publică locală decide să stimuleze dezvoltarea economică locală, aceasta, pentru a fi justificată, trebuie să conducă la obţinerea unui beneficiu public.

După părerea lui James, Ilvento şi Hastings (2002, p. 4), cele mai importante politici de dezvoltare economică locală folosite de administraţia publică sunt: *menţinerea şi expansiunea firmelor locale, atragerea de noi afaceri*, precum şi elaborarea de *programe de dezvoltare a întreprinderilor mici*.

Programele de menţinere şi expansiune a firmelor locale presupun colaborarea cu întreprinderile existente deja pe piaţă în vederea îmbunătăţirii eficienţei acestora,

atragerea de noi afaceri se referă la recrutarea de firme noi prin oferirea de stimulente care reduc costurile acestora, iar *programele de dezvoltare a întreprinderilor mici* ajută și promovează formarea și eficiența firmelor locale.

În ceea ce privește **practica economică**, Banca Mondială (World Bank, 2006, p.6) consideră că printre politicile de dezvoltare economică locală aplicate în ultima perioadă se numără: stimularea creșterii firmelor locale, colaborarea dintre comunități, dezvoltarea resurselor umane, facilitarea formării de clustere, inițierea de programe de dezvoltare locală și regională și susținerea îmbunătățirii calității vieții.

O clasificare a politicilor de dezvoltare economică locală care țintesc dezvoltarea activității economice se regăsește și în Ghidul de dezvoltare adresat administrațiilor publice locale elaborat de organizația Local Development International (Hobson, 2009, p. 2–7), precum și în lucrarea lui Rodriguez–Pose (2001) cu referire la rolul Organizației Mondiale a Muncii în implementarea strategiilor de dezvoltare economic locală. Astfel, conform lui Hobson (2009) și Rodriguez–Pose (2001), politicile de dezvoltare economică locală vizează infrastructura economică (existența și modernizarea infrastructurii de transport, de utilități, a spațiilor destinate activităților economice, crearea de parcuri industriale și de incubatoare de afaceri), susținerea companiilor locale (îmbunătățirea accesului la surse de finanțare, îmbunătățirea legislației, mărirea accesului la servicii de sprijin a afacerilor, stimularea financiară a firmelor care investesc în noi sectoare de activitate, susținerea dezvoltării de clustere și a unei mai bune colaborări între firme, stimularea cumpărării prodeselor locale), îmbunătățirea capitalului uman și, nu în ultimul rând, atragerea de investiții străine prin promovarea localității și oferirea de facilități.

În tabelul următor, Uniunea Europenă sintetiză tipologia politicilor de dezvoltare economică locală având în vedere problemele cărora se adresează, împreună cu cauzele lor. Conform acestuia, cele trei mari probleme care împiedică sau încetinesc intensificarea activității economice la nivel local sunt reprezentate de *lipsa oportunităților de angajare*, *starea infrastructurii locale*, respectiv dificultăți legate de *forța de muncă și calificarea acesteia*. Pentru a adresa cauzele acestora, Ghidul elaborat de unitatea Uniunii Europene (2008, p. 11–31) propune următoarele politici: *politici de creștere a surselor de finanțare la nivel local, politici de stimulare a dezvoltării firmelor și a creării altora noi, politici de dezvoltare a infrastructurii locale și politici de dezvoltare a capitalului uman*.

Pentru a crește accesul firmelor locale la finanțare, administrația publică locală împreună cu organizațiile de sprijin a afacerilor pot oferi informații cu privire la liniile de credit disponibile și modalitățile de accesare a acestora, pot stabili o facilitate de credit într-o structură non-profit precum uniunile de credit, pot încuraja băncile să deschide filiale în oraș, sau pot sprijini activitățile de instruire financiară a agenților economici.

Tabelul nr. 4. Rezumatul problemelor, cauzelor și soluțiilor tipice cu referire la activitatea economică

Probleme	**Cauze**	**Soluții**
Lipsa oportunităților de angajare	Antreprenorii nu pot accesa finanțări	Oferirea de informații cu privire la liniile de credit
		Stabilirea unei facilități de credit
		Încurajarea băncilor de a deschide o filială în oraș
		Îmbunătățirea accesului la finanțare
	Legislația împiedică înființarea de întreprinderi	Îmbunătățirea mediului legislativ/ microeconomic

Probleme	Cauze	Soluții
	Întreprinderile nu au competențe de bază în managementul afacerii	Crearea unui serviciu de sprijin a afacerilor
		Inițiative de marketing regional pentru produsele locale
		Dezvoltarea de clustere locale și de legături producător–furnizor
	Orașul nu reprezintă un interes pentru investitori	Campanii de atragere a investitorilor
Infrastructura locală	Lipsă de locuri și unități de afaceri	Susținerea pregătirii de locații destinate activității economice
		Furnizarea și gestionarea locațiilor destinate afacerilor
	Lipsă de servicii adecvate comunale și de transport	Lobby pentru o mai bună infrastructură
Forța de muncă și calificarea – Dificultăți la angajare	Lipsă de informații cu privire la oportunitățile de angajare și calificările disponibile la nivel local	Susținerea serviciilor de corelare a cererii cu oferta de locuri de muncă
	Forța de muncă locală nu are calificarea potrivită pentru angajare	Susținerea programelor specializate de training
	Problemele sociale împiedică oamenii să se angajeze	Îmbunătățirea și coordonarea serviciilor sociale astfel încât oamenii să poată avea acces la locuri de mncă

Sursa: Uniunea Europeană, 2008, Local Economic Development Tools. Quickstart Guide, p. 1

Politici de stimulare a dezvoltării firmelor și a creerii altora noi vizează în primul rând îmbunătățirea cadrului legislativ prin reducerea timpului necesar înființării de noi întreprinderi și diminuarea numărului de instituții și departamente care autorizează înființarea, reducerea numărului documentelor care trebuie completate de firme la înființare sau la raportare la autoritatea de control financiar, reducerea costului înființării și a taxelor locale aplicate firmelor.

Politici de stimulare a dezvoltării mediului de afaceri vizează și crearea de centre de sprijin de afaceri la nivel local sau crearea unui birou de informare în cadrul administrației publice locale care să răspundă tuturor solicitărilor din partea agenților economici.

Tot ca parte din politica de stimulare a activității agenților economici este promovarea inovării și a extinderii companiilor prin premierea companiilor de succes, prin oferirea de fonduri pentru inovare sau extindere, prin dezvoltarea colaborării dintre companii și prin promovarea companiilor care inovează sau se extind mărindu-și numărul de angajați.

Nu în ultimul rând, politicile de stimulare a dezvoltării firmelor și a creerii a altora noi vizează (Uniunea Europeană, 2008, p. 21) atragerea investițiilor străine și sprijinirea comercializării produselor și serviciilor locale. Atragerea de investiții străine se poate realiza prin promovarea localității ca fiind un loc bun pentru investiții, punerea la dispoziția investitorilor a unor spații destinate activității economice, precum parcurile industriale, deținerea unei infrastructuri de transport acceptabile, susținerea sau finanțarea calificării forței de muncă locală.

Conform unui studiu derulat în Marea Britanie (Uniunea Europeană, 2008, p. 22), *factorii care sunt luați în considerare de investitorii străini atunci când decid localizarea unei investiții* sunt, în ordinea importanței lor: disponibilitatea spațiilor destinate activității economice, existența forței de muncă și a altor companii în zonă, aptitudinile și

pregătirea forţei de muncă, costul forţei de muncă, existenţa unor stimulente fiscale, existenţa utilităţilor, şi într-o mai mică măsură apropierea de client, conexiunile de transport şi apropierea de furnizori. Aşadar, după disponibilitatea spaţiului destinat activităţii economice, care constituie practic o condiţie necesară, factorul cel mai important în decizia de localizare a investitorilor străini este forţa de muncă (existenţă, pregătire şi cost).

Stimulentele fiscale sunt utilizate de către administraţia publică locală nu doar pentru atragerea de investiţii, ci şi pentru încurajarea firmelor locale de a face investiţii. Cele mai utilizate facilităţi fiscale în Statele Unite ale Americii (Uniunea Europeană, 2008, p. 15) sunt: reduceri la taxa pe proprietate, scutiri de taxe, reduceri la impozitul pe venit, instruiri ale forţei de muncă, finanţare preferenţială, scutiri de la taxele plătite de angajator pentru noii angajaţi, reduceri la costul utilităţilor, etc..

Odată atrase noi firme în localitatea, autoritatea publică locală trebuie să găsească mijloacele necesare pentru reţinerea acestora la nivel local şi pentru dezvoltarea lor.

Sprijinirea comercializării produselor şi serviciilor locale poate fi realizată prin prezentarea acestora la târgurile internaţionale şi prin campanii care încurajează consumul de produse locale.

Sintetizând informaţiile prezentate mai sus cu privire la tipologia politicilor de dezvoltare economică din literatura de specialitate şi din practica economică, putem concluziona că *autoritatea publică locală poate aplica următoarele politici de dezvoltare economică locală*:

1. *sprijinirea firmelor locale* prin investiţii publice pentru crearea şi modernizarea infrastructurii economice (infrastructură de transport, utilităţi, spaţii destinate activităţilor economice, parcuri industriale şi incubatoare de afaceri), informaţii, surse de finanţare, facilităţi fiscale pentru firmele care investesc o valoare considerabilă, promovarea produselor locale;
2. *sprijinirea calificării şi recalificării resurselor umane şi a corelării ofertei cu cererea de locuri de muncă*;
3. *atragerea de investiţii străine* prin crearea şi modernizarea infrastructurii economice, promovarea localităţii şi a spaţiilor disponibile pentru investiţii, facilităţi fiscale.

2.3. Fundamentarea, monitorizarea şi evaluarea politicilor de dezvoltare economică locală

Având în vedere resursele limitate, pe de o parte, şi nevoile multiple şi diverse de dezvoltare, pe de altă parte, precum şi competiţia dintre autorităţile publice pentre atragerea de investitori, este imperios necesar ca acestea din urmă să-şi fundamenteze, monitorizeze, evalueze şi prioritizeze politicile de dezvoltare locală.

În prezent, principiile care stau la baza elaborării şi aplicării politicilor de dezvoltare locală şi regională sunt, conform Ministerului Dezvoltării Regionale şi Turismului României, următoarele:

- descentralizarea procesului de luare a deciziilor, de la nivelul central spre cel al comunităţilor locale;
- parteneriatul între toţi actorii implicaţi în domeniul dezvoltării regionale;

- planificarea – proces de utilizare a resurselor (prin programe şi proiecte) în vederea atingerii unor obiective stabilite;
- cofinanţarea – contribuţia financiară a diverşilor actori implicaţi în realizarea programelor şi proiectelor de dezvoltare locală şi regionala.

Descentralizarea deciziilor dinspre nivelul central către nivelul local este condiţia primordială pentru ca dezvoltarea economică locală să aibă loc aşa cum este ea prezentată în literatura economică, o colaborare între administraţia publică locală, mediul de afaceri şi societatea civilă de la nivel local. Acest parteneriat asigură identificarea problemelor şi soluţiilor reale pentru stimularea activităţii economice locale. Planificarea stabileşte felul în care problemele identificate vor fi abordate şi soluţiile pentru înlăturarea acestora vor fi aplicate, precum şi obiectivele propuse. Finanţarea acestor soluţii existente de obicei sub forma unor cheltuieli publice sau facilităţi fiscale este realizată în principal de autoritatea publică locală care mai beneficiază uneori şi de fonduri de la autoritatea publică centrală sau alte organisme internaţionale. Ceilalţi parteneri locali, mediul de afaceri şi organizaţiile non-guvernamentale nu contribuie în general la finanţarea politicilor şi proiectelor de dezvoltare.

În procesul de elaborare a politicilor de dezvoltare economică locală, Townroe (1979, p.155–161) identifică patru paşi, şi anume: definirea obiectivelor, dezvoltarea structurii politicilor, detalierea caracteristicilor şi implementarea politicilor.

Definirea obiectivelor politicilor de dezvoltare economică locală este foarte importantă pentru a şti exact ce problemă trebuie rezolvată şi mai ales pentru a putea evalua dacă acestea au fost atinse după derularea politicilor. Împreună cu obiectivele trebuie definiţi şi indicatorii de măsurare a îndeplinirii acestor obiective, pentru a putea stabili eficienţa politicilor alese.

Cum politicile de dezvoltare economică au obiective destul de generale precum stimularea înfiinţării de noi firme, sprijinirea dezvoltării firmelor locale, atragerea de investitori străini, corelarea ofertei de muncă cu cererea de forţă de muncă, etc., implementarea acestora are loc prin derularea mai multor proiecte cu obiective şi indicatori de rezultat mult mai specifici. De pildă, pentru politica de atragere de noi firme pe piaţa locală un proiect ar putea fi inventarierea terenurilor disponibile în localitate pentru realizarea de activităţi economice, un altul ar putea fi alocarea unei zone funcţiunea de parc industrial şi dotarea ei cu toate utilităţile necesare, un altul ar putea fi promovarea localităţii ca atractivă pentru investiţii la diferite târguri şi forumuri de afaceri internaţionale, iar un altul ar putea fi reprezentat de construirea unui centru de transport multimodal în apropierea zonei destinate activităţilor industriale. Toate aceste proiecte contribuie la atingerea obiectivelor politicii de atragere a investitorilor străini, însă fiecare dintre acestea are nevoie de planificare, de stabilirea unor obiective măsurabile şi de resurse financiare şi umane pentru a fi implementate.

2.3.1. Metode şi practici de fundamentare a proiectelor de investiţii: Analiza Cost-Beneficiu, Analiza Cost-Eficacitate şi Analiza Multi-Criterială

În ceea ce priveşte metodele de fundamentare a proiectelor de investiţii, practica evidenţiază trei metode agreate de Uniunea Europeană (Comisia Europeană, 2008, p. 70), şi anume: Analiza Cost-Beneficiu (ACB), Analiza Cost-Eficacitate (ACE) şi Analiza Multi-Criterială (AMC).

Conform Ghidului Uniunii Europene de Analiză Cost-Beneficiu a proiectelor de investiţii, ACB reprezintă o tehnică utilizată în Politica de Coeziune încă din anii ’90, pentru

măsurarea costurilor în comparaţie cu veniturile anticipate, pe o perioadă de timp estimată. Chiar dacă utilizarea ACB pentru evaluarea proiectelor finanţate de UE este o cerinţă începând cu anul 2000, Comisia Europeană recunoaşte că ACB este aplicată ştiinţelor sociale şi nu este o disciplină exactă. Această se bazează în mare măsură pe aproximări, ipoteze de lucru şi simplificări din cauza lipsei de date sau din cauza unor constrângeri privind resursele evaluatorilor. Ea necesită intuiţie nu doar o adunare de date, şi ar trebui să se bazeze pe motivarea corectă a evaluatorilor de a-şi face treaba în mediul cel mai independent şi onest (Comisia Europeană, 2008, p. 15).

Ghidul sugerează structurarea proiectului de investiţii în şase părţi (Comisia Europeană, 2008, p. 15–16):

- Prezentare şi discuţii legate de contextul socio-economic şi obiectivele urmărite;
- Identificarea clară a proiectului;
- Studiul fezabilităţii proiectului şi a diferitelor opţiuni;
- Analiza financiară;
- Analiza economică;
- Analiza de risc.

Analiza financiară arată profitabilitatea financiară a investiţiei prin calculul următorilor indicatori: valoarea financiară netă actualizată (VFNA) şi rata internă de rentabilitate financiară (RIRF). Conform Ghidului de Analiză Cost-Beneficiu a proiectelor de investiţii (Comisia Europeană, 2008, p. 40–41), valoarea financiară netă actualizată este definită ca fiind suma care rezultă în urma scăderii din valoarea actualizată a veniturilor preconizate a valorii investiţiei şi a costurilor actualizate de operare ale proiectului, în timp ce rata internă de rentabilitate financiară reprezintă rata de actualizare pentru care VFNA este egală cu zero.

Chiar dacă analiza financiară ne arată dacă proiectul este rentabil din punct de vedere financiar pentru autoritatea publică locală, considerăm că analiza economică ocupă un rol esenţial în fundamentarea şi evaluarea politicilor de dezvoltare locală. Acest lucru se datorează faptului că, din punctul de vedere al administraţiei publice locale, cât şi al Comisiei Europene, impactul socio-economic al politicii de dezvoltare identificat în analiza economică, este mult mai important decât profitabilitatea financiară a acesteia. Tocmai de aceea Comisia Europeană finanţează proiecte cu o rentabilitate negativă, dar cu un impact economic mare.

Analiza economică reprezintă un studiu al impactului net al proiectului asupra bunăstării economice. Conform Ghidului, aceasta este elaborată în cinci paşi (Comisia Europeană, 2008, p. 16):

- preţurile sau tarifele analizate sunt convertite în preţuri umbră care reflectă costul social de oportunitate al bunurilor;
- sunt luate în considerare externalităţile, cărora li se atribuie o valoare monetară;
- sunt incluse şi efectele indirecte dacă acestea sunt relevante (ex. nu sunt deja cuprinse în preţurile umbră);
- costurile şi beneficiile sunt actualizate cu o rată de actualizare socială (valoarea de referinţă sugerată de Comisia Europeană este de 5.5%);
- calculul indicatorilor de performanţă economică: valoarea economică netă actualizată (VENA), rata internă de rentabilitate economică (RIRE) şi raportul beneficii-costuri (B/C).

În vederea eliminării distorsiunilor fiscale şi a externalităţilor costurile trebuie ajustate cu aşa numiţii factorii critici de conversie (Comisia Europeană, 2008, p. 81). Aceştia sunt utilizaţi pentru transformarea costurilor financiare în costuri economice şi se clasifică în: factorul de conversie standard, factorii de conversie sectoriali şi costurile marginale sau disponibilitatea de a plăti pentru bunurile non-comerciale (ex. evacuarea deşeurilor), şi facorii de conversie ai forţei de muncă (în funcţie de natura şi dimensiunea şomajului regional).

Ghidul sugerează câteva metode practice pentru calcularea valorii economice a impactului asupra mediului, precum preţuri umbră pentru timpul de transport, valoarea vieţilor salvate şi a rănilor evitate, etc.

Schmid (2002, 407–439) consideră analiza cost–beneficiu ca fiind un set de instrumente economice utilizate pentru evaluarea mărimii bugetului şi a conţinutului cheltuielilor publice. El propune utilizarea analizei cost–beneficiu mai degrabă pentru identificarea unei liste de proiecte cu un rezultat net pozitiv, decât pentru prioritizarea proiectelor atunci când bugetul este limitat. De asemenea, Schmid este de părere că în cadrul realizării acestei analize cost–beneficiu este absolut necesară o strânsă colaborare între elaboratorul ei şi autoritatea publică locală, dacă acesta nu este un angajat al acesteia.

Halpern, Weston şi Brigfham (1998, p. 87) consideră că eficienţa cheltuielilor privind acţiunile economice se poate determina şi urmări pe baza metodei de analiză cost-beneficiu sau cost-eficacitate. Aceasta presupune definirea clară a obiectivelor care trebuie atinse, identificarea resurselor posibile şi a mijloacelor tehnice susceptibile de a fi luate în considerare în cadrul soluţiilor alternative proiectate.

Conform Manualului de Analiză Cost-Eficacitate (2012, p. 7) elaborat prin proiectul românesc „Dezvoltarea capacităţii de evaluare a unităţilor de evaluare din cadrul Autorităţilor de Management şi Autoritatea pentru Coordonarea Instrumentelor Structurale", ACE este un instrument care poate ajuta la asigurarea utilizării eficiente a resurselor de investiţii în sectoare în care beneficiile sunt dificil de exprimat monetar. Manualul recomandă utilizarea ACE ca un instrument de selecţie a unui proiect dintre mai multe proiecte sau soluţii alternative pentru atingerea aceluiasi obiectiv, deoarece ACE poate identifica alternativa care, pentru o un anumit nivel al output-urilor, minimizeaza valoarea actualizată a costurilor sau, pentru un anumit nivel al costurilor, maximizeaza output-urile (Manual ACE, 2012, p. 7). Astfel, evaluatorul poate compara, prin simple rapoarte gen rezultat/cost sau cost/rata de rezultat, diferite proiecte care au acelaşi obiectiv specific.

Manualul propune două tehnici principale pentru a compara proiectele ale căror beneficii nu sunt uşor măsurabile în termeni monetari: cost-eficacitate şi cost-eficacitate ponderată (Manual ACE, 2012, p. 7). ACE se utilizează atunci când proiectul are un singur obiectiv, iar ACE ponderat atunci când există obiective multiple, conferindu-se ponderi obiectivelor pentru a măsura prioritatea acestora.

Autorii manualului ACE recunosc că utilizarea ACE ca alternativă la ACB este puternic limitată (Manual ACE, 2012, p. 7), aceasta neputând fi utilizată în scopul de a evalua un anumit proiect: chiar dacă proiectul este foarte eficace în realizarea obiectivelor sale, acesta poate fi relativ ineficient şi obiectivele ar putea fi îndeplinite cu mai puţine resurse în cazul în care ar fi fost adoptată o abordare alternativă. De asemenea, ACE nu este utilă în analiza financiară, aceasta nu furnizează informaţii cu privire la rentabilitatea financiară a unui proiect şi în cele mai multe cazuri este aplicată la proiecte care nu generează venituri (de asistenţă medicală, de educaţie, proiecte de mediu care vizează conformarea cu norme şi regulamente obligatorii).

Prin acelaşi proiect „Dezvoltarea capacităţii de evaluare a unităţilor de evaluare din cadrul Autorităţilor de Management şi Autoritatea pentru Coordonarea Instrumentelor Structurale" a fost elaborat şi Manualul de Analiză Multi-Criterială. Conform acestuia, AMC descrie orice abordare structurată utilizată pentru a determina preferinţele generale dintre mai multe opţiuni alternative care conduc la îndeplinirea unui număr de obiective, monetare sau nemonetare (Manual AMC, 2012, p. 7). Măsurarea indicatorilor utilizaţi în AMC se bazează de obicei pe analiza cantitativă (prin punctare, ierarhizare şi determinarea ponderii) unei game largi de criterii calitative de impact. Aşadar, alături de costurile şi beneficiile economice, mai pot fi elaboraţi şi diferiţi indicatori sociali şi de mediu.

În consecinţă, afirmă auorii manualului, AMC se aplică în mod special cazurilor în care abordarea prin intermediul unui singur criteriu nu este suficientă (cum este cazul ACB), în special atunci când impacturilor sociale şi de mediu nu le pot fi desemnate valori monetare (Manual AMC, 2012, p. 7). Astfel, o politică de dezvoltare economică locală poate avea ca obiective îmbunătăţirea calităţii vieţii, eficienţă economică, străzi bune, protecţia mediului, echitate, incluziune socială, siguranţă, creştere economică, creare de locuri de muncă.

Alternativele şi criteriile stabilite sunt analizate împreună în cadrul matricei de performanţă unde acestea sunt evaluate, în general numeric. Acestă evaluare are loc în două etape, prin punctare şi mai apoi ponderare. Punctarea se referă la atribuirea unui punctaj numeric pe o scală a nivelului de preferinţă pentru fiecare opţiune pentru fiecare criteriu, iar ponderarea se referă la atribuirea unei valori fiecărui criteriu.

Cum scalele de măsurare a criteriilor pot fi foarte diferite, este necesară transformarea punctajelor diferitelor criterii în unităţi comparabile, adică standardizarea sau normalizarea acestora (Manual AMC, 2012, p. 13). Manualul propune diferite metode de standardizare a punctajelor, şi anume metodele de transformare liniară a scalelor cum este standardizarea maximă, standardizarea de interval şi standardizarea scopului, precum şi abordarea funcţiei valorice non-liniare. Fiecare metodă are o formulă pezentată în anexa manualului AMC.

Cu toate acestea, există o potenţială ambiguitate sau subiectivitate în cadrul AMC (Manual AMC, 2012, p.29) legată în special de punctarea şi ponderarea criteriilor luate în considerare. Atribuirea importanţei fiecărui criteriu luat în considerare, respectiv a valorilor acestora pot manipula prioritizarea proiectelor în funcţie de interesul fiecărui decident.

În ceea ce priveşte alegerea uneia dintre aceste trei metode de selecţie şi evaluare a politicilor de dezvoltare locală, Comisia Europeană (2008, p. 17) consideră că, ACE poate fi utilă pentru compararea proiectelor cu rezultate similare în anumite circumstanţe, însă această abordare nu trebuie văzută ca un substitut al ACB. Analiza multicriterială poate fi de ajutor atunci când anumite obiective nu pot fi urmărite în alte moduri şi ar trebui văzută ca fiind complementară ACB. De fapt, concentrarea pe ACB este în concordanţă cu obiectivul general al Politicii de Coeziune în ceea ce priveşte creşterea sustenabilă, un obiectiv care include în acelaşi timp şi aspecte de mediu şi privind competitivitatea.

2.3.2. Monitorizarea politicilor de dezvoltare economică locală

Pe parcursul implementării politicilor de dezvoltare selectate, cât şi la final, este necesară o atentă monitorizare şi evaluare a acestora, având în vedere permanent obiectivele stabilite, precum şi costurile estimate. Monitorizarea pe parcursul implementării, afirmă Townroe (1979, p. 161) poate conduce la realizarea unor ajustări ale politicilor selectate astfel încât acestea să-şi îndeplinească scopul stabilit iniţial.

În ceea ce priveşte monitorizarea procesului de dezvoltare economică locală, în publicaţia organizaţiei The Cities Alliance (2007) intitulată „Understanding Your Local Economy: A Resource Guide for Cities" sunt exemplificate anumite elemente cheie pentru derularea monitorizării. Aceste elemente sunt împărţite în cinci grupe mari şi mai multe subcategorii: structura economică (mărimea economiei, structura sectorială şi specializările, exporturile, conexiunile dintre firme, structura firmelor, productivitatea, investiţiile, inovarea, antreprenoriatul, economia informală), caracteristici locale (resurse naturale, localizare şi accesul la piaţă, infrastructura de transport, infrastructură – imobiliare, infrastructura de utilităţi, infrastructură financiară, infrastructură educaţională, infrastructură cultural, facilităţi şi calitatea vieţii, imaginea oraşului), capitalul uman (demografie, gradul de ocupare şi venitul, educaţie şi aptitudini) şi instituţii (sistemul legislativ, transparenţă/responsabilizare, mediu propice afacerilor locale, încredere şi cooperare, repartizarea veniturilor, capacitatea de rezolvare a problemelor). Se propune astfel urmărirea tuturor caracteristicilor economiei locale cu impact direct asupra activităţii economice.

2.3.3. Evaluarea politicilor de dezvoltare economică locală. Construirea şi testarea Indicelui de evaluare a eficienţei politicilor de dezvoltare economică locală

Având în vedere faptul că dezvoltarea economică locală este un domeniu relativ nou, fără o istorie de metode de evaluare a politicilor de dezvoltare puse în practică şi demonstrate a fi eficiente (Swinburn şi Piacentini, 2007, p. 5), în literatura şi practica de specialitate există doar câteva îndrumări generale cu privire la modalităţile de evaluare a politicilor de dezvotare. Conform autorilor acest lucru este cauzat de faptul că politicile de dezvoltare economică locală se întind pe o perioadă mai lungă de timp, uneori rezultatele lor nu se văd imediat după terminarea perioadei de implementare a acestora ci mai târziu, există o lipsă de motivaţie şi de resurse financiare pentru evaluarea lor, şi nu în ultimul rând rămâne problema clasică de atribuire a rezultatelor – este dezvoltarea economică locală cauzată cu adevărat de proiect sau este efectul unor factori externi proiectului? Am mai putea adăuga că fiecare localitate poate utiliza un mix diferit de politici pentru promovarea dezvoltării economice locale, dispune de anumite baze de date şi de o anumită capacitate instituţională, fiind deci dificilă uniformizarea tehnicilor de evaluare.

Ţinând cont de această diversitate, Swinburn şi Piacentini (2007, p. 5–6) propun o serie de recomandări cu privire la procesul de evaluare, printre care se numără definirea câtorva indicatori, stabilirea valorii lor de bază înainte de începerea implementării politicii cu ajutorul unui chestionar sau a datelor statistice şi urmărirea evoluţiei acestuia pe parcursul implementării şi la finalul politicii, utilizarea cu grijă a datelor statistice astfel încât să nu se atribuie greşit meritul unei politici în influenţarea indicatorilor de rang înalt (rata şomajului, număr de companii noi, PIB/loc), precum şi integrarea

evaluării în cadrul sistemului de management al programului. În ceea ce privește utilizarea datelor statistice pentru măsurarea impactului politicilor de dezvoltare locală asupra dezvoltării, autorii consideră că doar politicile de anvergură au capacitatea de a influența indicatorii macroeconomici, ei recomandând analiza datelor statistice de la nivel local. Aplicarea de chestionare este o metodă larg utilizată de către practicienii politicilor de dezvoltare economică locală, care întărește și relațiile de colaborare dintre autoritatea publică locală, mediul de afaceri și sectorul neguvernamental.

Experimentele aleatoare și controlate pot reprezenta un alt instrument de evaluare a politicilor de dezvoltare economică locală (Banarjee și Duflo, 2004, p. 1–69). Ele se referă la selectarea în mod aleator a unei populații în vederea aplicării unei politici, înregistrarea și măsurarea efectelor asupra populației alese și compararea rezultatelor cu situația populației care nu a beneficiat de aceste politici. Acestea au început să fie utilizate la începutul secolului al XXI-lea în a evalua politicile de dezvoltare deoarece pot testa politici specifice la nivel microeconomic, permițând estimarea de parametri care nu ar putea fi evaluați în niciun alt mod. Rezultatele au o putenică valabilitate internă (Banarjee, 2008, Banarjee și Duflo, 2009), însă o mică validitate externă, adică posibilitatea redusă a generalizării rezultatelor obținute și dificultatea evaluarii efectelor pe termen lung.

În literatura de specialitate mai apar menționate câteva metode de evaluare a programelor și politicilor de dezvoltare (Smith, 2004, p. 1–71) precum experimentele sociale (cu cea mai largă aplicabilitate), metodele econometrice, autoevaluarea participanților, standardele de performanță și analiza cost-beneficiu. Având în vedere complexitatea politicilor de dezvoltare economică locală, nu considerăm că aceste metode s-ar putea aplica evaluării acestora, ci mai degrabă evaluării fiecărui proiect de investiție derulat pentru atingerea obiectivului general al politicii căreia îi servește ca instrument.

Criteriile de evaluare a politicilor de dezvoltare locală pot avea în vedere relevanța, eficacitatea, eficiența și utilitatea sau durabilitatea acestora (Matei, Anghelescu și Săvulescu 2009, p. 33–36). Relevanța arată legătura dintre obiectivele propuse și nevoile existente, eficacitatea analizează calitativ și cantitativ îndeplinirea obiectivelor formulate prin soluții adecvate, eficiența compară costurile asociate politicilor propuse cu rezultatele obținute, iar utilitatea prezintă gradul în care politica adoptată răspunde nevoilor existente.

Evaluarea eficienței politicilor de dezvoltare economică locală

În lucrarea „Evaluarea eficienței politicilor de dezvoltare economică locală" (Săutiuț și Sărac, 2011) am propus construirea unui indice (I_e) care măsoară eficiența acordării de facilități fiscale ca instrument al politici locale de atragere de investitori, din punctul de vedere al autorității publice locale. Acest lucru a fost efectuat prin compararea veniturilor aduse de o nouă investiție cu cheltuielile necesare atragerii acesteia, adică facilitățile acordate. Pentru ca o politică locală să fie eficientă, indicele calculat trebuie să aibă o valoare supraunitară.

Veniturie financiare aduse la bugetul local se compun din impozitul pe clădiri (I_{cl}), impozitul pe teren (I_{teren}), venitul din vânzarea sau concesionarea terenului (V_{teren}) și cotele defalcate din impozitul pe venitul global (CDIVG), în procent de 47%. Facilitățile acordate de către autoritatea publică locală noilor investitori se referă la facilități economice (F_{ec}) care constă în costul de oportunitate al vânzării, respectiv concesionării

terenului, facilități fiscale ($F_{fiscale}$) care constă în reduceri ale impozitului pe clădiri și scutiri de la impozitul pe teren, precum și facilități cu utilitățile publice (F_{up}), autoritatea publică locală obligându-se în unele cazuri să suporte costurile dotării cu utilitățile necesare.

Astfel,

$$I_e = \frac{I_{cl} + I_{teren} + V_{teren} + CD_{IVG}}{F_{ec} + F_{fiscală} + F_{up}},$$

iar

$$I_{cl} = \sum_{i=1}^{n} \frac{\left(c_{im} + k_{Mj}(i-1)\right) \times B_i(V_i)}{(1+r_a)^i},$$

unde n = durata de utilizare, c_{im} = cotă impozitare, k_{Mj}= cota de majorare a impozitului, $B_i(V_i)$ = baza impozitare/valoarea investiției, r_a = rata de actualizare = 5,5%.

$$I_{teren} = \sum_{i=1}^{n} \frac{S_t \times I_t[lei/ha/zonă] \times \left(1 + k_{Mj}(i-1)\right)}{(1+r_a)^i},$$

unde S_t = suprafață teren, I_t = impozit stabilit;

$V_{teren} = S_t \times V_t$, unde V_t = valoare tranzacționare.

$$CD_{IVG} = \sum_{i=1}^{n} \frac{\overline{N_s} \times \overline{S_m} \times c_{IV} \times 47\% \times 12}{(1+r_a)^i},$$

unde N_t = număr mediu salariați, S_m = salariu mediu, c_{IV} = cota impozit venit = 16%.

$$F_{ec} = S_t \times \left(V_p - V_t\right),$$

unde V_p = valoare de piață.

$$F_{fiscale} = p_{red}(\%) \sum_{i=1}^{5} I_{cl_i} + I_{teren_1},$$

unde p_{red} = procent reducere (%).

$$F_{up} = \sum_{i=1}^{n_{up}} Cu_{up} \times U.M._{up},$$

unde n_{up} = număr utilități, Cu_{up} = cost unitar utilități publice, $U.M._{up}$ = unitatea de măsură utilități publice (kml).

Pornind de la baza teoretică expusă mai sus am continuat cu partea empirică a cercetării. Aceasta se referă la utilizarea metodei eficienței în diverse simulări pentru fundamentarea și evaluarea politicilor de dezvoltare locală. Pentru ca aceste simulări să fie cât mai reale, am analizat politicile existente în municipiul Oradea care au la bază „Regulamentul de acordare a facilităților fiscale la plata impozitelor pe clădiri și terenuri persoane juridice, în vederea atragerii de investiții și susținerii dezvoltării economice durabile", anexat la HCL 407/2010.

Conform acestui regulament agenţii economici care încep o afacere în municipiul Oradea cu o valoare a investiţiei de peste 500.000 euro beneficiază de reducerea impozitului pe clădiri pe o perioadă de 5 ani, în limita echivalentului în lei a 200.000 euro, respectiv 100.000 euro pentru societăţile de transport, precum şi de scutirea de la plata impozitului pe teren pe perioada de valabilitate a autorizaţiei de construcţie. Cota totală de reducere a impozitului pe clădiri se calculează prin însumarea cotelor de reducere aferente următoarelor criterii: valoarea investiţiei, valoarea investiţiei pentru IMM-uri înfiinţate de tineri întreprinzători, numărul mediu de angajaţi, amplasamentul investiţiei sau zona fiscală şi profilul de activitate.

Pentru a evalua această politică de dezvoltare locală am analizat două investiţii care beneficiază de facilităţi minime, respectiv maxime din partea municipiului Oradea.

Prima simulare se referă la un agent economic cu profil de activitate comerţ care doreşte să facă o investiţie (construcţie unei clădiri) în valoare (Vi) de 500.000 euro, respectiv 2.000.000 lei, situată în zona fiscală C şi pe o suprafaţă (St) de 1,5 ha şi care va duce la angajarea a 80 de persoane (Ns). Terenul solicitat este în proprietatea municipiului Oradea care este dispusă să-l concesioneze (Vt) pornind de la un pret de 1 euro/mp/an, în condiţiile în care valoarea de piaţă (Vp) este de 3 euro/mp/an, sau să-l vândă pornind de la un pret de 10 euro/mp, în condiţiile în care valoarea de piaţă este de 20 euro/mp. De asemenea, municipalitatea va asigura dotarea cu 0,1 kml utilităţi de apa si canalizare (500.000 euro/kml), drum (1.000.000 euro/kml) şi electricitate (200.000 euro/kml).

Cota de impozitare a clădirilor în Oradea este de 1,1% şi presupunem o creştere anuală a acesteia, cât şi a impozitului pe teren, cu 1% în fiecare an. Considerăm durata normală de utilizare a clădirii de 10 ani, şi rata de actualizare de 5,5%. Conform Buletinului statistic lunar Bihor, câştigul salarial mediu brut in ianuarie 2011 a fost de 1.474 lei.

Având în vedere caracteristicile investiţiei, agentul economic va beneficia de o cotă de reducele a impozitului pe clădiri de 30% (15% pentru valoarea investiţiei, 5% pentru numărul de angajaţi, 5% pentru zona fiscală şi 5% pentru profilul de activitate).

Pentru ca această politică să fie una eficientă, indicele de eficienţă la nivel local trebuie să fie supraunitar.

$$I_{cl} = \sum_{i=1}^{10} \frac{\big(1{,}1 + 0{,}01(i-1)\big)\% \times 2.000.000}{(1+5{,}5\%)^i} = 171.948{,}93\ lei$$

$$I_{teren} = \sum_{i=1}^{10} \frac{1{,}5ha \times 3.832\ lei/ha/zonaC \times \big(1 + 0{,}01(i-1)\big)}{(1+5{,}5\%)^i} = 45.085{,}50\ lei$$

$$V_{teren-concesiune} = 15.000\ mp \times \frac{4\ lei/mp}{an} \times 10\ ani = 600.000\ lei$$

$$V_{teren-vanzare} = 15.000\ mp \times 40\ lei/mp = 600.000\ lei$$

$$CD_{IVG} = \sum_{i=1}^{10} \frac{80\ pers \times 1.474\ lei/luna \times 16\% \times 47\% \times 12\ luni}{(1+5{,}5\%)^i} = 802.086{,}30\ lei$$

$$F_{ec-concesiune} = \frac{15.000\ lei}{mp} \times \frac{(12-4)\ lei/mp}{an} \times 10\ ani = 1.200.000\ lei$$

$$F_{ec-vanzare} = 15.000\ lei/mp \times (80-40) lei/mp = 600.000\ lei$$

$$F_{fiscale} = 30\% \sum_{i=1}^{5} I_{cl_i} + I_{teren_1} = 30\% \times 95.563{,}03 + 5.448{,}34$$
$$= 28.668{,}91 + 5.448{,}34 = 34.117{,}25\ lei$$

$$F_{up} = (500.000 + 1.000.000 + 200.000)\ euro/kml \times 0{,}1\ kml$$
$$= 170.000\ euro = 680.000\ lei$$

$$\Rightarrow I_{e-concesiune} = \frac{171.948{,}93 + 45.085{,}50 + 600.000 + 802.086{,}30}{1.200.000 + 34.117{,}25 + 680.000} = 0{,}85 < 1$$

$$\Rightarrow I_{e-vanzare} = \frac{171.948{,}93 + 45.085{,}50 + 600.000 + 802.086{,}30}{600.000 + 34.117{,}25 + 680.000} = 1{,}23 > 1.$$

Având în vedere valorile obținute pentru indicele de eficiență, se poate concluziona că deși sunt luate în considerare facilitățile minime acordate, această politică nu este una eficientă în cazul în care terenul este concesionat la un tarif atât de mic. Vânzarea terenului, chiar dacă se realizează mult sub prețul pieței, contribuie la obținerea unei politici de dezvoltare utile. Propunem totuși o apropiere a prețului de tranzacționare a terenurilor de cele ale pieței.

A doua simulare se referă la un agent economic cu profil de activitate producție care dorește să facă o investiție (construcție unei clădiri) în valoare (V_i) de 10.500.000 euro, respectiv 42.000.000 lei, situată în zona fiscală D și pe o suprafață (S_t) de 1,5 ha și care va duce la angajarea a 350 de persoane (N_s). Restul specificațiilor rămân la fel ca în cazul primei simulări.

Având în vedere caracteristicile investiției, agentul economic va beneficia de o cotă de reducere a impozitului pe clădiri de 85% (40% pentru valoarea investiției, 20% pentru numărul de angajați, 10% pentru zona fiscală și 15% pentru profilul de activitate).

$$I_{cl} = \sum_{i=1}^{10} \frac{\big(1{,}1 + 0{,}01(i-1)\big)\% \times 42.000.000}{(1 + 5{,}5\%)^i} = 3.610.927{,}57\ lei$$

$$I_{teren} = \sum_{i=1}^{10} \frac{1{,}5\ ha \times 1.821\ lei/ha/zona\ D \times \big(1 + 0{,}01(i-1)\big)}{(1 + 5{,}5\%)^i} = 21.425{,}02\ lei$$

$$V_{teren-concesiune} = 15.000\ mp \times 4\ lei/mp/an \times 10\ ani = 600.000\ lei$$

$$V_{teren-vanzare} = 15.000\ mp \times 40\ lei/mp = 600.000 lei$$

$$CD_{IVG} = \sum_{i=1}^{10} \frac{350\ pers \times 1.474\ lei/luna \times 16\% \times 47\% \times 12\ luni}{(1 + 5{,}5\%)^i} = 3.509.127{,}84\ lei$$

$$F_{ec-concesiune} = 15.000\ lei/mp \times (12 - 4)\ \ lei/mp/an \times 10\ ani = 1.200.000\ lei$$

$$F_{ec-vanzare} = 15.000\ lei/mp \times (80 - 40)\ lei/mp = 600.000\ lei$$

$$F_{fiscale} = 85\% \sum_{i=1}^{5} I_{cl_i} + I_{teren_1} = 85\% \times 2.006.823{,}67 + 2.589{,}10 = 1.708.389{,}22\ lei$$

$$F_{up} = (500.000 + 1.000.000 + 200.000)\ euro/kml \times 0{,}1\ kml$$
$$= 170.000\ euro = 680.000\ lei$$

$$\Rightarrow I_{e-concesiune} = \frac{3.610.927{,}57 + 21.425{,}02 + 600.000 + 3.509.127{,}84}{1.200.000 + 1.708.389{,}22 + 680.000} = 2{,}16 > 1$$

$$\Rightarrow I_{e-vanzare} = \frac{3.610.927{,}57 + 21.425{,}02 + 600.000 + 3.509.127{,}84}{600.000 + 1.708.389{,}22 + 680.000} = 2{,}59 > 1.$$

Rezultatele celei de-a doua simulări ne indică faptul că politica pentru stimularea dezvoltării economice locale prin acordarea de facilităţi pentru investiţii în municipiul Oradea este deosebit de eficientă pe termen lung. Conform indicatorului de eficienţă calculat, beneficiile aduse de o nouă investiţie de valoare mare şi de durată sunt cel puţin de două ori mai mari decât costul facilităţilor acordate, chiar şi când municipalitatea suportă costul dotării cu utilităţi a locaţiei.

Această abordare a evaluării politicilor de dezvoltare locală din punctul de vedere al eficienţei acestora prin intermediul unei analize a costurilor şi beneficiilor autorităţii publice locale este una accesibilă ştiinţific şi financiar, cu aplicabilitate imediată în fundamentarea anumitor politici locale. Ea poate fi baza de pornire a unor analize mai complexe asupra eficienţei politicilor de dezvoltare locală la nivel economic şi social, cât şi asupra relevanţei, eficacităţii şi utilităţii acestora.

Din punctul nostru de vedere, *cea mai eficientă metodă de evaluare a politicilor de dezvoltare economică locală este prin evaluarea tuturor proiectelor cuprinse în fiecare politică şi compararea variaţiei indicatorilor de proiect cu variaţia indicatorilor de măsurare a dezvoltării economice locale.*

2.4. Politici de dezvoltare economică locală în contextul românesc

Aşa cum am concluzionat anterior, principalele politici de dezvoltare economică locală promovate de autoritatea publică locală, conform teoriei şi practicii economice sunt: politici de stimulare a dezvoltării firmelor şi a creerii altora noi, politici de atragere a învestitorilor străini şi politici de dezvoltare a capitalului uman.

2.4.1. Politici de stimulare a dezvoltării firmelor şi a creării altora noi

În România, principalele *politici de stimulare a dezvoltării firmelor şi a înfiinţării de noi firme* sunt derulate de *autoritatea publică centrală* (Ministerul Economiei şi Ministerul Finanţelor Publice) prin diferite programe şi ajutoare de stat pentru sprijinirea întreprinderilor mici şi mijlocii care constă în acordarea de ajutoare financiare şi vizează în principal stimularea realizării de investiţii şi crearea de noi locuri de muncă. Astfel de programe derulate în anul 2014 sunt, conform Agenţiei pentru Implementare Proiectelor şi Programelor pentru IMM-uri (2014), Programul pentru stimularea înfiinţării şi dezvoltării microîntreprinderilor de către întreprinzatorii tineri, Programul Mihail Kogălniceanu pentru Întreprinderi Mici si Mijlocii, Programul naţional multianual pentru susţinerea mesteşugurilor şi artizanatului, Programul de dezvoltare şi modernizare a activităţilor de comercializare a produselor si serviciilor de piaţă, Programul pentru dezvoltarea abilităţilor antreprenoriale în rândul tinerilor şi facilitarea accesului acestora la finanţare START, Programul pentru dezvoltarea culturii antreprenoriale în rândul femeilor manager din sectorul IMM, Schema de ajutor de minimis pentru investiţiile realizate de întreprinderile mici şi mijlocii, Schema de ajutor de stat privind dezvoltarea

regională prin stimularea investiţiilor şi Schema de ajutor de stat pentru sprijinirea investiţiilor care promovează dezvoltarea regională prin utilizarea tehnologiilor noi şi crearea de locuri de muncă.

Un alt mod prin care administraţia publică centrală sprijină dezvoltarea mediului de afaceri este prin intermediul programelor de finanţare nerambursabilă care au ca sursă de cofinanţare fonduri ale Uniunii Europene. Un astfel de program este Programul Operaţional Sectorial Creşterea Competitivităţii Economice. Conform Autorităţii de Management a acestui program (2013), el este dedicat în exclusivitate mediului de afaceri şi are ca obiectiv general creşterea productivităţii firmelor româneşti prin consolidarea şi dezvoltarea durabilă a sectorului productiv, crearea unui mediu favorabil dezvoltării durabile a întreprinderilor, creşterea capacităţii de cercetare dezvoltare, stimularea cooperarii între instituţii de cercetare dezvoltare şi inovare şi întreprinderi, precum şi creşterea accesului întreprinderilor la acestea, valorificarea potenţialului tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor şi aplicarea acestuia în sectorul public şi cel privat, precum şi creşterea eficienţei energetice şi dezvoltarea durabilă a sistemului energetic, prin promovarea surselor regenerabile de energie.

Un alt program de finanţare nerambursabilă este Programul Operaţional Regional (2013) care prin axa patru vizează sprijinirea dezvoltarii mediului de afaceri regional şi local prin dezvoltarea durabilă a structurilor de sprijinire a afacerilor de importanţă regională şi locală, reabilitarea siturilor industriale poluate şi neutilizate şi pregătirea pentru noi activităţi şi nu în ultimul rând sprijinirea dezvoltării microintreprinderilor.

După cum am putut vedea, toate aceste programe vizează nevoia mediului de afaceri de resurse financiare, în special a întreprinderilor mici şi mijlocii.

Autoritatea publică centrală este implicată şi în *asigurarea infrastructurii economice* prin cofinanţarea unor proiecte ale administraţiei publice locale (proiecte de infrastructură rutieră, de introducere a utilităţilor în parcurile industriale, de construire de incubatoare de afaceri, etc.), conform legislaţiei în vigoare.

În ceea ce priveşte *politicile de stimulare a înfiinţării de firme noi* prin îmbunătăţirea cadrului legislativ prin reducerea timpului necesar înfiinţării, diminuarea numărului de instituţii şi departamente care autorizează înfiinţarea, reducerea numărului documentelor care trebuie completate de firme la înfiinaţare, reducerea costului înfiinţării acest lucru revine din nou în responsabilitatea autorităţilor publice centrale. În România s-au făcut progrese remarcabile în acest sens în ultimii ani, timpul necesar întocmirii şi depunelor actelor necesare înfiinţării unei firme fiind de o zi, iar înfiinţării efective a acestora de trei zile.

Politici de dezvoltare economică locală de *sprijinire a activităţii economice locale* precum crearea unui birou de informare în cadrul administraţiei publice locale care să răspundă tuturor solicitărilor din partea agenţilor economici, promovarea inovării prin premierea companiilor de succes, prin oferirea de fonduri pentru inovare sau extindere, prin dezvoltarea colaborării dintre companii şi prin promovarea companiilor care inovează sau se extind mărindu-şi numărul de angajaţi sau sprijinirea comercializării produselor şi serviciilor locale nu se regăsesc în cadrul activităţii autorităţilor publice locale româneşti. Considerăm că acestea sunt măsuri care nu necesită un buget ridicat, ar fi relativ uşor de aplicat, nu ar distorsiona concurenţa de pe piaţă şi ar îndeplini întocmai rolul administraţiei publice locale de a crea contextul potrivit intensificării activităţii economice.

Autorităţii publice locale româneşti sprijină *dezvoltarea companiilor locale* prin crearea de centre de sprijin de afaceri la nivel local în parteneriat cu organizaţiile de sprijin

a afacerilor, prin construirea de incubatoare de afaceri pentru firmele nou înfiinţate şi prin acordarea de facilităţi fiscale.

Acordarea de facilităţi fiscale de către autorităţile publice locale are ca şi cadrul legal Regulamentul Comisiei Europene nr.1998/2006 privind aplicarea art.87 şi 88 din Tratatul de Instituire a Comunităţii Europene în cazul ajutoarelor de minimis, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 379/28.12.2006, Hotărârea de Guvern numărul 1.164 din 2007 privind acordarea de ajutoare de minimis pentru dezvoltarea sau modernizarea întreprinderilor şi Hotărârea de Guvern numărul 651 din 2006 privind aprobarea politicii în domeniul ajutorului de stat în perioada 2006–2013. Acestea se acordă pe baza unei Hotărâri ale Consiliului Local nu doar firmelor locale, ci şi investitorilor străini, scopul lor fiind stimularea sau atragerea de investiţii private şi susţinerea dezvoltării economice locale.

2.4.2. Politici de dezvoltare a capitalului uman

Principalele *politici de dezvoltare a capitalului uman* sunt derulate de către *autoritatea publică centrală* prin intermediul Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă şi a Agenţiilor judeţene care deţin informaţii legate de numărul de şomeri şi pregătirea acestora, precum şi informaţii legate de cererea de locuri de muncă. Agenţiile Judeţene pentru Ocuparea Forţei de Muncă au astfel posibilitatea de a corela cererea cu oferta de locuri de muncă prin diferite cursuri de formare sau reconversie profesională.

Tot *autoritatea publică centrală* finanţează prin intermediul Programului Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (2013), împreună cu Uniunea Europeană, proiecte de instruire a resurselor umane. Obiectivul general al Programului derulat în perioada 2007–2013 este dezvoltarea capitalului uman şi cresterea competitivităţii, prin corelarea educaţiei şi învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii şi asigurarea de oportunităţi sporite pentru participarea viitoare pe o piaţă a muncii modernă, flexibilă şi inclusivă a 1.650.000 de persoane.

2.4.3. Politici de atragere a investitorilor străini. Aplicarea teoriei jocului ca mijloc de stabilire a tacticii optime pentru atragerea investitorilor

În ceea ce priveşte *investitorii străini*, factorii pe care aceştia îi iau în considerare la alegerea localizării viitoarelor investiţii sunt, în ordinea importanţei lor (Uniunea Europeană, 2008, p. 22): disponibilitatea spaţiilor destinate activităţii economice, forţa de muncă (existenţă, pregătire şi cost), existenţa unor stimulente fiscale, existenţa utilităţilor, apropierea de client, conexiunile de transport, apropierea de furnizori, etc..

Problema disponibilităţii spaţiilor destinate activităţilor economice este relativ uşor de rezolvat de către autorităţile publice locale prin inventarierea domeniului care este în proprietatea autorităţii locale şi care doreşte să primească destinaţia de zonă industrială, parc industrial, etc.

Existenţa, pregătirea şi costul forţei de muncă sunt influenţate de numeroşi factori precum rata de creştere a populaţiei, existenţa unităţilor de învăţământ teoretic şi profesional, programele de pregătire şi reconversie profesională, reglementarea salariului minim, factori care cad foarte puţin sub posibilitatea de influenţă a administraţiei publice locale.

Autoritățile publice locale trebuie să acorde o mare atenție tipurilor de *investiții străine* pe care le atrag și să meargă dincolo de numărul de locuri de muncă nou create pentru a cerceta calitatea acestora. În competiția acerbă pentru atragerea de investitori, localitățile trebuie să se decidă asupra tacticii competitive pe care o adoptă. Fie adoptă politica costului mic al forței de muncă și caută orice fel de investitori străini, fie stimulează pregătirea resursei umane, încearcă să devină atractive pentru resursa umană pregătită prin servicii publice de calitate și caută să atragă investiții cu o valoare adaugată mare (Pike, Rodriguez-Pose și Tomaney, 2011, p. 295). Acest lucru poate însemna, conform OECD (2006a: 137–152 în Pike, Rodriguez-Pose și Tomaney, 2011, p. 295) renunțarea la acordarea de facilități fiscale și creșterea cheltuielilor destinate unor servicii publice de înaltă calitate.

Renunțarea la acordarea facilităților fiscale când toate celelalte administrații publice locale le acordă este dificil de realizat având în vedere competiția în care localitățile se află pentru atragerea de investitori, chiar și când vorbim doar despre competiția la nivel național. Sub presiunea competiției, este puțin probabil ca acestea să renunțe la acordarea acestor facilități. În acest caz orice localitate ar trebui să încerce să minimizeze concesiunile acordate, încercând totodată să rămână competitivă. Asistăm astfel la conturarea regulilor unui joc între investitor pe de o parte, și posibilii beneficiari ai investiției acestuia, autoritățile publice locale, pe de-o altă parte. Acest joc împreună cu intervalul concesiunilor acordate de către autoritatea publică locală cu privire la impozitul pe proprietate au fost studiate de către autor în lucrarea „Traiectoria optimalității ratelor fiscale utilizând echilibrul Nash-Bayes. Studiu de caz: Impozitul pe proprietate" (Săutiuț și Boloș, 2010). Având în vedere competiția existentă între autorități pentru atragerea investitorului, jocul dintre acestea va fi unul de tip non-cooperativ. Deoarece fiecare jucător își cunoaște propriile funcții de câștig, dar nu cunoaște cel puțin una a celorlalți, jocul se desfășoară în condiții de informație incompletă, și este deci un joc bayesian.

Fiecare dintre actorii jocului poate utiliza diverse strategii în funcție de strategiile utilizate de parteneri, respectiv competitori. Rolul acestora este de a maximiza câștigul jucătorilor și de a minimiza concesiile făcute pentru obținerea acestuia. Când maximizarea câștigului are loc de ambele părți ale mesei de negocieri, putem afirma că perechea de strategii utilizate din intregul mix de strategii al fiecărui jucător formează echilibrul Nash.

Bazele teoriei jocului au fost puse o dată cu publicarea lucrării lui Von Neumann și Morgernstern, „Theory of Games and Economic Behaviour" în 1940. Un rol esențial în dezvoltarea acesteia a fost jucat de John Nash (1950) o dată cu definirea punctului de echilibru în joc. Dacă strategia adoptată de fiecare jucător ca răspuns la strategiile celorlalti reprezintă cel mai bun răspuns al acestuia, atunci strategia este un echilibru Nash. John Harsanyi (1967, 1972) a arătat că aceste concepte pot fi generalizate și la jocuri cu informații incomplete (jocuri bayesiene), atunci când jucătorii nu cunosc deloc sau în totalitate preferințele celorlați jucători. Teoria jocului a devenit și mai avansată o dată cu contribuția lui Reinhard Selten (1975) care a demonstrat că aceste lucruri pot fi aplicate și pentru jocuri dinamice și jocuri unde există probabilități foarte mici ca jucătorii să facă greșeli.

Robert Aumann (1974) a avut de asemenea un aport imens la dezvoltarea teoriei jocului, mai ales în ceea ce privește jocurile non-cooperative, demonstrând că acesta reprezintă principalul mod de abordare în înțelegerea conflictului și a interacțiunilor dintre țări, indivizi și organizații.

Astfel, deşi iniţial teoria jocului trata probleme de economie, aceasta şi-a dovedit aplicabilitatea în numeroase domenii precum sociologie, psihologie, ştiinţele politice, arta războiului, jocuri recreative, teoria negocierii, tehnologia informaţiei. Gintis (2000) afirma că teoria jocului reprezintă limba universală pentru unificarea ştiinţelor behavioriste.

Aumann şi Maschler (1995) propun o potenţială utilizare a teoriei jocului în identificarea unor reguli generale care pot fi folosite atât în luarea unor decizii specifice, cât şi pentru formularea de politici.

O concepţie similară întâlnim şi la Marton şi Cobârzan (2008) care afirmă că teoria jocului este un model abstract şi deductiv al elaborării politicii. Acesta nu descrie modul în care deciziile sunt efectiv luate, ci mai curând modul în care oamenii s-ar comporta în luarea deciziilor în situaţii competitive dacă ar fi complet raţionali.

Romp (1997) consideră că teoria jocului tratează felul în care indivizii raţionali iau decizii în condiţii de interdependenţă reciprocă.

Conform lui Stancu şi Mihail (2006), Von Neumann şi Morgernstern au definit jocul ca fiind orice interacţiune între agenţi, ce este condusă după un set de regului specifice care stabilesc atât mutările posibile ale fiecărui participant, cât şi câştigurile pentru fiecare combinaţii de decizii. Sunt numite şi evidenţiate astfel, cele trei componente ale jocului: jucătorii, strategiile şi câştigul.

Literatura de specialitate ne pune la dispoziţie numeroase exemple de jocuri care sunt folosite pentru a modela diverse situaţii economice, sociale, politice etc. mai mult sau mai puţin complexe, şi pentru a ne face conştienţi de mulţimea de strategii care pot fi adoptate în cadrul acestora şi de rezultatul aplicării lor.

Plecând de la acest lucru, vom utiliza în cele ce urmează teoria jocului ca instrument în determinarea strategiilor optime şi a rezultatelor aplicării acestora în relaţia dintre autorităţi publice şi investitori.

În cadrul jocului investitor–autorităţi publice, jucătorii sunt investitorul, pe de o parte, şi autorităţile publice aflate în competiţie pentru atragerea investitorului, pe de altă parte.

Strategiile investitorului urmăresc maximizarea funcţiei de facilităţi pentru a nu angaja resurse financiare decât în proiectul de investiţii. Ele pot reprezenta valoarea investiţiei, numărul de locuri de muncă nou create sau salariul mediu asigurat forţei de muncă.

Strategiile autorităţilor publice vizează minimizarea concesiilor făcută pentru atragerea investitorului deoarece facilităţile, indiferent de natura acestora, îmbracă forma unor cheltuieli. Acestea pot consta în acordarea de facilităţi fiscale (reducerea ratei aplicate a impozitului pe proprietate), facilităţi economice (scăderea valorii activelor vândute sau concesionate) sau facilităţi de infrastructură (asigurarea realizării infrastructurii necesare activităţii investitorului).

Câştigul pentru investitor constă în posibilitatea realizării investiţiei într-una din locaţiile dorite la costuri cât mai reduse, obţinând facilităţi maxime din partea autorităţilor publice.

Dacă notăm cu n – numărul jucătorilor autorităţi publice, R_i – strategiile acestora şi V_i – valoarea investiţiei, atunci baza de impozitare de către autoritatea publică locală i va fi $B_i = V_i, i = \overline{1,n}$, iar funcţia facilităţii fiscale a jucătorului autoritate publică i, F_{fi}, va fi egală cu funcţia de câştig a investitorului Π_i, astfel: $F_{fi} = \Pi_i(R_i), i = \overline{1,n}$ şi forma generală a jocului va fi $J = \{n, \{R_i\}_{1\le i\le n}, \{\Pi_i(\cdot)\}_{1\le i\le n}\}$,

iar

$$\Pi_i(R_i) = (B_i \times R_{\max} - B_i \times R_i) \times P_{rob}(R_i > R_{-i}),\ i = \overline{1,n}.$$

Se înlocuiește funcția de probabilitate cu funcția de distribuție normală a probabilității $(x - x_{\min})/(x_{\max} - x_{\min})$, obținându-se astfel:

$$P_{rob}(R_i > R_{-i}) = \left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1},\ i = \overline{1,n}.$$

Determinarea valorii maxime a ratei facilității fiscale acordate investitorului, R_i, care va reduce rata de impozitare fiscală actuală, se face calculând derivata de ordin I a funcției de profit și egalând-o cu zero. Acestă valoare este valoarea optimă din punctul de vedere al investitorului.

$$\frac{\partial \Pi_i}{\partial R_i} = 0 \Leftrightarrow \left[(B_i \times R_{\max} - B_i \times R_i) \times \left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}\right]' = 0$$

$$\Rightarrow (B_i \times R_{\max} - B_i \times R_i)' \times \left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}$$

$$+(B_i \times R_{\max} - B_i \times R_i) \times \left(\left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}\right)' = 0$$

$$\Rightarrow (0 - B_i) \times \left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1} + B_i(R_{\max} - R_i)(n-1)\frac{(R_i - R_{\min})^{n-2}}{(R_{\max} - R_{\min})^{n-1}} = 0$$

$$\Rightarrow B_i(R_{\max} - R_i)(n-1)\frac{(R_i - R_{\min})^{n-2}}{(R_{\max} - R_{\min})^{n-1}} = B_i\left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}.$$

Se împarte cu $B_i\left(\frac{R_i - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}$:

$$\Rightarrow (R_{\max} - R_i)(n-1)(R_i - R_{\min})^{-1} = 1$$

$$\Rightarrow \frac{(n-1)R_{\max} - (n-1)R_i}{(R_i - R_{\min})} = 1$$

$$\Rightarrow (n-1)R_{\max} - (n-1)R_i = R_i - R_{\min}$$

$$\Rightarrow (n-1)R_{\max} + R_{\min} = nR_i$$

$$\Rightarrow R_{i_{\max}} = \frac{(n-1)R_{\max} + R_{\min}}{n}.$$

Cunoscând astfel valorile maxime și minime ale ratei de impozitare fiscală asupra impozitului pe proprietate, se pot determina ratele facilităților fiscale maxime acordate de către o autoritate publică pentru atragerea unui investitor, în condițiile în care se află în competiție cu alte n−1 autorități publice naționale și internaționale.

Legislația românească stabilește clar nivelul minim și maxim al ratei de impozitare fiscală la 0,5%, respectiv 1%, ceea ce limiteaza posibilitățile autorităților publice locale naționale de a utiliza acest instrument pentru atragerea investitorilor.

Determinarea valorii minime a ratei facilității fiscale la impozitul pe profit acordate unui investitor, valoare optimă din punctul de vedere al autorității publice, se face calculând derivara de ordinul II a funcției de câștig și egalând-o cu zero.

$$\frac{\partial^2 \Pi_i}{\partial^2 R_i} = 0 \Leftrightarrow (B_i(R_{\max} - R_i)(n-1)(R_i - R_{\min})^{n-2} - B_i(R_i - R_{\min})^{n-1})' = 0$$

$$\Leftrightarrow \Big(\big(B_i R_{\max}(n-1) - B_i R_i(n-1)\big)(R_i - R_{\min})^{n-2} - B_i(R_i - R_{\min})^{n-1}\Big)' = 0$$

$$\Rightarrow \big(B_i R_{\max}(n-1) - B_i R_i(n-1)\big)'(R_i - R_{\min})^{n-2}$$
$$+\big(B_i R_{\max}(n-1) - B_i R_i(n-1)\big)((R_i - R_{\min})^{n-2})'$$
$$-(B_i)'(R_i - R_{\min})^{n-1} - B_i((R_i - R_{\min})^{n-1})' = 0$$

$$\Rightarrow \big(0 - B_i(n-1)\big)(R_i - R_{\min})^{n-2}$$
$$+\big(B_i R_{\max}(n-1) - B_i R_i(n-1)\big)(n-2)(R_i - R_{\min})^{n-3}$$
$$-0 - B_i(n-1)(R_i - R_{\min})^{n-2} = 0$$

$$\Rightarrow -B_i(n-1)(R_i - R_{\min})^{n-2} + B_i(n-1)(R_{\max} - R_i)(n-2)(R_i - R_{\min})^{n-3}$$
$$-B_i(n-1)(R_i - R_{\min})^{n-2} = 0.$$

Se împarte cu $B_i(n-1)(R_i - R_{\min})^{n-2}$:

$$\Rightarrow -1 + (n-2)(R_{\max} - R_i)(R_i - R_{\min})^{-1} - 1 = 0$$

$$\Rightarrow \frac{(n-2)R_{\max} - (n-2)R_i}{(R_i - R_{\min})} = 2$$

$$\Rightarrow (n-2)R_{\max} - (n-2)R_i = 2(R_i - R_{\min})$$

$$\Rightarrow (n-2)R_{\max} + 2R_{\min} = nR_i - 2R_i + 2R_i$$

$$\Rightarrow R_{i_{\min}} = \frac{(n-2)R_{\max} + 2R_{\min}}{n}.$$

Avem astfel posibilitatea de a calcula valorile minime și maxime ale ratelor facilităților fiscale care pot fi acordate de către autoritățile publice pentru atragerea unui investitor. Având în vedere că fiecare dintre acestea poate fi la un moment-dat cel mai bun răspuns al unui jucător autoritate publică la strategia (oferta) jucătorului investitor, putem considera că $\left[R_{i_{\min}}, R_{i_{\max}}\right]$, reprezintă mulțimea echilibrelor Nash-Bayes ale acestui joc.

Pe baza celor obținute mai sus, putem simula diverse jocuri investitor-autorități publice, pentru un anumit număr de autorități publice cu diferite rate de impozitare fiscală minime și maxime, și de a determina traiectoria optimă a facilităților fiscale într-un echilibru Nash-Bayes.

Astfel, într-un joc non-cooperativ cu informație incompletă în care jucătorii sunt formați dintr-o companie internațională care dorește să investească în România și 10 autorități publice locale care doresc să atragă investiția în unitatea teritorială proprie prin oferirea de facilități fiscale, ținînd seama de faptul că legislația națională stabilește valoarea minimă și maximă a ratei impozitului fiscal pe proprietate la 0,5%, respectiv 1%, traiectoria optimă a facilităților fiscale în condiții de echilibru Nash-Bayes, $\left[R_{i_{\min}}, R_{i_{\max}}\right]$, va avea forma din Figura nr. 1.

Se observă că în cazul unui număr mai mic de jucători care se află în competiție (administrații publice locale) strategiile acestora vizează rate ale facilităților fiscale mai reduse, pe când, în cazul întețirii competiției pentru atragerea investitorului, valoarea ratelor facilităților fiscale crește, apropiindu-se de valoarea maximă a ratei impozitului pe proprietate.

Figura nr. 1. Traiectoria optimă a facilităţilor fiscale utilizând echilibrul Nash–Bayes pentru $J = \{10, \{R_i\}_{1 \le i \le 10}, \{\Pi_i(\cdot)\}_{1 \le i \le 10}\}$şi $R_{\min} = 0{,}5\%$ şi $R_{\max} = 1\%$

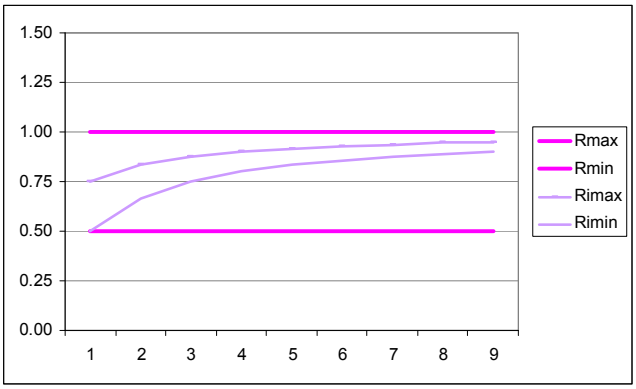

Sursa: Realizată de autor

Presupunând că limita maximă a ratei de impozitare fiscală a proprietăţii impusă de legislaţia românească ar fi mai mare, de exemplu 5%, strategiile optime ale autorităţilor publice care în acest caz îmbracă forma ratelor facilităţilor fiscale, ar avea un interval de mişcare mult mai mare, după cum se poate observa în Figura nr. 2, în special în cazul în care numărul de autorităţi publice aflate în competiţie este unul redus.

Figura nr. 2. Traiectoria optimă a facilităţilor fiscale utilizând echilibrul Nash-Bayes pentru $J = \{10, \{R_i\}_{1 \le i \le 10}, \{\Pi_i(\cdot)\}_{1 \le i \le 10}\}$ şi $R_{min} = 0{,}5\%$ şi $R_{max} = 5\%$.

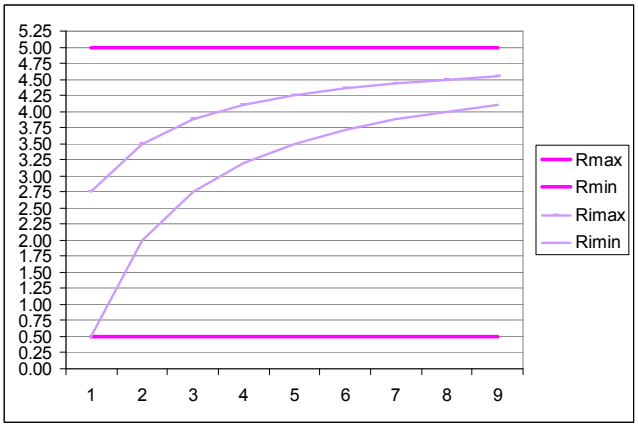

Sursa: Realizată de autor

Se observă astfel că dependenţa autorităţilor publice locale din România faţă de autoritatea publică centrală îngrădeşte posibilitatea primelor de a utiliza pârghii precum impozitul pe proprietate pentru atragerea de investitori.

Dacă înlocuim valorile minime şi maxime a ratelor facilităţilor fiscale acordate de către autorităţile publice locale investitorului, vom putea calcula câştigul sau economia acestuia în funcţie de baza de impozitare, adică de valoarea investiţiei.

Astfel, pentru

$$R_{i_{\max}} = \frac{(n-1)R_{\max} + R_{\min}}{n},$$

$$\Pi_i\left(R_{i_{\max}}\right) = \left(B_i \times R_{\max} - B_i \times \frac{(n-1)R_{\max} + R_{\min}}{n}\right) \times \left(\frac{\frac{(n-1)R_{\max}+R_{\min}}{n} - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}$$

$$\Rightarrow \Pi_i\left(R_{i_{\max}}\right) = B_i \frac{R_{\max} + R_{\min}}{n}\left(\frac{(n-1)R_{\max} + R_{\min} - nR_{\min}}{n(R_{\max} - R_{\min})}\right)^{n-1}$$

$$\Rightarrow \Pi_i\left(R_{i_{\max}}\right) = B_i \frac{R_{\max} + R_{\min}}{n}\left(\frac{(n-1)(R_{\max} - R_{\min})}{n(R_{\max} - R_{\min})}\right)^{n-1}$$

$$\Rightarrow \Pi_i\left(R_{i_{\max}}\right) = B_i \frac{R_{\max} + R_{\min}}{n}\left(\frac{(n-1)}{n}\right)^{n-1},$$

iar pentru

$$R_{i_{\min}} = \frac{(n-2)R_{\max} + 2R_{\min}}{n},$$

$$\Pi_i\left(R_{i_{\min}}\right) = \left(B_i \times R_{\max} - B_i \times \frac{(n-2)R_{\max} + 2R_{\min}}{n}\right) \times \left(\frac{\frac{(n-2)R_{\max}+2R_{\min}}{n} - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}}\right)^{n-1}$$

$$\Rightarrow \Pi_i\left(R_{i_{\min}}\right) = 2B_i \frac{R_{\max} + R_{\min}}{n}\left(\frac{(n-2)R_{\max} + 2R_{\min} - nR_{\min}}{n(R_{\max} - R_{\min})}\right)^{n-1}$$

$$\Rightarrow \Pi_i\left(R_{i_{\min}}\right) = 2B_i \frac{R_{\max} + R_{\min}}{n}\left(\frac{(n-2)(R_{\max} - R_{\min})}{n(R_{\max} - R_{\min})}\right)^{n-1}$$

$$\Rightarrow \Pi_i\left(R_{i_{\min}}\right) = 2B_i \frac{R_{\max} + R_{\min}}{n}\left(\frac{(n-2)}{n}\right)^{n-1}.$$

Se pot realiza astfel diferite simulări în ceea ce privește câștigul maxim și minim al investitorului sau valoarea maximă și minimă a facilităților fiscale acordate de către autoritățile publice, în funcție de valoarea investiției, numărul de autorități publice aflate în joc și ratele minime și maxime de impozitare pe proprietate. De exemplu, dacă avem 3 autorități publice concurente, câștigul maxim și minim al investitorului sau facilitățile fiscale maxime și minime obținute de acesta, este prezentat în figura următoare, în funcție de valoarea investiției pe de o parte, și ratele minime și maxime de impozitare, pe de altă parte.

Astfel, presupunând că un investitor străin dorește să construiască o fabrică de componente electronice în România cu o valoare de 10 mil. Euro și că acesta a identificat 3 orașe unde autoritățile publice ar dori ca această investiție să aibă loc, facilitatea fiscală obținută de către acesta în condiții de echilibru Nash-Bayes se găsește în intervalul [11.111 Euro, 22.222 Euro] pentru rate de impozitare pe proprietate minime de 0,5%

și maxime de 1%, și între 40.741 Euro și 81.481 Euro pentru rate de impozitare pe proprietate minime de 0,5% și maxime de 5%.

Figura nr. 3. Facilități fiscale în condiții de echilibru Nash-Bayes, când există 3 jucători autorități publice și pentru diferite valori ale investiției și ale ratelor de impozitare

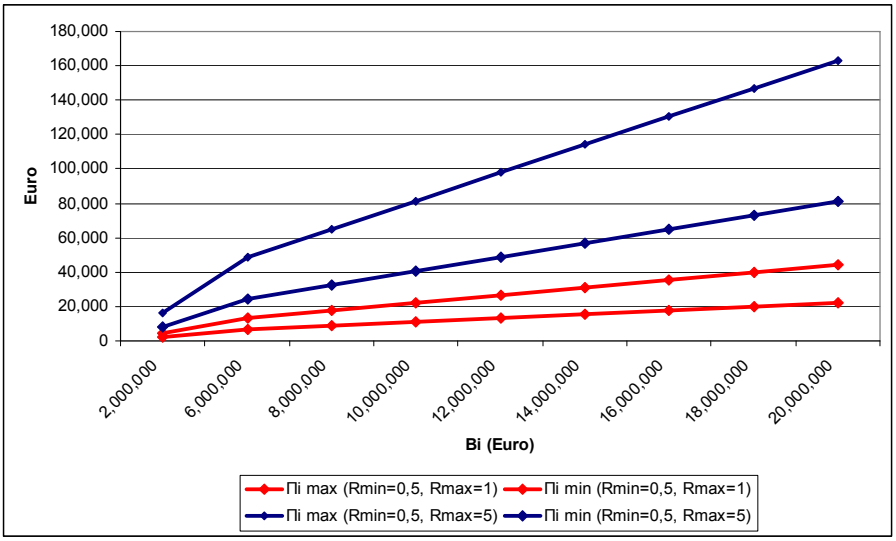

Sursa: Realizată de autor

Având în vedere studiul de mai sus, putem concluziona că rata facilităților fiscale care pot fi oferite de către o administrație publică locală unui nou investitor depinde atât de numărul total de autorități publice locale care doresc să atragă acel investitor, cât și de valoarea minimă și maximă a ratei impozitului pe profit. În ceea ce privește numărul de jucători autorități publice, cu cât acesta este mai redus, cu atât rata facilităților acordate poate fi mai mică, și invers, cu cât numărul acestora este mai ridicat, rata facilităților acordate în condiții de echilibru Nash-Bayes este cuprinsă într-un interval mai îngust și cu valori mai ridicate.

Cu privire la dependența ratei facilităților fiscale de valoarea minimă și maximă a ratei impozitului pe profit, având în vedere faptul că limitele ratei impozitului pe profit sunt stabilite la nivel central, putem concluziona că încercarea autorităților publice locale de atragere de investitori utilizând această pârghie este îngrădită de către autoritățile publice centrale, și că un grad mai mare de autonomie locală ar fi benefic în acest sens. Conform lui Profiroiu (2010, p. 207–217), posibilitatea autorităților locale de a fixa în mod autonom nivelul impozitelor și taxelor locale, în limitele legii, este foarte importantă în viziunea europeană și stipulată în articolul 9, alineatul 3 al Cartei Europene a Autonomie Locale.

Concluzionând informațiile analizate în cadrul acestui subcapitol, *dezvoltarea economică locală are ca principali actori în România autoritatea publică centrală și autoritatea publică locală*. Competențele autorității publice centrale depășesc substanțial cele prezentate în literatura de specialitate ca fiind specifice ultimilor douăzeci de ani. Se impune deci o continuare a descentralizării și a trecerii mai multor responsabilități și resurse financiare autorităților publice locale.

2.5. Politici bugetare locale derulate în România

Din punctul de vedere al administrației publice locale, politicile de dezvoltare economică locală din România sunt de două feluri: *politici fiscale* care se referă la valoarea la care își stabilesc localitățile impozitele locale și la facilitățile fiscale acordate companiilor fie ele locale sau străine, respectiv *politici bugetare* care se referă la toate cheltuielile efectuate de autoritatea publică locală pentru crearea condițiilor necesare activității economice locale să prospere.

Politica fiscal-bugetară a administrației publice locale asigură resursele financiare necesare printr-o bună administrare a veniturilor bugetare și stimulează dezvoltarea economică locală prin administrarea eficientă a cheltuielilor de dezvoltare.

2.5.1. Utilizarea cheltuielilor publice pentru stimularea dezvoltării economice locale

În ceea ce privește cheltuielile publice locale din noile state membre ale Uniunii Europene printre care se numără și România, acestea au înregistrat o tendință de creștere ca urmare a procesului de descentralizare a administrației publice locale care a generat și creșterea competențelor și responsabilităților locale (Comisia Europeană, 1998, p.5). Legislația română în vigoare prevede o dată cu trecerea responsabilităților dinspre administrația central înspre administrația locală, și asigurarea resurselor financiare necesare realizării acestora (Legea 273/2006, art. 6), însă de cele mai multe ori responsabilitățile sunt mai mari decât resursele transferate.

Bardhan și Mookerjee (2006, p. 101–127) studiază în lucrarea lor efectele descentralizării asupra volumului, eficienței și echității serviciilor publice în cazul diferitelor tipuri de aranjamente financiare la nivelul autorităților publice locale. Printre concluziile cercetărilor desfășurate se numără următoarele:

- descentralizarea tinde să extindă nivelele de prestare a serviciilor atunci când autoritățile publice locale se autofinanțează, efectul fiind și mai mare atunci când au autonomie financiară mărită;
- descentralizarea este asociată cu un nivel mai scăzut de corupție;
- există o tendință a autorității publice locale de a fi controlată de către elitele locale o dată cu realizarea descentralizării;
- descentralizarea cheltuielilor fără a fi însoțită de descentralizarea veniturilor limitează efectul expansiv al descentralizării asupra nivelelor serviciilor publice locale.

Indiferent de gradul de descentralizare a veniturilor, aceasta a dat posibilitatea autorităților locale românești să se implice în stimularea dezvoltării economice locale.

Tipuri de cheltuieli publice locale

Cheltuielile bugetului administrației publice locale pot fi clasificate din punct de vedere economic, adică după natura și efectele lor economice (Legea 273/2006, art.1, alin.11), cât și din punct de vedere funcțional, după destinația lor, în vederea evaluării alocării fondurilor publice unor activități sau obiective care împlinesc nevoile publice (Legea 273/2006, art.1, alin.12).

Clasificaţia economică grupează cheltuielile după natura şi efectul lor economic în: cheltuieli curente, cheltuieli de capital şi operaţiuni financiare.

Cheltuielile curente cuprind cheltuieli de personal, bunuri şi servicii, dobânzi, subvenţii, fonduri de rezervă, transferuri între unităţi ale administraţiei publice, alte transferuri, proiecte cu finanţare din fonduri externe nerambursabile postaderare, asistenţă socială şi alte cheltuieli.

Cheltuielile de capital cuprind active nefinanciare şi active financiare, iar operaţiunile financiare sunt constituite din împrumuturi şi rambursări de credite.

Clasificaţia functională grupează cheltuielile după destinaţia lor în vederea evaluării alocării fondurilor publice unor activităţi sau obiective care definesc necesităţile publice.

Conform clasificaţiei funcţionale, cheltuielile bugetare locale pot fi împărţite în şase părţi: servicii publice generale, apărare, ordine publică şi siguranţă naţională, cheltuieli socio-culturale, servicii şi dezvoltare publică, locuinţe, mediu şi ape, acţiuni economice şi rezerve, exedent sau deficit. Acestea pot avea ca destinaţii: autorităţi publice şi acţiuni externe, alte servicii publice generale, dobânzi, transferuri cu caracter general între alte niveluri ale administraţiei, apărare, ordine publică şi siguranţă naţională, învăţământul, sănătatea, cultura, recreerea şi religia, asigurările şi asistenţa socială, locuinţe, servicii şi dezvoltarea publică, protecţia mediului, acţiuni generale economice, comerciale şi de muncă, combustibil şi energie, agricultura, silvicultura, piscicultura şi vânătoarea, transporturile sau alte cheltuieli economice.

Respectând clasificaţia economică, cheltuielile administraţiei publice locale pot fi împărţite în două categorii conform art. 2 din Legea 273/2006 privind finanţele publice locale, şi anume: cheltuielile secţiunii de funcţionare şi cheltuielile secţiunii de dezvoltare.

Secţiune de funcţionare reprezintă partea de bază, obligatorie, a bugetelor locale, cu excepţia bugetelor fondurilor externe nerambursabile şi a bugetelor împrumuturilor externe şi interne, care cuprinde veniturile necesare finanţării cheltuielilor curente pentru realizarea competenţelor stabilite prin lege, precum şi cheltuielile curente respective, în timp ce secţiunea de dezvoltare cuprinde veniturile şi cheltuielile de capital aferente implementării politicilor de dezvoltare la nivel local (Legea 273/2006, art.1, alin. (50) şi (51)).

Cheltuielile secţiunii de funcţionare cuprind (Legea 273/2006, art.2, alin. (3)): cheltuieli de personal, cheltuieli cu bunuri şi servicii, dobânzi, subvenţii, transferuri curente între unităţile administraţiei publice, alte transferuri pentru cheltuieli curente, asistenţă socială, rambursări de credite, împrumuturi pentru instituţii şi servicii publice locale sau activităţi finanţate integral din venituri proprii şi alte cheltuieli.

Prin natura lor, ele condiţionând funcţionarea administraţiei publice locale şi a instituţiilor subordonate, aceste cheltuieli sunt prioritare. Este astfel necesară o dimensionare cât mai exactă a acestora, diferenţa dintre veniturile estimate şi cheltuielile de funcţionare fiind alocată cheltuielilor secţiunii de dezvoltare, cu impact asupra dezvoltării economice locale.

Cheltuielile secţiunii de dezvoltare cuprind (Legea 273/2006, art.2, alin. (5)): cheltuieli de capital, cheltuieli aferente proiectelor cu finanţare din fonduri externe nerambursabile de postaderare, transferuri pentru cheltuieli de capital, alte transferuri interne pentru cheltuieli de capital şi rambursarea împrumuturilor contractate pentru implementarea proiectelor cu finanţare externă nerambursabilă de postaderare, prevăzută a fi realizată din sumele rambursate.

Pe de altă parte, *secțiunea de dezvoltare cuprinde cheltuielile de capital*, fundamentate pe bază de programe și proiecte și pe baza duratelor de realizare a investițiilor (aliniatele (5) și (7)). Tocmai aceste *cheltuieli de investiții* derulate de administrația publică locală, *ce vin să stimuleze investițiile private, reprezintă motorul dezvoltării economice locale.*

Conform Legii 500/2002 privind finanțele publice, actualizată, articolul 38 și Legii 273/2006 privind finanțele publice locale, articolul 41, cheltuielile pentru investițiile publice și alte cheltuieli de investiții finanțate din fonduri publice se cuprind în proiectele de buget, în baza programelor de investiții publice, care se prezintă și în secțiunea de dezvoltare, ca anexă la bugetul inițial, respectiv rectificat.

Programul de investiții publice este întocmit conform clasificației funcționale a cheltuielilor și cuprinde lista obiectivelor de investiții estimate a avea loc în anul bugetar respectiv. Informațiile aferente fiecărui obiectiv în parte (Legea 273/2006, art. 42) sunt de natură financiară (valoarea totală a proiectului, creditele de angajament, creditele bugetare, graficul de finanțare pe surse și ani, corelat cu graficul de execuție, analiza cost-beneficiu, costurile de funcționare și de întreținere după punerea în funcțiune) și de natură nefinanciară (strategia în domeniul investițiilor, care va cuprinde în mod obligatoriu prioritățile investiționale și legătura dintre diferite proiecte, criteriile de analiză care determină introducerea în programul de investiții a obiectivelor noi, în detrimentul celor în derulare, descrierea proiectului și stadiul fizic al obiectivelor).

Conform art. 45, aliniatul (2), prioritățile în repartizarea sumelor pe fiecare obiectiv de investiții sunt stabilite de ordonatorii principali de credite prin aparatul de specialitate, în limita fondurilor cuprinse în proiectul de buget cu această destinație. Aceștia sunt totodată responsabili de realizarea obiectivelor de investiții în cadrul duratelor de execuție aprobate.

Programele de investiții se structurează (art. 46) în investiții în continuare, investiții noi și pozitia globala „alte cheltuieli de investiții", pe categorii de investiții. Aceasta din urmă cuprinde: achiziții de imobile, dotări independente, cheltuieli pentru elaborarea studiilor de prefezabilitate, a studiilor de fezabilitate, a proiectelor și a altor studii aferente obiectivelor de investiții, cheltuieli generate de acțiuni accidentale și calamități naturale, lucrări de foraj, cartarea terenului, fotogrammetrie, determinări seismologice, consultanță, asistență tehnică și alte cheltuieli asimilate investițiilor.

Dimensionarea cheltuielilor pentru investiții este reglementată de Legea 273/2006 privind finanțele publice locale, Art. 41–48. Potrivit Art. 45, alin. (1) al acestei legi, obiectivele de investiții sunt cuprinse în programele de investiții anuale anexate la buget, numai dacă au fost elaborate și aprobate în prealabil documentațiile tehnico-economice, respectiv notele de fundamentare privind necesitatea și oportunitatea efectuării cheltuielilor asimilate investițiilor. Acestea apar în secțiunea de dezvoltare a bugetului consolidat al administrației publice locale (Legea 273/2006, Art. 41).

Conform Legii 273/2006, Art. 42, pentru fiecare obiectiv inclus în programul de investiții trebuie prezentate informații financiare și nefinanciare. Informațiile financiare cuprind valoarea totală a proiectului, graficul de finanțare pe surse și ani, analiza cost-beneficiu, precum și costurile de funcționare și de întreținere după punerea în funcțiune. Informațiile nefinanciare cuprind strategia în domeniul investițiilor, descrierea proiectului, precum și stadiul fizic al obiectivelor.

În cazul în care, din anumite motive, nu este posibilă implementarea unui proiect de investiții conform proiecției bugetare, fondurile neutilizate pot fi redistribuite (Legea 273/2006, art. 48) prin aprobarea Consiliului Local unor alte proiecte, însă nu mai târziu de 31 octombrie.

Dimensionarea cheltuielilor publice locale

Dimensionarea cheltuielilor administrației publice locale este extrem de importantă pentru finanțarea politicilor de dezvoltare locală și are loc la nivelul fiecărei unități administrativ teritoriale pe baza unei proceduri interne cu respectarea legislației în vigoare.

Conform practicii românești (Primăria municipiului Oradea, 2011, p. 10), cheltuielile bugetului local se elaborează pe baza inventarierii acțiunilor și programelor ce urmează a se derula în anul elaborării acestuia. Așadar, dimensionarea cheltuielilor bugetare locale pornește de la evaluarea cantitativă și calitativă a serviciilor publice oferite populației, ținând cont de modificările care ar putea interveni în anul bugetar viitor față de cel precedent și de anumiți indicatori specifici (număr de personal, salariul de bază, număr persoane asistate, număr elevi, număr de posturi didactice, investiții în continuare, investiții noi propuse, etc.).

Această evaluare începe de la nivelul instituțiilor descentralizate (reprezentate de ordonatori de credite secundari și terțiari) și este centralizată și verificată la nivelul autorității publice locale (reprezentată de ordonatorul principal de credite).

Acțiunile și programele stabilite pentru anul bugetar aflat în cauză trebuie să fie în concordanță cu și să țintească obiectivele strategiilor și politicilor de dezvoltare de la nivel local, regional și național.

Procedura operațională privind elaborarea și rectificarea bugetului consolidat al municipiului Oradea (Primăria municipiului Oradea, 2011, p. 3–4) menționează de asemenea că, în dimensionarea cheltuielilor locale, pe lângă informațiile amintite în articolului 25 din Legea 273/2006 privind finanțele publice locale, trebuie să se țină seama și de sursele de venituri și baza legală a încasării lor, constatarea, evaluarea și inventarierea materiei impozabile și a bazei de impozitare în funcție de care se calculează impozitele și taxele aferente, evaluarea serviciilor prestate și a veniturilor obținute din acestea, inventarierea activităților derulate de fiecare instituție subordonată și de către direcțiile din cadrul acestora și de dimensionarea și repartizarea cheltuielilor bugetelor locale pe ordonatori de credite, pe destinații, respectiv pe acțiuni, activități, programe, proiecte, obiective.

Dimensionarea cheltuielilor bugetelor locale este deci un proces complex care implică analize multidimensionale, multianuale și multifactoriale efectuate de jos în sus, de la nivelul ordonatorilor de credite terțiari și secundari până la nivelul ordonatorului principal de credite, unde are loc și centralizarea tuturor informațiilor și prioritizarea cheltuielilor.

2.5.2. Rolul estimării veniturilor în dimensionarea și execuția cheltuielilor. Modelarea econometrică a veniturilor municipiului Oradea utilizând analiza seriilor de timp

Cf. Art. 5, aliniatul (4) din Legea 273/2006 privind finanțele publice locale actualizată fundamentarea și aprobarea cheltuielilor bugetelor locale se efectuează în strictă corelare cu posibilitățile reale de încasare a veniturilor bugetelor locale, ce se estimează a fi realizate. De asemenea, având în vedere principiul echilibrului bugetar (Legea nr. 273/2006, Art. 13), fiecare cheltuială publică locală estimată și realizată, fie ea de funcționare sau de dezvoltare, trebuie să fie acoperită integral de veniturile bugetului local, rezultând astfel nevoia restrângerii cheltuielilor publice în limita valorii veniturilor publice estimate.

În general, cheltuielile de funcționare ale autorității publice locale sunt relativ fixe și au prioritate în procesul elaborării bugetului local, acestea condiționând activitatea efectivă a instituțiilor publice locale. În consecință, cheltuielile de dezvoltare alocate investițiilor și politicilor de dezvoltare locală sunt cele care necesită o fundamentare și o selecție riguroasă, pentru a se putea încadra în valoarea rămasă din veniturile locale prognozate a se încasa.

Cu alte cuvinte, *o estimare greșită a veniturilor locale poate pune în pericol numărul, valoare și amploarea politicilor de dezvoltare locală, deci tocmai a instrumentelor cu care administrația publică locală contribuie la dezvoltarea economică a municipiului.*

În cadrul literaturii de specialitate se întâlnesc o diversitate de metode de previzionare a veniturilor publice locale. Gianakis și McCue (1999, p. 84) propun ca și metodă de estimare a veniturilor publice locale extrapolarea (regresia simplă), prin care analiștii au posibilitatea de a sumariza tendințele din anii precedenți și de a le extinde în viitor. Pentru aceasta se poate folosi tehnica Box-Jenkins (vezi p. 105–109), analizând astfel o bază de date vastă și corectă. Pe lângă studierea dinamicii din trecut, analiștii ar putea folosi și modele de regresie multiplă, luând astfel în considerare și alți factori determinanți ai veniturilor.

Jack Rabin (1992, p. 217–220) face o scurtă trecere în revistă a principalelor metode folosite la fundamentarea bugetului local, mai precis la constituirea veniturilor acestuia. Printre acestea el enumeră metodele calitative, analiza trendului seriilor de timp, metodele cauzale, previziunea pluri-metodică și metodele econometrice.

Metodele calitative au la bază simpla judecată sau rațiunea umană și constă în formarea unui grup divers de specialiși care să emită opinii în ceea ce privește veniturile estimate a fi încasate. Având în vedere cantitatea mare de date numerice existente în ceea ce privește veniturile, considerăm că folosirea exclusivă a metodelor calitative poate provoca estimări incorecte.

Analiza seriilor de timp are atributul de a da posibilitatea specialiștilor să previzioneze veniturile viitoare pe baza datelor istorice deținute. Conform lui Box și Jenkins (1976), metodologia seriilor de timp este de trei tipuri: media mobilă, autoregresia și tehnicile mixte. Metodele seriilor de timp se bazează pe prezumpția că condițiile din trecut se vor păstra si pentru perioada pentru care se realizează prognoza, neluând astfel în considerare eventualele schimbări economice ce ar putea avea loc.

Metodele cauzale, spre deosebire de metodele seriilor de timp, nu se bazează pe analiza valorilor istorice ale unei singure variabile, ci pe cea a intercorelărilor istorice dintre mai multe variabile (factori determinanți ai taxelor sau a bazei de impozitare). Deoarece este necesară realizarea unei baze foarte mari de date (valorile istorice a mai multor variabile), această metodă poate fi costisitoare.

Previziune pluri-metodică presupune folosirea concomitentă a mai multor metode de constituire: calitativă, a seriilor de timp și cauzală pentru determinarea valorii viitoare a unei categorii de venit. Conform lui Makridakis și Wheelwright (1987), combinarea mai multor metode de previziune va determina o acuratețe mărită a acesteia. Deoarece cadrul economic este într-o continuă schimbare, combinarea mai multor metode de estimare poate ajuta la identificarea acestor schimbări care au loc și la cuantificarea lor în vederea realizării unor previziuni corecte. Lucrul interesant de analizat la folosirea mai multor metode de previziune este că rezultatele obținute pot diferi. Ba mai mult, chiar dacă același model ar fi folosit de către mai multi specialiști, aceștia pot obține valori estimate diferite. Acest lucru este posibil deoarece ipotezele pe baza cărora se construiește modelul diferă în general de la un specialist la altul, cum de altfel diferă

şi ajustările raţionale pe care aceştia încearcă să le incorporeze în model (Golembievski şi Rabin, 1997, p. 909).

Metodele econometrice au la bază munca economistului olandez Jan Tinbergen care, pentru prima dată în istorie, a elaborat o serie de ecuaţii pentru a reprezenta şi modela funcţionarea economiei olandeze. Acestea au cunoscut o creştere a utilizării lor la scară largă impresionantă. Totuşi, pentru aplicarea lor este nevoie de specialişti, iar administraţiile publice locale suferă de lipsa acestora. Ne gasim astfel în situaţia în care dispunem de metode foarte bune de previzionare a veniturilor bugetelor locale, însă acestea nu pot fi folosite sau sunt folosite greşit din cauza lipsei de pregătire a personalului în domeniul statistic şi econometric. Partea bună a lucrurilor este faptul că literatura de specialitate arată că şi modele mai simple de constituire pot avea un grad de acurateţe mare, poate chiar egal cu cel al modelelor mai complexe (Cirincione et al., 1999). Trebuie însă luat în considerare şi tipul de venit previzionat, administraţiile locale având capacitatea de a face o previziune mult mai corectă a veniturilor din impozite pe proprietate, de exemplu, decât a prelevărilor de la bugetul de stat.

De asemea, pentru obţinerea de estimări pertinente ale bugetului local, este necesară analiza valorilor istorice de pe o perioadă de 10–15 ani (Spearman, 2007, p. 172–174), lucru greu de realizat în administraţiile locale din Romania unde în general nu există o monografie bugetară atât de cuprinzătoare.

Anwar Shah (2007, p. 53–64) prezintă şi el diferite tehnici de previzionare, printre care aminteşte tehnicile raţionale, tehnicile seriilor de timp, tehnicile deterministe şi modelele statistice. Deşi terminologia diferă, acestea sunt practic cele prezentate mai sus, cf. lui Jack Rabin (1992, p. 217–220).

Dimensionarea veniturilor bugetelor locale conform legislaţiei în vigoare (Legea nr. 273/2006, Art. 5, aliniatul (2)) se bazează pe constatarea şi evaluarea materiei impozabile şi a bazei de impozitare în funcţie de care se calculează impozitele şi taxele aferente, evaluarea serviciilor prestate şi a veniturilor obţinute din acestea, precum şi pe alte elemente specifice, *inclusiv pe serii de date*, în scopul evaluarii corecte a veniturilor.

Analizând „Procedura operaţională privind elaborarea şi rectificarea bugetului consolidat al municipiului Oradea" (Primăria municipiului Oradea, 2011, p. 9) cu privire la fundamentarea veniturilor publice locale, se observă că aceasta se bazează cu precădere pe inventarierea masei impozabile aferente veniturilor, a creanţelor înregistrate conform contractelor încheiate (pentru vânzare de bunuri, concesiuni, redevenţe) şi a subvenţiilor de încasat comunicate de autorităţile care gestionează programele în baza cărora acestea se aprobă. Se poate observa aşadar că *municipalitatea foloseşte pentru fundamentarea veniturilor locale toate metodele indicate de legislaţia în vigoare, mai puţin analiza seriilor de date.*

Astfel, conform Procedurii (Primăria municipiului Oradea, 2011, p. 13–14), fundamentarea veniturilor municipiului Oradea se realizează pe categorii de venituri, astfel:

- veniturile proprii sunt estimate prin inventarierea masei impozabile şi prin prognozarea încasărilor privind taxele. Veniturile din impozite şi taxe pe proprietate precum şi cele pe bunuri şi servicii se fundamentează în funcţie de numărul clădirilor persoanelor fizice şi juridice, zonarea fiscală, suprafaţa terenurilor, mijloacele de transport deţinute de persoane fizice şi juridice, tonaj, capacitatea cilindrică a autovehiculului, având în vedere şi restanţele din anii anteriori;
- în stabilirea valorii cotelor defalcate din impozitul pe venit se iau în considerare dezvoltarea economică a oraşului, numărul firmelor active şi rata şomajului;

- sumele defalcate pe valoarea adăugată sunt aprobate prin legea bugetului de stat şi repartizate de către Direcţia Generală a Finanţelor Publice;
- transferuri voluntare, altele decât subvenţiile se previzionează luând în considerare contractele încheiate pentru donaţii şi sponsorizări şi alte transferuri aduse la cunoştinţa municipalităţii prin adrese emise de către Direcţia Generală a Finanţelor Publice Bihor;
- subvenţiile se estimează pe baza contractelor de finanţare încheiate între municipalitate şi bugetul de stat şi având în vedere hotărârile de guvern prin care se aprobă subvenţionarea unor activităţi (ex.: reabilitare termică);
- impozitul pe venit, profit şi câştiguri din capital se fundamentează pe baza profitului rezultat în anul anterior elaborării bugetului;
- veniturile din proprietate şi veniturile din concesiuni şi închirieri se estimează pe baza contractelor încheiate, în funcţie de suprafaţa imobilului, terenului închiriat, preţurile de piaţă şi cursul valutar.

Funcţionarii publici care se ocupă cu fundamentarea şi întocmirea bugetului îşi folosesc experienţa şi cunoştinţele deţinute (de exemplu tendinţa veniturilor şi cheltuielilor) pentru a realiza anumite previziuni referitoare la acesta, utilizând astfel metoda calitativă de estimare. De asemenea, aceştia iau în considerare şi anumite variabile determinante precum: prognozele principalilor indicatori macroeconomici şi sociali pentru anul bugetar pentru care se elaborează proiectul de buget prezentate în Scrisoarea-cadru primită de la Ministerul Finanţelor Publice, politica fiscală locală, propunerile de cheltuieli detaliate ale ordonatorilor de credite din subordine şi programele de dezvoltare economico-socială în perspectivă ale unitatii administrativ-teritoriale, utilizând astfel metodele cauzale de previzionare. Dintre aceste variabile, cele mai des folosite de către aparatul de specialitate al primarului muncipiului Oradea în fundamentarea bugetului sunt prognozele principalilor indicatori macroeconomici şi politica fiscală locală. Având însă în vedere faptul că există diferenţe mari între valorile indicatorilor economici previzionate de către Ministerul Finanţelor Publice şi cuprinse în Scrisoarea-cadru pentru fundamentarea bugetelor locale şi cele înregistrate de aceştia în anul 2014 (creşterea economică din 2013 nu a fost de 1,9%, ci de 3,5%, iar cursul de schimb are o valoare mai mică decât cea estimată de 4,45 lei/euro) putem afirma că există o probabilă lipsă de acurateţe în ceea ce priveşte prima variantă de buget aferentă anului.

Ţinând cont de acest lucru şi dat fiind numărul ridicat de rectificări ale bugetului consolidat al municipiului Oradea (aproximativ 12–14) care au loc în decursul unui an, putem deduce că *procedura utilizată pentru estimarea veniturilor publice locale poate suferi îmbunătăţiri, astfel încât numărul mare de retificări să nu pericliteze politicile de dezvoltare promovate de municipalitate.*

Utilizarea seriilor de timp pentru prognozarea veniturilor publice locale

Studiile prezentate de literatura de specialitate diferă substanţial de practica din unităţile administrativ-teritoriale româneşti, acestea propunând extrapolarea sau regresia simplă (Gianakis şi McCue, 1999, p. 84), metode calitative, analiza seriilor de timp, metode cauzale, previziunea pluri-metodică, metode econometrice (Jack Rabin (1992, p. 217–220) sau analiza valorilor istorice pe o perioadă de 10–15 ani (Spearman, 2007, p. 172–174).

Având în vedere aceste lucruri precum și faptul că legislația românească prevede utilizarea seriilor de date pentru estimarea veniturilor publice locale (Legea nr. 273/2006, Art. 5, aliniatul (2)), am testat o astfel de metodă, și anume *analiza seriilor de timp, pentru previzionarea a cinci categorii de venituri ale municipiului Oradea*. Astfel, am construit o bază de date conținând valorile lunare ale veniturilor alese pe perioada ianuarie 2006 – aprilie 2014, și am utilizat-o pentru a previziona valorile acestora aferente lunii mai 2014 prin elaborarea unor modele de serii de timp utilizând programul *Eviews*. Această abordare a fost folosită și în lucrarea „Econometric Modelling and Forecast of Oradea Municipality's Local Revenues" prezentată în cadrul conferinței internaționale „Economic Policy in the European Union Member Countries", ediția a zecea (Delcea și Simuț, 2012).

Metodologia cercetării

Pasul premergător modelării propiu-zise este reprezentat de verificarea existenței sezonalității asupra seriei de date studiate, în cazul în care acestea sunt trimestriale sau lunare (Meșter, 2012). Dacă seria este afectată de sezonalitate, atunci aceasta trebuie desezonalizată. Pentru analiza acesteia se recurge la o reprezentare grafică. În cazul în care graficul ne indică prezența sezonalității, următorul pas va fi desezonalizarea ei prin diferite metode. Odată eliminată sezonalitatea, se poate trece la aplicarea procedurii Box-Jenkins (Pecican, 2007, p.137) pentru identificarea celui mai potrivit model de analiză a seriilor de timp.

Brocedura Box-Jenkins presupune parcurgerea mai multor etape (Andrei și Bourbonnais, 2008, p. 368–375):

Majoritatea seriilor de timp întâlnite în economie nu sunt staționare, de aceea *o primă etapă* în analiza unei serii de timp constă în calcularea unor indicatori pentru analiza staționarității. Se calculează funcțiile de autocorelație (ACF) și funcțiile de autocorelație parțială ($PACF$) pentru a stabili dacă seria este staționară. Dacă este staționară se trece la cea de-a treia etapă, dacă nu, se parcurg cerințele etapei a doua (Andrei; Iacob; Tușa și Stancu, 2008, p.195).

Un alt mod de identificare a staționarității este reprezentat de testul ADF (Augmented Dickey-Fuller), la baza căruia stă depistarea prezenței unei rădăcini unitare. Se spune despre o serie că *nu este staționară* dacă aceasta are o rădăcină unitară, în sens contrar, ea este staționară.

Fie modelul:

$$y_t = \delta y_{t-1} + \alpha + \varepsilon_t.$$

Ipoteza nulă presupune ca valoarea coeficientului δ să fie egală cu 1, astfel putem spune despre serie că are o rădăcină unitară, și deci seria nu este staționară. Ipoteza alternativă se întâlnește în cazul în care valoarea coeficientului δ este mai mică decât 1, seria fiind staționară în acest caz. Pentru alegerea ipotezei corecte se determină statistica ADF_{calc}. Dacă valoarea calculată este mai mare decât valoarea tabelară, se acceptă ipoteza alternativă, astfel seria este staționară.

A doua etapă constă în staționarizarea seriei în cazul în care aceasta are o rădăcină unitară. Cea mai utilizată metodă de staționarizare este diferențierea de ordinul I sau mai mare, metodă ce presupune realizarea de diferențe între valorile înregistrate în fiecare perioadă și cea din perioada anterioară, până când seria nou obținută este staționară.

După ce seria de date a fost staționarizată, se trece la *a treia etapă*, reprezentată de identificarea tipului de model potrivit studierii acestei serii. Acest lucru se realizează prin studierea caracteristicilor funcţiilor ACF şi $PACF$ prin care se determină modelele autoregresive de start pentru analiza seriei de date.

Aspectul reprezentării grafice a acestor două funcţii permite identificarea tipului de model potrivit pentru variabila studiată. Astfel, modelele pot fi (Meşter, 2012, p. 170–181):

- de tip $AR(p)$ – model autoregresiv

$$y_t = a_0 + a_1 y_{t-1} + a_2 y_{t-2} + \cdots + a_p y_{t-p} + \varepsilon_t$$

- de tip $MA(q)$ – model cu întârziere eşalonată (decalată)

$$y_t = b_0 + b\varepsilon_{t-1} + b_2 \varepsilon_{t-2} + \cdots + b_p \varepsilon_{t-p} + \varepsilon_t$$

- de tip $ARMA(p, q)$

$$y_t = a_0 + a_1 y_{t-1} + a_2 y_{t-2} + \cdots + a_p y_{t-p} + \varepsilon_t + b_0 + b\varepsilon_{t-1} + b_2 \varepsilon_{t-2} + \cdots + b_p \varepsilon_{t-p},$$

unde p, şi q sunt doi parametri, valori numerice, pozitive, întregi, ce trebuie identificate.

Pentru un model de tip $AR(p)$, valoarea constantei p este dată de numărul de valori semnificativ diferite de zero ale funcţiei de autocorelaţie parţială $PACF$, iar pentru un model de tip $MA(q)$, valoarea constantei q este dată de numărul de valori semnificativ diferite de zero ale funcţiei de autocorelaţie FAC.

A patra etapă constă în estimarea parametrilor modelului autoregresiv indentificat. Se folosesc în acest sens diverse metode, cea mai folosită fiind metoda celor mai mici pătrate (OLS).

A cincea etapă presupune testarea modelului autoregresiv estimat. Se aplică în acest sens teste statistice pentru a stabili dacă parametrii modelului diferă semnificativ de zero, atât la nivelul eşantionului cât şi la nivelul populaţiei, şi se verifică respectarea ipotezelor de autocorelare a erorilor, a homoscedasticităţii şi repartizării normale a erorilor.

Se verifică semnificaţia statistică a parametrilor estimaţi cu ajutorul testului Student. Pentru modelele autoregresive este important să precizăm parametrul care diferă semnificativ de zero şi care corespunde lag-ului de grad maxim, atât pentru componenta AR, cât şi pentru cea de tip MA.

Se definesc cele două ipoteze ale testului Student:

H_0: $C_i = 0$, cu alternativa

H_1: $C_i \neq 0$.

În alegerea ipotezei corecte folosind testul Student, se compară t_{calc} cu $t_{tab} = 1.96$. Dacă $|t_{calc}| \geq t_{tab} = 1.96$ atunci H_0 se respinge, iar coeficientul C_i este semnificativ diferit de 0, de aici rezultă că între variabile există legătură.

Testarea validităţii modelului presupune analiza independenţei erorilor, a homoscedasticităţii şi a normalităţii erorilor.

Pentru analizarea independenţei erorilor se aplică Testul Breusch-Godfrey (Testul LM). Acesta implică verificarea existenţei unei legături între valorile $\hat{\varepsilon}_t, y_{t-1}, \ldots y_{t-n}, \hat{\varepsilon}_{t-1}, \ldots \hat{\varepsilon}_{t-n}$, dacă modelul este unul de tip $AR(p)$, iar în cazul în care modelul este unul de tip $MA(q)$, între valorile $\hat{\varepsilon}_t, \mu_{t-1}, \ldots \mu_{t-n}, \hat{\varepsilon}_{t-1}, \ldots \hat{\varepsilon}_{t-n}$.

Dacă între variabile există legătură, atunci erorile sunt dependente, iar modelul nu este valid. Dacă între variabilele menţionate mai sus nu există legătură, atunci erorile sunt independente, iar modelul este valid.

Pentru identificarea ipotezei corecte se determină valoarea $LM_{calc} = TR^2$, unde:

$T =$ numărul de observaţii şi $R^2 =$ raportul de corelaţie.

Această valoare se compară cu valoarea tabelară $\chi^2_{(tab)(\alpha;v)}$. Dacă valoarea calculată este mai mică decât cea tabelară, putem afirma că ipoteza de independenţă a erorilor se verifică, în caz contrar modelul nu este valid şi nu poate fi folosit pentru realizarea de previziuni pentru perioada imediat următoare.

În analiza ipotezei de homoscedasticitate se recurge la verificarea a două relaţii:

$E(\varepsilon) = 0$;

$V(\varepsilon) =$ constant.

Pentru testarea acestei ipoteze vom folosi Testul ARCH LM care implică verificarea existenţei unei legături între $\hat{\varepsilon}_t^2$ şi $\hat{\varepsilon}_{t-1}^2$ de forma: $\hat{\varepsilon}_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 \hat{\varepsilon}_{t-1}^2 + u_t$

Dacă între variabilele menţionate mai sus există legătură, atunci erorile sunt heteroscedastice, iar modelul nu este valid, iar dacă între variabilele menţionate mai sus nu există legătură, atunci erorile sunt homoscedastice, iar modelul este valid.

Se determină valoarea $LM_{calc} = TR^2$, unde:

$T =$ numărul de observaţii;

$R^2 =$ raportul de corelaţie.

Această valoare se compară cu valoarea tabelară $\chi^2_{(tab)(\alpha;v)}$. Dacă valoarea calculată este mai mică decât cea tabelară, putem afirma că ipoteza de independenţă a erorilor se verifică, în caz contrar modelul nu este valid şi nu poate fi folosit pentru previziune.

Analiza normalităţii erorilor constă în compararea histogramei erorilor cu Clopotul lui Gauss (care caracterizează distribuţia normală centrată şi redusă, $N(0,1)$). Se spune despre erorile unui model econometric că sunt distribuite normal dacă între valorile α şi β ce caracterizează histograma erorilor şi valorile standard ale Clopotului lui Gauss, $\alpha = 0$ şi respectiv $\beta = 3$, nu există diferenţe semnificative din punct de vedere statistic. O modalitate de verificare a ipotezei de normalitate a erorilor o constituie testul Jarque–Berra.

Se emit ipotezele:

H_0: erorile modelului sunt distribuite normal

H_1: erorile modelului sunt nu distribuite normal

Pentru alegerea ipotezei corecte, se determină valoarea

$$JB_{calc} = T\left[\frac{\alpha^2}{6} + \frac{(\beta - 3)^2}{24}\right],$$

unde:

T – numărul de observaţii;

α – coeficientul de asimetrie (skewness), ce măsoară simetria distribuţiei erorilor în jurul mediei acestora (medie care este nulă),

β – coeficientul de boltire al lui Pearson (kurtosis), ce măsoară boltirea distribuției în raport cu distribuția normală.

Pentru testarea normalității erorilor, se compară JB_{calc} cu valoarea tabelară.$\chi^2_{(tab)(\alpha;2)}$ Valoarea tabelară pentru 2 grade de libertate și o probabilitate de 95 % este $\chi^2_{(tab)(\alpha;2)}$.

Dacă $JB_{calc} \leq \chi^2_{(tab)(\alpha;2)}$, atunci se verifică ipoteza H_0, ceea ce înseamnă că erorile sunt normal distribuite și deci modelul este valid.

Dacă $JB_{calc} > \chi^2_{(tab)(\alpha;2)}$, se verifică ipoteza H_1, respingându-se deci ipoteza de normalitate a erorilor, ceea ce înseamă că modelul nu este valid.

În cazul în care modelul este valid se poate trece la *a șasea etapă*, și anume compararea acestuia cu celelalte modele valide identificate (dacă este cazul) în funcție de anumiți indicatori de performanță, în vederea alegerii celui mai performant model. Aceștia sunt:

- Criteriul informațional Akaike – valoare minimă;
- Criteriul informațional Schwarz – valoare minimă;
- Raportul de corelație ajustat – valoare maximă;
- Dispersia erorilor – valoare minimă.

După identificarea celui mai performant model se trece la ultima etapă a procedurii Box–Jenkins, și anume la realizarea de previziuni.

A. Analiza seriei de date privind cotele defalcate din impozitul pe venitul global

În conformitate cu pașii prezentați mai sus analiza seriei cotelor defalcate din impozitul pe venit (CDIV) are ca punct de pornire testarea sezonalității printr-o reprezentare grafică.

Figura nr. 4. Evoluția cotelor defalcate din impozitul pe venitul global înregistrate de municipiul Oradea în perioada ianuarie 2006-aprilie 2014

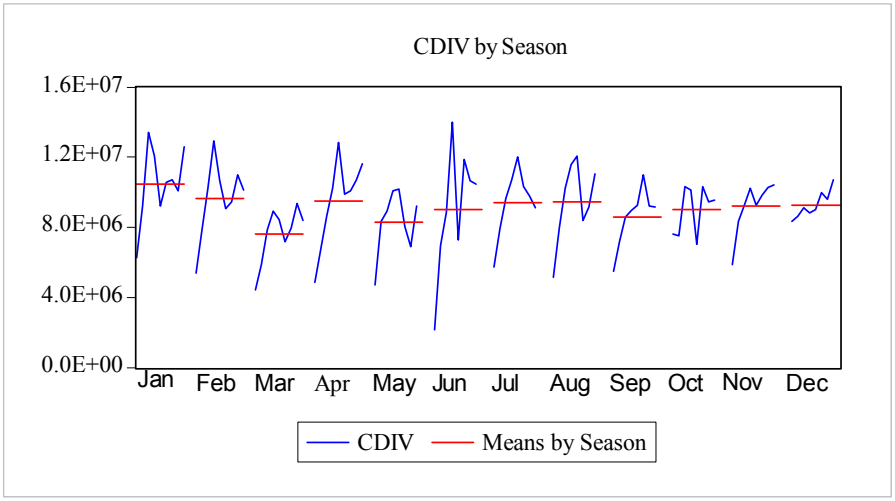

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Sezonalitatea este acea componentă sistematică care se manifestă prin oscilații de perioadă mai mică sau egală cu un an, repetabilă în timp. Denumirea de sezonalitate semnalează cauza principală a acestor fluctuații care constă in schimbarea anotimpului. Observând graficul, se poate constata că seria este afectată de sezonalitate. În condițiile în care valorile sunt lunare, această sezonalitate se poate datora și altor factori decât cei climatici. Din punct de vedere al posibilităților de măsurare, sezonalitatea se manifestă sub forma unor abateri de la medie care revin sistematic. În cazul nostru între mediile lunare există diferențe seminificative în prima parte a anului, cele mai afectate fiind lunile ianuarie și martie. În ianuarie au loc regularizările impozitului pe venit datorat în anul anterior, de unde și valorile mari încasate în aceste luni. Martie în schimb, marchează ultima lună de stagnare a activităților sezoniere și de încetinire a producției la nivel local.

Pentru a stabili dacă seria desezonalizată a cotelor defalcate din impozitul pe venitul global (CDIV_SA) este staționară se pot utiliza diferite teste. Unul din acestea este testul ADF (Augmented Dickey Fuller) a cărui rezultate sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 5. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru CDIV_SA

ADF Test Statistic	**−2.660271**	**1% Critical Value***	**−3.4986**
		5% Critical Value	−2.8912
		10% Critical Value	−2.5824

*MacKinnon critical values for rejection of hypothesis of a unit root.

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În cazul nostru valoarea ADF_{calc} este −2,66 iar valoarea tabelară, citită pentru probabilitatea de 95% este –2,89. Se observă că ADF_{calc} în valoarea absolută este mai mic decât valoarea tabelară, în concluzie seria desezonalizată a cotelor defalcate din impozitul pe venitul global nu este staționară. Deoarece seria nu este staționară, aceasta urmează a fi stationarizată.

Cea mai folosită metodă de staționarizare este diferențierea de ordinul 1 sau mai mare, ce presupune realizarea de diferențe între valorile înregistrate în fiecare perioadă și cea din perioada anterioară, până când seria nou obținută este staționară. Deoarece seria desezonalizată a cotelor defalcate din impozitul pe venitul global (CDIV_SA) nu este staționară, o vom diferenția, determinând diferențele de ordinul 1: $\Delta y = y_t - y_{t-1}$. Aplicând din nou testul ADF, obținem:

Tabelul nr. 6. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru CDIV_SA_D

ADF Test Statistic	**−9.616046**	**1% Critical Value***	**−3.4993**
		5% Critical Value	−2.8915
		10% Critical Value	−2.5826

*MacKinnon critical values for rejection of hypothesis of a unit root.

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Se poate observa că de data aceasta valoarea $ADF_{calc} = -9{,}61$ în valoare absolută, este mai mare decât valoarea tabelară, citită pentru probabilitatea de 95% egală cu

−2,89, deci seria cotelor defalcate din impozitul pe venitul global desezonalizată şi diferenţiată de ordinul 1 (CDIV_SA_D) este staţionară. Deoarece seria a fost staţionarizată, următorul pas constă în identificarea tipului de model.

În vederea identificării ordinelor p şi q se folosesc caracteristicile funcţiilor de autocorelaţie (ACF) şi de autocorelaţie parţială (PACF).

Figura nr. 5. Corelograma seriei cotelor defalcate din impozitul pe venitul global desezonalizată şi diferenţiată de ordinul 1

Sample: 2006:01 2014:04

Included observations: 99

Autocorrelation	Partial Correlation		AC	PAC	Q-Stat	Prob
***| . |	***| . |	1	−0.432	−0.432	19.003	0.000
.*| . |	***| . |	2	−0.111	−0.365	20.273	0.000
. | . |	**| . |	3	0.053	−0.241	20.567	0.000
. | . |	.*| . |	4	0.011	−0.170	20.580	0.000
. |*. |	. |*. |	5	0.129	0.087	22.360	0.000
.*| . |	. | . |	6	−0.109	0.046	23.649	0.001
.*| . |	.*| . |	7	−0.096	−0.094	24.647	0.001
. | . |	**| . |	8	−0.017	−0.239	24.680	0.002
. |*. |	.*| . |	9	0.125	−0.131	26.404	0.002
. | . |	. | . |	10	0.042	0.019	26.600	0.003
.*| . |	. | . |	11	−0.124	0.000	28.345	0.003
. | . |	.*| . |	12	−0.050	−0.091	28.637	0.004

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Corelograma seriei arată că ACF are valori atât pozitive cât şi negative, care descresc amortizat, cu tendinţa de egalizare cu zero. În ceea ce priveşte $PACF$, aceasta are trei valori semnificative, mari, negative, restul valorilor fiind mici, nesemnificative. Aceste caracteristici sunt specifice modelelor AR (autoregresive) de ordin p. Deoarece seria iniţială desezonalizată a cotelor defalcate din impozitul pe venitul global nu a fost staţionară, aceasta devenind staţionară după ce a fost diferenţiată de ordinul 1, tipul de model potrivit pentru această variabilă este cel de tip $ARIMA(p,d,q)$, cu $d = 1$. După testarea mai multor modele de tip $ARIMA$, s-a constatat că tipul de model cel mai reprezentativ în studierea evoluţiei cotelor defalcate din impozitul pe venitul global este $ARIMA(3,1,0)$, deoarece acest model are toţi parametrii semnificativ diferiţi de zero şi de asemenea este cel mai performant (raportul de corelaţie mare şi criteriile informaţionale Akaike şi Schwart mici).

În continuare se estimează prin metoda celor mai mici pătrate (OLS) parametri modelului ARIMA(3,1,0), de forma:

$$CDIV\_SA\_D_t = c_1 \cdot CDIV\_SA\_D_{t-1} + c_2 \cdot CDIV\_SA\_D_{t-2} + c_3 \cdot CDIV\_SA\_D_{t-3} + \varepsilon_t$$

Următorul pas constă în testarea semnificaţiei fiecărui parametru al seriei cu ajutorul testului Student.

Tabelul nr. 7. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp

Dependent Variable: CDIV_SA_D				
Method: Least Squares				
Sample(adjusted): 2006:05 2014:04				
Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
$AR(1)$	−0.679122	0.101038	−6.721426	0.0000
$AR(2)$	−0.511437	0.111680	−4.579478	0.0000
$AR(3)$	−0.238261	0.101465	−2.348217	0.0210
R-squared	0.334057	Mean dependent var		67981.30
Adjusted R -squared	0.319736	S.D. dependent var		1551800.
S.E. of regression	1279895.	Akaike info criterion		30.99321
Sum squared resid	1.52E+14	Schwarz criterion		31.07334
Log likelihood	−1484.674	Durbin-Watson stat		2.068685

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Se poate observa în tabelul de mai sus că valorile statisticii Student calculate pentru cei trei parametri sunt mai mari în valoare absolută decât valoarea tabelară egală cu 1.96 pentru un prag de semnificaţie de 5%. Astfel, putem concluziona că se respinge ipoteza nulă H0 pentru toţi parametri seriei de timp, aceştia fiind semnificativ diferiţi de zero la nivelul populaţiei totale.

Testarea validităţii modelului ARIMA(3,1,0) presupune analiza independenţei erorilor, a homoscedasticităţii şi a normalităţii erorilor.

În testarea independenţei erorilor se porneşte de la ecuaţia:

$$\hat{\varepsilon}_t = \alpha_1 \cdot CDIV_{SA_{D_{t-1}}} + \alpha_2 \cdot CDIV_{SA_{D_{t-2}}} + \alpha_3 \cdot CDIV_{SA_{D_{t-3}}} + \rho_1 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-1} + \rho_2 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-2} + \omega_t.$$

Se emit ipotezele:

H_0: $\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \rho_1 = \rho_2 = 0$ – erorile sunt independente

H_1: $\alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \alpha_3 \neq \rho_1 \neq \rho_2 \neq 0$ – erorile sunt dependente

Tabelul nr. 8. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test

F-statistic	1.222858	Probability	0.299179
Obs*R-squared	1.375265	Probability	0.502765
Test Equation:			
Dependent Variable: RESID			
Method: Least Squares			
Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
$AR(1)$	0.866405	0.722845	1.198604	0.2338
$AR(2)$	0.366156	0.265936	1.376854	0.1719
$AR(3)$	0.256089	0.194219	1.318555	0.1906
$RESID(-1)$	−0.896698	0.717679	−1.249441	0.2147
$RESID(-2)$	0.181395	0.417925	0.434037	0.6653

R-squared	0.014326	Mean dependent var	138107.1
Adjusted R-squared	0.029001	S.D. dependent var	1258718.
S.E. of regression	1276839.	Akaike info criterion	31.00835
Sum squared resid	1.48E+14	Schwarz criterion	31.14191
Log likelihood	−1483.401	Durbin-Watson stat	2.003042

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $LM_{calc} = 1{,}375265$ și $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ putem concluziona că erorile sunt independente, acest lucru fiind confirmat și de valoarea raportului de corelație *R-squared* = 0,014326, valoare foarte apropiată de zero, respectiv valorile *t-statistic*, care sunt toate mai mici în valoare absolută decât 1,96, toți coeficienții fiind egali din punct de vedere statistic cu zero.

În ceea ce privește testarea homoscedasticității erorilor, se poate observa în tabelul de mai jos că $LM_{calc} = 0{,}884274$. Știind că mărimea tabelară, $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ se poate concluziona că erorile sunt homoscedastice, deci modelul este valid.

Tabelul nr. 9. Testarea homoscedasticității erorilor – ARCH Test

F-statistic	0.873791	Probability	0.352329
Obs*R-squared	0.884274	Probability	0.347034

Test Equation:

Dependent Variable: RESID^2

Method: Least Squares

Sample(adjusted): 2006:06 2014:04

Included observations: 95 after adjusting endpoints

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
C	1.76E+12	3.25E+11	5.414900	0.0000
RESID^2(−1)	−0.096337	0.103060	−0.934768	0.3523
R-squared	0.009308	Mean dependent var		1.60E+12
Adjusted R-squared	0.001344	S.D. dependent var		2.73E+12
S.E. of regression	2.73E+12	Akaike info criterion		60.12758
Sum squared resid	6.92E+26	Schwarz criterion		60.18134
Log likelihood	−2854.060	F-statistic		0.873791
Durbin-Watson stat	1.877620	Prob(F-statistic)		0.352329

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În vederea testării ipotezei de normalitate a erorilor s-a utilizat testul Jarque Bera. Histograma erorilor este redată în Figura nr. 6.

Întrucât $JB_{calc} = 3.48 < \chi^2_{tab(\alpha;5)} = 9.21$, se poate afirma că ipoteza nulă nu poate fi respinsă la nivelul populației totale, erorile fiind normal distribuite.

Deoarece toate cele trei ipoteze referitoare la variabila aleatoare s-au verificat, rezultă că modelul $ARIMA(3,1,0)$ este valid, deci poate fi folosit pentru realizarea de previziuni.

Figura nr. 6. Histograma erorilor – seria cote defalcate din impozitul pe venitul global

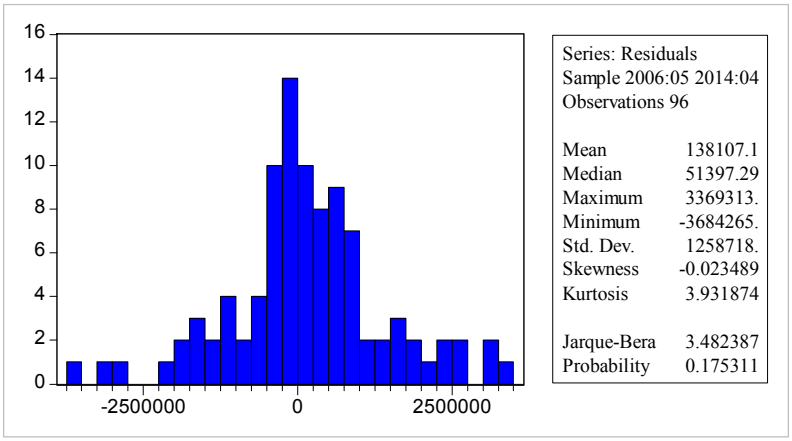

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Ştiind că în luna aprilie 2014 **cotele defalcate din impozitul pe venitul global** primite de muncipiul Oradea au fost de 11.647.626 lei, folosind *estimarea punctuală*, în urma calculelor efectuate cu ajutorul programului *Eviews*, am ajuns la concluzia că dacă acestea ar fi influenţate doar de evoluţia lor în timp, **valoarea lor în luna mai 2014 ar fi de 9.676.339 lei**.

O altă modalitate de estimare a variabilei dependente pe lângă cea punctuală este estimarea prin interval de încredere. O reprezentare grafică a acestei previziuni prin intervale de încredere se poate observa în figura următoare:

Figura nr. 7. Previziunea variabilei cote defalcate din impozitul pe venitul global desezonalizată şi staţionarizată

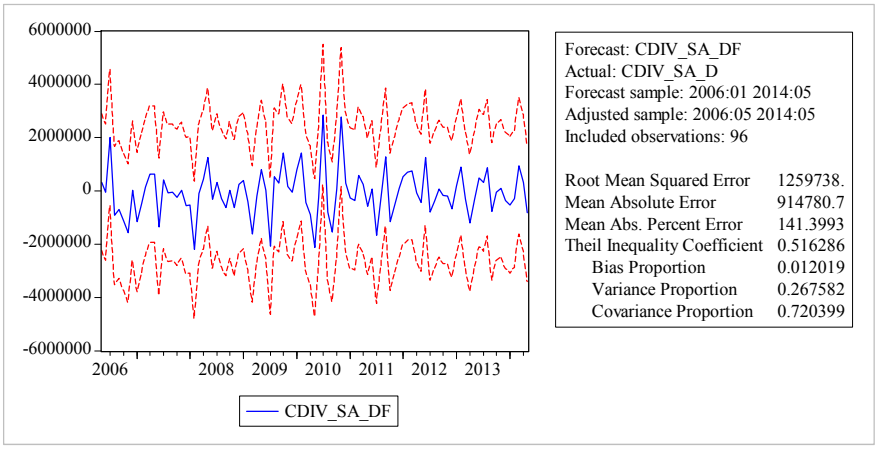

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Menţionăm că previziunile efectuate sunt pentru seria cotelor defalcate din impozitul pe venitul global, serie care a fost desezonalizată în prealabil şi staţionarizată.

B. Analiza seriei de date privind impozitele şi taxele pe proprietate

La fel ca şi în cazul seriei precedente, se va testa sezonalitatea seriei privind impozitele şi taxele pe proprietate printr-o reprezentare grafică.

Figura nr. 8. Evoluţia veniturilor încasate din impozite şi taxe pe proprietate de către municipiul Oradea în perioada ianuarie 2006 – aprilie 2014

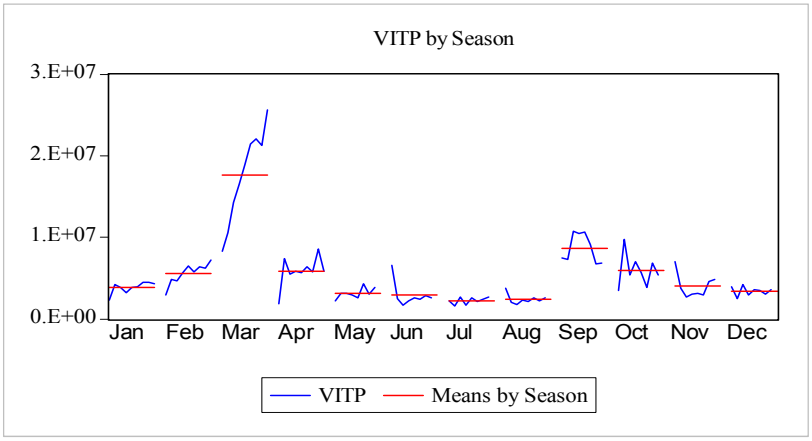

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Având în vedere faptul că sezonalitatea se manifestă sub forma unor abateri de la medie care revin sistematic, se poate constata cu ajutorul graficului că seria este afectată de sezonalitate. Valorile ridicate înregistrate de către impozitele şi taxele pe proprietate în lunile martie şi septembrie sunt date de faptul că aceste luni reprezintă scadenţele de plată a acestor îndatoriri fiscale. Luna martie este de asemenea şi ultima lună în care contribuabilii primesc reduceri la plata impozitelor pe proprietate.

Pentru a stabili dacă seria desezonalizată a veniturilor încasate din impozite şi taxe pe proprietate (VITP_SA) este staţionară vom folosi testul ADF (Augmented Dickey Fuller) a cărui rezultate sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 10. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru VITP_SA

ADF Test Statistic	−6.501145	1% Critical Value*	−3.4986
		5% Critical Value	−2.8912
		10% Critical Value	−2.5824

*MacKinnon critical values for rejection of hypothesis of a unit root.

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În cazul nostru valoarea ADF_{calc} este −6,50, iar valoarea tabelară citită pentru probabilitatea de 95% este −2,89. Se observă că ADF_{calc} în valoarea absolută este mai mare decât valoarea tabelară, deci seria desezonalizată a veniturilor încasate din impozite şi taxe pe proprietate este staţionară. Deoarece seria este staţionară următorul pas constă în identificarea tipului de model. În vederea identificării ordinelor p şi q se folosesc caracteristicile funcţiilor de autocorelaţie (ACF) şi de autocorelaţie parţială ($PACF$).

Figura nr. 9. Corelograma seriei desezonalizată a veniturilor încasate din impozite şi taxe pe proprietate

Sample: 2006:01 2014:04
Included observations: 100

Autocorrelation	Partial Correlation		AC	PAC	Q-Stat	Prob
. | . |	. | . |	1	0.044	0.044	0.2023	0.653
. | . |	. | . |	2	−0.024	−0.026	0.2621	0.877
.*| . |	.*| . |	3	−0.061	−0.059	0.6517	0.884
**| . |	**| . |	4	−0.199	−0.196	4.8740	0.300
. |*. |	. |*. |	5	0.136	0.156	6.8733	0.230
. | . |	. | . |	6	0.018	−0.010	6.9092	0.329
.*| . |	.*| . |	7	−0.117	−0.142	8.4145	0.297
.*| . |	.*| . |	8	−0.085	−0.102	9.2182	0.324
. | . |	. | . |	9	−0.043	0.026	9.4286	0.399
. | . |	. | . |	10	0.049	0.018	9.6982	0.467
. |*. |	. |*. |	11	0.146	0.083	12.154	0.352
. | . |	. | . |	12	0.008	−0.010	12.161	0.433

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Corelograma seriei arată că atât ACF cât şi PACF au valori atât pozitive cât şi negative, cu tendinţa de egalizare cu zero. Deoarece cele două funcţii au caracteristici asemănătoare nu putem emite o ipoteză exactă cu privire la tipul de model cel mai reprezentativ. Au fost identificate o serie de modele $AR(p)$, $MA(q)$, $ARMA(p,q)$ care pot explica dinamica seriei. În final s-a identificat un model de tip $MA(6)$ ca fiind cel mai reprezentativ în studierea acestei serii de date, deoarece acest model are toţi parametrii semnificativ diferiţi de zero şi de asemenea este cel mai performant (raportul de corelaţie mare şi criteriile informaţionale Akaike şi Schwart mici).

În continuare vom estima prin metoda celor mai mici pătrate (OLS) parametri modelului $MA(6)$, de forma:

$$VITP_{SA_t} = c_1 * \varepsilon_{t-1} + c_2 * \varepsilon_{t-2} + c_3 * \varepsilon_{t-3} + c_4 * \varepsilon_{t-4} + c_5 * \varepsilon_{t-5} + c_6 * \varepsilon_{t-6} + \varepsilon_t.$$

Următorul pas constă în testarea semnificaţiei fiecărui parametru al seriei cu ajutorul testului Student.

Tabelul nr. 11. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp

Dependent Variable: VITP_SA
Method: Least Squares
Sample: 2006:01 2014:04
Included observations: 100

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
$M\ A\ (1)$	0.602354	0.035506	16.96480	0.0000
$M\ A\ (2)$	0.626126	0.042921	14.58790	0.0000
$M\ A\ (3)$	0.608953	0.020401	29.84897	0.0000
$M\ A\ (4)$	0.736995	0.022847	32.25778	0.0000
$MA(5)$	0.562968	0.041629	13.52353	0.0000
$MA(6)$	0.899662	0.038451	23.39746	0.0000

R-squared	0.459135	Mean dependent var	4556282.
Adjusted R-squared	0.536749	S.D. dependent var	1327534.
S.E. of regression	1645686.	Akaike info criterion	31.52334
Sum squared resid	2.55E+14	Schwarz criterion	31.67965
Log likelihood	−1570.167	Durbin-Watson stat	1.803022

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Valorile statisticii Student calculate pentru cei șase parametri sunt mai mari în valoare absolută decât valoarea tabelară egală cu 1.96 pentru un prag de semnificație de 5%. Astfel putem concluziona că se respinge ipoteza nulă H_0 pentru toți parametri seriei de timp, aceștia fiind semnificativ diferiți de zero la nivelul populației totale.

Testarea validității modelului $MA(6)$ presupune analiza independenței erorilor, a homoscedasticității și a normalității erorilor.

În testarea independenței erorilor se pornește de la ecuația:

$$\hat{\varepsilon}_t = \alpha_1 \cdot \mu_{t-1} + \alpha_2 \cdot \mu_{t-2} + \alpha_3 \cdot \mu_{t-3} + \alpha_4 \cdot \mu_{t-4} + \alpha_5 \cdot \mu_{t-5} + \alpha_6 \cdot \mu_{t-6} + \rho_1 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-1} + \rho_2 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-2} + \omega_t$$

Se emit ipotezele:

H_0: $\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 = \alpha_5 = \alpha_6 = \rho_1 = \rho_2 = 0$ – erorile sunt independente

H_1: $\alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \alpha_3 \neq \alpha_4 \neq \alpha_5 \neq \alpha_6 \neq \rho_1 \neq \rho_2 \neq 0$ – erorile sunt dependente

Tabelul nr. 12. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test

F-statistic	9.413474	Probability	0.000191
Obs*R-squared	0.000000	Probability	1.000000

Test Equation:

Dependent Variable: RESID

Method: Least Squares

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
$MA(1)$	0.002954	0.038554	0.076612	0.9391
$MA(2)$	0.050136	0.028778	1.742156	0.0848
$MA(3)$	0.026028	0.017684	1.471783	0.1445
$MA(4)$	−0.039062	0.022136	−1.764614	0.0809
$MA(5)$	−0.011133	0.041761	−0.266592	0.7904
$MA(6)$	0.074996	0.025434	2.948601	0.0040
$RESID(-1)$	0.135768	0.102578	1.323551	0.1889
$RESID(-2)$	0.167424	0.101056	1.656743	0.1010
R-squared	0.218529	Mean dependent var		900815.9
Adjusted R-squared	0.311243	S.D. dependent var		1323569.
S.E. of regression	1515613.	Akaike info criterion		31.37716
Sum squared resid	2.11E+14	Schwarz criterion		31.58557
Log likelihood	−1560.858	Durbin-Watson stat		2.018678

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $LM_{calc} = 0{,}00$ și $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ putem concluziona că erorile sunt independente, acest lucru fiind confirmat și de valoarea foarte mică a raportului de corelație egală cu 0,21.

În ceea ce privește testarea homoscedasticității erorilor, se poate observa în tabelul de mai jos că $LM_{calc} = 2{,}472200$. Știind că mărimea tabelară, $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ se poate concluziona că erorile sunt homoscedastice, deci modelul este valid.

Tabelul nr. 13. Testarea independenței erorilor – ARCH Test

F-statistic	2.484294	Probability	0.118244
Obs*R-squared	2.472200	Probability	0.115876

Test Equation:
Dependent Variable: RESID^2
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 2006:02 2014:04
Included observations: 99 after adjusting endpoints

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
C	2.97E+12	4.27E+11	6.954521	0.0000
RESID^2(−1)	−0.159714	0.101331	−1.576164	0.1182
R-squared	0.024972	Mean dependent var		2.57E+12
Adjusted R-squared	0.014920	S.D. dependent var		3.45E+12
S.E. of regression	3.43E+12	Akaike info criterion		60.58286
Sum squared resid	1.14E+27	Schwarz criterion		60.63529
Log likelihood	−2996.852	F-statistic		2.484294
Durbin-Watson stat	1.889158	Prob(F-statistic)		0.118244

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În vederea testării ipotezei de normalitate a erorilor s-a utilizat testul Jarque Bera. Pentru aceasta a fost reprezentată histograma erorilor.

Figura nr. 10. Histograma erorilor – seria venituri încasate din impozite și taxe pe proprietate

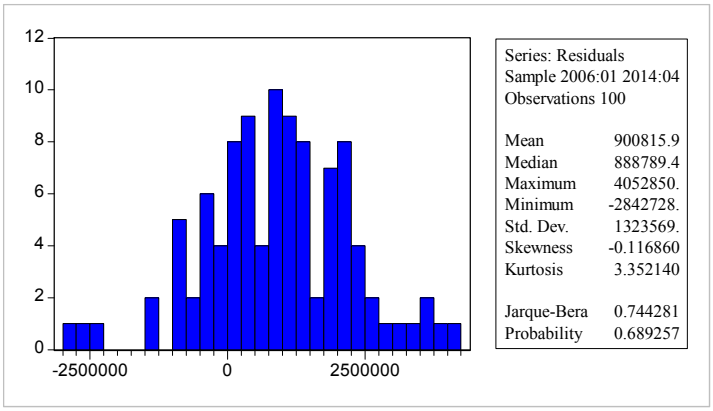

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $JB_{calc} = 0.74 < \chi^2_{tab(\alpha;5)} = 9.21$ se poate afirma că ipoteza de normalitate a erorilor poate fi respinsă la nivelul populației totale, erorile fiind normal distribuite.

Deoarece toate cele trei ipoteze referitoare la variabila aleatoare s-au verificat, rezultă că modelul $MA(6)$ este valid, și deci poate fi folosit pentru realizarea de previziuni.

Știind că **impozitele și taxele pe proprietate** încasate în luna aprilie 2014 au fost de 5.883.939 lei, folosind *estimarea punctuală,* în urma calculelor efectuate cu ajutorul programului *Eviews*, s-a ajuns la concluzia că dacă acestea ar fi influențate doar de evoluția lor în timp, **valoarea lor în luna mai 2014 ar fi de 2.781.216 lei.**

O altă modalitate de estimare a variabilei dependente pe lângă cea punctuală este estimarea prin interval de încredere. O reprezentare grafică a acestei previziuni prin intervale de încredere se poate observa în figura următoare:

Figura nr. 11. Previziunea variabilei impozite și taxe pe proprietate desezonalizată

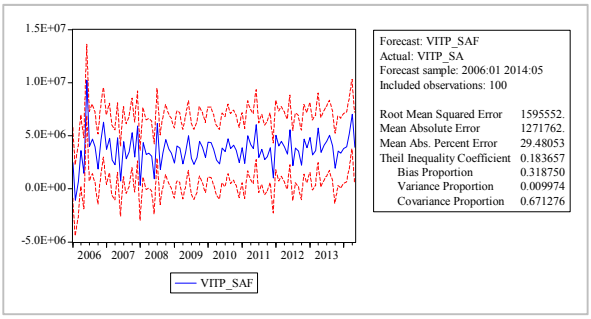

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Menționăm că previziunile efectuate sunt pentru seria impozite și taxe pe proprietate, serie care a fost desezonalizată în prealabil.

C. Analiza seriei de date privind veniturile din proprietate

La fel ca și în cazul seriei precedente, se va testa sezonalitatea seriei privind veniturile din proprietate printr-o reprezentare grafică.

Figura nr. 12. Evoluția veniturilor din proprietate ale municipiului Oradea în perioada ianuarie 2006-aprilie 2014

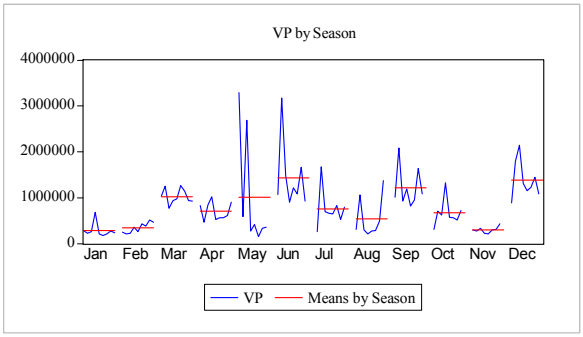

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Ținând cont de faptul că sezonalitatea se manifestă sub forma unor abateri de la medie care revin sistematic, se constată analizând graficul de mai sus că seria este afectată de sezonalitate. Veniturile din proprietate cuprind vărsăminte din profitul net al regiilor autonome, venituri din concesiuni, venituri din dividende și venituri din dividende de la alte plăți. Deoarece agenții economici au ca scadență de depunere a bilanțului data de 31 mai a fiecărui an, doar după această dată se vor face vărsăminte din profitul net al regiilor și va avea loc plata dividendelor. Acest lucru explică valorile foarte ridicate înregistrate de veniturile din proprietate ale municipiului Oradea în lunile mai și iunie din perioada studiată.

Pe de altă parte, termenele scadente de plată către municipiul Oradea a obligațiilor rezultate în urma contractelor de concesiune sunt lunile martie, iunie, septembrie și decembrie. Acest lucru explică din nou valorile semnificative înregistrate de către veniturile din proprietate în lunile respective.

Pentru a stabili dacă seria desezonalizată a veniturilor din propietate (VP_SA) este staționară am utilizat testul ADF (Augmented Dickey Fuller) a cărui rezultate sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 14. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru VP_SA

ADF Test Statistic	−5.809520	1%Critical Value*	−3.4986
		5%Critical Value	−2.8912
		10%Critical Value	−2.5824

*MacKinnon critical values for rejection of hypothesis of a unit root.

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În cazul nostru valoarea ADF_{calc} este −5,80 iar valoarea tabelară, citită pentru probabilitatea de 95% este −2,89. Se observă că ADF_{calc} în valoarea absolută este mai mare decât valoarea tabelară, deci seria desezonalizată a veniturilor din proprietate este staționară.

În vederea identificării ordinelor p și q se folosesc caracteristicile funcțiilor de autocorelație (ACF) și de autocorelație parțială (PACF).

Figura nr. 13. Corelograma seriei desezonalizată a veniturilor din proprietate

Sample: 2006:01 2014:04
Included observations: 100

Autocorrelation	Partial Correlation		AC	PAC	Q-Stat	Prob
. |*. |	. |*. |	1	0.140	0.140	2.0336	0.154
. | . |	.*| . |	2	−0.052	−0.073	2.3138	0.314
.*| . |	. | . |	3	−0.061	−0.044	2.7048	0.439
.*| . |	.*| . |	4	−0.078	−0.068	3.3514	0.501
.*| . |	.*| . |	5	−0.070	−0.057	3.8828	0.566
. | . |	. | . |	6	0.031	0.040	3.9899	0.678
. | . |	.*| . |	7	−0.038	−0.065	4.1486	0.763
. |*. |	. |*. |	8	0.120	0.134	5.7546	0.675
. |*. |	. | . |	9	0.081	0.034	6.4853	0.691
. |*. |	. |*. |	10	0.068	0.066	7.0025	0.725
. |*. |	. |*. |	11	0.074	0.077	7.6282	0.746
.*| . |	.*| . |	12	−0.072	−0.079	8.2320	0.767

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Corelograma seriei arată că atât ACF cât şi PACF au valori atât pozitive cât şi negative, cu tendinţa de egalizare cu zero. Deoarece cele două funcţii au caracteristici asemănătoare nu putem emite o ipoteză exactă cu privire la tipul de model cel mai reprezentativ. Au fost identificate o serie de modele $AR(p)$, $MA(q)$, $ARMA(p,q)$ care pot explica dinamica seriei. În final s-a identificat un model de tip $MA(5)$ ca fiind cel mai reprezentativ în studierea acestei serii de date, deoarece acest model are toţi parametrii semnificativ diferiţi de zero şi de asemenea este cel mai performant (raportul de corelaţie mare şi criteriile informaţionale Akaike şi Schwart mici).

În continuare vom estima prin metoda celor mai mici pătrate (OLS) parametri modelului $MA(5)$, de forma:

$$VP\_SA_t = c_1 \times \varepsilon_{t-1} + c_2 \times \varepsilon_{t-2} + c_3 \times \varepsilon_{t-3} + c_4 \times \varepsilon_{t-4} + c_5 \times \varepsilon_{t-5} + \varepsilon_t$$

Următorul pas constă în testarea semnificaţiei parametrului seriei cu ajutorul testului Student.

Tabelul nr. 15. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp

Dependent Variable: VP_SA
Method: Least Squares
Sample: 2006:01 2014:04
Included observations: 100

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
$MA(1)$	0.487440	0.036980	13.18101	0.0000
$MA(2)$	0.685912	0.030644	22.38319	0.0000
$MA(3)$	0.535216	0.049710	10.76679	0.0000
$MA(4)$	0.578975	0.019559	29.60205	0.0000
$MA(5)$	0.863111	0.032154	26.84309	0.0000
R-squared	0.104734	Mean dependent var		705245.6
Adjusted R-squared	0.151249	S.D. dependent var		456256.0
S.E. of regression	489545.6	Akaike info criterion		29.08905
Sum squared resid	2.28E+13	Schwarz criterion		29.21931
Log likelihood	−1449.452	Durbin-Watson stat		2.031125

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Valoarea statisticii Student calculată pentru cei cinci parametrii ai seriei este mai mare în valoare absolută decât valoarea tabelară egală cu 1.96 pentru un prag de semnificaţie de 5%. Astfel putem concluziona că se respinge ipoteza nulă H_0 pentru cei cinci parametrii ai seriei de timp, aceştia fiind semnificativ diferiţi de zero la nivelul populaţiei totale.

Testarea validităţii modelului $MA(5)$ presupune analiza independenţei erorilor, a homoscedasticităţii şi a normalităţii erorilor.

În testarea independenţei erorilor se porneşte de la ecuaţia:

$$\hat{\varepsilon}_t = \alpha_1 \cdot \mu_{t-1} + \alpha_2 \cdot \mu_{t-2} + \alpha_3 \cdot \mu_{t-3} + \alpha_4 \cdot \mu_{t-4} + \alpha_5 \cdot \mu_{t-5} + \rho_1 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-1} + \rho_2 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-2} + \omega_t$$

Se emit ipotezele:

H_0: $\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 = \alpha_5 = \rho_1 = \rho_2 = 0$ – erorile sunt independente

H_1:$\alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \alpha_3 \neq \alpha_4 \neq \alpha_5 \neq \rho_1 \neq \rho_2 \neq 0$ – erorile sunt dependente

Tabelul nr. 16. Breusch–Godfrey Serial Correlation LM Test

F-statistic	0.047996	Probability	0.953161
Obs*R-squared	0.000000	Probability	1.000000

Test Equation:
Dependent Variable: RESID
Method: Least Squares

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
MA(1)	0.001752	0.040621	0.043129	0.9657
MA(2)	0.001871	0.031979	0.058517	0.9535
MA(3)	0.002883	0.052970	0.054429	0.9567
MA(4)	0.000862	0.020343	0.042351	0.9663
MA(5)	0.000662	0.035102	0.018866	0.9850
RESID(−1)	−0.024936	0.111488	−0.223663	0.8235
RESID(−2)	−0.022296	0.109401	−0.203796	0.8390
R-squared	0.133896	Mean dependent var		164595.3
Adjusted R-squared	0.207050	S.D. dependent var		450118.4
S.E. of regression	494526.4	Akaike info criterion		29.12802
Sum squared resid	2.27E+13	Schwarz criterion		29.31038
Log likelihood	−1449.401	Durbin-Watson stat		1.987179

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $LM_{calc} = 0{,}000$ și $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ putem concluziona că erorile sunt independente, acest lucru fiind confirmat și de valorile t – *statistic*, care sunt toate mai mici în valoare absolută decât 1,96, toți coeficienții fiind egali din punct de vedere statistic cu zero.

În ceea ce privește testarea homoscedasticității erorilor, se poate observa în tabelul de mai jos că $LM_{calc} = 0{,}034124$. Știind că mărimea tabelară, $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ se poate concluziona că erorile sunt homoscedastice, deci modelul este valid.

Tabelul nr. 17. Testarea independenței erorilor – ARCH Test

F-statistic	0.033446	Probability	0.855272
Obs*R-squared	0.034124	Probability	0.853444

Test Equation:
Dependent Variable: RESID^2
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 2006:02 2014:04
Included observations: 99 after adjusting endpoints

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.23E+11	4.90E+10	4.542413	0.0000
RESID^2(−1)	0.018586	0.101627	0.182882	0.8553
R-squared	0.000345	Mean dependent var		2.27E+11
Adjusted R-squared	0.009961	S.D. dependent var		4.27E+11
S.E. of regression	4.29E+11	Akaike info criterion		56.42712
Sum squared resid	1.78E+25	Schwarz criterion		56.47955
Log likelihood	−2791.143	F-statistic		0.033446
Durbin-Watson stat	1.984864	Prob(F-statistic)		0.855272

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În vederea testării ipotezei de normalitate a erorilor s-a utilizat testul Jarque Bera. Pentru aceasta a fost reprezentată histograma erorilor.

Figura nr. 14. Histograma erorilor – seria venituri din proprietate

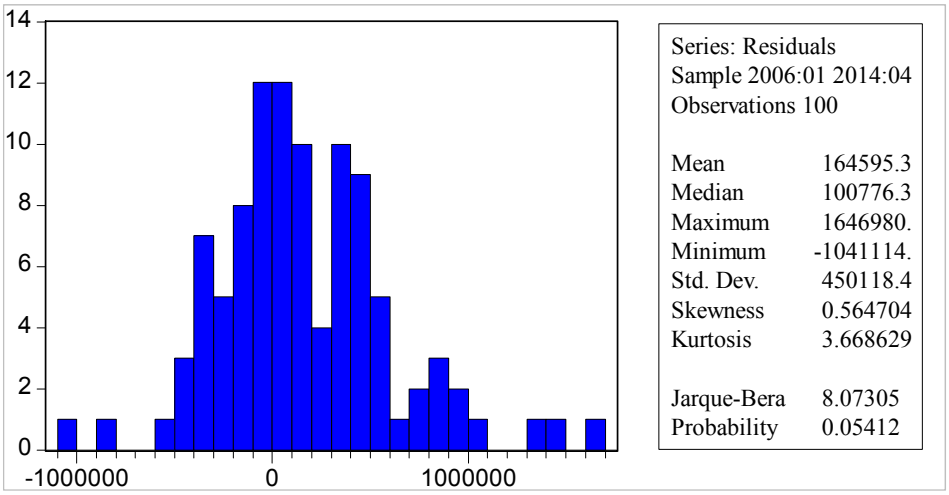

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $JB_{calc} = 8.07 < \chi^2_{tab(\alpha;5)} = 9.21$ se poate afirma că ipoteza de normalitate a erorilor poate fi respinsă la nivelul populației totale, erorile fiind normal distribuite.

Deoarece toate cele trei ipoteze referitoare la variabila aleatoare s-au verificat, rezultă că modelul $MA(5)$ este valid, şi poate fi folosit pentru realizarea de previziuni.

Ştim că **veniturile din proprietate** încasate de către municipiul Oradea în luna aprilie 2014 au fost de 905.669 lei, folosind *estimarea punctuală,* în urma calculelor efectuate cu ajutorul programului *Eviews*, s-a ajuns la concluzia că dacă acestea ar fi influențate doar de evoluția lor în timp, **valoarea lor în luna mai 2014 ar fi de 411.450 lei.**

O altă modalitate de estimare a variabilei dependente pe lângă cea punctuală este estimarea prin interval de încredere. O reprezentare grafică a acestei previziuni prin intervale de încredere se poate observa în figura următoare. Menționăm că previziunile efectuate sunt pentru seria venituri din proprietate, serie care a fost desezonalizată în prealabil.

Figura nr. 15. Previziunea variabilei dependente venituri din proprietate desezonalizată

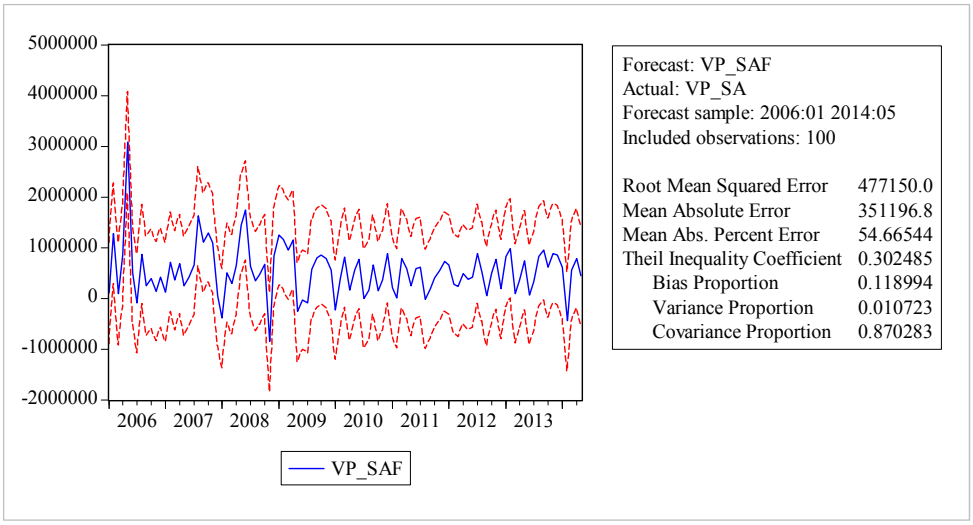

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

D. Analiza seriei de date privind subvenţiile de la bugetul de stat şi de la alte administraţii

La fel ca şi în cazul seriei precedente, se va testa sezonalitatea seriei privind subvenţiile de la bugetul de stat şi de la alte administraţii printr-o reprezentare grafică.

Figura nr. 16. Evoluţia subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii în perioada ianuarie 2006 – aprilie 2014

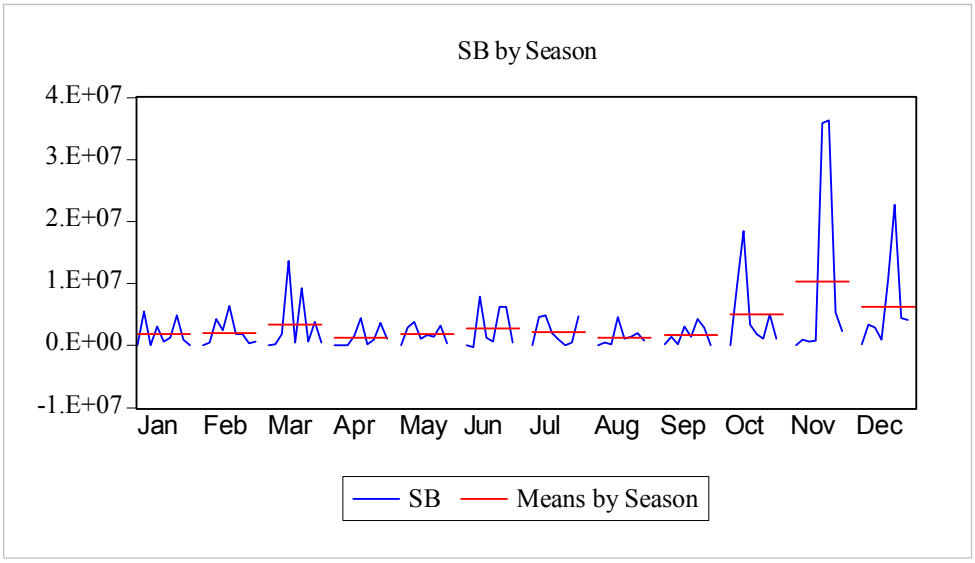

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Studiind figura anterioară am constatat că seria este afectată de sezonalitate. Valorile maxime înregistrate de subvenţiile de la bugetul de stat şi de la alte administraţii au fost pe perioada studiată în lunile martie şi noiembrie. Acest lucru se datorează faptului că în luna martie se fac în general primele mari transferuri de la bugetul de stat după adoptarea acestuia, respectiv în noiembrie se realocă sumele rămase necheltuite până atunci pentru ca acestea să nu se piardă.

Pentru a stabili dacă seria desezonalizată a subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii (SB_SA) este staţionară vom utiliza testul ADF (Augmented Dickey Fuller) a cărui rezultate sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 18. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru SB_SA

ADF Test Statistic	−5.064850	1% Critical Value*	−3.4986
		5% Critical Value	−2.8912
		10% Critical Value	−2.5824

*MacKinnon critical values for rejection of hypothesis of a unit root.

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În cazul nostru valoarea ADF_{calc} este −5,06 iar valoarea tabelară, citită pentru probabilitatea de 95% este −2,89. Se observă că ADF_{calc} în valoarea absolută este mai mare decât valoarea tabelară, deci seria desezonalizată a subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii este staţionară.

În vederea identificării ordinelor p şi q se folosesc caracteristicile funcţiilor de autocorelaţie (ACF) şi de autocorelaţie parţială (PACF).

Figura nr. 17. Corelograma seriei subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii primite de către municipiul Oradea desezonalizată

Sample: 2006:01 2014:04

Included observations: 100

Autocorrelation	Partial Correlation		AC	PAC	Q-Stat	Prob
. |*. |	. |*. |	1	0.196	0.196	3.9585	0.047
. | . |	. | . |	2	0.026	−0.013	4.0286	0.133
. | . |	. | . |	3	0.038	0.036	4.1770	0.243
. | . |	. | . |	4	0.031	0.017	4.2779	0.370
. |*. |	. |*. |	5	0.081	0.074	4.9788	0.418
. |*. |	. | . |	6	0.070	0.041	5.5177	0.479
. |*. |	. | . |	7	0.074	0.053	6.1116	0.527
. | . |	. | . |	8	0.003	−0.027	6.1124	0.635
. |*. |	. |*. |	9	0.118	0.124	7.6856	0.566
. | . |	. | . |	10	0.054	−0.003	8.0113	0.628
. | . |	.*| . |	11	−0.039	−0.059	8.1849	0.697
. |*. |	. |*. |	12	0.168	0.182	11.467	0.489

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Corelograma seriei arată că ACF are valori atât pozitive cât şi negative, care descresc amortizat, cu tendinţa de egalizare cu zero. Deoarece cele două funcţii au caracteristici asemănătoare nu putem emite o ipoteză exactă cu privire la tipul de model cel mai reprezentativ. Au fost identificate o serie de modele $AR(p)$, $MA(q)$, $ARMA(p,q)$ care pot explica dinamica seriei. În final s-a identificat un model de tip $ARMA(1,1)$ ca fiind cel mai reprezentativ în studierea acestei serii de date, deoarece acest model are toţi parametrii semnificativ diferiţi de zero şi de asemenea este cel mai performant (raportul de corelaţie mare şi criteriile informaţionale Akaike şi Schwart mici).

În continuare se estimează prin metoda celor mai mici pătrate (OLS) parametri modelului $ARMA(1,1)$, de forma:

$$SB\_SA_t = c_1 \times SB\_SA_{t-1} + c_1 \times \varepsilon_{t-1} + \varepsilon_t.$$

Următorul pas constă în testarea semnificaţiei fiecărui parametru al seriei cu ajutorul testului Student.

Tabelul nr. 19. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp

Dependent Variable: SB_SA
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 2006:02 2014:04
Included observations: 99 after adjusting endpoints

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
$AR(1)$	0.994279	0.014292	69.56807	0.0000
$MA(1)$	−0.894685	0.053142	−16.83589	0.0000
R-squared	0.030261	Mean dependent var		2804709.
Adjusted R-squared	0.020264	S.D. dependent var		3471676.
S.E. of regression	3436321.	Akaike info criterion		32.95770
Sum squared resid	1.15E+15	Schwarz criterion		33.01012
Log likelihood	−1629.406	Durbin-Watson stat		1.886654

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Se poate observa în tabelul de mai sus că valoarea statisticii Student calculată pentru cei doi parametrii este mai mare în valoare absolută decât valoarea tabelară egală cu 1.96 pentru un prag de semnificaţie de 5%. Astfel, putem concluziona că se respinge ipoteza nulă H_0 pentru cei doi parametrii ai seriei de timp, aceştia fiind semnificativ diferiţi de zero la nivelul populaţiei totale.

Testarea validităţii modelului ARMA(1,1) presupune analiza independenţei erorilor, a homoscedasticităţii şi a normalităţii erorilor.

În testarea independenţei erorilor se porneşte de la ecuaţia:

$$\hat{\varepsilon}_t = \alpha_1 \cdot \mu_{t-1} + \alpha_2 \cdot \mu_{t-2} + \rho_1 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-1} + \rho_2 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-2} + \omega_t.$$

Se emit ipotezele:

H_0: $\alpha_1 = \alpha_2 = \rho_1 = \rho_2 = 0$ – erorile sunt independente

H_1: $\alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \rho_1 \neq \rho_2 \neq 0$ – erorile sunt dependente

Tabelul nr. 20. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test

F-statistic	1.706399	Probability	0.187034
Obs*R-squared	2.919012	Probability	0.232351

Test Equation:
Dependent Variable: RESID
Method: Least Squares

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
AR(1)	−0.002402	0.014528	−0.165304	0.8691
MA(1)	0.033835	0.065887	0.513530	0.6088
RESID(−1)	0.036245	0.115533	0.313719	0.7544
RESID(−2)	−0.197119	0.113564	−1.735752	0.0858
R-squared	0.029485	Mean dependent var		248821.6
Adjusted R-squared	−0.001163	S.D. dependent var		3409584.
S.E. of regression	3411566.	Akaike info criterion		32.96281
Sum squared resid	1.11E+15	Schwarz criterion		33.06766
Log likelihood	−1627.659	Durbin-Watson stat		2.001774

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $LM_{calc} = 2{,}91$ şi $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ putem concluziona că erorile sunt independente, acest lucru fiind confirmat şi de valoarea raportului de corelaţie *R-squared* = 0,029485, valoare foarte apropiată de zero, respectiv valorile *t – statistic*, care sunt toate mai mici în valoare absolută decât 1,96, toţi coeficienţii fiind egali din punct de vedere statistic cu zero.

În ceea ce priveşte testarea homoscedasticităţii erorilor, se poate observa în tabelul următor că $LM_{calc} = 3.125175$. Ştiind că mărimea tabelară, $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ se poate concluziona că erorile sunt homoscedastice, deci modelul este valid.

Tabelul nr. 21. Testarea homoscedasticităţii erorilor – ARCH Test

F-statistic	3.162238	Probability	0.078526
Obs*R-squared	3.125175	Probability	0.077092

Test Equation:
Dependent Variable: RESID^2
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 2006:03 2014:04
Included observations: 98 after adjusting endpoints

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	9.60E+12	2.98E+12	3.221328	0.0017
RESID^2(−1)	0.178584	0.100426	1.778268	0.0785
R-squared	0.031890	Mean dependent var		1.17E+13
Adjusted R-squared	0.021805	S.D. dependent var		2.74E+13
S.E. of regression	2.71E+13	Akaike info criterion		64.71986
Sum squared resid	7.06E+28	Schwarz criterion		64.77262
Log likelihood	−3169.273	F-statistic		3.162238
Durbin-Watson stat	1.975493	Prob(F-statistic)		0.078526

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În vederea testării ipotezei de normalitate a erorilor s-a utilizat testul Jarque Bera. Histograma erorilor este redată în figura de mai jos.

Figura nr. 18. Histograma erorilor – seria subvenţii de la bugetul de stat şi de la alte administraţii

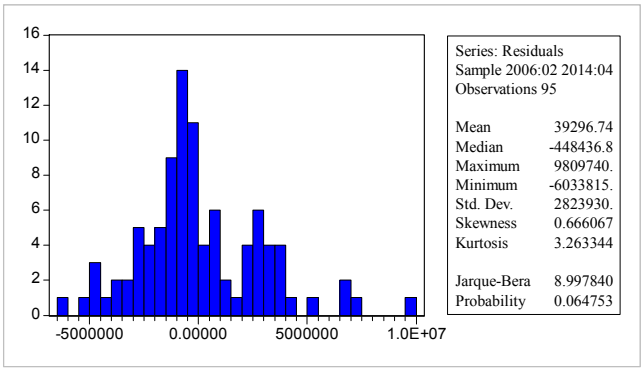

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $JB_{calc} = 8.99 < \chi^2_{tab(\alpha;5)} = 9.21$, se poate afirma că aceasta nu poate fi respinsă la nivelul populaţiei totale, erorile fiind normal distribuite.

Deoarece toate cele trei ipoteze referitoare la variabila aleatoare s-au verificat, rezultă că modelul $ARMA(1,1)$ este valid, deci poate fi folosit pentru realizarea de previziuni.

Ştiind că în luna aprilie 2014 **subvenţiilor de la bugetul de stat şi de la alte administraţii** primite de către municipiul Oradea au fost de 1.075.550 lei, folosind *estimarea punctuală,* în urma calculelor efectuate cu ajutorul programului *Eviews* am ajuns la concluzia că dacă acestea ar fi influenţate doar de evoluţia lor în timp, **valoarea lor în luna mai 2014 ar fi de 1.089.843 lei.**

O altă modalitate de estimare a variabilei dependente pe lângă cea punctuală este estimarea prin interval de încredere. O reprezentare grafică a acestei previziuni prin intervale de încredere se poate observa în figura următoare:

Figura nr. 19. Previziunea variabilei dependente – subvenţii de la bugetul de stat

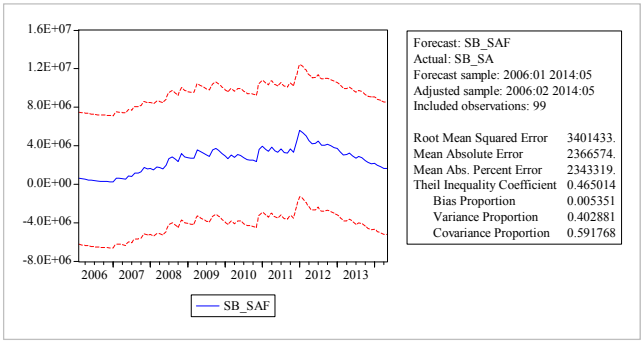

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Menţionăm că previziunile efectuate sunt pentru seria subvenţii de la bugetul de stat şi alte administraţii, serie care a fost desezonalizată în prealabil.

E. Analiza seriei de date privind sumele defalcate din TVA

La fel ca şi în cazul seriei precedente, se va testa sezonalitatea seriei privind sumele defalcate din TVA printr-o reprezentare grafică.

Figura nr. 20. Evoluţia sumelor defalcate din TVA înregistrate de către municipiul Oradea în perioada ianuarie 2006-aprilie 2014

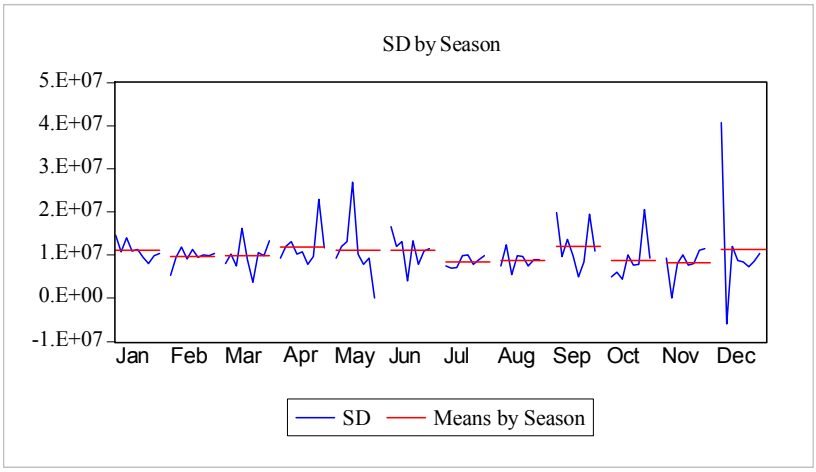

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Cu ajutorul graficului se poate constata că seria nu este afectată de sezonalitate, deoarece mediile în cele 12 luni sunt aproximativ aceleaşi.

Pentru a stabili dacă seria sumelor defalcate din TVA (SD) este staţionară se pot utiliza diferite teste. Unul din acestea este testul ADF (Augmented Dickey Fuller) a cărui rezultate sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 22. Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test pentru SD_SA

ADF Test Statistic	−4.913332	1% Critical Value*	−3.4986
		5% Critical Value	−2.8912
		10% Critical Value	−2.5824

*MacKinnon critical values for rejection of hypothesis of a unit root.

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Deoarece valoarea ADF_{calc} este −4,91, iar valoarea tabelară citită pentru probabilitatea de 95% este −2,89, se observă că ADF_{calc} în valoarea absolută este mai mare decât valoarea tabelară, deci seria sumelor defalcate din TVA este staţionară. Deoarece seria este staţionară următorul pas constă în identificarea tipului de model.

În vederea identificării ordinelor p şi q am folosit caracteristicile funcţiilor de autocorelaţie (ACF) şi de autocorelaţie parţială (PACF).

Figura nr. 21. Corelograma seriei desezonalizată a sumele defalcate din TVA

Sample: 2006:01 2014:04
Included observations: 100

Autocorrelation	Partial Correlation		AC	PAC	Q-Stat	Prob
. | . |	. | . |	1	0.026	0.026	0.0722	0.788
. | . |	. | . |	2	−0.006	−0.006	0.0757	0.963
. |*. |	. |*. |	3	0.117	0.118	1.5246	0.677
. | . |	. | . |	4	−0.027	−0.034	1.6027	0.808
. | . |	. | . |	5	0.032	0.037	1.7155	0.887
. |*. |	. |*. |	6	0.114	0.099	3.1329	0.792
.*| . |	.*| . |	7	−0.120	−0.122	4.7125	0.695
. |*. |	. |*. |	8	0.087	0.093	5.5562	0.697
. | . |	.*| . |	9	−0.054	−0.091	5.8859	0.751
.*| . |	.*| . |	10	−0.124	−0.088	7.6207	0.666
. | . |	. | . |	11	−0.021	−0.047	7.6734	0.742
.*| . |	.*| . |	12	−0.135	−0.131	9.7726	0.636

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Corelograma seriei arată că atât ACF cât şi PACF au valori atât pozitive cât şi negative, cu tendinţa de egalizare cu zero. Au fost identificate o serie de modele $AR(p)$, $MA(q)$, $ARMA(p,q)$ care pot explica dinamica seriei. În final s-a identificat un model de tip $MA(6)$ ca fiind cel mai reprezentativ în studierea acestei serii de date, deoarece acest model are toţi parametrii semnificativ diferiţi de zero şi de asemenea este cel mai performant (raportul de corelaţie mare şi criteriile informaţionale Akaike şi Schwart mici).

În continuare se estimează prin metoda celor mai mici pătrate (OLS) parametrii modelului $MA(6)$, de forma:

$$SD_t = c_1 \cdot \varepsilon_{t-1} + c_2 \cdot \varepsilon_{t-2} + c_3 \cdot \varepsilon_{t-3} + c_4 \cdot \varepsilon_{t-4} + c_5 \cdot \varepsilon_{t-5} + c_6 \cdot \varepsilon_{t-6} + \varepsilon_t$$

Următorul pas constă în testarea semnificaţiei parametrilor seriei cu ajutorul testului Student.

Tabelul nr. 23. Testarea semnificaţiei parametrilor seriei de timp

Dependent Variable: SD_SA
Method: Least Squares
Sample: 2006:01 2014:04
Included observations: 100

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
$MA(1)$	0.469443	0.069663	6.738749	0.0000
$MA(2)$	0.422343	0.066549	6.346354	0.0000
$MA(3)$	0.464421	0.064949	7.150549	0.0000
$MA(4)$	0.471085	0.065745	7.165326	0.0000
$MA(5)$	0.490806	0.063397	7.741742	0.0000
$MA(6)$	0.727224	0.070236	10.35396	0.0000

R-squared	0.542326	Mean dependent var	10156919
Adjusted R-squared	0.624365	S.D. dependent var	4640295.
S.E. of regression	5914082.	Akaike info criterion	34.08170
Sum squared resid	3.29E+15	Schwarz criterion	34.23801
Log likelihood	−1698.085	Durbin-Watson stat	1.847231

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Valoarea statisticii Student calculată pentru cei şase parametrii ai seriei sunt mai mari în valoare absolută decât valoarea tabelară egală cu 1.96 pentru un prag de semnificaţie de 5%. Astfel putem concluziona că se respinge ipoteza nulă H_0 pentru cei şase parametrii ai seriei de timp, aceştia fiind semnificativ diferiţi de zero la nivelul populaţiei totale.

Testarea validităţii modelului $MA(6)$ presupune analiza independenţei erorilor, a homoscedasticităţii şi a normalităţii erorilor.

În testarea independenţei erorilor se porneşte de la ecuaţia:

$$\hat{\varepsilon}_t = \alpha_1 \cdot \mu_{t-1} + \alpha_2 \cdot \mu_{t-2} + \alpha_3 \cdot \mu_{t-3} + \alpha_4 \cdot \mu_{t-4} + \alpha_5 \cdot \mu_{t-5} + \alpha_6 \cdot \mu_{t-6} + \rho_1 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-1} + \rho_2 \cdot \hat{\varepsilon}_{t-2} + \omega_t$$

Se emit ipotezele:

H_0: $\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 = \alpha_5 = \alpha_6 = \rho_1 = \rho_2 = 0$ – erorile sunt independente

H_1: $\alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \alpha_3 \neq \alpha_4 \neq \alpha_5 \neq \alpha_6 \neq \rho_1 \neq \rho_2 \neq 0$ – erorile sunt dependente

Tabelul nr. 24. Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test

F-statistic	0.718454	Probability	0.490220
Obs*R-squared	0.000000	Probability	1.000000

Test Equation:

Dependent Variable: RESID

Method: Least Squares

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
$MA(1)$	−0.047123	0.107381	−0.438842	0.6618
$MA(2)$	−0.043208	0.085549	−0.505070	0.6147
$MA(3)$	−0.011916	0.066558	−0.179034	0.8583
$MA(4)$	−0.016752	0.069301	−0.241726	0.8095
$MA(5)$	−0.019130	0.066147	−0.289203	0.7731
$MA(6)$	−0.024265	0.074997	−0.323549	0.7470
$RESID(-1)$	0.119214	0.156419	0.762142	0.4479
$RESID(-2)$	0.088077	0.148221	0.594229	0.5538
R-squared	0.201149	Mean dependent var		2434499.
Adjusted R-squared	0.292541	S.D. dependent var		5217589.
S.E. of regression	5931876.	Akaike info criterion		34.10620
Sum squared resid	3.24E+15	Schwarz criterion		34.31461
Log likelihood	−1697.310	Durbin-Watson stat		2.022284

Sursa: Calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $LM_{calc} = 0{,}00$ și $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ putem concluziona că erorile sunt independente, acest lucru fiind confirmat și de valorile *t – statistic*, care sunt toate mai mici în valoare absolută decât 1,96, toți coeficienții fiind egali din punct de vedere statistic cu zero.

În ceea ce privește testarea homoscedasticității erorilor, se poate observa în tabelul de mai jos că $LM_{calc} = 0{,}181757$. Știind că mărimea tabelară, $X^2_{tab(2,100)} = 3{,}84$ se poate concluziona că erorile sunt homoscedastice, deci modelul este valid.

Tabelul nr. 25. Testarea independenței erorilor – ARCH Test

F-statistic	0.178413	Probability	0.673676
Obs*R-squared	0.181757	Probability	0.669867

Test Equation:
Dependent Variable: $RESID$^2
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 2006:02 2014:04
Included observations: 99 after adjusting endpoints

Variable	**Coefficient**	**Std. Error**	**t-Statistic**	**Prob.**
C	3.46E+13	6.83E+12	5.068946	0.0000
$RESID$^2(−1)	−0.042845	0.101434	−0.422389	0.6737
R-squared	0.001836	Mean dependent var		3.32E+13
Adjusted R-squared	0.008454	S.D. dependent var		5.89E+13
S.E. of regression	5.91E+13	Akaike info criterion		66.27986
Sum squared resid	3.39E+29	Schwarz criterion		66.33228
Log likelihood	−3278.853	F-statistic		0.178413
Durbin-Watson stat	1.994118	Prob(F-statistic)		0.673676

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

În vederea testării ipotezei de normalitate a erorilor s-a utilizat testul Jarque Bera. Pentru aceasta a fost reprezentată histograma erorilor.

Figura nr. 22. Histograma erorilor – seria sume defalcate din TVA

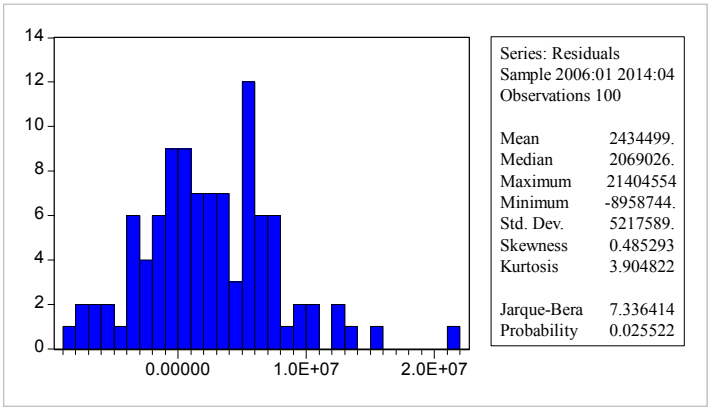

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Întrucât $JB_{calc} = 7.73 < \chi^2_{tab(\alpha;5)} = 9.21$ se poate afirma că ipoteza de normalitate a erorilor poate fi respinsă la nivelul populației totale, erorile fiind normal distribuite.

Deoarece toate cele trei ipoteze referitoare la variabila aleatoare s-au verificat, rezultă că modelul MA(6) este valid, și poate fi folosit pentru realizarea de previziuni.

Știind că în luna aprilie 2014 **sumele defalcate din TVA** înregistrate de municipiul Oradea sunt de 11.661.660 lei, folosind *estimarea punctuală,* în urma calculelor efectuate cu ajutorul programului *Eviews*, am ajuns la concluzia că dacă acestea ar fi influențate doar de evoluția lor în timp, **valoarea lor în luna mai 2014 ar fi de 14.848.847 lei**.

O altă modalitate de estimare a variabilei dependente pe lângă cea punctuală este estimarea prin interval de încredere. O reprezentare grafică a acestei previziuni prin intervale de încredere se poate observa în figura următoare:

Figura nr. 23. Previziunea variabilei dependente – sumele defalcate din TVA desezonalizată

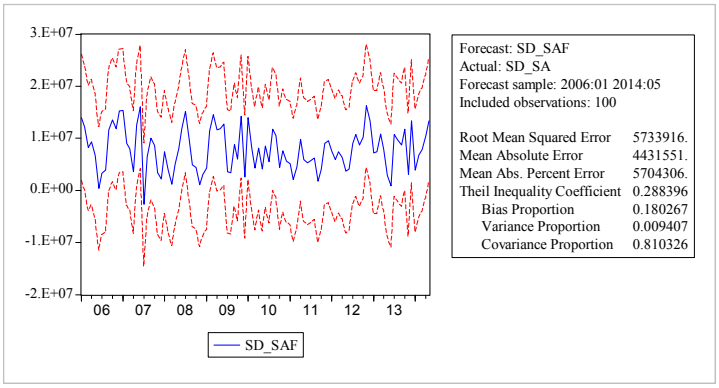

Sursa: calcule efectuate de autor cu ajutorul programului *Eviews*

Rezultatele la care am ajuns în urma parcurgerii etapelor menționate mai sus pentru *prognozarea* cotelor defalcate din impozitul pe venitul global, a impozitelor și taxelor pe proprietate, a sumelor defalcate din TVA, a veniturilor din proprietate și a subvențiilor de la bugetul de stat și de la alte administrații ale municipiului Oradea pentru luna *mai 2014* sunt sintetizate în următorul tabel:

Tabelul nr. 26. Rezumatul analizei seriilor de timp

	Categorii de venituri locale				
Etape de analiză a seriilor de timp	Cotele defalcate din impozitul pe venitul global	Impozitele și taxele pe proprietate	Sumele defalcate din TVA	Venituri din proprietate	Subvențiile de la bugetul de stat și de la alte administrații
Testarea sezonalității	DA	DA	NU	DA	DA
Analiza staționarității	Testul ADF: nu este staționară	Testul ADF: este staționară	Testul ADF: este staționară	Testul ADF: este staționară	Testul ADF: este staționară
Staționarizarea seriei	Diferența de ordinul I	–	–	–	–
Tipul de model	ARIMA (3,1,0)	MA (6)	MA (6)	MA (5)	ARMA (1,1)

Testarea validității modelului	Analiza independenței erorilor	Erori independente	Erori independente	Erori independente	Erori independente	Erori independente
	Analiza homoscedasticității erorilor	Erori homoscedastice	Erori homoscedastice	Erori homoscedastice	Erori homoscedastice	Erori homoscedastice
	Analiza normalității erorilor	Erori distribuite normal	Erori distribuite normal	Erori distribuite normal	Erori distribuite normal	Erori distribuite normal

Sursa: elaborat de autor în urma folosirii procedurii Box-Jenkins pentru modelarea datelor din Contul de execuție lunară a veniturilor municipiului Oradea pe perioada ianuarie 2006 – aprilie 2014.

Comparând previziunile veniturilor municipiului Oradea obținute pentru luna mai 2014 cu veniturile încasate efectiv de către acesta conform Contului de execuție al bugetului local în data de 31 mai 2014, putem trage anumite concluzii referitoare la exactitatea modelelor alese.

Astfel, în ceea ce privește **cotele defalcate din impozitul pe venitul global**, valoarea estimată pentru luna mai 2014 a fost de 9.676.339 lei, în scădere față de luna precedentă, în timp ce valoarea efectivă la data de 31 mai 2014 a fost 9.779.434 lei, tot în scădere față de luna precedentă. Se poate astfel concluziona că, eliminând sezonalitatea, variabila dependentă cotele defalcate din impozitul pe venit global depinde semnificativ de evoluția sa în timp, valoarea estimată fiind cu 1,06% mai mare decât cea reală. Această abatere este probabil determinată de ceilalți factori de influență care nu au fost luați în considerare (PIB-ul regional, salariul mediu lunar, valoarea investițiilor brute în regiune (Radu et all, 2007, p.51).

Valoarea estimată a **impozitelor și taxelor din proprietate** pentru luna mai 2014 a fost de 2.781.216 lei, în scădere față de luna precedentă, în timp ce valoarea efectivă înregistrată la data de 31 mai 2014 a fost de 2.979.955 lei, tot în scădere față de luna precedentă. Deși diferența dintre valoarea estimată și cea înregistrată este relativ mică (7,15%), se poate concluziona că impozitele și taxele pe proprietate depind de evoluția lor în timp, dar și de alte variabile care nu au fost incluse în modelul seriilor de timp.

Legat de al treilea tip de venit studiat, **venitul din proprietate**, valoarea prognozată a acestuia utilizând estimarea punctuală aferentă lunii mai 2014 a fost de 411.450 lei, de 2,5 ori mai mică decât valoarea înregistrată în luna precedentă, în timp ce valoarea efectivă la data de 31 mai 2014 a fost de 365.241 lei, într-o scădere față de luna aprilie 2014 similară cu cea previzionată. Așadar veniturile din proprietate depind de evoluția lor în timp.

În ceea ce privește **subvențiile de la bugetul de stat și de la alte administrații**, valoarea estimată a acestora a fost de 1.089.843 lei, în timp ce valoarea efectiv primită de către municipiul Oradea aferentă lunii mai 2014 a fost de 1.979.268 lei. Se observă că suma efectiv intrată este mult mai mare decât valoarea celei prognozate, de unde deducem că această variabilă dependentă este influențată într-o măsură mai mică de evoluția ei în timp și într-o măsură mai mare de alți factori, precum decizia politică.

Sumele defalcate din TVA tranferate către municipiul Oradea în luna mai 2014 au fost de 11.435.670 lei, de cu aproximativ 29,85% mai mici decât valoarea estimată de 14.848.847 lei. Având în vedere diferența mare dintre cele două valori, precum și faptul că valoarea prognozată pentru luna mai 2014 este în creștere fața de luna anterioară, în timp ce valoarea efectivă este în scădere față de aprilie 2014, putem concluziona că

sumele defalcate din TVA depind într-o proporție mai mică de evoluția lor în timp, și mai mult de alte variabile determinante care nu au fost incluse în model (numărul de companii înregistrate în municipiu, valoarea investițiilor brute lunare, PIB-ul regional lunar, consumul lunar/locuitor).

În concluzie, deoarece am identificat diferite modele valide de serii de timp cu ajutorul cărora am reușit să estimăm cele cinci categorii de venituri alese ale municipiului Oradea, *propunem folosirea unui mix mai complex de metode de fundamentare a bugetului local, metode care să includă cât mai mulți factori determinanți* (valorice istorice ale variabilei dependente, rata șomajului, rata inflației, politicile fiscale, numărul de companii înregistrate în municipiu, valoarea investițiilor brute lunare, PIB-ul regional lunar, consumul lunar/locuitor, salariul mediu lunar).

În acest fel, metodele de constituire și estimare a veniturilor publice locale vor avea ca rezultat o mult mai mare apropiere a veniturilor prognozate de cele realizate, eliminând riscul întârzierii, amânării sau anulării din cauza lipsei de resurse financiare a unor investiții publice vitale pentru dezvoltarea economică locală.

Dimensionarea veniturilor bugetului local, reprezintă punctul de pornire al activității autorității publice locale și a instituțiilor subordonate, influențând direct intensitatea și natura impactului cheltuielilor publice locale asupra dezvoltării economice locale prin intermediul investițiilor derulate.

2.6. Concluzii

Politicile de dezvoltare economică locală au trecut prin trei abordări diferite caracteristice a trei perioade temporale: anii 1960–1980, anii 1980–1990 și anii 1990 până în prezent (World Bank, 2006, p. 6). De la elaborarea acestora în mod exclusiv de către stat s-a ajuns la luarea deciziilor în mod participativ, de la politici orientate înspre firmele locale și IMM-uri s-a ajuns la politici de dezvoltare a mediului local și de la instrumente precum ajutorul specific acordat IMM-urilor, crearea de parcuri industriale, utilizarea resurselor umane locale, s-a ajuns la o abordare mai integrată și mai complex precum proiectele de dezvoltare (Canzanelli și Dichter, 2001, p. 12–13).

În prezent, *principalele politici de dezvoltare economică locală* se referă la crearea și modernizarea infrastructurii economice (infrastructură de transport, utilități, spații destinate activităților economice, parcuri industriale și incubatoare de afaceri), sprijinirea firmelor locale (îmbunătățirea legislației, informații, surse de finanțare, facilități fiscale pentru firmele care investesc o valoare considerabilă, promovarea produselor locale), sprijinirea calificării și recalificării resurselor umane și a corelării ofertei cu cererea de locuri de muncă și la atragerea de investiții străine prin promovarea localității și a spațiilor disponibile pentru investiții și facilități fiscale.

Fundamentarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de dezvoltare economică locală a fost abordată din prisma fundamentării, monitorizării și evaluării proiectelor de investiții, mai multe voci din literatura economică spunând că politicile de dezvoltare au obiective mult prea generale, care, din prisma bugetului local, sunt îndeplinite prin proiecte de investiții, programe de finanțare sau acordarea de facilități fiscale.

Pentru *evaluarea eficienței programelor de acordare de facilități fiscale* ca instrument al politicii de atragere de investiții străine, din punctul de vedere al autorității publice locale, am propus *construirea unui indice* care compară veniturile aduse de o nouă investiție cu cheltuielile necesare atragerii acesteia, adică facilitățile acordate. Având ca

studiu de caz facilitățile fiscale acordate de municipiul Oradea, am aflat că la valoarea minimă de investiție pentru obținerea facilităților fiscale, cu facilități minime acordate, politica nu este eficientă pentru administrația publică locală, dacă terenul este concesionat și nu vândut deoarece valoarea de concesionare este mult prea mică. În schimb, dacă investiția este foarte mare (în cazul nostru peste zece milioane de euro), beneficiile aduse de aceasta sunt cel puțin de două ori mai mari decât costul facilităților acordate, chiar și când municipalitatea suportă costul dotării cu utilități a locației.

Propunerea noastră este ca evaluarea unei politici de dezvoltare să se realizeze prin evaluarea tuturor proiectelor și programelor cuprinse în fiecare politică și compararea variației indicatorilor de proiecte cu variația indicatorilor de măsurare a dezvoltării economice locale.

În ceea ce privește *politicile de dezvoltare economică locală aplicate în România* am descoperit că *autoritatea publică are un rol mult mai mare decât cel întâlnit în literatura de specialitate ca fiind specific vremurilor noastre*. Politicile care vizează creșterea accesului la finanțare a agenților economici, precum și cele cu privire la dezvoltarea capitalului uman sunt în responsabilitatea autorității publice centrale. Aceasta este implicată și în asigurarea infrastructurii economice prin cofinanțarea unor proiecte ale administrației publice locale (proiecte de infrastructură rutieră, de introducere a utilităților în parcurile industriale, de construire de incubatoare de afaceri, etc.).

În prezent, autoritatea publică locală românească are ca pârghii de stimulare a dezvoltării economice locale inițierea de proiecte competitive pentru realizarea de infrastructură de afaceri și înscrierea lor în programele de finanțare disponibile pe plan național sau european, facilitarea colaborării dintre companiile locale sau străine și școlile profesionale și acordarea de facilități fiscale pentru stimularea investițiilor private. Pentru *calcularea facilităților minime acordate* de către o localitate investitorilor străini, fără a-și pierde competitivitatea față de alte localități, am propus un model care are la bază *teoria jocului și echilibrul Nash-Bayes*. Concluzia cercetării noastre a fost că *încercarea autorităților publice locale de a atrage investitori utilizând facilitățile acordate impozitului pe profit este îngrădită de reglementările autorităților publice centrale, și că un grad mai mare de autonomie locală ar fi benefic în acest sens.*

Lipsesc dintre politicile de sprijinire a activității economice ale autorităților publice locale birourile de informare a companiilor, promovarea inovării și promovarea produselor locale, care s-ar putea realiza fără a fi nevoie de un efort financiar foarte mare.

Finanțarea politicilor de dezvoltare locală implementate de autoritățile publice locale din România se realizează prin intermediul cheltuielilor dezvoltare, care cuprind cheltuielile de capital sau cheltuielile de investiții organizate sub forma proiectelor de investiții. Dimensionarea acestor cheltuieli este extrem de importantă și se realizează în strictă corelare cu veniturile locale estimate a fi încasate (Legea nr. 273/2006, Art. 5, alin. (4)). Fiecare cheltuială publică locală estimată și realizată, fie ea de funcționare sau de dezvoltare, trebuie să fie acoperită integral de veniturile bugetului local (Legea nr. 273/2006, Art. 13), rezultând astfel nevoia restrângerii cheltuielilor publice în limita valorii veniturilor publice estimate. Așadar, estimarea greșită a veniturilor locale poate pune în pericol numărul, valoare și amploarea politicilor de dezvoltare locală, deci tocmai a instrumentelor cu care administrația publică locală contribuie la dezvoltarea economică a municipiului.

Înțelegând astfel importanța estimării cât mai precise a veniturilor publice locale, am cautat să identificăm modalități de îmbunătățire a acestora. Analizând legislația în vigoare ((Legea nr. 273/2006, Art. 5, alin. (2)) și „Procedura operațională privind

elaborarea şi rectificarea bugetului consolidat al municipiului Oradea" (Primăria municipiului Oradea, 2011, p. 9) cu privire la fundamentarea veniturilor publice locale, am descoperit că *municipalitatea orădeană nu utilizează analiza seriilor de date pentru estimarea veniturilor*. Cum această metodă este menţionată şi în literatura de specialitate *am testat eficienţa ei într-un studiu de caz la nivelul municipiului Oradea pentru estimarea a cinci categorii de venituri*. Deoarece modelele identificate prin analiza seriilor de timp s-au dovedit a fi valide şi au permis efectuarea de prognoze, considerăm că *utilizarea analizei seriilor de date poate aduce o îmbunătăţire procesului de estimare a veniturilor publice locale*.

Capitolul 3

Politici bugetare locale. Studiu de caz: municipiul Oradea

Municipiul Oradea este situat la granița de Vest a României, și reprezintă reședința și cel mai mare oraș al județului Bihor. Județul Bihor formează împreună cu alte cinci județe (Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu-Mare și Sălaj) regiunea de dezvoltare Nord–Vest, numită și Transilvania de Nord (o parte din acest studiu a fost prezentată de către Cătană și Delcea (2012) și Delcea, Simuț și Borma (2012) în lucrări de specialitate).

Regiunea de Nord-Vest este una din cele opt regiuni de dezvoltare din Romania, cu o suprafață de 34.159 kmp, reprezentând 14,32 % din suprafata țării și cu o populație totală de peste 2,7 mil. locuitori, conform datelor Agenției de Dezvoltare Regională Nord–Vest. (ADRNV, 2013). Cu un PIB de 66.734 mil. lei în 2013, ea a contribuit într-un procent de 11% la formarea produsului intern brut al României. Același procent a fost deținut și de Regiunea Nord–Est. O contribuție ușor mai mare la PIB-ul național o are Regiunea Centru (12%) și Sud–Muntenia (13%), în timp de Regiunea Vest, Sud-Est și Sud–Vest Oltenia au avut o contribuție mai mică, de 10% primele două, respectiv 8% ultima. Produsul intern brut al Regiunii București Ilfov în anul 2013 a fost mult peste cel al celorlalte regiuni, contribuind într-o proporție de 25% la formarea produsului intern brut național.

Figura nr. 24. Contribuția regiunilor la formarea PIB în 2013

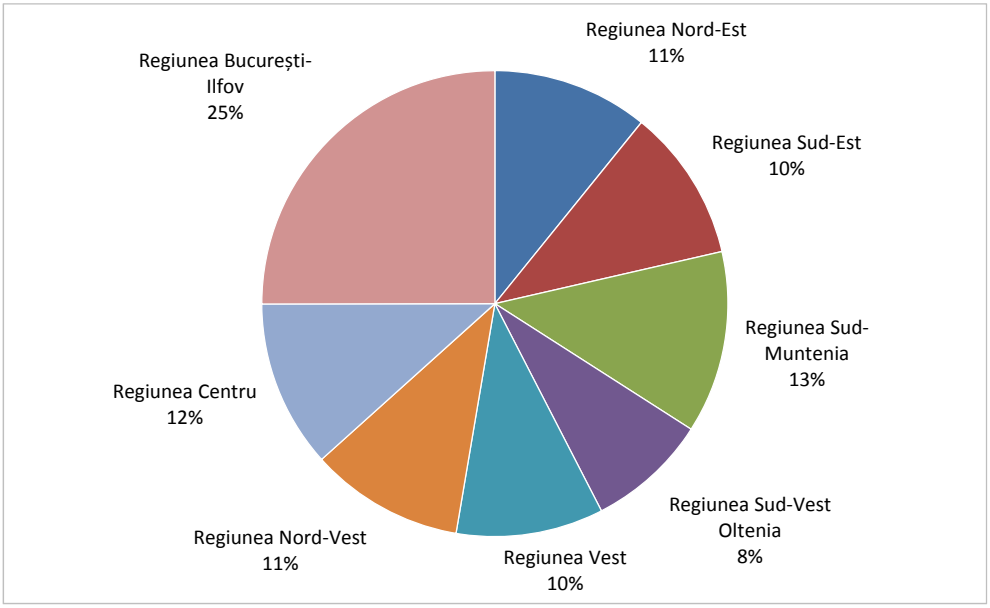

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naționale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de toamnă 2013, p. 31–32

Aceste diferenţe dintre produsul intern brut generat de fiecare regiune de dezvoltare sau dintre contribuţiile aduse la produsul intern brut naţional sunt primele semne care arată existenţa unor disparităţi interregionale de dezvoltare. Disparităţile de dezvoltare dintre regiuni sunt măsurate de către Institutul de Statistică al României prin intermediul a doi indicatori: produsul intern brut/locuitor (PIB/loc) şi câştigul salarial mediu net lunar (S). Acestea sunt calculate ca procent din media naţională şi sunt prezentate în figura următoare:

Figura nr. 25. Indicii de disparitate ai regiunilor de dezvoltare ale României faţă de media naţională în anul 2013

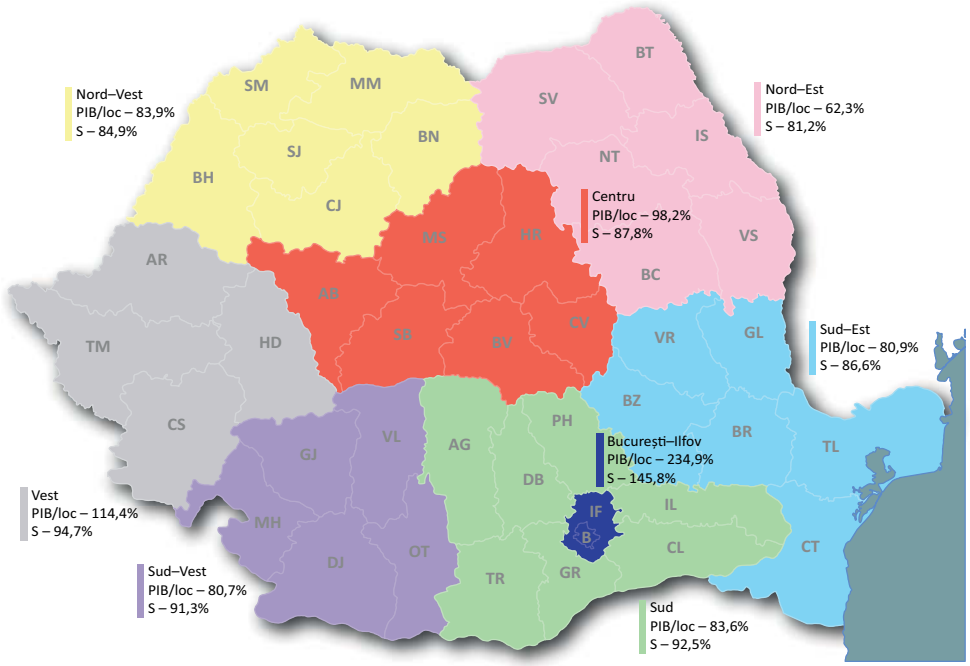

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naţionale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de toamnă 2013, p. 18

După cum era deja de aşteptat având în vedere procentul de contribuţie la PIB-ul naţional, regiunea Bucureşti–Ilfov se detaşează vizibil de toate celelalte regiuni, cu ambii indicatori de disparitate mult de-asupra mediei naţionale. Dintre aceştia, indicatorul PIB/loc are o valoare remarcabilă de 234,90%, ceea ce denotă o activitate economică intensă, în timp ce indicatorul câştigul salarial mediu lunar se afla şi el de-asupra mediei, însă cu o valoare mai puţin impresionantă de 145,80%.

Dintre restul regiunilor, doar regiunea de Vest depăşeşte media naţională şi asta doar în ceea ce priveşte PIB/loc a cărui valoare este de 114,40%, câştigul salarial mediu net lunar fiind sub media naţională cu 5,30%. Este interesant de observat apropierea indicelui de disparitate a salariului mediu net lunar al regiunii de Vest (94,70%) faţă de cel al regiunii Sud-Vest (91,30%), chiar dacă indicele de disparitate PIB/loc.

diferă foarte mult (114,40% față de 80,70%). Așadar, chiar dacă producția economică a acestor două regiuni diferă substanțial, nivelul salariilor este apropiat.

Dacă regiunea de Sud–Vest are o performanță scăzută a activității economice față de media națională, dar valoarea câștigului salarial este mai apropiate de medie, regiunea Centru are o performanță a activității economice apropiată de media națională (98,20%), însă valoarea câștigului salarial este semnificativ sub medie (87,80%).

În același ton cu regiunea Sud-Vest, regiunile Sud, Sud-Est și Nord-Est au toate indicatorii de disparitate PIB/loc. mult mai mult sub media națională decât indicatorii de disparitate câștigul salarial mediu lunar, ceea ce înseamnă că aceastea nu sunt justificate de valoarea producției conform mediei naționale.

Așadar, cele mai mari disparități de dezvoltare sunt între regiunea Nord-Est care are indicatorii cei mai slabi, și regiunea Vest, care are cei mai buni indicatori, cu excepția bineînțeles a regiunii București-Ilfov.

Lăsând la o parte regiunea București–Ilfov, în graficul de mai jos putem observa că disparitatea dintre regiunile de dezvoltare ale României este dată în principal de valoarea produsului intern brut pe locuitor, care variază în intervalul 62,30% – 114,40%.

Indicele disparității intraregionale câștigului salarial mediu net lunar variază mult mai puțin între cele opt regiuni de dezvoltare analizate, în intervalul 81,20% – 94,70%.

Figura nr. 26. Diferențele Indicilor de disparitate ai regiunilor de dezvoltare ale României față de media națională în anul 2013

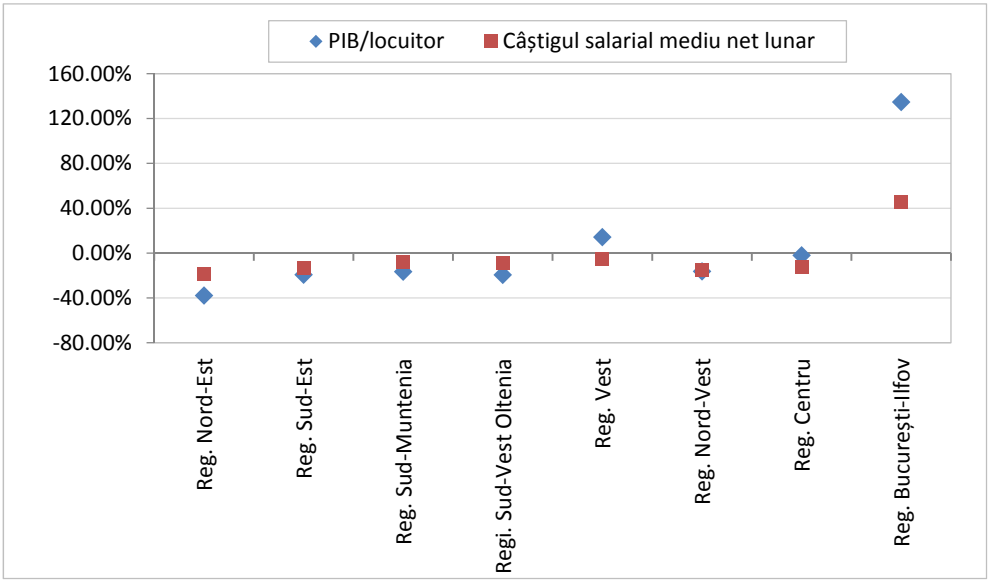

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naționale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară și varianta de toamnă 2013, p. 18

În ceea ce privește regiunea Nord-Vest, ambii indici de disparitate se află sub media națională, cu valori apropiate de 83,90% pentru PIB/loc și 84,90% pentru câștigul salarial mediu net lunar aferente anului 2013. Acest lucru ne face să concluzionăm că aceasta este singura regiune a României în care valoarea câștigului salarial este corelată cu valoare producției dacă luăm în considerare media națională.

Figura nr. 27. Variaţia indicilor de disparitate a Regiunii Nord-Vest faţă de nivelul mediu naţional

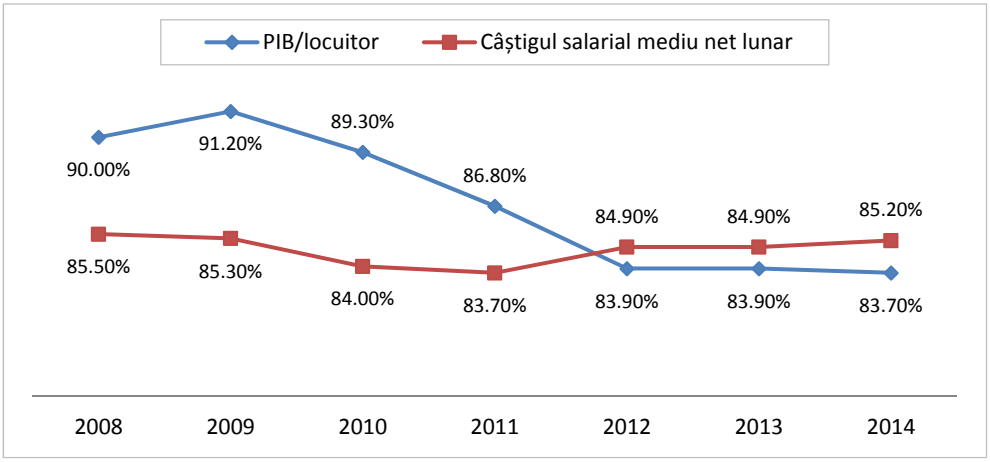

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naţionale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară şi varianta de toamnă 2013, p. 18

În figura anterioară putem observa felul în care aceşti indici de disparitate au evoluat în regiunea Nord-Vest între anii 2008 şi 2013, precum şi valoarea prognozată pentru anul 2014. Graficul ne arată că până în anul 2012 a avut loc o creştere a disparităţii dintre această regiune şi media naţională, pentru ca mai apoi nivelul disparităţii să înregistreze o evoluţie relativ constantă. Trebuie remarcat anul 2009 în care a avut loc o mică creştere a indicelui PIB/locuitor, în timp ce îndicele câştigului a înregistrat o scădere, tendinţă menţinută până în 2012. Suntem de părere că această creştere a indicelui PIB/loc nu a avut loc datorită creşterii produsului intern brut pe locuitor de la nivelul regiunii, datele statistice arătându-ne că acesta a scăzut defapt în anul 2009 comparativ cu anul 2008, ci din cauza reducerii mediei produsului intern brut la nivel naţional. Acest lucru înseamnă că la nivel naţional produsul intern brut/locuitor a scăzut mai mult decât cel aferent regiunii Nord-Vest, însă aceasta s-a întâmplat doar la nivelul anului 2009, disparitatea dintre această regiune şi celelalte crescând în continuare.

Restrângerea activităţii economice la nivelul regiunii se poate observa şi în tabelul următor care prezintă modificarea procentuală faţă de anul precedent a valorii adăugate din regiune Nord-Vest în principalele sectoare de activitate.

Tabelul nr. 27. Modificarea procentuală faţă de anul precedent a valorii adăugate din regiune Nord-Vest

Variaţia valorii adăugate (%)	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Industrie	−5,2	−3,3	3,9	−10,0	−12,5	4,0	3,0
Agricultură, Silvicultură	−2,9	−3,0	−11,9	15,0	−21,2	11,6	−3,0
Construcţii	20,6	−14,7	−11,8	−6,3	−0,2	1,0	6,2
Servicii	−0,9	−6,4	−5,8	3,2	5,0	1,5	1,4

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naţionale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară şi varianta de toamnă 2013, p. 31–32

În anul 2008, sectorul conctrucțiilor a fost singurul care înregistra o creştere a valorii adăugate, pentru ca în următorul an acesta să înregistreze o scădere drastică de 14,7%. Aceasta s-a menținut până în anul 2012 inclusiv, pentru ca în 2013 să înregistreze o creştere timidă de 1%, urmată de o creştere semnificativă în 2013 de 6,2%.

Valoarea adăugată din industrie şi agricultură, precum şi din servicii a avut o evoluție sinuoasă în perioada analizată. În anul 2013 a avut loc o creştere a valorii adăugate în toate domeniile de activitate, mai puțin în cel al serviciilor.

Distribuția valorii adăugate pe principalele activități în anul 2013 este prezentată în figura de mai jos.

Figura nr. 28. Distribuția valorii adăugate pe activități în anul 2013 în regiunea Nord–Vest

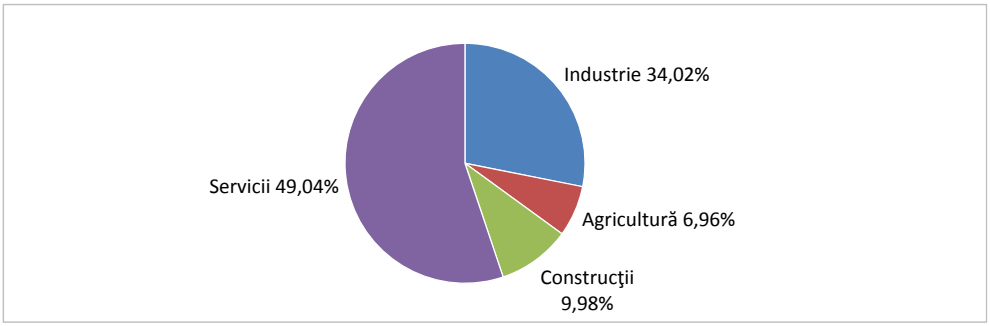

Sursa: Elaborat de autor de baza datelor Institutului Național de Statistică şi a datelor Comisiei Naționale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară 2013, p. 31–32

Putem observa că serviciile contribuie cu cea mai mare pondere (49,04%) la valoarea adăugată a regiunii de Nord-Vest, urmate fiind de industrie (34,02%), construcții (9,98%) şi agricultură şi silvicultură (6,96%).

În ceea ce privește variația produsului intern brut aferent județelor care formează regiunea Nord-Vest putem observa în tabelul următor, după cum şi era de aşteptat, o evoluție asemănătoare cu cea a indicatorilor regionali. În perioada 2008–2010 acesta a înregistrat o scădere continuă pentru în anul 2011 să înceapă o redresare pentru majoritatea județelor. Abia în anul 2013 variația PIB a fost pozitivă în toate județele Regiunii de dezvoltare Nord-Vest.

Tabelul nr. 28. Variația PIB (%) în județele Regiunii Nord-Vest față de anul precedent

Creşterea reală a PIB (%)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bihor	3,8	−8,8	−1,0	1,7	2,0	1,0	2,1
Bistrița Năsăud	−0,4	−2,8	−11,4	1,6	1,5	2,2	1,9
Cluj	−3,8	−4,4	−1,5	−5,4	−9,4	2,5	2,2
Maramureş	−1,0	−3,1	−2,4	2,5	1,6	3,4	1,8
Satu Mare	−1,3	−6,0	−5,3	2,3	−0,5	2,6	1,9
Sălaj	−1,4	−4,6	−3,8	3,5	−3,0	2,9	1,7
Regiunea Nord-Vest	−0,9	−5,3	−3,1	−0,5	−2,6	2,3	2,0

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naționale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară şi varianta de toamnă 2013, p. 31–32

Disparităţile de dezvoltare nu se găsesc doar între regiunile României, ci şi în cadrul acestora, între judeţele care le formează. Pentru calculul acestora am utilizat indicii de disparitate intraregionali propuşi de Institutul Naţional de Statistică al României şi prezentaţi anterior.

Fiind totuşi un teritoriu mai mic, disparităţile dintre judeţele regiunii Nord-Vest nu sunt atât de mari precum cele dintre regiuni. Valorile cele mai înalte ale indicilor de disparitate sunt înregistrate de judeţul Cluj cu 123,67% pentru PIB/locuitor şi 124,89% pentru câştigul salarial mediu net lunar, iar cele mai scăzute de judeţul Satu Mare cu 82,05% pentru PIB/locuitor şi judeţul Bihor cu 86,26% pentru câştigul salarial mediu net lunar.

Exceptând judeţul Cluj, judeţul Bihor este singurul cu valoarea indicelui PIB/locuitor peste media regiunii (109,27%). Cu toate acestea însă, valoare indicatorului câştigul salarial mediu net lunar este cea mai mică din regiune.

Figura nr. 29. Disparităţi ale judeţelor faţă de media regiunii Nord-Vest 2013

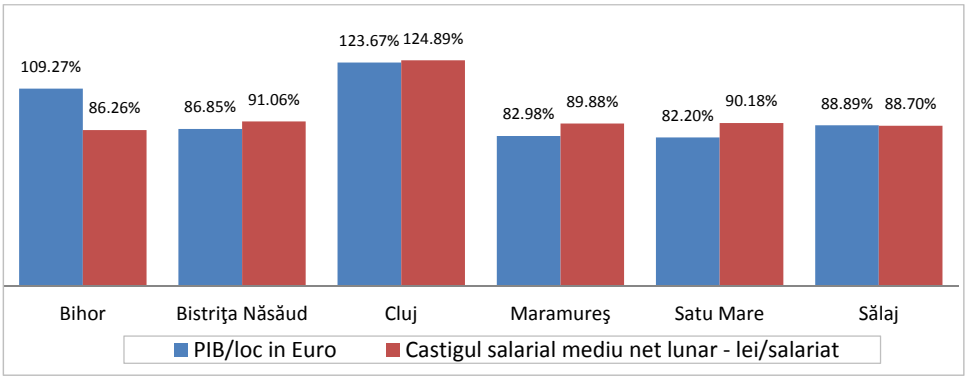

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naţionale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară şi varianta de toamnă 2013, p. 31–32

Având în vedere scăderea produsului intern brut al judeţelor în perioada 2008–2010, este de aşteptat ca rata şomajului să răspundă acestei scăderi şi, în consecinţă, să crească. Acest lucru este confirmat de tabelul de mai jos care ne arata o creştere substanţială a ratei şomajului în toate judeţele regiunii Nord-Vest în anii 2009–2010.

Tabelul nr. 29. Rata şomajului la nivelul Regiunii Nord-Vest a României

Rata şomajului înregistrat %	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bihor	3,0	5,8	6,0	4,2	4,2	3,5	3,4
Bistriţa Năsăud	2,7	8,2	6,4	4,9	4,8	4,0	4,0
Cluj	2,9	6,3	4,9	3,8	3,8	3,0	3,0
Maramureş	3,7	6,4	6,0	4,1	4,1	3,5	3,4
Satu Mare	3,0	6,5	6,1	4,6	4,8	4,0	3,9
Sălaj	5,5	10,3	8,4	6,5	6,2	5,0	4,9
Regiunea Nord-Vest	3,3	6,8	6,0	4,4	4,4	3,6	3,6

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naţionale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de primăvară şi varianta de toamnă 2013, p. 31–32

Începând cu anul 2011 se observă şi din punctul de vedere al ratei şomajului o îmbunătăţire a activităţii economice, îmbunătăţire care se estimează că va continua şi în anul 2014.

Figura nr. 30. Rata şomajului (%) şi populaţia ocupată (mii persoane) în judeţele regiunii NV în 2013

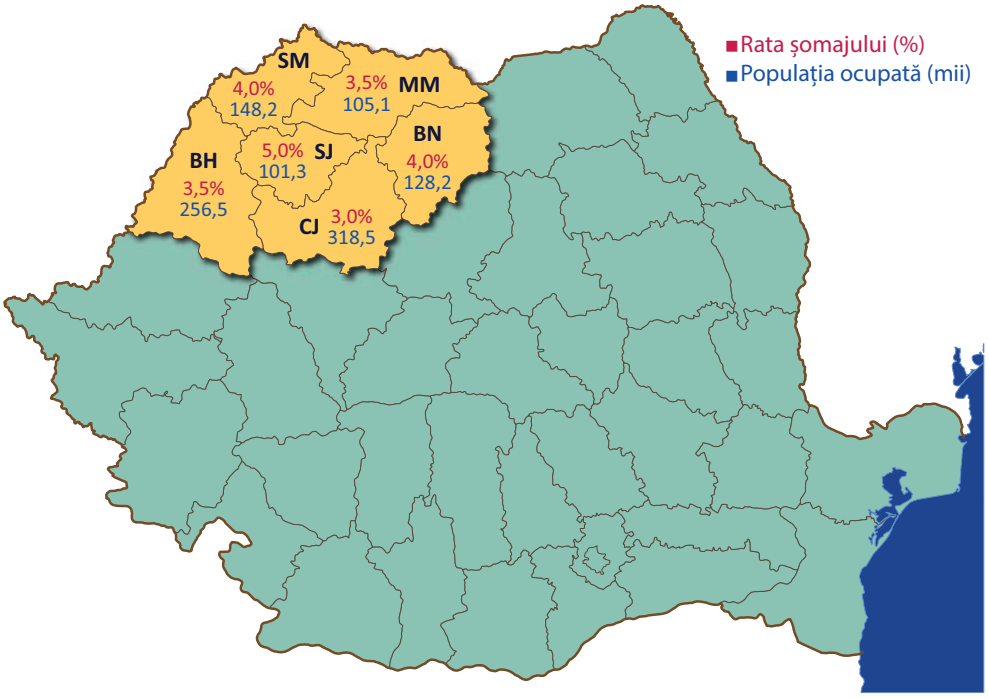

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naţionale de Prognoză, 2013, Prognoza în profil teritorial varianta de toamnă 2013, p. 9, 13

În anul 2013, judeţul Cluj a dispus de cel mai mare număr al populaţiei ocupate (318,5 mii persoane) şi de cea mai mică rată a şomajului (3,0%) din regiunea Nord-Vest. Judeţul Bihor a fost al doilea atât în ceea ce priveşte populaţia ocupată (256,5 mii persoane), cât şi în ceea ce priveşte rata şomajului (3,5%), situându-se astfel sub media ratei şomajului la nivelul regiunii de 3,6%.

În ceea ce priveşte activitatea economică a judeţului Bihor, din tabelul următor se observă că peste 60% din aceasta este generată de municipiul Oradea.

Tabelul nr. 30. Activitatea economică a municipiului Oradea în anul 2012

2012	Oradea	Bihor	%
Număr întreprinderi	9.698	15.940	60,84%
Cifra de afaceri (lei)	17.618.455.157	28.558.605.131	61,69%
Persoane ocupate	78.867	128.669	61,29%
Investiţii brute (lei)	1.381.442.038	2.037.340.054	67,81%

Sursa: elaborat de autor pe baza datelor furnizare de Direcţia Judeţeană de Statistică Bihor

Aşadar, politicile bugetare locale derulate de administraţia publică orădeană se reflectă puternic în performanţa economică a judeţului Bihor. Municipiul Oradea trebuie să ţintească reducerea disparităţilor de dezvoltare atât la nivel inter-judeţean, cât şi la nivel inter-regional, iar politicile publice locale derulate reprezintă mijlocul de realizare a acestui lucru.

3.1. Analiza politicilor de dezvoltare economică locală derulate de municipiul Oradea

Municipiului Oradea a elaborat Planul Integrat de Dezvoltare Urbană (PIDU) pentru perioada de programare 2007–2013, document care reprezintă strategia sa de dezvoltare. Conform acestuia, conceptul de dezvoltare integrată a municipiului Oradea este axat pe trei piloni: creşterea calităţii vieţii, susţinerea competitivităţii economice şi asigurarea coeziunii sociale.

Structura PIDU este realizată conform procesului planificării strategice enunţat de Kotler (1999), cuprinzând următoarele etape: auditul localităţii, viziunea şi obiectivele strategice, politicile – programele – proiectele identificate, planul de acţiune şi monitorizarea şi evaluarea.

În urma realizării analizei SWOT la nivelul municipiului Oradea au fost identificate nevoi de dezvoltare ale infrastructurii culturale, ale infrastructurii sociale, ale infrastructurii serviciilor publice, ale infrastructurii mediului de afaceri, precum şi nevoi care privesc consolidarea instituţională a municipiului.

Nevoile de dezvoltare ale infrastructurii mediului de afaceri vor fi împlinite (Primăria municipiului Oradea, 2010a, p. 20) prin crearea unei infrastructuri de afaceri care să sprijine mediul de afaceri local şi să stimuleze atragerea de investiţii străine în municipiul Oradea, utilizând resurse precum terenul în suprafaţă de 121 ha situat pe Calea Borşului destinat în prezent activităţii Parcului Industrial Eurobusiness I, terenul în suprafaţă de 24 ha situat în zona Tancodromului destinat viitorului Parc Industrial Eurobusiness II, forţa de muncă superior calificată în cadrul Universităţii din Oradea precum şi costul mic al forţei de muncă care constituie un avantaj competitiv pentru municipiul Oradea. Conform PIDU (Primăria municipiului Oradea, 2010, p. 25), *atragerea de investiţii în economia locală este cheia dezvoltării economice*, având un impact direct asupra nivelul de trai al populaţiei.

Ca urmare a identificării nevoilor de dezvoltare ale municipiului Oradea, în cadrul PIDU au fost enunţate şase obiective de dezvoltare: consolidarea capacităţii instituţionale a municipiului Oradea, creşterea gradului de coeziune socială, creşterea calităţii vieţii, dezvoltarea serviciilor care stau la baza dezvoltării economice locale, dezvoltarea activităţilor din industrie care susţin pe termen lung dezvoltarea economică locală, respectiv dezvoltarea economiei bazată pe cunoaştere.

În ceea ce priveşte obiectivul numărul cinci, *dezvoltarea activităţilor din industrie care susţin pe termen lung dezvoltarea economică locală*, au fost stabilite două direcţii de acţiune, şi anume: dezvoltarea infrastructurii de afaceri şi dezvoltarea mecanismului instituţional pentru sprijinirea afacerilor (Primăria municipiului Oradea, 2010a, p. 44). Proiectele alese pentru îndeplinirea acestui obiectiv sunt „Creearea unei infrastructuri de afaceri în municipiul Oradea şi asigurarea cu utilităţi publice a Parcului Industrial Euro Business Oradea", „Creearea unui pol de competivitate economică în municipiul

Oradea situat în zona unităţilor militare Tancodrom", precum şi „Elaborarea Regulamentului pentru Stimularea Atragerii de Investiţii în municipiul Oradea".

3.1.1. Parcul Industrial Euro Business I

Primul şi cel mai mare proiect al municipiului Oradea dedicat stimulării activităţii economice, „Creearea unei infrastructuri de afaceri în municipiul Oradea şi asigurarea cu utilităţi publice a Parcului Industrial Euro Business Oradea" a fost împărţit în două etape de realizare, deoarece valoarea totală a proiectului a depăşit valoarea eligibilă pentru finanţare. Aşadar au fost depuse şi câştigate pentru finanţare două proiecte, etapa I având o valoare de 18,15 mil. Euro, iar etapa a II-a cu o valoare de 4,69 mil. Euro. Implementarea primei etape a acestui proiect a început în decembrie 2010 şi avea o durată de 26 de luni, în timp ce implementarea celei de-a doua etape a început în mai 2012 şi are o durată de implementare de 27 de luni.

Conform chestionarului aplicat în cadrul acestei cercetări (Anexa nr. 2), Etapa I a proiectului „Creearea unei infrastructuri de afaceri în municipiul Oradea şi asigurarea cu utilităţi publice a Parcului Industrial Euro Business Oradea" a suferit întârzieri ale activităţilor derulate în cadrul procesului de implementare, care au dus la prelungirea cu 12 luni a duratei proiectului. Principalele cauze ale acestei prelungiri identificate de responsabilul financiar al proiectului au fost proiectarea deficitară, lipsa de colaborare dintre departamentele Primăriei municipiului Oradea cu atribuţii în soluţionarea problemelor apărute, termenele lungi de achiziţie prevăzute de legislaţia în vigoare şi numărul mic al membrilor echipei de implementare a proiectelor care muncesc efectiv.

Etapa a II-a a acestui proiect se confruntă şi ea cu întârzieri în derularea activităţilor cauzate în principal de deficienţe în proiectare. Din cauza acestora a fost necesară revizuirea proiectului tehnic al investiţiei, iar pentru a se încadra în termenul contractual de implementare autorităţile vor fi nevoite să reducă timpul necesar executării propriuzise a lucrărilor.

Analiza cost-beneficiu a proiectului „Creearea unei infrastructuri de afaceri în municipiul Oradea şi asigurarea cu utilităţi publice a Parcului Industrial Euro Business Oradea" are ca şi indicatori de rezultat ai proiectului atragerea a peste 75 de agenţi economici în parc, crearea a minim 1.000 de noi locuri de muncă şi găzduirea a peste 5.000 de muncitori. Prelungirea cu 12 luni a primei etape a proiectului amână atingerea acestor obiective.

Conform unei informări elaborate de Societatea administrator a Parcului Industrial Euro Business Park (EBP) Oradea, la sfârşitul lunii iulie 2013, gradul de ocupare contractual al EBP1 situat pe şoseua Borşului era de 70%, cu o valoare totală a investiţiilor atrase de aproximativ 150 milioane Euro. Numărul locurilor de muncă din parc conform contractelor încheiate până la acea dată era de aproximativ 4.000, din care 1.500 de persoane lucrează efectiv la companiile prezente în parc.

Aşadar, cu o investiţie totală de 23,74 milioane de Euro, din care 9,6 milioane de Euro au fost finanţaţi din fonduri europene şi de la bugetul de stat, prin crearea acestui parc industrial municipiul Oradea a reuşit să stimuleze agenţii economici străini şi locali să încheie contracte pentru investiţii de 150 de milioane de Euro, de peste şase ori mai mare decât investiţia publică totală şi de peste zece ori mai mare decât investiţia efectivă a municipiului.

3.1.2. Parcul Industrial Euro Business II

În ceea ce privește al doilea proiect destinat atigerii obiectivului „dezvoltarea infrastructurii de afaceri și dezvoltarea mecanismului instituțional pentru sprijinirea afacerilor" (Primăria municipiului Oradea, 2010a, p.44) și anume „Creearea unui pol de competivitate economică în municipiul Oradea situat în zona unităților militare Tancodrom", conform aceleiași informări elaborate de Societatea administrator a Parcului Industrial EBP Oradea, pentru acest teren în suprafață de 23,8 ha s-a obținut titlul de parc industrial în anul 2010.

Acest al doilea parc industrial din municipiul Oradea avea la finalul lunii iulie 2013 un grad de ocupare contractual tot de 70%, ca urmare a încheierii a 17 contracte (exclusiv de către companii locale), cu o valoare a investițiilor de peste 5 milioane de Euro și cu un număr contractual de 1.000 de angajați. Parcul are un total de 26 de parcele disponibile pe care companiile rezidente își vor realiza construcțiile necesare desfășurării activității lor.

Cum și acest parc industrial este de tip greenfield, infrastructura și utilitățile din acest parc încă nu există. Cu toate acestea, agenții economici locali și-au exprimat un interes foarte mare pentru a-și reloca și/sau extinde activitatea în acest parc.

Presupunem că utilitățile care vor fi asigurate de municipiul Oradea sunt ca cele din EBP I Oradea, și anume: rețele de drumuri interioare, rețele de alimentare cu apă și canalizare, rețele de alimentare cu energie termică, rețele de alimentare cu gaze naturale, rețele de alimentare cu energie electrică și iluminat public, rețea de comunicații, amenajarea zonelor verzi și construcția unei clădiri administrative. Având în vedere că în cazul primului parc industrial pentru o suprafață de 121 ha costul utilităților a fost de 23,74 mil. Euro, utilizând regula de trei simplă putem estima că în cazul celui de-al doilea parc, costul investiției publice se va ridica la aproximativ 4,67 mil. Euro.

În acest caz, valoarea investițiilor atrase până în prezent depășește cu doar 340.000 Euro cheltuielile publice efectuate pentru atragerea acestor investiții. Trebuie luat în vedere și faptul că valoarea investițiilor atrase va crește o dată cu ocuparea și celorlalte 9 parcele rămase, precum și beneficiile economice sub forma beneficiilor salariale a fiecărui loc de muncă nou creat.

Având în vedere valoarea salariului mediu brut și a contribuțiilor aferente de la nivelul județului Bihor prezentate în tabelul de mai jos, putem estima că un loc de muncă nou creat aduce un beneficiu salarial pe perioada 2013–2016 (patru ani) de aproximativ 2.000 Euro.

Tabelul nr. 31. Valoarea salariului mediu brut lunar în județul Bihor

An	2014	2015	2016	2017	Total
Salariul mediu	1.666 lei	1.721 lei	1.764 lei	1.826 lei	6.977 lei

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Comisiei Naționale de Prognoză, 2013, Prognoza in profil teritorial varianta de toamnă 2013, p. 17

Așadar, dacă în parcul industrial EBP II Oradea din cele 1.000 de locuri de muncă pentru care s-au facut angajamente contractuale, 10% vor fi locuri de muncă nou create, beneficiu economic adus de acestea pe parcursul a patru ani va fi de aproximativ 15.000 Euro. Dacă toate locurile de muncă vor fi nou create, beneficiul economic poate urca până la un nivel mediu de 150.000 Euro.

Pe lângă acestea, la beneficiile economice aduse de EBP II se poate adăuga și taxele plătite de companii, după modelul parcului industrial I. Astfel companiile vor avea ca și costuri:

- Taxa de concesiune începând de la 0,32 euro/mp/an fără TVA;
- Taxa de administrare de 0,5 euro/mp/an fără TVA (se menține și după achiziționarea terenului);
- Prețul de achiziție a terenului începând de la 8 euro/mp fără TVA,

Cu mențiunea că taxa de concesiune și cea de administrare vor fi actualizate anual cu inflația în zona euro, iar prețul de achiziție al terenului este printre cele mai mici din țară și sub nivelul pieței locale.

Întorcându-ne la costurile suportate de autoritatea publică locală cu EBP II și luând în considerare regulamentul parcului industrial EBP I Oradea, am observat că costul utilităților și infrastructura de transport din parc nu este singura cheltuială a acestuia. Municipiul Oradea suportă și un cost de oportunitate care are forma facilităților fiscale care constă în scutire de la plata impozitului pe teren și clădiri. Tocmai aceste facilități fac parcurile industriale foarte atractive nu doar pentru investitorii străini, ci și pentru agenții economici locali care au oportunitatea astfel de a-și micșora costurile prin relocarea într-o zonă destinată special activităților economice de producție și servicii.

Aceste scutiri sunt reglementate de art. 20 al Legii 186/2013 privind constituirea și funcționarea parcurilor industriale. Legea menționează că pe lângă aceste două scutiri, autoritatea publică locală are dreptul de a acorda și alte facilități cu respectarea legislației în vigoare. În cele ce urmează vom studia tocmai aceste facilități suplimentare pe care autoritatea publică le poate acorda pentru stimularea activității economice de pe plan local.

3.1.3. Regulamentul pentru stimularea atragerii de investiții în municipiul Oradea

Legat de al treilea proiect destinat atigerii obiectivului „dezvoltarea infrastructurii de afaceri și dezvoltarea mecanismului instituțional pentru sprijinirea afacerilor" (Primăria municipiului Oradea, 2010b, p. 44), în anul 2010 municipiul Oradea a elaborat „Regulamentul de acordare a facilităților fiscale la plata impozitelor pe clădiri și terenuri persoane juridice, în vederea atragerii de investiții și susținerii dezvoltării economice durabile (Schema locală de ajutor de minimis)". Conform acestuia (Primăria municipiului Oradea, 2010b, p. 1) obiectivele urmărite prin acordarea acestor facilitășsi sunt: dezvoltarea regională, susținerea dezvoltării sectorului I.M.M.-urilor în Municipiul Oradea, creșterea gradului de ocupare al forței de muncă, dezvoltarea echilibrată a tuturor zonelor Municipiului Oradea, stimularea agenților economici care dezvoltă procese economice cu efecte multiplicatoare în plan economico-social, realizarea de beneficii fiscale la bugetul local pentru perioade indelungate de timp și sprijinirea tinerilor pentru înființarea de întreprinderi Mici si Mijlocii.

Acest Regulament prevede acordarea de facilități fiscale sub forma de reduceri sau de scutiri la plata impozitului pe clădiri sau teren timp de maxim trei ani și în limita a 200.000 euro sau 100.000 pentru întreprinderile din domeniul transportului rutier, pentru investiții ce depășesc 500.000 Euro. Conform Regulamentului, investițiilor de natura locuințelor beneficiază de scutiri și de la plata impozitului pe clădiri și de la plata

impozitului pe terenul aferent investiţii, în timp ce toate celelalte tipuri de investiţii beneficiază de scutiri de la plata impozitului pe teren şi de reduceri de la plata impozitului pe clădiri. Criteriile pe baza cărora se calculează reducerile de la plata impozitului pe clădiri sunt următoarele: valoarea investiţiei, numărul de personal mediu angajat, amplasamentul investiţiei şi profilul de activitate. Însă Regulamentul din 2010 nu este primul de acest fel adoptat de municipiul Oradea pentru stimularea dezvoltării economice locale, municipalitatea acordând facilităţi pentru încurajarea investiţiilor locale încă din anul 2008.

În tabelul următor se poate vedea valoarea facilităţilor acordate de către Primăria municipiului Oradea din 2008 şi până în prezent în preţuri constante, la nivelul anului 2013.

Tabelul nr. 32. Valoarea totală a facilităţilor fiscale acordate de municipiul Oradea

Facilităţi (lei)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total	%
Reduceri	196.319	1.167.714	900.057	2.267.160	1.322.654	187.348	**6.041.252**	59,92
Scutiri	628.676	1.272.850	804.027	443.128	217.884	671.282	**4.040.847**	40,08
TOTAL	**820.004**	**2.445.572**	**1.706.094**	**2.712.300**	**1.542.550**	**860.643**	**10.082.100**	**100**

Sursa: elaborat de autor pe baza datelor furnizate de către Primăria municipiului Oradea

După cum spuneam anterior, majoritatea scutirilor acordate au fost pentru investiţii de natura construcţiei de locuinţe. Se poate observa că valoarea maximă a acestor scutiri a fost atinsă în anul 2009, după care acestea au scăzut substanţial. Această scădere a avut ca şi cauză principală criza economică, domeniul contrucţiilor fiind primul şi cel mai afectat de către aceasta.

Figura nr. 31. Evoluţia facilităţilor fiscale acordate de municipiul Oradea

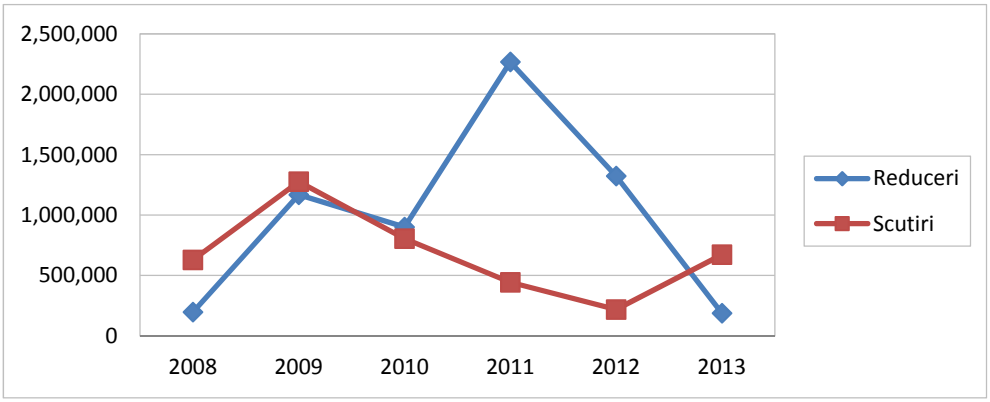

Sursa: elaborat de autor pe baza datelor furnizate de către Primăria municipiului Oradea

În ceea ce priveşte reducerile acordate de către municipiului Oradea la plata impozitului pe clădiri, acestea au impulsionat în marea lor majoritate investiţii de natura centrelor comerciale. În 2011 de exemplu, anul în care valoarea reducerilor acordate a atins cotele cele mai înalte, trei pătrimi din valoarea acestora au fost acordate pentru investiţii în trei centre comerciale. Restul de investiţii pentru care s-au acordat reduceri la plata

impozitului pe clădiri vizează construţii de depozite şi hale, spital privat, ateliere şi spaţii comerciale.

Valoarea totală a investiţiilor care au fost stimulate prin acordarea acestor facilităţi a fost de 696,5 mil. lei (155,8 mil. Euro) în condiţiile în care facilităţile totale acordate au fost de 10,1 mil. lei (2,2 mil. Euro). Dacă presupunem că aceste investiţii private nu ar fi avut loc în lipsa facilităţilor fiscale, atunci putem concluziona că aceste facilităţi au reuşit să atragă de 70 de ori mai multe investiţii private decât valoarea lor. Considerăm totuşi că au existat şi alţi factori care au influenţat decizia agenţilor economici care au beneficiat de facilităţi fiscale de a investi.

Pe lângă aceste trei proiecte cuprinse în PIDU al municipiului Oradea, administraţia publică locală a mai pregătit încă trei care vizează asigurarea unui centru suport pentru susţinerea agenţilor economici şi o pregătire superioară a resursei umane şi corelarea acesteia cu cerinţele pieţei muncii.

3.1.4. Centrul non-profit de susţinere a afacerilor

Centrul non-profit de susţinere a afacerilor (NPBS Centre) a fost un proiect implementat de către municipiul Oradea împreună cu Camera de Comerţ şi Industrie Hajdu-Bihar în perioada iulie 2011 – aprilie 2013, prin care s-a realizat atât în Oradea, cât şi în Debrecen o infrastructură care să gazduiască organizaţii non-profit care acordă asistenţă agenţilor economici.

În municipiul Oradea acest centru a fost realizat în cadrul unui corpului C al Cetăţii Oradea, pe o suprafaţă de aproximativ 1.100 mp, fiind dotat cu echipamente IT, echipamente audio-video, sistem de traducere simultană, precum şi mobilier de birou. Acest centru a cărei construcţie şi dotare a costat peste 4,68 mil. lei, are capacitatea de a găzdui patru organizaţii.

Deşi perioada de implementare a acestui proiect nu a fost prelungită, totuşi anumite activităţi au fost întârziate din cauza lipsei de personal tehnic din cadrul primăriei municipiului Oradea care să evalueze documentaţiile tehnico-economice şi să urmărească derularea lucrărilor de amenajare, din cauza colaborării deficitare dintre departamentele Primăriei implicate în implementarea acestui proiect, precum şi din cauza lipsei de personal din cadrul Biroului de Achiziţii publice. Până în prezent şi-au manifestat interesul a-şi desfăşura activitatea în cadrul acestui Centru trei organizaţii locale de sprijinire a afacerilor.

3.1.5. Pregătirea resurselor umane

În ceea ce priveşte pregătirea resurselor umane, municipiul Oradea a efectuat investiţii în unul dintre cele mai mari colegii tehnice din Oradea, „Andrei Şaguna". Investiţia s-a ridicat la o valoare de 3,47 mil. lei şi constă în reabilitarea a peste 1.000 mp din clădirile colegiului, dotarea a treisprezece ateliere şi laboratoare şi înfiinţarea a trei noi laboratoare. Atelierele şi laboratoarele care au fost dotate sunt specifice activităţii economice locale şi sunt folosite pentru studiu nu doar de elevii acestui colegiu, ci şi de elevii celorlalte colegii tehnice din Oradea.

După efectuarea cu succes a acestui prim pas în materie de pregătire a resurselor umane, municipiul Oradea a continuat, prin societatea administrator al parcurilor industriale din Oradea, cu cel de-al doilea pas, corelarea cererii cu oferta de pregătire tehnică de pe piaţa locală. Acest proiect, Şcoala Profesională Eurobusiness (2013), presupune

realizarea de partenerite între companiile din parcurile industriale orădene și colegiile tehnice, parteneriate care prevăd stagii de practică de doi ani plătite în cadrul companiilor partenere și prioritatea de angajare în cadrul acestora după absolvire. Până în prezent, participă în cadrul acestui proiect trei companii din EBP I și trei colegii tehnice, iar specializările se referă la electromecanic utilaje și instalații industriale, sculer matriţer, electronist aparate și echipamente, operator CNC și confectioner încălțăminte. În primul an de derulare (2013), 150 de elevi au beneficiat de oportunitatea de a face practica în cadrul unor companii importante din oraș care au devit potențiali angajatori ai acestora. Așadar, cei peste 1.000 de elevi de la Colegiul Tehnic „Andrei Șaguna" și cei 150 de elevi din cadrul Școlii Profesionale Eurobusiness 2013 sunt mai bine pregătiți, având astfel șanse sporite de a intra pe piața muncii.

Dacă înființarea de parcuri industriale și acordarea de facilități pentru simularea investițiilor sunt politici clasice de dezvoltare economică locală întâlnite peste tot în România, spijinirea învățământului tehnic și dezvoltarea colaborării dintre școlile și companiile locale sunt inițiative specifice teoriei moderne a dezvoltării economice locale. Acestea se bazează pe implicarea actorilor locali, pe colaborarea dintre aceștia, autoritatea publică locală având doar rolul de a iniția și facilita această comunicare. Proiecte precum Școala Profesională Eurobusiness ne arată că se formează și în România contextul sau fondul necesar aplicării de politici care au la baza colaborarea, nu intervenția statului.

Dintre politicile moderne de dezvoltare economică locală, putem observa că municipalitatea orădeană nu derulează politici care vizează construirea de incubatoare de afaceri și sprijinirea agenților economici prin înființarea unui centru de informații de tipul „one-stop-shop". Lipsa unor incubatoare de afaceri ar putea avea ca și cauză fie faptul că autoritatea publică locală nu a înțeles importanța acestora pentru stimularea înființării de noi companii sau pentru firmele noi înființate, fie lipsa de resurse financiare. Lipsa centrelor de informații de tipul „one-stop-shop" nu doar din Oradea, ci din toată România, este rezultatul considerăm noi, a faptului că există mai multe instituții care au o relație cu agenții economici și oferă informații, însă informații limitate. De exemplu, Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Bihor Oradea oferă informații cu privire la înființarea de firme, organizațiile locale de susținere a afacerilor oferă anumite informații membrilor cotizanți, o persoană din primărie oferă informații cu privire la facilitățile acordate pentru stimularea investițiilor locale, iar societatea administrator a parcurilor industriale din Oradea ține legătura cu investitorii străini și le oferă acestora informații referitoare la oportunitățile de a investi în Oradea. Considerăm oportună înființarea acestor puncte de informare de tipul „one-stop-shop" fie în cadrul administrațiilor publice locale, fie în cadrul societăților administrator a parcurilor industriale, dacă acestea au ca și acționar unic sau majoritar administrația publică locală, deoarece acestea au competențe directe în acordarea de facilități sau încheierea de contracte de localizare a investițiilor. Astfel de puncte ar trebui să ofere celor care doresc să-și înființeze o firmă, agenților economici locali sau potențialilor investitori străini informații cu privire la documentele necesare pentru înființarea unei firme, instituțiile responsabile, facilități existențe, incubatoare de afaceri existente, instituții de sprijinire a afacerilor existente, cursuri existente pentru administrarea afacerii și management financiar, specificul pieței locale, sectoarele aflate în creștere, rata șomajului, salariul mediu local, prețul mediu al terenului, prețul mediu al chiriilor de spații comerciale, spații existente destinate activităților economice (de exemplu parcuri industriale) și facilitățile acordate pentru localizarea acolo, taxele plătite de firme, etc. Aceste informații pot fi cuprinse în broșuri care

se pot actualiza anual şi care pot fi distribuite şi în cadrul celorlalte instituţii sau organizaţii care au relaţii cu mediul de afaceri. Acest lucru poate mări transparenţa acţiunilor publice şi poate construi în timp o relaţie de încredere între mediul de afaceri, organizaţiile de afaceri şi autoritatea publică locală.

3.2. Cheltuielile de investiţii ale municipiului Oradea şi fondurile structurale

Pentru a analiza efortul municipalităţii orădene pentru stimularea dezvoltării economice locale, am analizat evoluţia şi execuţia cheltuielilor de investiţii ale bugetului local. Investiţiile administraţiei publice locale pot determina, pe lângă crearea de locuri de muncă, şi menţinerea capacităţii de lucru a forţei de muncă (servicii de sănătate şi recreaţionale), precum şi pregătirea acesteia (educaţie şi pregătire continuă) în vederea îmbunătăţirii condiţiilor necesare creşterii economice şi a creşterii calităţii vieţii tuturor locuitorilor.

3.2.1. Analiza cheltuielilor de investiţii ale municipiului Oradea

După cum se poate observa din figura de mai jos, ponderea cheltuielilor cu investiţiile în valoarea totală a cheltuielilor bugetului local a înregistrat o creştere semnificativă în perioadele 2005–2007 şi 2009–2011.

Figura nr. 32. Evoluţia indicatorul privind cheltuielile de investiţii

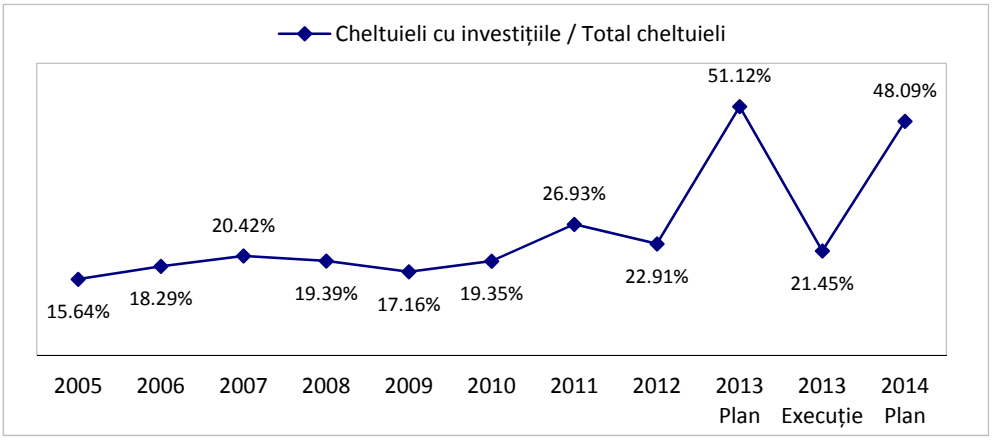

Sursa: realizat de autor pe baza datelor din Conturile de execuţie anuală a Cheltuielilor bugetului local al municipiului Oradea

Dacă scăderea procentului deţinut de cheltuielile de investiţii în cheltuielile totale ale bugetului local al municipiului Oradea între anii 2008 şi 2009 a fost cauzată de criza economică mondială, scăderea acestui procent din ultimii ani se datoreaza diminuării investiţiilor regiilor autonome şi a cheltuielilor de capital al municipiului Oradea într-un ritm mai mare decât creşterea cheltuielilor aferente proiectelor cu finanţare europeană.

Tot din figura anterioară putem observa o discrepanţă foarte mare între procentul prognozat al cheltuielilor de investiţii în totalul cheltuielilor bugetului local al municiului Oradea din anul 2013 (51,12%) şi cel realizat efectiv (21,45%).

Nu doar cheltuielile de investiţiile ale bugetului local al municipiului Oradea au avut un grad de execuţie scăzut, ci şi cheltuielile de investiţii ale bugetului consolidat al municipiului Oradea. Acesta cuprinde pe lângă bugetul municipiului Oradea şi bugetele instituţiilor subordonate Consiliului Local al Municipiului Oradea, şi anume: Administraţia Imobiliară Oradea, Administraţia Socială Comunitară Oradea, Poliţia Locală Oradea, Centrul de Îngrijire de Zi, S.C. Compania de Apă SA, SC Oradea Transport Local SA, Administraţia Domeniului Public, SC Electrocentrale SA, Club Sportiv Municipal Oradea, unităţile de învăţământ preuniversitar de stat, Spitalul Clinic Municipal Dr. Gavril Curteanu şi Spitalul Clinic Judeţean Oradea.

Cheltuielile de investiţii ale bugetului consolidat al municipiului Oradea sunt prezentate în următorul tabel conform clasificaţiei bugetare a cheltuielilor, care se găseşte în Legea nr. 273/2006 privind finanţele publice locale. Analizând acest tabel putem afla valoarea cheltuielilor de investiţii pe fiecare categorie, atât cea planificată, cât şi cea executată.

Tabelul nr. 33. Cheltuielile de investiţii ale bugetului consolidat al municipiului Oradea

Execuţie investiţii 2013	Prevederi	din care fonduri nerambursabile	% fonduri	Execuţie	% executat	din care fonduri nerambursabile	% fonduri	% fonduri executate
Autorităţi publice şi acţiuni externe	736,500	338,570	45.97%	435,968	59.19%	196,360	45.04%	58.00%
Ordine publică şi siguranţă naţională	27,180	0	0.00%	25,792	94.89%	0	0.00%	0.00%
Învăţământ	2,696,970	0	0.00%	2,432,064	90.18%	0	0.00%	0.00%
Sănătate	28,273,950	8,352,060	29.54%	18,246,439	64.53%	7,072,664	38.76%	84.68%
Cultură, recreere, religie	9,761,120	1,244,930	12.75%	4,644,576	47.58%	242,416	5.22%	19.47%
Asigurări şi asistenţă socială	10,003,240	3,094,030	30.93%	5,321,594	53.20%	1,798,027	33.79%	58.11%
Lociunţe, servicii şi dezvoltare publică	76,043,030	18,084,990	23.78%	32,216,025	42.37%	11,610,204	36.04%	64.20%
Protecţia mediului	1,815,690	0	0.00%	1,693,208	93.25%	0	0.00%	0.00%
Acţiuni generale economice	19,755,280	9,753,140	49.37%	15,258,230	77.24%	9,498,551	62.25%	97.39%
Combustibili şi energie	8,253,190	782,890	9.49%	1,834,290	22.23%	688,165	37.52%	87.90%
Transporturi	29,221,150	601,410	2.06%	21,747,396	74.42%	0	0.00%	0.00%
TOTAL	**186,587,300**	**42,252,020**	**22.64%**	**103,855,582**	**55.66%**	**31,106,387**	**29.95%**	**73.62%**

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

Se observă astfel că cea mai mare sumă a fost planificată pentru investiţiile aferente capitolului Locuinţe, servicii şi dezvoltare publică 76.043.030 lei, reprezentând 41% din totalul investiţiilor planificate la nivel de buget consolidat al municipiului Oradea. Acest capitol conţine cheltuieli de investiţii cu dezvoltarea sistemului de locuinţe, cu alimentare cu apă şi amenajări hidrotehnice, cu iluminatul public, etc. Gradul de realizare a acestora este scăzut, de 42,37%, acest lucru influenţând major execuţia cheltuielilor de investiţii totale a municipiului. Chiar şi aşa, şi în execuţie, capitolul Locuinţe, servicii şi dezvoltare publică rămâne cu ponderea cea mai mare în valoarea totală a investiţiilor, de 31%.

Figura nr. 33. Planificarea versus execuţia investiţiilor publice în anul 2013

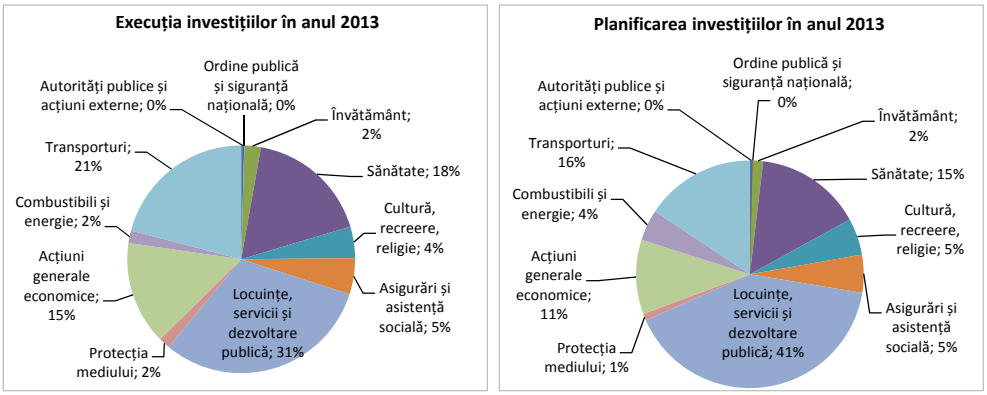
Execuția investițiilor în anul 2013
Ordine publică și siguranță națională; 0%
Autorități publice și acțiuni externe; 0%
Învățământ; 2%
Transporturi; 21%
Sănătate; 18%
Combustibili și energie; 2%
Cultură, recreere, religie; 4%
Acțiuni generale economice; 15%
Asigurări și asistență socială; 5%
Locuințe, servicii și dezvoltare publică; 31%
Protecția mediului; 2%
Planificarea investițiilor în anul 2013
Ordine publică și siguranță națională; 0%
Autorități publice și acțiuni externe; 0%
Învățământ; 2%
Transporturi; 16%
Sănătate; 15%
Combustibili și energie; 4%
Cultură, recreere, religie; 5%
Acțiuni generale economice; 11%
Asigurări și asistență socială; 5%
Locuințe, servicii și dezvoltare publică; 41%
Protecția mediului; 1%

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

Transporturilor şi sănătăţii li s-au alocat de asemena sume importante în partea de planificare, reprezentând 16%, respectiv 15% din totalul investiţiilor estimate. La sfârşitul anului 2013, ambele capitole au înregistrat ponderi mai mari, de 21% respectiv 18%.

Figura nr. 34. Prezentarea comparativă a investiţiilor

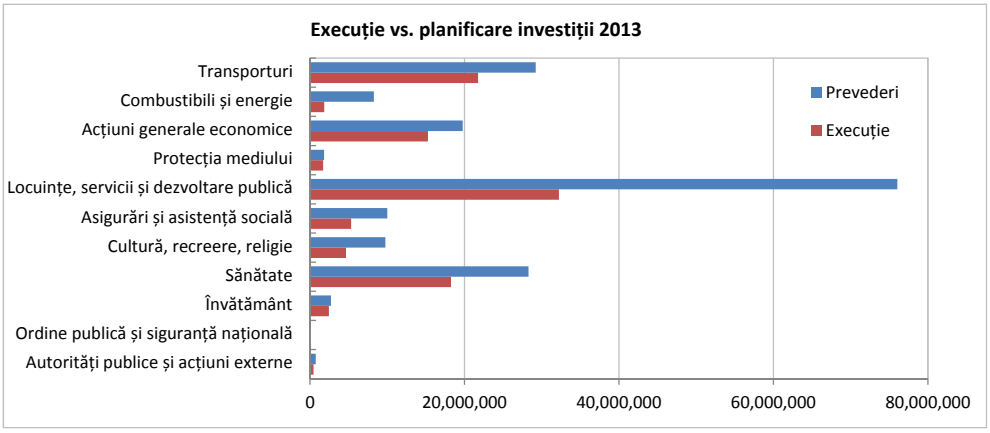

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

Cea mai mică sumă planificată a fost destinată capitolului Ordine publică şi siguranţă naţională, adică investiţilor ce urmau a fi derulate de către Poliţia Comunitară Oradea. Trebuie menţionat însă că acest capitol a avut şi cel mai înalt grad de execuţie a cheltuielilor planificate, de 94,89%.

Gradul de execuţie a investiţiilor totale ale municipiului Oradea aferente anului 2013 a fost de doar 55,66%, acest lucru însemnând că 44,34% din cheltuielile de investiţii planificate nu au avut loc.

Figura nr. 35. Investiţii planificate vs. executate cu evidenţierea fondurilor nerambursabile

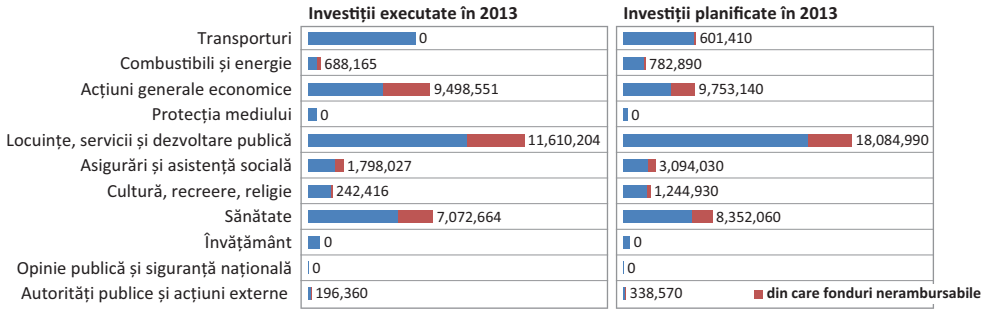

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

În ceea ce priveşte ordonatorii de credite care derulează cheltuielile de investiţii ale bugetului consolidat al municipiului Oradea, Primăria este de departe cel mai important ordonator de credite, implementând cele mai multe investiţii.

Tabelul nr. 34. Investiţii planificate şi investiţii executate pe ordonatori de credite

Investiţiile municipiului Oradea	Previziune	din care fonduri nerambursabile	% fonduri	Execuţie	% executat	din care fonduri nerambursabile	% fonduri	% fonduri executate
PMO	154,425,590	42,110,520	27.27%	76,888,576	49.79%	31,106,389	40.46%	73.87%
Şcoli	249,520	0	0.00%	5,000	2.00%	0	0.00%	0.00%
CAO	2,305,760	0	0.00%	1,913,973	83.01%	0	0.00%	0.00%
ADP	1,675,000	0	0.00%	1,580,392	94.35%	0	0.00%	0.00%
Electrocentrale	500,000	0	0.00%	500,000	100.00%	0	0.00%	0.00%
Termoficare	200,000	0	0.00%	45,632	22.82%	0	0.00%	0.00%
AIO	12,926,130	0	0.00%	12,727,167	98.46%	0	0.00%	0.00%
ASCO	60,200	0	0.00%	58,418	97.04%	0	0.00%	0.00%
Spitale	14,217,920	141,500	1.00%	10,110,632	71.11%	0	0.00%	0.00%
Poliţia locală	27,180	0	0.00%	25,792	94.89%	0	0.00%	0.00%
TOTAL	**186,587,300**	**42,252,020**	**22.64%**	**103,855,582**	**55.66%**	**31,106,389**	**29.95%**	**73.62%**

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

În urma acesteia, deşi în perioada de planificare trebuia să se situeze Spitalele din municipiu, în perioada de execuţie se situează Administraţia Imobiliară Oradea, urmată de Spitale, Compania de Apă Oradea, Administraţia Domeniului Public şi ceilalţi operatori secundari de credite.

Diferenţele dintre valoarea planificată a cheltuielilor de investiţii şi valoarea efectivă a acestora arată că acestea nu respectă graficul financiar stabilit, ceea ce înseamnă că activităţile proiectelor de investiţii nu respectă graficul cuprins în studiile tehnice şi sunt în întârziere. Acest lucru cauzează şi întârzierea atingerii obiectivelor propuse prin proiectele de investiţii cu până chiar şi un an sau mai mult, ceea ce implicit întârzie stimularea dezvoltării locale.

Diferenţele mari dintre planificarea şi execuţia învestiţiior au fost date de prelungirea sau amânarea pentru anii 2013 şi 2014 a *unor proiecte de anvergură* precum „Înlocuirea

sistemului clasic de încălzire aferent mai multor şcoli şi grădiniţe" (Capitolul Învăţământ), „Realizarea Centrului euroregional de interventie cardio-vasculara invaziva Viva Anima", „Reabilitarea blocurilor operatorii de la Spitalul Municipal şi Spitalul Judeţean" (Capitolul Sănătate), „Realizarea utilităţilor din Parcul Industrial I şi II", „Construcţia unei piste de biciclete între Oradea şi Berettyoujfalu", „Valorificarea energiei geotermale în asociaţie cu pompe de căldura şi gaze naturale, pentru producerea agentului termic de încălzire şi prepararea apei calde de consum la consumatorii cartierului Nufarul I", „Reabilitare, modernizare şi refacere scuaruri în Piaţa Unirii, Oradea, judeţul Bihor" (Capitolul Locuinţe, servicii şi dezvoltare publică), „Reabilitarea şi refuncţionalizarea Corpurilor B, C, D şi E din Cetatea Oradea în vederea demarării celei de-a II-a etape de reabilitare şi refuncţionalizare şi introducerii în circuitul turistic al Cetăţii Oradea. Cetatea Oradea, Centru Multicultural şi Multiconfesional European – Etapa II" (Capitolul Acţiuni generale economice), „Reabilitarea sistemului de termoficare urbană la nivelul municipiului Oradea pentru perioada 2009–2028, în scopul conformării la legislaţia de mediu şi creşterii energetice" (Capitolul Combustibili şi energie).

Legat de aceste obiective de investiţii observăm că majoritatea sunt proiecte finanţate prin fonduri de la bugetul de stat şi fonduri de la Comisia Europeană. Apelarea la astfel de fonduri pentru finanţarea investiţiilor are ca şi cauză insuficienţa resurselor financiare pentru acoperirea tuturor nevoilor de investiţii. Multe administraţii publice locale depind de subvenţiile financiare primite de la stat şi nu au capacitatea de a se dezvolta, în contextul legislaţiei actuale. De aceea, posibilitatea accesării fondurile structurale şi de coeziune în vederea finanţării investiţiilor (în special a celor de anvergură), reprezintă o şansă reală ca acele administraţii publice locale care au o viziune a dezvoltării, să poată aceelera creşterea economică în încercarea de a diminua decalajele de dezvoltare existente faţă de alte municipalităţi.

3.2.2. Fondurile structurale – sursă de finanţare a proiectelor de investiţii publice

Primăria municipiului Oradea, prin Direcţia Management Proiecte cu Finanţare Internaţională (DMPFI), avea la începutul anului 2014 şaizeci şi două de proiecte în diferite stadii. Numele, programul de finanţare, stadiile şi valoarea acestora sunt prezentate în Anexa nr. 1.

Marea majoritate a acestora sunt în implementare (80%), urmând a fi finalizate în perioada 2014–2015. Doar 10% dintre proiecte au fost finalizate până la începutul anului 2014, 7% dintre ele erau în evaluare, iar 3% erau în pregătire pentru a fi depuse în anii viitori.

Printre proiectele finalizate până la începutul anului 2014 se numără două proiecte care vizează serviciile sociale „Reabilitare, Modernizare şi Extindere Centru de zi pentru persoane cu scleroză multiplă din municipiul Oradea" şi „Reabilitare şi Extindere imobil situat în strada Louis Pasteur nr. 42 pentru obiectivul: Centru de zi Iedera pentru copiii cu sindrom Down" precum şi trei proiecte care vizează serviciile de educaţie „Reabilitarea, modernizarea si dotarea Grup Şcolar „Andrei Şaguna", "Reabilitare, Modernizare, Extindere şi Dotări la Şcoala cu clasele I-VIII Avram Iancu, Corp B şi Corp C, Oradea" şi „Reabilitarea Liceului Teologic Reformat „Lorantffy Zsuzsanna" Oradea".

Conform Analizei Cost Beneficiu (ACB), realizarea proiectului Centrului de zi pentru persoane cu scleroză multiplă va avea ca efect creşterea numărului de persoane asistate

de la 27 la 67 de bolnavi, precum şi creşterea persoanelor angajate de la 5 la 22 de persoane prin crearea a 17 noi locuri de muncă.

Figura nr. 36. Situaţia proiectelor cu finanţare nerambursabilă derulate de municipiul Oradea

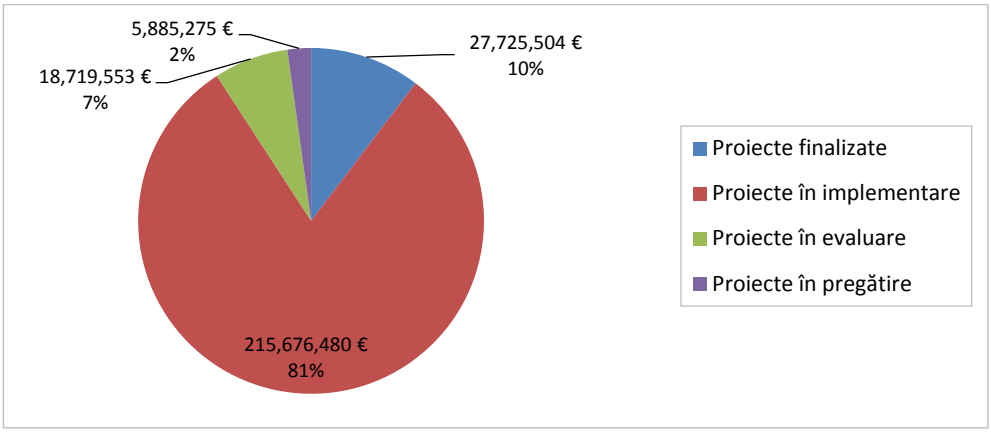

Sursa: Elaborat de autor conform datelor din Raportul Direcţiei Management Proiecte cu Finanţare Internaţională din cadrul Primăriei municipiului Oradea pentru anul 2013, p. 4–9

Datorită asistenţei superioare acordate bolnavilor, s-a estimat în cadrul analizei că 45% dintre aceştia, adică 30 de persoane, se vor putea angaja cu un salar mediu de 600 de lei/lună, generând beneficii economice de 18.000 lei/lună şi 216.000 lei/an.

În concluzie, realizarea acestui proiect a avut ca efect crearea a 47 de locuri de muncă.

Prin implementarea proiectului „Reabilitare şi Extindere imobil situat în strada Louis Pasteur nr. 42 pentru obiectivul: Centru de zi Iedera pentru copiii cu sindrom Down" s-a estimat creşterea persoanelor asistate de la 20 la 76 şi a personalului angajat de la 2 la 12 persoane. Analiza economică din cadrul Studiului de Fezabilitate a proiectului preconizează că din cauza ratei reduse a şomajului în judeţul Bihor, dar şi a capacităţii limitate de muncă a acestora, numai cca 50 % (38 de persoane) se vor putea angaja, cu un salariu mediu de 600 de lei, generând astfel beneficii economice de 22.800 lei lunar şi 273.600 lei anual. În total au fost create 66 de locuri de muncă.

Ca urmare a realizării proiectului „Reabilitarea, modernizarea si dotarea Grup Şcolar „Andrei Şaguna" s-a estimat în cadrul analizei economice creşterea capacităţii de şcolarizare a liceului cu aproximativ 5% şi deci a numărului de elevi care vor dori să urmeze cursurile acestei unităţi cu 71 de noi elevi (5%). Asfel, dacă înainte de implementarea proiectului numărul elevilor şcolarizati era de 1.412, după realizarea investiţiei numărul acestora va putea ajunge la 1.483 de elevi.

Dintre elevii noi atraşi se preconizează că datorită ratei reduse a şomajului în judeţul Bihor cca 70 %, adică 50 de persoane, se vor putea angaja cu un salariu mediu de 900 de lei datorita calificării lor. Astfel, beneficiile economice cuantificate şi evaluate prin venitul crescut estimat al celor angajaţi datorită pregătirii de care au beneficiat vor ajunge la 45.000 lei lunar şi 540.000 lei anual.

Beneficiarii proiectului "Reabilitare, Modernizare, Extindere şi Dotări la Şcoala cu clasele I-VIII Avram Iancu, Corp B şi Corp C, Oradea" sunt reprezentaţi de cei 608 elevi,

46 cadre didactice și 16 cadre personal didactic auxiliar și personal nedidactic. Analiza cost–beneficiu a proiectului prevede că proiectul va genera venituri indirecte, efectele implementării sale resimțindu-se cu precădere la nivel socio-economic, unde va genera un surplus pentru comunitatea locală și regională. Acest surplus constă în creșterea pregătirii profesionale, îmbunătățirea poziționării tinerilor pe piața muncii, diminuarea discriminărilor între clase sociale și sexe, îmbunătățirea oportunităților pentru persoanele cu handicap, facilitarea accesului elevilor pe piața muncii și o mai bună încadrare a acestora datorită pregătirii de care au beneficiat.

Aceleași beneficii economico–sociale au fost indentificate și pentru implementarea proiectului „Reabilitarea Liceului Teologic Reformat Lorantffy Zsuzsanna" Oradea". Beneficiarii direcți ai acestuia sunt cei 381 de elevi ai liceului, 76 de preșcolari și 50 de cadre de învățământ.

În ceea ce privește domeniile deservite de proiectele municipiului Oradea aflate în curs de implementare sau finalizate până la sfârșitul anului 2013, energia ocupă primul loc, cu o pondere de 49%, prin intermediul a doar câteva proiecte: „Reabilitarea sistemului de termoficare urbană la nivelul municipiului Oradea", „Valorificarea energiei geotermale în cartierului Nufarul I" și „Reabilitare termică blocuri de locuințe în Municipiul Oradea" cu o valoare aproximativă de 108,5 mil €. Dintre acestea, proiectele cu cea mai mare valoare adresează în principal problema termenelor de închidere a cazanelor care funcționează pe cărbuni a operatorului local de termie, termene impuse de Comisia Europeană.

În urma domeniului Mediu și Energie, se situează Turism și Cultură cu o pondere de 22%, printre proiectele principale aflându-se Reabilitarea Cetății Oradea în două etape și construirea Complexului Wellness Termal „Nymphaea" în locul actualului Ștrand Municipal. Acestea au ca scop principal atragerea de turiști în municipiul Oradea și diversificarea posibilităților de agrement ale locuitorilor săi, utilizând infrastructura existentă.

Domeniul Infrastructură de afaceri a atras la finele anului 2013, 14% din investițiile finanțate prin proiecte europene. Principalele proiecte dezvoltate se referă la crearea utilităților în două etape, din primul parc industrial din Oradea, în vederea asigurării infrastructurii de care au nevoie firmele locale și străine, și evident, în vederea atragerii de investitori.

Următoarele domenii deservite de proiectele cu finanțare nerambursabilă sunt Transportul (8%), Sănătatea și serviciile sociale (3%, respectiv 2%) și Educația (2%).

Figura nr. 37. Domeniile proiectelor în impementare și finalizate în anul 2013

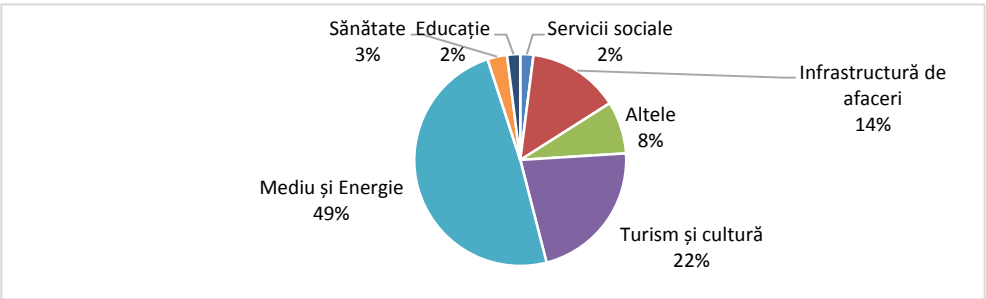

Sursa: Primăria municipiului Oradea, 2014. Raportul Direcției de Management Proiecte cu Finanțare Internațională pentru anul 2013, p.15

În alegerea acestor proiecte pentru a fi pregătite pentru finanţare s-a ţinut cont atât de nevoile de dezvoltare ale municipiului Oradea, cât şi de sursele de finanţare disponibile. Cum nevoile existente sunt foarte numeroase şi diverse, cerinţele surselor de finanţare au reprezentat determinantul final al proiectelor alese.

Importanţa accesării fondurilor structurale în vederea finanţării investiţiilor municipiului Oradea poate fi observată în tabelul de mai jos, care prezintă valorile totale ale cheltuielilor de investiţii ale municipiului Oradea, atât prognozate, cât şi derulate, precum şi sursele de finanţare ale acestora.

Tabelul nr. 35. Prevederi şi execuţia investiţiilor municipiului Oradea în anul 2013

	Total, din care:	**Buget local**	**Buget de stat**	**Credite bancare**	**Fonduri nerambursabile**
Prevederi investiţii 2013	186.587.300 lei	56.573.800 lei	28.647.550 lei	59.113.930 lei	42.252.020 lei
	100,00%	30,32%	15,35%	31,68%	22,64%
Execuţie investiţii 2013	103.855.582 lei	47.934.270 lei	21.104.002 lei	3.710.922 lei	31.106.388 lei
	100,00%	46,15%	20,32%	3,57%	29,95%
Procent execuţie	55,66%	84,73%	73,67%	6,28%	73,62%

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

Bugetul local al municipiului Oradea a finanţat în anul 2013, 46,15% din totalul investiţiilor derulate. Majoritatea sumelor alocate au fost destinate investiţiilor finanţate exclusiv de municipiu. A existat însă o sumă semnificativă alocată de la bugetul local pentru cofinanţarea proiectelor din fonduri structurale, conform contractelor de finanţare existente.

Figura nr. 38. Ponderea fondurilor nerambursabile în investiţiile derulate în anul 2013 de către municipiul Oradea, pe capitole bugetare

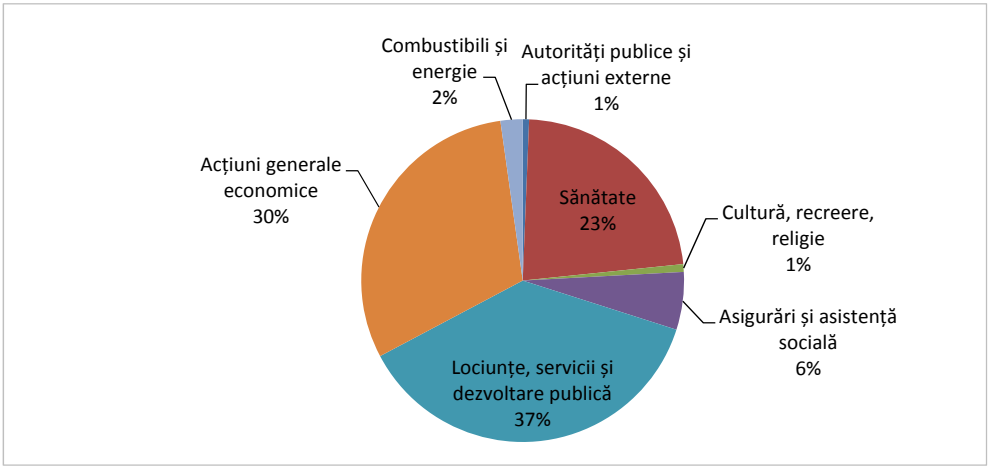
Combustibili și energie 2%
Autorități publice și acțiuni externe 1%
Acțiuni generale economice 30%
Sănătate 23%
Cultură, recreere, religie 1%
Asigurări și asistență socială 6%
Locuințe, servicii și dezvoltare publică 37%

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiţii ale municipiului Oradea la 30.12.2013

Cu excepția capitolului Sănătate unde cheltuielile cu achiziția de echipamente medicale au avut ca sursă fonduri de la bugetul Ministerului Sănătății, toate sursele de finanțări de la bugetul de stat au venit ca și cofinanțări la fondurile nerambursabile ale Uniunii Europene alocate proiectelor câștigate.

De asemenea, tot creditul bancar contractat a fost folosit pentru cofinanțarea proiectului de realizare a utilităților din Parcul Industrial I (42%) și a proiectului de reabilitare a Cetății Oradea (Etapa I – 11% si Etapa II – 47%).

În concluzie, *peste 50% din investițiile derulate au avut ca sursă de finanțare, în contextul legislației actuale, bugetul de stat și fondurile structurale ale Uniunii Europene, ca urmare a proiectelor câștigate și a contractelor de finanțare semnate*.

Fără aceste finanțări, bugetul local ar fi fost capabil să susțină mai puțin de jumate din investițiile derulate în 2013, efectul asupra dezvoltării economice locale fiind foarte mic.

Dacă luăm în considerare și faptul că gradul de execuția a cheltuielilor de investiții a fost de 55,66%, putem deduce că *dacă s-ar fi realizat prevederile inițiale, municipiul Oradea ar fi realizat de două ori mai multe investiții, și deci de patru ori mai mult decât ar fi putut susține bugetul local singur.*

Figura nr. 39. Procentul de execuția a fondurilor europene destinate cheltuielilor de investiții ale municipiului Oradea în anul 2013

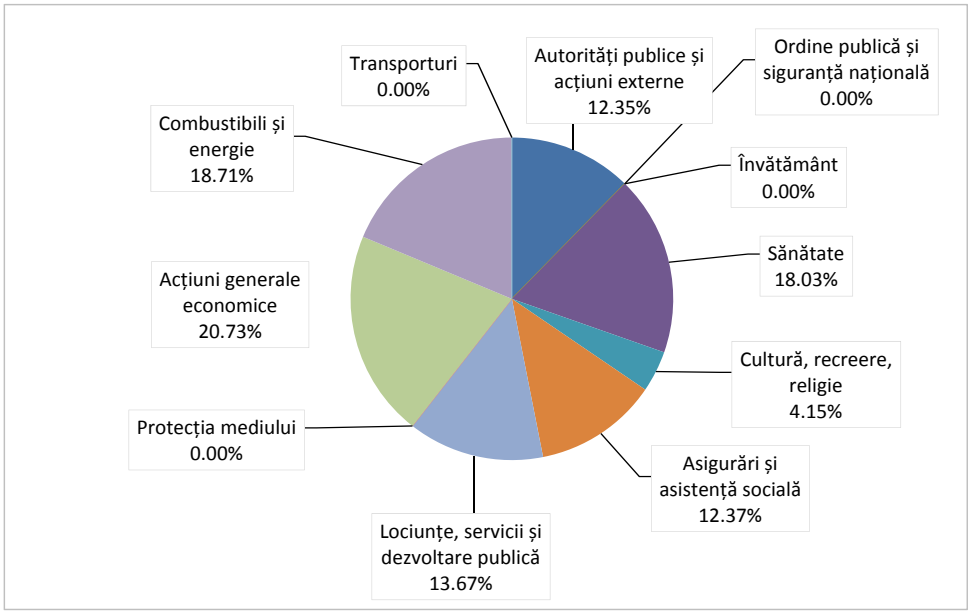
Transporturi 0.00%
Autorități publice și acțiuni externe 12.35%
Ordine publică și siguranță națională 0.00%
Combustibili și energie 18.71%
Învățământ 0.00%
Sănătate 18.03%
Acțiuni generale economice 20.73%
Cultură, recreere, religie 4.15%
Protecția mediului 0.00%
Asigurări și asistență socială 12.37%
Locuințe, servicii și dezvoltare publică 13.67%

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor din Lista obiectivelor de investiții ale municipiului Oradea la 30.12.2013

Având în vedere faptul că că s-au utilizat doar 73,62% din fondurile nerambursabile disponibile și doar 6,28% din creditele bancare contractete care erau destinate exclusiv proiectelor europene, putem deduce că *principala cauză a acestui grad scăzut de execuție a investițiilor este dată de întârzierile în derularea activităților și implicit a plăților din cadrul proiectelor cu finanțare nerambursabilă.*

3.2.3. Analiza derulării investiţiilor publice finanţate din fonduri structurale

Pentru determinarea acestor cauze am elaborat un *chestionar* (vezi Anexa nr. 2) pe care l-am aplicat unui membru din echipa de implementare a fiecărui proiect finanţat din fonduri structurale care a fost finalizat sau care se află în faza de implemetare. La momentul aplicării chestionarului (septembrie 2013), unsprezece proiecte ale municipiului Oradea erau finalizare şi treizeci şi unu se aflau în faza de implementare.

Dintre cele patruzeci şi două de proiecte analizate prin intermediul chestionarelor, unsprezece nu au înregistrat întârzieri ale activităţilor în perioada de implementare. Restul de treizeci şi una de proiecte au suferit diferite perioade de prelungiri a căror medie este de opt luni. Cauzele întârzierilor din timpul implementării proiectelor sunt prezentate în tabelul de mai jos, în ordinea prioritizării acestora de către respondenţi, „unu" reprezentând cauza cu cea mai mare contribuţie la întârzieri.

Diferite cauze externe care nu au putut fi prevăzute în timpul pregătirii proiectului reprezintă conform studiului derulat principalul motiv al întârzierii activităţilor şi a prelungirii proiectelor de investiţii finanţate prin fonduri europene ale municipalităţii Oradea. Printre aceste cauze se numără: retragerea partenerilor de proiect şi necesitatea înlocuirii acestora, întârzierile partenerilor în implementarea proiectelor, identificarea unor posibilităţi de optimizare a unor soluţii propuse prin documentaţia tehnico-economică, eliberarea cu întârziere a spaţiilor care fac obiectul investiţiei, ridicarea licenţei furnizorului local de energie, ceea ce a oprit toate proiectele pe energie, etc. Fiind cauze externe şi de cele mai multe ori neprevăzute, municipalitatea orădeană nu are posibilitatea de a lua măsuri pentru a le remedia, ci poate doar încerca să le rezolve într-un timp cât mai scurt.

O altă cauză foarte des menţionată în cadrul chestionarelor aplicate este tot legată de achiziţii şi anume, legislaţia în domeniu care prevedea până de curând perioade lungi de timp pentru derularea achiziţiilor publice. Această legilaţie a suferit îmbunătăţiri recent prin ridicarea plafonului valoric al procedurilor de achiziţie directă şi cerere de ofertă, două proceduri cu un timp mai redus de derulare a achiziţiilor decât procedura de licitaţie. De asemenea s-a modificat şi durata verificării fişei de date a achiziţiei de către organismul de control, reducându-se astfel timpul total necesar achiziţiilor publice.

Tabelul nr. 36. Cauzele întârzierilor activităţilor proiectelor cu finanţare internaţională implementate de municipiul Oradea

	Cauze	Indicele importanţei*	Nr. menţionări
1	Alte cauze externe	1	11
2	Lipsa de personal din cadrul Biroului Achiziţii publice, fapt care duce la întârzieri în iniţierea şi derularea procedurilor de achiziţie publică	2	16
3	Lipsa expertizei tehnice necesară pentru elaborarea documentaţiilor tehnico-economice (proiectare deficitară), fapt care poate determina necesitatea reproiectării, probleme majore în perioada de implementare a proiectului (în special legate de construcţii), sau costuri mari de funcţionare după finalizarea implementării	2	11

	Cauze	Indicele importanței*	Nr. menționări
4	Timpul scurt în care s-a elaborat documentațiile tehnico–economice pentru ca proiectele să fie depuse în termen pentru finanțare, fapt care a afectat calitatea proiectării;	2	10
5	Lipsa unei decizii politice cu privire la viitorul anumitor proiecte câștigate care prezintă probleme în perioada de implementare	2	6
6	Colaborare deficitară cu beneficiarii proiectelor care nu înțeleg importanța respectării termenelor impuse prin contractul de finanțare	2	4
7	Legislația în domeniul achizițiilor publice care prevede termene lungi de timp pentru derularea procedurilor de achiziție și mai ales, pentru soluționarea contestațiilor, și care favorizează achiziția produselor sau serviciilor cu prețul cel mai scăzut în defavoarea calității acestora	3	13
8	Colaborarea deficitară între departamentele din cadrul Primăriei municipiului Oradea, fapt care provoacă întârzieri în ceea ce privește elaborarea documentelor interne sau soluționarea diferitelor probleme apărute în perioada implementării	3	9
9	Lipsa de personal tehnic pentru evaluarea documentațiilor tehnice și pentru urmărirea derulării lucrărilor și soluționării problemelor apărute	3	7
10	Lipsa unei proceduri unitare de derulare a proiectelor la nivelul instituției care să conțină etapizarea activităților de pregătire, implementare și evaluare a proiectelor, precum și o conduită standard de acțiune în momentul întâmpinării dificultăților comune de implementare	3	6
11	Lipsa de personal din cadrul DMFI implicat direct în planificare, pregătirea proiectelor și implementarea acestora, care implică următoarele	4	9
	*** 1 = indicele maxim de importanță (cea mai importantă cauză)**		

Sursa: Elaborat de autor în urma rezultatelor chestionarului aplicat în cadrul municipiului Oradea

O a doua cauză a întârzierilor apărute în perioada de implementare a proiectelor cu finanțare nerambursabilă a municipiului Oradea și cea mai des menționată, este lipsa de personal care derulează achizițiile publice. Orice activitate majoră derulată printr-un proiect de investiții (construcții, dotări, instalări de echipamente, prestări de servicii, etc.) trebuie achiziționată de la terți. Așadar, primul pas în procesul de implemetare este achiziția lucrărilor sau serviciilor care vor duce la atingerea obiectivelor proiectului de investiții. Fiecare lună de întârziere a achizițiilor publice înseamnă întârzierea finalizării proiectului. Această întârziere are loc conform rezultatelor chestionarului din cauza subdimensionării numărului de persoane necesare pentru a derula achizițiile municipiului. Așadar problema poate fi soluționată relativ ușor, prin transferul de personal dintr-un alt departament sau de la o altă instituție publică, având în vedere faptul că, pentru a limita cheltuielile operaționale ale sectorului public, parlamentul României a blocat efectuarea de noi angajări.

O altă cauză la fel de importantă ca şi lipsa de personal care derulează achiziţiile publice este elaborarea deficitară a documentaţiilor tehnico–economice care fundamentează şi descriu proiectele de investiţii. Acest lucru poate avea loc fie din cauza lipsei de expertiză tehnică necesară elaborării unor studii de calitate, fie din cauza timpului scurt în care acestea au trebuit elaborate pentru ca municipalitatea să se încadreze în termenul de depunere al proiectelor. Lipsa de specialişti din mediul privat este o problemă care nu poate fi remediată de către autoritatea publică locală. Ce poate aceasta să facă este să caute şi să informeze companiile de proiectare din străinătate care au experienţă şi specialişti în domeniul proiectului de investiţii şi să-i invite să participe la procedura de achiziţie publică derulată de municipalitate. În ceea ce priveşte proiectarea deficitară ca urmare a elaborării rapide a documentaţiilor tehnico-economice, acest lucru poate fi remediat printr-o mai bună planificare a investiţiilor şi o prioritizare a acestora.

O altă cauză identificată este lipsa deciziei conducerii administraţiei publice locale orădene cu privire la direcţiile de urmat atunci când proiectul întâmpină dificultăţi. Acest lucru se poate rezolva printr-o mai bună informare a decidenţilor şi printr-o atitudine proactivă în abordarea problemelor.

Colaborarea deficitară cu beneficiarii proiectelor şi dintre departamente este o altă cauză a întârzierilor activităţilor de implementare. Această problemă poate fi rezolvată prin sprijinirea de către conducerea municipalităţii a responsabililor de proiecte în relaţia lor cu beneficiarii şi celelalte departamente.

Lipsa de personal tehnic din cadrul primăriei şi lipsa de personal responsabil de managementul proiectelor provoacă şi ea conform studiului derulat întârzieri în finalizarea investiţiilor publice. Acest lucru se poate rezolva printr-o mai bună organizare internă a resursei umane şi prin transferuri.

În final, o altă cauză identificată a fost lipsa unei proceduri unitare de derulare a proiectelor la nivelul instituţiei care să conţină etapizarea activităţilor de pregătire, implementare şi evaluare a proiectelor, precum şi o conduită standard de acţiune în momentul întâmpinării dificultăţilor comune de implementare. Acest lucru se datorează faptului că managementul proiectelor finanţate din fonduri europene este un domeniu nou nu doar în primăria Oradea, ci la nivelul întregii ţări. Abia din anul 2009 au început să fie pregătite proiecte spre finanţare, iar implementarea acestora a început abia în anul 2011. În prezent însă, având cunoştinţele şi experienţa a patru ani de pregătire şi implementare de astfel de proiecte de investiţii, ar fi oportună elaborarea unei proceduri de derulare a proiectelor finanţate din fonduri europene. Aceasta ar asigura o standardizare a activităţilor, o îmbunătăţire a acestora, o transmitere sau împărtăşire de cunoştinţe şi chiar un pachet de soluţii la problemele cele mai des întâlnite în cadrul acestui proces.

Toate aceste lucruri încetinesc dezvoltarea economică locală care s-ar putea manifesta mult mai rapid dacă investiţiile aferente acestor proiecte s-ar derula conform planificării din contractele de finanţare. De exemplu, întârzierile realizării utilităţilor în parcul industrial I, încetinesc decizia potenţialilor investitori de a investi şi deci, amână efectuarea de noi investiţii private şi crearea de locuri de muncă. Termenul iniţial de finalizare a etapei I a fost februarie 2013, însă, din diferite cauze, acesta a fost prelungit cu un an. În consecinţă, beneficiile preconizate în urma acestei investiţii conform analizei cost-beneficiu a proiectului (atragerea a peste 75 de agenţi economici în parc, crearea a minim 1.000 de noi locuri de muncă, şi găzduirea a peste 5.000 de muncitori) vor surveni mai târziu decât a fost estimat iniţial.

Aşadar, chiar dacă municipiul Oradea se află printre primele locuri în ţară în ceea ce priveşte fondurile atrase din surse nerambursabile pentru finanţarea proiectelor de investiţii, în cadrul acestui subcapitol am observat că acest lucru nu este suficient şi că implementarea acestora este îngreunată şi suferă întârzieri, amânând astfel aportul investiţiilor publice la dezvoltarea economică locală.

Chiar dacă proiectele aflate în implementare (80% din totalul proiectelor pregătite) vor fi finalizate până în anul 2015, prelungirea lor aduce prejudicii comunităţii locale care nu are acces la beneficiile economice şi sociale ale acestor proiecte. De aceea, odată identificate cauzele prelungirii lor, în special a celor interne, trebuie luată o decizie politică în vederea înlăturării problemelor identificate şi eficientizării procesului de implementare.

3.3. Politicile bugetare locale ale municipiului Oradea şi dezvoltarea economică. Propuneri de maximizare a impactului politicilor bugetare locale asupra dezvoltării economice

Aşa cum am văzut în capitolele şi subcapitolele anterioare, politicile bugetare locale ale administraţiilor publice româneşti iau forma cheltuielilor de capital din cadrul secţiunii de dezvoltare a bugetului local, adică iau forma cheltuielilor de investiţii. După cum rezultă din literatura de specialitate cu privire la dezvoltarea economică, investiţiile reprezintă unul dintre factorii economici principali ai dezvoltării economice locale. Aşadar, *instrumentul prin care autoritatea publică locală poate stimula dezvoltarea economică locală este reprezentat de investiţiile publice*.

Pentru a studia *impactul autorităţii publice locale asupra dezvoltării economice prin intermediul politicilor* derulate am efectuat un studiu pe o perioadă de şapte ani la nivelul municipiului Oradea. În cadrul acestuia am analizat *evoluţia factorilor determinanţi ai dezvoltării economice locale comparativ cu evoluţia unui set de indicatori de măsurare a acesteia.* Ţinând cont de disponibilitatea datelor la nivelul Direcţiei Judeţene de Statistică Bihor şi a Primăriei municipiului Oradea, *factorii determinanţi* selectaţi au fost *investiţiile publice şi private*, iar *setul de indicatori* de măsurare ales cuprinde *productivitatea muncii* şi *numărul de întreprinderi din Oradea*. Informaţiile culese sunt prezentate în tabelul următor:

Tabelul nr. 37. Principalii indicatori şi factori ai dezvoltării economice locale a municipiului Oradea

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nr întreprinderi Oradea	10.661	11.405	12.085	10.691	10.116	9.234	9.698
Productivitatea muncii	176.709	193.519	217.909	202.770	208.140	205.760	223.395
Investiţii private	1.708.908.259	2.794.130.359	2.639.228.631	1.524.854.946	1.204.682.472	1.289.428.443	1.381.442.038
Investiţii publice PMO	94.873.696	92.145.599	90.678.746	72.600.645	97.027.426	138.462.135	101.467.822
% inv. publice în total inv.	5,26%	3,19%	3,32%	4,54%	7,45%	9,70%	6,84%
% inv. private în total inv.	94,74%	96,81%	96,68%	95,46%	92,55%	90,30%	93,16%

Sursa: elaborat de autor pe baza datelor furnizare de Direcţia Judeţeană de Statistică Bihor

Comparând procentul deținut de investițiile publice ale bugetului local al municipiului Oradea cu procentul deținut de investițiile private de la nivelul orașului, ne putem da seama că influența administrației publice locale asupra dezvoltării economice exclusiv prin intermediul cheltuielilor de investiții este foarte mică comparativ cu cea a sectorului privat. *Administrația publică locală are deci o influență directă redusă asupra dezvoltării economice locale*. Dacă însă aceste investiții publice stimulează și determină atragerea de investiții private, așa cum și este de dorit conform literaturii economice, atunci ele pot avea un efect multiplicator. Putem afirma așadar că în condițiile utilizării optime a cheltuielilor publice de dezvoltare, se creează o relație de dependență între investițiile private și cele publice, acestea din urmă putând influența pozitiv investițiile private.

În ceea ce privește cheltuielile de dezvoltare sau investițiile publice, valoarea acestora depinde într-o anumită măsură de valoarea impozitelor plătite de agenții economici. Dacă aceștia fac investiții și își dezvoltă activitatea economică, bugetul local va dispune de o bază mai mare de impozitare care îi va permite să deruleze mai multe investiții. Astfel putem deduce că și investițiile private influențează investițiile publice, însă în mod indirect.

Așadar, putem concluziona că cele două tipuri de investiții de la nivel local, publice și private se influențează reciproc.

Analizând evoluția în timp a celor două tipuri de investiții conform graficului următor, se poate observa că investițiile private au avut parte de creșteri spectaculoase (în anul 2007), dar și de scăderi drastice (în 2009 continuând și în 2010), în timp ce investițiile publice au avut o evoluție mai lină, dar la fel cu o scădere considerabilă în anul 2009. Investițiile publice au început să crească începând cu anul 2010, atingând în anii următori valori mai mai decât în toată perioada precedentă analizată, în timp ce investițiile private s-au mărit abia din anul 2011, continuându-și creșterea și în anul 2012.

Figura nr. 40. Evoluția factorilor dezvoltării economice locale a municipiului Oradea

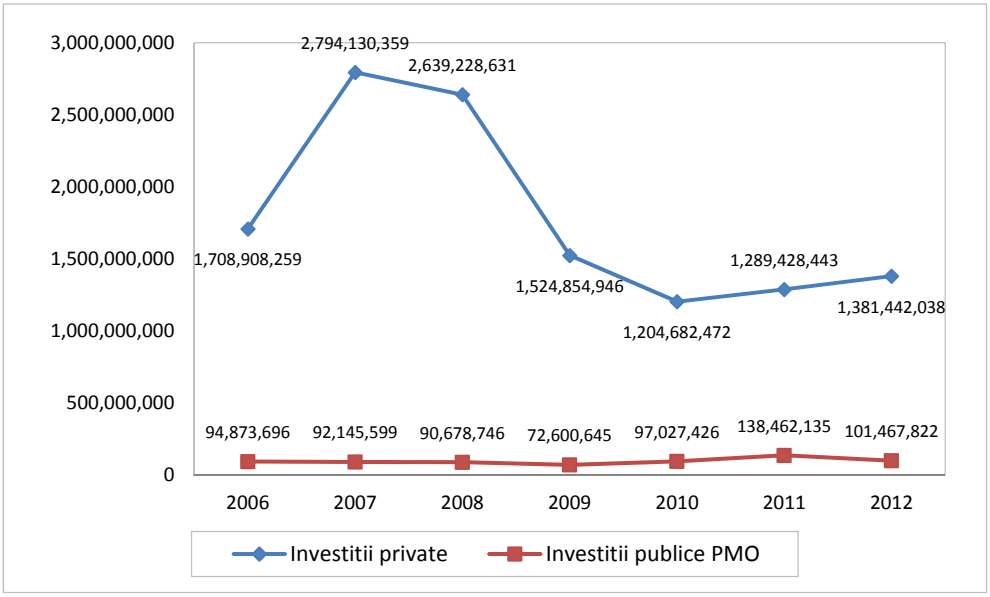

Sursa: elaborat de autor pe baza datelor furnizare de Direcția Județeană de Statistică Bihor

În ceea ce privește indicatorii dezvoltării economice locale, în figura următoare se poate observa o creștere generală a acestora în perioada care a precedat criza economică (2006–2008).

Figura nr. 41. Evoluția indicatorilor dezvoltării economice locale a municipiului Oradea

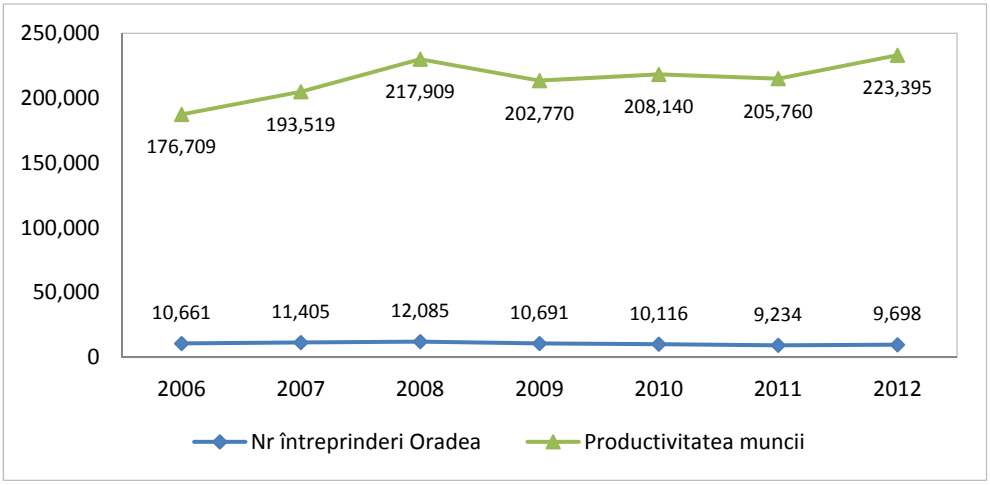

Sursa: elaborat de autor pe baza datelor furnizare de Direcția Județeană de Statistică Bihor

Anii 2009, 2010 și 2011 însă au fost ani de încetinire a activității economice locale, cu multe întreprinderi care și-au încheiat activitatea și cu reduceri a numărului de salariați însoțite de scăderea considerabilă a cifrei de afaceri care au determinat diminuarea productivității muncii. Bineînțeles acest lucru a fost cauzat și de investițiile reduse, dar factorul principal a fost scăderea cererii de produse și servicii la nivelul întregii economii naționale din cauza crizei economice. Începând cu anul 2012 municipiul Oradea a înregistrat o redresare economică, după cum se vede din evoluția îndicatorilor de măsurare a acesteia, cât și din evoluția factorilor determinanți, investițiile.

Analizând evoluția factorilor dezvoltării economice locale în paralel cu evoluția indicelor de măsurare a acesteia, se poate observa o asemănare semnificativă. Astfel, anii 2006–2008 au fost ani de dezvoltare, anul 2008 fiind anul de vârf atât al investițiilor, cât și al productivității muncii și al numărului de întreprinderi la nivelul municipiului Oradea. Mai apoi, scădere generală a economiei din anul 2009 se observă în evoluția ambelor categorii studiate. Începând cu anul 2012 se observă însă o redresare a situației economice a municipiului Oradea.

Așadar putem concluziona că există o relație strânsă între investițiile locale, fie ele publice sau private și dezvoltarea economică locală analizată prin prisma evoluției celor patru indicatori (productivitatea muncii, numărul de întreprinderi, cifra de afaceri și numărul de salariați) la nivelul Oradiei. Trebuie însă luat mereu în considerare și contextul macroeconomic care poate influența puternic dezvoltarea economică locală. În cazul nostru este vorba despre criza economică mondială care a început în anul 2008.

În urma studiul literaturii de specialitate, precum și a analizei derulate în cadrul acestui capitol cu privire la politicile bugetare ale municipiului Oradea, putem formula o serie de *propuneri menite să maximizeze impactului politicilor bugetare locale implementate în România asupra dezvoltării economice locale*, și anume:

- Îmbunătățirea estimării veniturilor publice locale care condiționează valoare și derularea investițiilor publice. Modalitatea de îmbunătățire propusă de noi în urma acestui studiu este utilizarea complementară a analizei seriilor de timp alături de celelalte metode folosite pentru estimarea veniturilor publice;
- Accesarea fondurilor structurale în vederea finanțării investițiilor publice – peste 50% din investițiile derulate de către municipiul Oradea în anul 2013 au avut ca sursă de finanțare fonduri structurale și co-finanțări ale acestora de la bugetul de stat. Așadar aceste finanțări au reușit să dubleze capacitatea bugetului local de a derula investiții;
- Fundamentarea proiectelor de investiții prin utilizarea analizei cost-beneficiu trebuie să fie însoțită și de o analiză cost-eficacitate și o analiză multi-criterială care să permită prioritizarea acestora, astfel încât să fie derulate proiectele de investiții cu un efect multiplicator mare;
- Monitorizarea proiectelor de investiții în vederea prevenirii și înlăturării obstacolelor care determină întârzierea acestora sau chiar nerealizarea lor. Întârzierea investițiilor duce la blocarea de fonduri publice care ar putea fi utilizate pentru alte proiecte și întârzie obținerea rezultatului urmărit care poate stimula derularea de alte investiții private. În urma aplicării unui chestionar în cadrul Primăriei Municipiului Oradea am identificat cauzele întârzierii implementării proiectelor europene, iar mai apoi am propus și măsuri de înlăturare a acestora, măsuri ce pot fi aplicate la nivelul tuturor autorităților publice locale din România;
- Evaluarea proiectelor de investiții trebuie să devină o activitate obligatorie. Pentru a determina dacă proiectul de investiții și-a atins scopul trebuie analizată îndeplinirea indicatorilor de proiect și impactul proiectului asupra mediului de afaceri, precum și, în cazul proiectelor de anvergură, impactul asupra dezvoltării economice locale;
- Derularea de investiții „soft" care au ca scop sprijinirea firmelor locale, sprijinirea calificării și recalificării resurselor umane, promovarea localității în vederea atragerii de investitori străini, etc.

3.4. Concluzii

Analizând contextul regional și județean al dezvoltării economice locale, am înțeles faptul că aceasta este influențată nu doar de investiții, așa cum am dedus din teoria economică, ci și de contextul macroeconomic (în cazul nostru criza economică mondială începută în anul 2008). Influența acestuia se reflectă la toate nivelurile (național, regional, județean și local), anii 2009 și 2010 fiind ani de scădere economică și restrângere a activității economice.

Reîntorcându-ne totuși la investiții ca factor al dezvoltării economice locale, am dedus comparând datele obținute de la Direcția de Statistică Județeană Bihor și de la Primăria Municipiului Oradea, că investițiile locale private sunt mult mai mari decât cele publice, iar *modul în care investițiile publice pot influența cel mai mult dezvoltarea economică locală este prin stimularea agenților economici de a efectua investiții private*.

Acest mod a fost studiat utilizând ca studiu de caz politica bugetară (sau a cheltuielilor de investiții) a municipiului Oradea. În primul rând am studiat proiectele destinate direct susținerii activității economice din municipiul Oradea, așa cum apar ele în Planul

Integrat de Dezvoltare Urbană, precum şi alte proiecte care au fost dezvoltate ulterior redactării acestui Plan. Aşa cum rezultă din acest document, principalele politici de stimulare a activităţii economice locale se referă la construirea de parcuri industriale (punerea la dispoziţie a terenului, a infrastructurii şi a utilităţilor necesare) şi acordarea de facilităţi fiscale. Aceste politici se regăsesc sub forma a trei proiecte care sunt încă în derularea, dar care arată deja că au succes, reuşind să atragă investiţii care depăşesc foarte mult efortul public (investiţii publice şi facilităţi fiscale).

Dacă acordarea de facilităţi fiscale şi înfiinţarea de parcuri industriale sunt politici întâlnite des în România, politicile de sprijinire a dezvoltării resursei umane şi de corelare a cererii cu oferta de pregătire de pe piaţa forţei de muncă derulate de municipiul Oradea, reprezintă un exemplu de bună practică pentru toate celelalte autorităţi publice locale româneşti. Acestea se bazează pe implicarea actorilor locali, pe colaborarea dintre aceştia, autoritatea publică locală având doar rolul de a intermedia această comunicare.

Rezultatul tuturor acestor politici asupra dezvoltării economice locale poate fi observat prin indicatorii de rezultat al proiectelor alese: valoarea investiţiilor private, număr de locuri de muncă nou create, număr de elevi care beneficiază de o educaţie mai bună în laboratoare şi ateliere moderne, număr de elevi în programe de practică la companii din parcul industrial cu prioritate la angajare în cadrul acestora.

Totuşi, analizând literatura de specialitate, observăm că sunt politici de dezvoltare economică locală care nu se aplică în România. Caracteristica acestora este parteneriatul şi comunicarea, autoritatea publică românească (atât centrală, cât şi locală) preferând o abordare mai tradiţională a dezvoltării prin ajutoare de minimis şi facilităţi fiscale care de multe ori stârnesc controverse. Aceste politici se referă la acordarea de sprijin mediului de afaceri prin informaţii şi consiliere şi duc la crearea unei relaţii de încredere între autoritatea publică, organizaţiile de sprijin a afacerilor şi agenţii economici.

În al doilea rând, studiind procentul acestora în totalul cheltuielilor publice locale, am descoperit că acestea trebuiau să atingă la finalul anului 2013 un procent remarcabil de 51,12%. Supriza a fost când la finalul anului indicatorul investiţiilor a fost de doar 21,45%, în scădere faţă de anul precedent. Aşadar, dacă s-ar fi realizat prevederile iniţiale, municipiul Oradea ar fi realizat de două ori mai multe investiţii şi de patru ori mai mult decât ar fi putut susţine bugetul local singur. Cauza acestei execuţii scăzute a investiţiilor municipiului Oradea a fost în principal întârzierile înregistrate în implementarea proiectelor cofinanţate din fonduri europene. Pentru identificarea acestor cauze am aplicat un chestionar aferent fiecărui proiect european al municipiului Oradea finalizat sau aflat în implementare, iar rezultatele acestui chestionar ne-au indicat faptul că cea mai mare a acestor cauze sunt interne şi ar putea fi uşor rezolvate.

În final, având la bază studiul literaturii de specialitate, dar şi studiul de caz de la nivelul municipiului Oradea, am venit cu o serie de propuneri menite să maximizeze impactul politicilor bugetare locale implementate în România asupra dezvoltării economice locale.

Concluzii finale și contribuții personale

Dezvoltarea economică locală, regională și națională reprezintă teme de actualitate ale realității economice mondiale, fiecare unitate administrativ-teritorială încercând să le stimuleze și să le amplifice.

În cadrul demersului nostru științific de a identifica rolul autorităților publice locale românești în procesul dezvoltării economice locale prin intermediul politicilor bugetare locale am pornit de la a cerceta stadiul cunoașterii, teoria și practica economică cu privire la dezvoltarea economică și dezvoltarea economică locală, analizând aspecte legate de semnificația conceptelor, factori determinanți, modalități de cuantificare, evoluția abordărilor de-a lungul timpului, principalii actori, instrumentele administrației publice – politici de dezvoltare, politici de dezvoltare economică locală aplicate în România, dintre care un loc aparte am alocat politicilor bugetare locale.

Rezultatele cercetării noastre îi conferă prezentei teze un caracter inovativ deoarece pot fi transpuse în contribuții aduse la:

- **Stadiul cunoașterii domeniului dezvoltării economice, prin:**
  - *Prezentarea structurată a evoluției doctrinei dezvoltării economice* – După identificarea primelor preocupări cu privire la dezvoltarea economică, am încercat să realizăm o sinteză a teoriilor și modelelor de dezvoltare începând din anii '40 și până în prezent printr-o consultare amplă a literaturii de specialitate din domeniu.
  - *Analiza evoluției doctrinei dezvoltării economice prin prisma influenței contextului socio-economic și politic* – Studiind doctrina dezvoltării economice am ajuns la concluzia că evenimentele istorice au fost cele care au modelat evoluția acesteia mai mult chiar decât teoria economică existentă. Astfel, am identificat încetarea celui de-al doilea război mondial – care a adus cu sine încetarea stăpânirilor coloniale și necesitatea de dezvoltare a acestora, dar și necesitatea de reconstrucție financiară internațională –, dublarea prețului țițeiului la sfarșitul anilor '70 și începutul anilor '80 – care a determinat creșterea inflației, schimbări negative în balanța contului curent, încetinirea expansiunii comerțului internațional și scăderea ratelor de creștere economică în majoritatea statelor lumii și cu precădere în cele dezvoltate care au intrat astfel în recesiune –, crizele financiare din Asia din a doua jumătate a anilor '90, criza economică mondială declanșată în anul 2008, ca fiind momente de cotitură care au determinat modificarea obiectivelor dezvoltării economice, a politicilor de atingere a acestora precum și a rolului jucat de stat ca actor al dezvoltării economice. Acestea au făcut ca până în anii '90 guvernul să fie considerat ca fiind actorul central al dezvoltării și acumularea de capital factorul cheie al acesteia, pentru ca mai apoi guvernul să fie perceput ca un obstacol în calea dezvoltării, factorul principal al acesteia fiind reprezentat de investițiile private. În prezent există o abordare de mijloc care pune sub semnul întrebării toate politicile adoptate până în prezent și rețetele generale de stimulare a dezvoltării, punând accentul pe adaptarea teoriilor la contextul local.
- **Teoria dezvoltării economice locale, prin:**
  - *Propunerea unei noi definiții a dezvoltării economice locale* – Prezenta lucrare are un caracter inovatic considerabil conferit de aportul adus teoriei dezvoltării

economice locale care duce lipsa de lucrări de specialitate în domeniu. Dezvoltarea economică locală a fost studiată cu precădere de practicieni din cadrul Băncii Mondiale, Organizației Națiunilor Unite, etc., ajungându-se astfel la neconcordanțe precum utilizarea incorectă a termenului de dezvoltare economică locală cu referire de fapt la politicile de stimulare a dezvoltării economice locale. În urma cercetării efectuate, am definit dezvoltarea economică locală ca fiind sporirea producției economice de la nivel local, ca urmare a modificării calitative a factorilor de producție, având ca rezultat creșterea nivelului de trai a întregii populații dintr-o anumită comunitate.

- *Identificarea principalilor factori determinanți ai dezvoltării economice locale* – În urma analizei literaturii de specialitate am grupat și sintetizat factorii identificați în factori economici, factori sociali și factori politici. Ca factori economici am analizat forța de muncă și capitalul uman, abilitățile antreprenoriale sau inițiativa individuală, natura, capitalul sau tehnologiile avansate sau noi și progresul tehnologic. În ceea ce privește factorii sociali, dezvoltarea economică este puternic influențată de ideologia existentă și structura societății care modelează modul de interacțiuni dintre actorii de pe piață. Dintre factorii policiti, un rol important este ocupat de infrastructura instituțională și calitatea instituțiilor, a infrastructurii de afaceri, precum și a educației și a pregătirii profesionale continue. Toți acești factori depind unii de alții și se influențează reciproc. Chiar dacă recunoaștem importanța vitală a progresului tehnic în existența și propagarea dezvoltării economice, acesta nu poate exista fără investiții în cercetare și inovare, fără capital uman, fără o ideologie care încurajează prosperitatea sau fără instituții care să creeze un cadru propice inovării.
- *Propunerea unui set de indicatori de măsurare a dezvoltării economice locale* – În vederea identificării celor mai pertinenți indicatori de măsurare a dezvoltării economice locale, am abordat trei direcții de cercetare, și anume: analiza literaturii de specialitate privind indicatorii dezvoltării economice, studiul literaturii de specialitate și a practicii economice cu privire la indicatorii dezvoltării economice locale, respectiv analiza definiției dezvoltării economice locale. Rezultatele cercetării derulate ne-au permis identificarea unui set de indicatori de măsurare a dezvotării economice locale a cărui evoluție trebuie urmărită în timp, set care cuprinde: productivitatea muncii, valoarea adăugată, cifra de afaceri, produsul intern brut per locuitor, numărul de companii și rata de ocupare a forței de muncă.
- *Clarificarea rolului deținut de autoritatea publică locală în sprijinirea dezvoltării economice* – Rolul autorității publice în susținerea dezvoltării economice s-a schimbat fundamental în decursul timpului. La începutul teoriei dezvotării economice guvernul central a reprezentat promotorul principal al dezvoltării prin politici de „sus în jos" care susțineau proiecte industriale mari, subvenții directe, scutiri de taxe, etc. Mai apoi, atât autoritatea publică centrală și locală au fost considerați coordonatori ai procesului de dezvoltare, lăsând loc implicării și mediului privat și a celui non-guvernamental. Astfel, planurile de dezvoltare erau hotărâte tot de autoritatea publică, după consultarea în prealabil a celorlalți doi parteneri. În prezent, teoria economică rezervă autorității publice, în special celei locale (cea centrală nemaifiind considerată a fi un actor principal) doar rolul de a crea condițiile esențiale pentru dezvoltarea și intensificarea activității economice,

limitând implicarea directă a acesteia în economie și promovând luarea deciziilor în mod participativ. Așadar, administrația publică locală are responsabilitatea de a asigura un cadru legislativ transparent și ușor de aplicat, spațiu adecvat pentru derularea de investiții și o pregătire de calitate a resurselor umane.

- **Practica dezvoltării economice locale, prin:**
  - *Stabilirea clară a politicilor de dezvoltare ce pot fi promovate de autoritatea publică, conform literaturii de specialitate* – Ca urmare a analizei literaturii de specialitate și a practicii economice, precum și a clarificării rolului autorității publice locale în cadrul procesului de dezvoltare economică, am propus următoarea clasificare a politicilor de dezvoltare economică locală:
    1. *sprijinirea firmelor locale* prin investiții publice pentru crearea și modernizarea infrastructurii economice (infrastructură de transport, utilități, spații destinate activităților economice, parcuri industriale și incubatoare de afaceri), informații, surse de finanțare, facilități fiscale pentru firmele care investesc o valoare considerabilă, promovarea produselor locale;
    2. *sprijinirea calificării și recalificării resurselor umane și a corelării ofertei cu cererea de locuri de muncă*;
    3. *atragerea de investiții străine* prin crearea și modernizarea infrastructurii economice, promovarea localității și a spațiilor disponibile pentru investiții, facilități fiscale.
  - *Analiza politicilor de dezvoltare aplicate în România* – În urma cercetării derulate am dedus că autoritatea publică din România are în practică un rol mult mai mare decât cel prezentat în literatura de specialitate ca fiind specific acestei perioade. De pildă, politicile care vizează creșterea accesului la finanțare a agenților economici (ajutoare de stat), precum și cele cu privire la dezvoltarea capitalului uman sunt în responsabilitatea autorității publice centrale. Aceasta este implicată și în asigurarea infrastructurii economice prin cofinanțarea unor proiecte ale administrației publice locale (proiecte de infrastructură rutieră, de introducere a utilităților în parcurile industriale, de construire de incubatoare de afaceri, etc.). Astfel, pârghiile de care dispune autoritatea publică locală pentru stimularea dezvoltării economice locale se referă la inițierea de proiecte competitive pentru realizarea de infrastructură de afaceri și înscrierea lor în programele de finanțare disponibile pe plan național sau european, facilitarea colaborării dintre companiile locale sau străine și școlile profesionale și acordarea de facilități fiscale pentru stimularea investițiilor private. Lipsesc dintre politicile de sprijinire a activității economice ale autorităților publice locale birourile de informare a companiilor, promovarea inovării prin premierea companiilor de succes, prin oferirea de fonduri pentru inovare sau extindere, prin dezvoltarea colaborării dintre companii și prin promovarea companiilor care inovează sau se extind mărindu-și numărul de angajați sau sprijinirea comercializării produselor și serviciilor locale, care s-ar putea realiza fără a fi nevoie de un efort financiar foarte mare.

    Propunerea noastră ca urmare a rezultatelor obținute este continuarea procesului de descentralizare și transferarea a cât mai multor competențe către autoritatea publică locală, aceasta, spre deosebire de autoritatea publică centrală, având posibilitatea de a fi parte din procesul participativ de stimulare a dezvoltării economice locale. Până atunci însă, propunem acordarea ajutoarelor de stat

pe regiuni în funcţie de nivelul de dezvoltare după modelul politicii regionale a Uniunii Europene, în vederea reducerii disparităţilor existente.

Cert este faptul că în prezent autoritatea publică locală românească îşi atribuie rolul de a decide şi coordona strategia de dezvoltare locală, eventual cu consultarea mediului de afaceri, chiar dacă am demonstrat în cadrul acestei lucrări că investiţiile private contribuie mult mai mult la acest proces decât cele publice, modul în care investiţiile publice pot influenţa cel mai mult dezvoltarea economică locală este prin stimularea agenţilor economici de a efectua investiţii private.

Aşadar, pe lângă nevoie de descentralizare, realitatea economică şi politică românească prezintă o mare nevoie de extindere a implementării principiilor democratice participative la toate nivelurile.

- Propunerea utilizării complementare a metodei seriilor de timp în prognozarea veniturilor publice locale în vederea unei estimări a fondurilor disponibile pentru politicile de dezvoltare locală – Cercetarea efectuată în cadrul acestei lucrări ne-a arătat că politicile bugetare locale de dezvoltare – totalitatea cheltuielilor efectuate de autoritatea publică locală pentru crearea cadrului necesar intensificării activităţii economice – depind în primul rând de resursele financiare disponibile, adică de veniturile autorităţii publice locale. Estimarea greşită a veniturilor locale poate pune în pericol numărul, valoare şi amploarea politicilor de dezvoltare locală, aşadar este nevoie de o lărgire a paletei de metode utilizate pentru realizarea acesteia. Astfel am propus ca metodă complementară de previzionare a veniturilor publice locale, analiza econometrică a seriilor de timp şi am testat eficienţa ei într-un studiu de caz la nivelul municipiului Oradea pentru estimarea a cinci categorii de venituri utilizând procedura Box-Jenkins. Cum modelele identificate prin analiza seriilor de timp s-au dovedit a fi valide şi au permis efectuarea de prognoze, considerăm că utilizarea analizei seriilor de date poate aduce o îmbunătăţire procesului de estimare a veniturilor publice locale şi propunem utilizarea lor împreună cu celelalte metode existente în practică.
- *Propunerea unor metode de selecţie şi prioritizare a proiectelor de dezvoltare economică locală* – În cadrul prezentei lucrări, fundamentarea, monitorizarea şi evaluarea politicilor de dezvoltare economică locală a fost abordată din prisma fundamentării, monitorizării şi evaluării proiectelor de investiţii, mai multe voci din literatura economică spunând că politicile de dezvoltare au obiective mult prea generale, care, din prisma bugetului local, sunt îndeplinite prin proiecte de investiţii, programe de finanţare sau acordarea de facilităţi fiscale. Având în vedere practica economică europeană, am analizat trei metode de fundamentare, selecţie şi prioritizare a proiectelor de investiţii, şi anume: analiza cost-beneficiu, analiza cost-eficacitate şi analiza multi-criterială. Ca urmare a derulării acestei analize, propunerea noastră este utilizarea analizei cost-beneficiu pentru fundamentarea necesităţii implementării unui anumit proiect şi pentru cuantificarea beneficiilor financiare şi economice ale acestuia, complementar cu utilizarea analizei cost-eficacitate pentru compararea şi selecţia proiectelor cu rezultate asemănătoare şi cu utilizarea analizei multi-criteriale atunci când proiectele de dezvoltare similare propuse ţintesc mai multe obiective.

  Complementar acestor analize destul de ample, am testat utilizarea unui simplu indice care măsoară eficienţa acordării de facilităţi fiscale ca instrument al politici locale de atragere de investitori, comparând veniturile aduse de o nouă

investiției cu cheltuielile efectuate pentru atragerea acesteia. Având la bază regulamentul municipiului Oradea de acordare de facilități fiscale pentru stimularea dezvoltării economice, cercetarea noastră a demonstrat faptul că politica de dezvoltare locală care vizează stimularea investițiilor private prin acordarea de facilități fiscale este cu atât mai eficientă cu cât valoarea investiției este mai mare și de o mai lungă durată.

Valoarea facilităților fiscale acordate de către o autoritate publică locală aflată în competiție cu alte autorități pentru atragerea de investitori pe plan local am analizat-o utilizând echilibrul Nash-Bayes din teoria jocului. Concluziile acestei cercetări sunt că rata optimă a facilităților fiscale oferite de către o administrație publică locală unui nou investitor depinde atât de numărul total de autorități publice locale care doresc să atragă acel investitor, cât și de valoarea minimă și maximă a ratei impozitului.

- *Propunerea unor soluții de eficientizare a implementării proiectelor de dezvoltare economică locală* – În urma analizei efectuate cu privire la politica bugetară locală, în speță proiectele de investiții derulate de municipiul Oradea, am identificat existența unor întârzieri în implementarea acestora care amână impactul administrației publice locale asupra dezvoltării economice locale. Pentru a găsi cauzele și soluțiile acestor întârzieri am elaborat și aplicat un chestionar câte unui membru al echipei de implementare al fiecărui proiect cu finanțare internațională aflat în derulare în cadrul municipiului Oradea. Dintre cele patruzeci și două de proiecte analizate prin intermediul chestionarelor, o pătrime nu au înregistrat întârzieri ale activităților în perioada de implementare. Restul de treizeci și una de proiecte au suferit diferite perioade de prelungiri a căror medie este de opt luni. Printre principalele cauze identificate se numără situații externe neprevăzute, legislația din domeniul achizițiilor publice, lipsa de personal care derulează achizițiile publice, elaborarea deficitară a documentațiilor tehnico – economice care fundamentează și descriu proiectele de investiții, lipsa deciziei politice cu privire la direcția proiectelor de investiții, colaborarea deficitară cu beneficiarii proiectelor și dintre departamente, lipsa de personal tehnic implicat, etc. Dacă îndepărtarea sau prevenirea cauzelor externe este mai dificil de realizat, legislația în domeniul achizițiilor publice poate fi modificată prin propuneri legislative, iar restul cauzelor pot fi înlăturate printr-un management intern mai performant. Având în vedere specificul lor, aceste probleme sunt întâlnite nu doar în cadrul administrației locale orădene, care se situează pe primele locuri la implementarea de proiecte de investiții finanțate prin fonduri europene, ci în majoritatea administrațiilor publice românești. Așadar, soluțiile propuse de noi în cadrul acestei lucrări pot fi aplicate la nivelul întregii administrații publice locale din România.
- *Propunerea derulării de evaluări la finalul implementării proiectelor de dezvoltare economică locală și a metodologiei acesteia* – Considerăm că este necesar ca pentru fiecare proiect de investiții care vizează dezvoltarea economică locală să se identifice o serie de indicatori și să se stabilească valoarea acestora atât la începerea proiectului, cât și la finalizarea acestuia. Mai apoi trebuie analizat dacă fiecare indicator și-a atins valoarea țintă, astfel încât să se demonstreze relevanța implementării proiectului în stimularea dezvoltării economice locale.

- *Propunerea unei metode de estimare a legăturii dintre politicile bugetare locale și dezvotarea economică* – Analizând literatura și practica economică am concluzionat că cea mai eficientă metodă de evaluare a politicilor bugetare de dezvoltare economică locală este prin evaluarea tuturor proiectelor cuprinse în fiecare politică și compararea variației indicatorilor de proiect (valoarea investițiilor private, număr de locuri de muncă nou create, număr de elevi care beneficiază de o educație mai bună în laboratoare și ateliere moderne, număr de elevi în programe de practică la companii din parcul industrial cu prioritate la angajare în cadrul acestora) cu variația indicatorilor de măsurare a dezvoltării economice locale. Acestă comparație trebuie să aibă în vedere și contextul macroeconomic existent, precum și posibila influență a altor factori decât politicile de dezvoltare derulate asupra dezvoltării economice locale.
- *Formularea de propuneri menite să maximizeze impactului politicilor bugetare locale implementate în România asupra dezvoltării economice locale,* printre care se numără îmbunătățirea estimării veniturilor publice locale care condiționează valoare și derularea investițiilor publice, accesarea fondurilor structurale în vederea finanțării investițiilor publice, realizarea de analize cost-eficacitate și analize multi-criteriale care să permită prioritizarea investițiilor, astfel încât să fie derulate proiectele de investiții cu un efect multiplicator mare, monitorizarea proiectelor de investiții în vederea prevenirii și înlăturării obstacolelor care determină întârzierea acestora sau chiar nerealizarea lor, evaluarea proiectelor de investiții pentru a determina dacă proiectul de investiții și-a atins scopul final și derularea de investiții „soft" care au ca scop sprijinirea firmelor locale, sprijinirea calificării și recalificării resurselor umane, promovarea localității în vederea atragerii de investitori străini, etc.

Considerăm că acest demers științific are potențialul de a fi continuat în viitor, dezvoltarea economică locală fiind o procupare actuală care necesită o contribuție continuă și substanțială în ceea ce privește teoria și practica aferentă.

Propunerea noastră cu privire la o viitoare direcție de cercetare este identificarea unui mod participativ de stimulare a procesului de dezvoltare economică locală adoptat contextului economic, social și politic românesc care să pună în valoarea potențialul inovator al comunităților locale.

Referințe bibliografice

Cărți

1. Agenor, P.R., Montiel, P.J., 2008. *Development Macroeconomics,* Third Edition. Princeton: Princeton University Press.
2. Andrei, T., Bourbonnais, R., 2008. *Econometrie.* București: Editura Economică.
3. Andrei, T.; Iacob, A.I.; Tușa, E., Stancu; S., 2008. *Introducere în econometrie utilizând Eviews*, București: Editura Economică.
4. Andrei, Liviu C., 2007. *Economie.* București: Editura Economică.
5. Angelescu, Coralia (coordonator) et all, 2005. *Economie. Ediția a șaptea.* București: Editura Economică.
6. Aumann, R.J., Maschler, M.B., 1995. *Repeated games with incomplete information*. Cambridge: MIT Press.
7. Blakely, Edward J., 2010. *Planning Local Economic Development,* 4th Edition*.* [e-book] Newbury Park, California: Sage Publication. Disponibil la Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 30 martie 2010].
8. Blanchfield, William C., 1976. *Economic Development*. [e-book] Columbus, OH: Grid Inc. Disponibil la Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 10 mai 2011].
9. Box, G.E.P., Jenkins, G., 1976. Time Series Analysis: Forecasting and Control. În J. Rabin, (edt.), 1992. *Handbook of public budgeting*. [e-book] CRC Press. Disponibil prin Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 9 septembrie 2009].
10. Burda, M., Wyplosz, C., 1997. *Macroeconomie. Perspectiva europeană.* București: Editura ALL Beck.
11. Byrns, R.T., Stone, G.W., 1981. *Economics. Fourth Edition.* Glenview: Scott, Foresman & Company.
12. Cirincione, C., Gurrieri, G.A., și B. van de Sande, 1999. Municipal Government Revenue Forecasting: Issues of Method and Data, Public Budgeting & Finance, 19(1): 26–46. În: J. Sun și T.D., Lynch, (edt), 2008. *Government Budget Forecasting: Theory and Practice*, [e-book] CRC Press. Disponibil prin Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 12 septembrie 2009].
13. Clark, Colin, 1984. Development Economics: The Early Years. În: G.M. Meier și D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 57–78, [online] Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la World Bank: ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 2 octombrie 2010].
14. Creţoiu, G., Cornescu, V., Bucur, I., 2003. *Economie.* București: Editura ALL Beck.
15. Denison, E.F, 1967. *Why Growth Rates Differ. Post-War experience in nine western countries.* Washington: The Brookings Institution.
16. Dobrotă, Niță, 1997. *Economie politică.* București: Editura Economică.
17. Dodescu Anca (coord.), Ioana Pop Cohuț, 2004. *Doctrine economice. Manual universitar*. Oradea: Editura Universității din Oradea.
18. Dodescu, Anca, 2013. *Politici economice pentru creșterea și dezvoltarea regională. Provocări pentru România în contextul crizei economico-financiare și integrării în modelul european.* București: Editura Academiei Române.
19. Florea, Adrian, 2008. *Elemente de Macroeconomie.* Oradea: Editura Universității din Oradea.
20. Gianakis, G.A., și McCue, C.P., 1999. *Local Governance Budgeting: A Managerial Approach.* [e-book] Westport: Greenwoon Publishing Group Inc, pp. 84, [online]. Disponibil la: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 20 august 2009].
21. Gide, Ch.; Rist, Ch., 1926. *Istoria doctrinelor economice de la fiziocrați până azi*. București: Editura Casei Școalelor.

22. Gintis, H., 2000. *Game theory evolving a problem-centered introduction to modeling strategic behavior*. [e-book] Princeton: Princeton University Press. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 20 august 2009].
23. Golembievski, R.T., și Rabin, J., 1997. *Public budgeting and finance.* [e-book] Published by Marcel Dekker, p. 909. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 26 august 2009].
24. Goodacre, Hugh, 2005. Wiliam Petty and Early Colonial Roots of Development Economics. În: K.S. Jomo, ed. 2005. *The Pioneers of Development Economics: Great Economists on Development*, p. 10–30. [e-book] Zed Books. Disponibil la: Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 28 ianuarie 2011].
25. Bernard Guerrien, 1993. *Economia neoclasică*, București: Ed.Humanitas.
26. Halpern P., Weston J.F. și Brigfham E.F., 1998. *Finanțe manageriale*. București: Editura Economică.
27. Hegel, Georg W.F., ed. 2007. *The Philosophy of History.* [e-book] New York: Cosimo Inc. Disponibil la Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 10 septembrie 2010].
28. Higgins, Benjamin, 1959. *Economic Development, Problems, and Policies.* [e-book] New York: Norton & Co. Disponibil la: Google Books:‹ http://books.google.com › [Accesat în 3 septembrie 2010].
29. Hirschman, Albert O., 1984. A Dissenter's Confessions: „The Strategy of Economic Development" Revisited. În: G.M. Meier și D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development*, p. 87–111, [online] Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la World Bank: ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 7 octombrie 2010].
30. Hollander, Samuel, 1973. *The Economics of Adam Smith*. [e-book] Toronto: University of Toronto Press. Disponibil la: Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 3 februarie 2011].
31. Jomo, Kwame Sundaram (edt.), 2005. *The Pioneers of Development Economics: Great Economists on Development*, [e-book] Zed Books. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.co.uk › [Accesat în 28 ianuarie 2011].
32. Kotler, P., Asplund, C., Rein, I., Hider, D.H., 1999. *Marketing Places-Europe. How to attract investments, industries, residents and visitors to cities, communities, regions and nations in Europe*. London: Financial Time-Prentice Hall.
33. Lewis, Arthur Sir, 1984. Development Economics în the 1950'. În: G.M. Meier și D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 121–137, Oxford University Press – [online] Published for the World Bank. Disponibil la: World Bank: ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 4 mai 2011].
34. List, Friedrich, ed. 2005. *National System of Political Economy.* Volume 2: The Theory. [e-book] New York: Cosimo Inc. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 22 septembrie 2011].
35. Lord Bauer, 1984. Remembrance of Studies Past: Retracing First Steps. În: G.M. Meier și D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 27–43. [online] Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la: World Bank ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf ›[Accesat în 9 mai 2011].
36. Makridakis, S., Wheelwright, S.C. (edt), 1987. *Handbook of Forecasting: A Manager's Guide, Second Edition,* New York: John Wiley. În J. Rabin, (edt.), 1992. *Handbook of public budgeting*, [e-book] CRC Press, p. 219. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 9 septembrie 2009].
37. Marshall, Alfred, ed. 2009. *Principles of Economics.* Ediția a 8-a. [e-book] New York: Cosimo Inc. Disponibil la: Google Books: ‹ http://books.google.com › [Accesat în 9 august 2011].

38. Marton, Balogh, Cobârzan, Bianca, 2008. *Politici publice. Suport de curs.* [online] Editura Accent, Cluj Napoca, p.21–24. Disponibil la: ‹ http://xa.yimg.com/kq/groups/22069281/875747293/name/Politici+publice_IDD_2010.pdf. › [Accesat în 28 octombrie 2010].
39. Marx, Karl, ed. 2007. *Capital: A Critique to Political Economy*, Volume I – Part I, Editat de Friedrich Engels. [e-book] New York: Cosimo Inc. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 23 septembrie 2010].
40. Matei, Lucica, Anghelescu, Stoica, 2009. *Dezvoltarea locală. Concepte şi mecanisme.* Bucureşti: Editura Economică.
41. Matei, Ani, Anghelescu, Stoica şi Săvulescu, Carmen, 2009. *Modele teoretice şi empirice ale dezvoltării locale.* Bucureşti: Editura Economică.
42. Matei, Lucica, 1998. *Managementul dezvoltării locale. Descentralizare. Inovaţie. Risc.* Bucureşti: Editura Economică.
43. Meier, G.M., Seers, D. (edt.), 1984. *Pioneers in Development.* [online] Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la: World Bank ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 17 mai 2010].
44. Meşter, Ioana T., 2010. *Econometrie. Note de curs şi aplicaţii.* Oradea: Editura Universităţii din Oradea.
45. Myrdal, Gunnar, 1984. International Inequality and Foreign Aid in Retrospect. În: G.M. Meier şi D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 151–165. [online] Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la: World Bank ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 29 mai 2010].
46. Olah, Gheorghe, 1994. *Echilibrul şi dezvoltarea economiilor naţionale.* Oradea: Editura „Mihai Eminescu".
47. Pecican, Eugen , 2007. *Econometria pentru...economişti*, Ediţia a treia. Bucureşti: Ed. Economică.
48. Petty, Sir William, 1899. *The Economic Writings of Sir William Petty, together with The Observations upon Bills of Mortality, more probably by Captain John Graunt*. [e-book] Ed. Charles Henry Hull (Cambridge University Press, 1899), Vol. 1. Disponibil la The Online Library of Liberty: ‹ http://oll.libertyfund.org › [Accesat în 10 octombrie 2010].
49. Pike, A. Rodriguez-Pose, J. Tomaney, (edt.) 2011. *Handbook of Local and Regional Development*. New York: Routledge.
50. Pike, A., Rodriguez-Pose, A., Tomaney, J., 2006. *Local and Regional Development.* [e-book] Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.ro › [Accesat în 10 martie 2013].
51. Popescu, Gheorghe, 2000. *Evoluţia gândirii economice*. Cluj-Napoca: Ed. George Barițiu.
52. Popescu, Gheorghe, 1998. *De la economia clasică la economia socială*. Cluj Napoca: Ed. Risoprint.
53. Popescu, Gheorghe, 1996. *Neoclasicismul economic (Marginalismul)*. Cluj Napoca: Ed. Mesagerul.
54. Prendergast, Rene, 2005. Marshall as a Development Economist. În: K.S. Jomo, ed. 2005. *The Pioneers of Development Economics: Great Economists on Development*, p. 93–108. [e-book] Zed Books. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 28 ianuarie 2011].
55. Profiroiu, Alina, 2010. *Bazele administraţiei publice*. Bucureşti: Editura Economică.
56. Profiroiu, Alina, Racoviţeanu, Sorina şi Ţarălungă, Nicolae, 1999. *Dezvoltarea economică locală.* Bucureşti: Editura Economică.
57. Rabin, Jack (edt.), 1992. *Handbook of public budgeting*. [e-book] CRC Press, p. 217–220. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 9 septembrie 2009].
58. Ray, Debraj, 1998. *Development Economics.* Princeton: Princeton University Press.
59. Romp, G., 1997. *Game theory: Introduction and applications*. New York: Oxford University Press.
60. Rosenstein–Rodan, Paul N., 1984. Natura Facit Saltum: Analysis of the Disequilibrium Growth Process. În: G.M. Meier şi D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 207–221. [online] Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la: World Bank ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 3 octombrie 2010].

61. Rostow, Walt W., 1984. Development: The Political Economy of Marshallian Long Period. În: G.M. Meier şi D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 229–261. [online] Oxford University Press – Published for the World Bank, Disponibil la: World Bank ‹ http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 12 august 2010].
62. Rowe, James E., 2009. *Theories of Local Economic Development. Linking Theory to Practice.* Surrey: Ashgate.
63. Samuelson, P., Nordhaus, W.D., 2001. *Economie Politică*. Bucureşti: Editura Teora.
64. Schumpeter, Joseph A., ed. 2006. *History of Economic Analysis.* [e-book] Taylor & Francis e-Library. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.co.uk › [Accesat în 7 noiembrie 2011].
65. Schumpeter, Josepf A., ed. 2004. *The Theory of Economic Development.* Ediția a 10-a. [e-book] New Jersey: Transaction Publishers. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.co.uk › [Accesat în 3 noiembrie 2011].
66. Schumpeter, Joseph, 1942. *Capitalism, Socialism and Democracy.* New York: Harper and Bros.
67. Sen, Amartya, 1999. *Development as Freedom.* New York: Anchor Books.
68. Sen, Amartya, 1988. The Concept of Development. În: H. Chenery şi N. Srinavasa ed. 1988, *Handbook of Development Economics.* [e-book] Vol. I. Amsterdam: Elsevier Science Publishers. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.co.uk › [Accesat în 19 octombrie 2010].
69. Shah, A., 2007. *Local Budgeting*. [e-book] Published by World Bank, pp.53–64. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.co.uk › [Accesat în 10 septembrie 2009].
70. Singer, Hans Sir, 2005.Advocating a Fair Distribution of Fruits of Progress. În: K.S. Jomo, ed. 2005. *The Pioneers of Development Economics: Great Economists on Development*, p. 209–226. [e-book] Zed Books. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.co.uk › [Accesat în 30 ianuarie 2011].
71. Smith, Adam, 2009. *An Inquiry into the Nature and Causes of The Wealth of Nations*. [e-book] Massachusetts: Digireads.com Publishing. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 15 noiembrie 2010].
72. Spearman, K., 2007. *Financial Management for Local Government.* [e-book] Published by Earthscan p.172–174. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 11 septembrie 2009].
73. Stancu, S., Mihail, N., 2006. *Metode și tehnici de conducere. Teorie și aplicații*., Bucureşti: Editura Economică.
74. Stiglitz, Joseph E., Charlton, Andrew, 2005. *Fair Trade for All. How Trade can Promote Development.* New York: Oxford University Press.
75. Sun, J., şi Lynch, T.D. (edt), 2008. *Government Budget Forecasting: Theory and Practice*. [e-book] CRC Press. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 12 septembrie 2009].
76. Tecuşan, F., Fruja, I., Ivăşchescu, I., 1995. *Economie Politică (partea a II-a).* Timişoara: Editura „Mirton".
77. Tinbergen, Jan, 1984. Development Cooperation as a Learning Process. În: G.M. Meier şi D. Seers (edt.), 1984. *Pioneers in Development.*, p. 315–331. [online]. Oxford University Press – Published for the World Bank. Disponibil la: World Bank: ‹ http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/09/17/000178830_98101901520025/Rendered/PDF/multi_page.pdf › [Accesat în 7 octombrie 2011].
78. Todaro, M.P, Smith, S.C., 2012. *Economic Development. Eleventh Edition.* [e-book] Boston: Pearson. Disponibil la: ‹ http://www.syedkollol.com/e-Library/economicdevelopmenttodarosmith11thedition- 130429080827-phpapp02(1).pdf › [Accesat în 17 iunie 2014].
79. Tödtling, Franz, 2011. Endogenous approaches to local and regional development poicy. În: A. Pike, A. Rodriguez-Pose, J. Tomaney, ed. 2011. *Handbook of Local and Regional Development*, p. 333–343. New York: Routledge.

80. Von Neumann, J., Morgernstern, O., 1944, *Theory of Games and Economic Behaviour.* [e-book] New Jersey: Princeton University Press. Disponibil la: Google Books ‹ http://books.google.com › [Accesat în 1 noiembrie 2010].

Articole:

1. Arndt, H.W., 1981. Economic Development: A Semantic History. *Economic Development and Cultural Change*, 29(3), p. 457–466. Chicago: The Chicago University Press, [online]. Disponibil la: ‹ http://epantojas.uprrp.edu/pdfs/arndthw.pdf › [Accesat în 15 octombrie 2010].
2. Aumann, R.J., 1974. Subjectivity and Correlation in Randomizing Strategies. *Journal of Mathematical Economics,* Vol. 1, p. 67–97, [online] Disponibil la: ‹ http://www.econ.yale.edu/~dirkb/teach/pdf/a/aumann/1974-subjectivity.pdf › [Accesat în 20 octombrie 2010].
3. Azariadis, Costas, Drazen, Allan, 1990. Threshold Externalities in the Economic Development. *The Quaterly Journal of Economics*, Vol. 105, Nr. 2, [online] Disponibil la: ‹ http://econ-www.mit.edu/files/3159 › [Accesat în 2 august 2010].
4. Bagolin, Izete, 2002. *Human Development Index (HDI) – A poor representation to Human Development Approach*. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www-3.unipv.it/deontica/ca2004/papers/bagolin.pdf › [Accesat în 11 august 2010].
5. Banarjee, Abhijit V., Duflo, Esther, 2009. *The Experimental Approach to Development Economics.* [online] Disponibil la: ‹ http://econ-www.mit.edu/files/3159 › [Accesat în 19 august 2011].
6. Banarjee, Abhijit V., 2008. *Big Answers for Big Questions: The Presumption of Growth Policy.* [online] Disponibil la: ‹ http://econ-www.mit.edu/files/3209 › [Accesat în 19 august 2011].
7. Banarjee, Abhijit V., Duflo, Esther, 2004. *Growth Theory through the Lens of Development Economics.* [online] Disponibil la: ‹ http://econ-www.mit.edu/files/521 › [Accesat în 19 august 2010].
8. Bardhan, P., şi Mookherjee, D., 2006. Decentralization and Accountability in Infrastructure Delivery in Developing Countries. *The Economic Journal,* [e-journal] 116: 101–127. Disponibil prin Jstor: ‹ http://jstor.org › [Accesat în 14 iunie 2010].
9. Bartik, T.J., 2003. *Local Development Policies*. [online] Upjohn Institute Staff Working Paper No. 03–91, The W.E. Upjohn Institute for Employment Research. Disponibil la: ‹ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=400820 › [Accesat în 3 martie 2010].
10. Bell, Joe A., 1992. Adam Smith's Theory of Economic Development: Of The Natural Progress of Opulence. *Journal of Economics and Finance,* [e-journal] Vol. 16, Nr. 1. Disponibil la Springerlink: ‹ http://www.springerlink.com › [Accesat în 6 decembrie 2010].
11. Bhagwati, Jagdish, 2002. *Trading for Development: Poor Countries Caveat Emptor*. [online] Disponibil la: ‹ http://academiccommons.columbia.edu/catalog/ac:123221 › [Accesat în 28 octombrie 2011].
12. Bianchi, Ana M., 2004. *Albert Hirschman in Latin America: Notes on Hirschman's Trilogy on Economic Development.* [pdf] Disponibil la: http://www.anpec.org.br/encontro2004/artigos/A04A004.pdf › [Accesat în 28 octombrie 2010].
13. Birkholzer, Karl, 2005. *Local Economic Development and its Potential.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://technet-berlin.de/downloads/kb-local_economic_development_and_its_potential. pdf › [Accesat în 28 noiembrie 2010].
14. Bond, Patrick, 2003. Debates in Local Economic Development Policy and Practice. *Urban Forum,* [e-journal] Vol. 14, Nr. 2–3. Disponibil la: ‹ http://www.springerlink.com/content/abj0vqh7nxafl2h3/fulltext.pdf › [Accesat în 28 noiembrie 2010].
15. Canzanelli şi Dichter, 2001. *Local Economic Development, Human Development, and Decent Work.* [pdf] Universitas Working Paper 2: Best Practices and Trends. Disponibil la Organizaţia Internaţională a Muncii (ILO): ‹ http://www.ilo.org/public/english/universitas/download/publi/paper2s.pdf › [Accesat în 7 iulie 2011].

16. Cătană, Adina, Delcea, Lavinia, 2012. Entrepreneurship's Contribution to the Local Economic Development of Romania's North-West Development Region through Trade. *Proceedings of the 7th European Conference on Innovation and Entrepreneurship*, p. 11–12. [online] Disponibil la: ‹ http://academic-conferences.org/pdfs/ECIE_2012-Abstract-booklet.pdf › [Accesat în 2 februarie 2013].
17. Chenery, Hollis B., Taylor, Lance, 1968. Development Patterns: Among Countries and Over Time. *The Review of Economics and Statistics,* [e-journal] Vol. 50, Nr. 4. Disponibil la Jstor: ‹ http://jstor.org › [Accesat în 11 iunie 2011].
18. Cox, Diane at all, 2010. Developing and using local community wellbeing indicators: Learning from the experience of Community Indicators Victoria. *Australia Journal of Social Issue*s, [e-journal] Vol. 45, Nr. 1. Disponibil la: ‹ http://www.anewnz.org.nz/attachments/docs/sprems-mapping-community-wellbeing-vichealth.doc › [Accesat în 21 aprilie 2013].
19. Cunningham, S., Meyer-Stamer, J., 2005. *Planning or Doing Local Economic Development? The Problems with the Orthodox Approach to LED.* [online] Disponibil la: ‹ http://led.co.za/document/planning-or-doing-local-economic-development-problems-orthodox-approach-led › [Accesat în 15 martie 2013].
20. Davis, Junior, Rylance, Catherine, 2005. *Addressing poverty through local economic development and enterprise development: A review of conceptual approaches and practice.* [online] Disponibil la: ‹ http://www.nri.org/projects/reed/workingpaper3.pdf › [Accesat în 22 mai 2012].
21. Delcea (Săutiuț), Lavinia, 2011a. A Journey through the Theory of Economic Development, *Competitio*, TOM XI, nr. 2, p. 91–102, Debrecen: Editura Universităţii din Debrecen.
22. Delcea (Săutiuț), Lavinia, 2011b. Dezvoltarea economică în secolul al XXI-lea*, Lucrările Sesiunii de comunicări ştiinţifice a doctoranzilor în economie „România şi provocările crizei economice. Răspunsul tinerilor economişti"*, ediţia a II-a, p. 219–234, Oradea: Editura Universităţii din Oradea.
23. Delcea (Săutiuț), Lavinia, 2011c. Originile ideilor dezvoltării economice*, Lucrările Sesiunii de comunicări ştiinţifice a doctoranzilor în economie „România şi provocările crizei economice. Răspunsul tinerilor economişti"*, ediţia a II-a, p. 214–218, Oradea: Editura Universităţii din Oradea.
24. Delcea, Lavinia, Simuț, Ramona, 2012. *Econometric Modelling and Forecast of Oradea Municipality's Local Revenues*, Conference Proceedings of 10th International Scientific Conference „Economic Policy in the European Union Member Countries", Karvina, p. 73–87.
25. Delcea, Lavinia, Simuț, Ramona, Borma, Afrodita, 2012. *The Analysis of the Economic Development of Romania's North-West Region*. [online] Disponibil prin BDI RePEc IDEAS: ‹ http://ideas.repec.org/a/blg/reveco/vsupplementy2012i1p243–250.html › [Accesat în 28 ianuarie 2013].
26. Hausmann, Ricardo, Rodrik, Dani, 2003. *Economic Development as Self-Discovery*. [online] NBER Working Paper No. 8952. Disponibil la: ‹ http://www.nber.org/papers/w8952 › [Accesat în 11 decembrie 2010].
27. Harsanyi, J.C., Selten, R., 1972. A Generalized Nash Solution for Two-Persons Bargaining Games with Incomplete Information, *Management Science*, [e-journal] Vol. 18, Nr. 5. Disponibil la: Jstore ‹ http://www.jstor.org › [Accesat în 25 octombrie 2010].
28. Harsanyi, J.C., 1967, Games with Incomplete Information Played by 'Bayesian' Players, Parts I, II and III, *Management Science,* [e-journal] Vol 14. Disponibil la: Jstore: ‹ http://www.jstor.org › [Accesat în 25 octombrie 2010].
29. Helmsing A.H.J, 2001. *Local Economic Development. New Generations of Actors, Policies and Instruments*. [pdf] Paper of Institute of Social Science, The Hague. Disponibil la: ‹ http://hdrnet.org/197/1/capetown_paper5.pdf › [Accesat în 19 iunie 2010].
30. Hobson, E.W, 2009. *LED Investment Action. A Guidance Note for Local Government.* [pdf] Published for Local Development International. Disponibil la: ‹ http://ledna.org/sites/ledna.org/files/LED%20Actions%20Guidance%20Note.pdf. › [Accesat în 14 mai 2012].

31. James, Sara-Beth, Ilvento, Thomas W., Hastings, Steven E., 2002. *The Effect of Local Economic Developmet Policy on Employment Growth in Rural Counties in the Mid-Atlantic Region.* [pdf] FREC Staff Working Paper, University of Delaware. Disponibil la: ‹ http://www.udel.edu/FREC/PUBS/SP02–04.pdf › [Accesat în 9 mai 2012].
32. Kuik, Onno, 2001. *The Index of Economic Welfare.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.ivm.vu.nl/en/Images/AT5_tcm53–161576.pdf ›[Accesat în 13 martie 2011].
33. Kuznets, Simon, 1973. Modern Economic Growth: Findings and Reflections. *The American Economic Review,* [e-journal] Vol. 63, Nr. 3. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 11 decembrie 2010].
34. Lindauer, David L., Pritchett, Lant, 2002. *What's the Big Idea? The Third Generations of Policies for Economic Growth.* [online] Disponibil la: ‹ http://www.wellesley.edu › [Accesat în 3 aprilie 2011].
35. Lucas, Robert E., 1988. On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics,* Vol. 22. [online] Disponibil la: ‹ http://www.fordham.edu › [Accesat în 8 septembrie 2011].
36. Morris, David, 1996. *Light in the Tunnel: The Changing Condition of the World's Poor.* [online] Disponibil la: ‹ http://www.brown.edu/Administration/News_Bureau/Op-Eds/Morris.html › [Accesat în 18 ianuarie 2011].
37. Nash, John F. 1950. Equilibrium Points in N-Person Games. *Proceedings of the National Academy of Sciences.* [online] 36 (1): 48–49. Disponibil la: ‹ http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/chwe/austen/nash1950.pdf › [Accesat în 31 octombrie 2010].
38. Neumayer, E., 1999. The ISEW – Not an Index of Sustainable Economic Welfare. *Social Indicators Research.* [online] Vol. 48, Nr. 1, p. 77. Disponibil la: ‹ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=163128 › [Accesat în 20 mai 2011].
39. Nordhaus, William, Tobin, James, 1972. *Is Growth Obsolete?*. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.nber.org/chapters/c7620.pdf › [Accesat în 13 ianuarie 2012].
40. Nunn, Nathan, 2009. The Importance of History for Economic Development. *Annual Review of Economics*. [online] Vol.1, p. 65–92. Disponibil la: ‹ http://econ.annualreviews.org › [Accesat în 7 ianuarie 2011].
41. Pritchett, Lant, Woolcock, Michael, 2004. Solutions When the Solution is the Problem: Arraying the Disarray in Development. *World Development.* [pdf] Vol. 32, No. 2, p. 191–212. Disponibil la: ‹ http://www.kysq.org/docs/Pritchett_Woolcock.pdf › [Accesat în 12 iulie 2012].
42. Pulselli, Federico Maria, et all., 2005. The Index of sustainable economic welfare (ISEW) for a local authority: A case study in Italy. *Ecologicaleconomics,* Nr. 60. [pdf] Disponibil la: ‹ http://upi-yptk.ac.id/Ekonomi/Pulselli_The.pdf › [Accesat în 19 iunie 2011].
43. Ramsey, F.P., 1928. A Mathematical Theory of Saving. *The Economic Journal*. [e-journal] Vol. 38, Nr. 152. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 23 ianuarie 2011].
44. Ray, Debraj, 2010. Uneven Growth: A Framework for Research in Development Economics. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 24, Nr. 3. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.nyu.edu/econ/user/debraj/Papers/Uneven.pdf › [Accesat în 14 decembrie 2009].
45. Rives J.M., Heaney M.T., 1995. Infrastructure and Local Economic Development, *Regional Science Perspectives* Vol. 25, No. 1. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www-personal.umich.edu/~mheaney/Infrastructure.pdf › [Accesat în 23 mai 2013].
46. Rodriguez-Pose, A., 2001. *The role of ILO in implementing local economic development strategies in a globalized world.* [online] Working Paper Department of Geography and Evironment LSE. Disponibil la: ‹ http://www.oit.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---led/documents/publication/wcms_111545.pdf › [Accesat în 16 februarie 2013].
47. Rodrik, Dani, Rosenzweig, Mark R., 2009. *Development Policy and Development Economics: An Introduction.* [online] Disponibil la: Harvard Kenedy School ‹ http://www.hks.harvard.edu › [Accesat în 11 decembrie 2010].
48. Rodrik, Dani, 2004. *Rethinking Growth Policies in The Developing World.* [online] Disponibil la: Harvard Kenedy School ‹ http://www.hks.harvard.edu › [Accesat în 12 decembrie 2010].

49. Rodrik, Dani, 2000. *Development Strategies for the Next Century.* [online] Disponibil la: Harvard Kenedy School ‹ http://www.hks.harvard.edu › [Accesat în 14 decembrie 2010].
50. Romer, Paul M., 1986. Increasing Returns and Long-Run Growth. *The Journal of Political Economy*. [e-journal] Vol. 94, Nr. 5. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 11 iulie 2010].
51. Rostow, Walt W., 1959. The Stages of Economic Growth. *The Economic History Review,* New Series. [e-journal] Vol. 12, Nr. 1. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 11 decembrie 2010].
52. Rostow, Walt W., 1952. An Historian's Perspective on Modern Economic Theory. *The American Economic Review.* [e-journal] Vol. 42, Nr. 2. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 11 decembrie 2010].
53. Roşcovan, Mihai, 2003. Dezvoltare economică locală. *Management şi guvernare urbană.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://idsi.md/files/file/4_Cuciureanu_Economica_nr_3–2010.pdf › [Accesat în 3 martie 2011].
54. Santos, Raul C. dos, Silva, Danilo F.R. da, 2004. *The Theory of Economic Development and Neoliberalism.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.econ.fea.usp.br/seminarios/artigos2/raul.pdf › [Accesat în 5 iulie 2011].
55. Săutiuţ, L., Sărac, I., 2011. Evaluating the Efficiency of Local Economic Development Policies. *Analele Universităţii din Oradea, seria Ştiinţe Economice.* [e-journal] TOM XX, nr.1/ iulie 2011, p. 131–136. Disponibil la: ‹ http://anale.steconomiceuoradea.ro/volume/2011/n1/082.pdf › [Accesat în 19 mai 2012].
56. Săutiuţ, L., Boloş, M., 2010. Traiectoria optimalităţii ratelor fiscale utilizând echilibrul Nash-Bayes. *Lucrările Sesiunii de comunicări ştiinţifice a doctoranzilor în economie „România şi provocările crizei economice. Răspunsul tinerilor economişti", ediţia I*, p. 87–96. Oradea: Editura Universităţii din Oradea.
57. Selten, R., 1975. Reexamination of the Perfectness Concept for Equilibrium Points in Extensive Games. *International Journal of Game Theory.* [e-journal] Vol. 4, p.25–55. Disponibil la: ‹ http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF01766400#page-1 › [Accesat în 19 octombrie 2010].
58. Schmid, A.A., 2002. *Economic Analysis and Efficiency in Public Expenditure*. [online] Working Paper No. 04–05, University of Michigan. Disponibil la: ‹ https://www.msu.edu/user/schmid/pub-exp.htm › [Accesat în 11 mai 2012].
59. Singh, V.B., 1959. Adam Smith's Theory of Economic Development. *Science and Society*. [e-journal] Vol. 23, Nr. 2. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 6 mai 2011].
60. Smith, J., 2004. *Evaluating Local Economic Development Policies: Theory and Practice.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://www-personal.umich.edu/~econjeff/.../ledeval011204.pdf › [Accesat în 7 septembrie 2010].
61. Solow, Robert M., 1988. Growth Theory and After. *The American Economic Review*. [e-journal] Vol. 78, Nr. 3. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 7 februarie 2012].
62. Solow, Robert M., 1956. A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quaterly Journal of Economics*. [e-journal] Vol. 70, Nr. 1. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 21 aprilie 2012].
63. Stoleru, Lionel G., 1965. An Optimal Policy for Economic Growth. *Econometrica.* [e-journal] Vol. 33, Nr. 2. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 7 decembrie 2010].
64. Swinburn, G., Piacentini, M., 2007. *Evaluating Local Economic Development. In Search of Practical Solutions.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://ledna.org/sites/ledna.org/files/evaluating_local_economic_development-_in_search_of_practical_solutions.pdf › [Accesat în 2 Martie 2013].
65. Tassonyi, A.T., 2005. Local Economic Development: Theory and the Ontario Experience. *ITP Paper 0511.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.rotman.utoronto.ca/iib/ITP0511.pdf › [Accesat în 19 martie 2010].
66. The Cities Alliance, 2007. *Understanding Your Local Economy: A Resource Guide for Cities*. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/CA_Docs/resources/led/full-led-guide.pdf › [Accesat în 9 februarie 2013].

67. Thorbecke, Erik, 2006. *The Evolution of the Development Doctrine*, *1950–2005*. [online] UN-WIDER Research Paper no. 2006/155. Disponibil la: ‹ http://www.wider.unu.edu/publications/working-papers/research-papers/2006/en_GB/rp2006–155/ › [Accesat în 3 martie 2010].
68. Townroe, P.M., 1979. The Design of Local Economic Development Policies. *The Town Planning Review*. [e-journal] Vol. 50, Nr. 2. Disponibil la: Jstor ‹ http://jstor.org › [Accesat în 9 iunie 2012].
69. Webster, D., Muller, L., 2000. *Urban Competitiveness Assessment in Developing Country Urban Regions: The Road Forward*. [pdf] World Bank Urban Group Paper,. Disponibil la: ‹ http://siteresources.worldbank.org/INTLED/Resources/competitiveness.pdf. › [Accesat în 9 iunie 2013].

Rapoarte, publicații oficiale, legislație:

1. Agency for International Development, 2003. *Assessing and Starting a Local Economic Development (LED) Initiative. A Primer for USAID Field Staff*. [online] Agency for International Development. Disponibil la: ‹ http://www.urban.org/publications/411087.html › [Accesat în 19 iunie 2013].
2. *Carta Europene a Autonomie Locale din 15 octombrie 1985, intrată în vigoare la 1 septembrie 1988.*
3. Comisia Europeană – Eurostat, 2013. *Indicatorii de dezvoltare durabilă.* [online] Disponibil la: ‹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/indicators › [Accesat în 7 iulie 2013].
4. Comisia Comunităților Europeană, 2009. *GDP and beyond. Measuring progress in a changing world*. [online] Disponibil la: ‹ http://www.beyond-gdp.eu/ › [Accesat în 28 iunie 2011].
5. Comisia Europeană – Direcția Generală de Politică Regională, 2008. *Ghidul pentru Analiza Cost-Beneficiu a proiectelor de investiții*. [pdf] Disponibil la Comisia Europeană ‹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/cost/guide2008_en.pdf › [Accesat în 4 Iunie 2012].
6. Comisia Europeană, 1998. *Financing the European Union*. *Commission Report on the Operation of Own Resources System*, Brussels. [online] Disponibil la ‹ http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/financing/financing_en.cfm › [Accesat în 3 Aprilie 2012].
7. Comisia Națională de Prognoză, 2013. *Prognoza in profil teritorial varianta de toamnă 2013*. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.cnp.ro/ro/prognoze › [Accesat în 3 iulie 2014].
8. Comisia Națională de Prognoză, 2013. *Prognoza in profil teritorial varianta de primăvară 2013*. [pdf] Disponibil la: ‹ http://www.cnp.ro/ro/prognoze › [Accesat în 29 mai 2013].
9. Consiliul Local al Municipiului Oradea, 2010. *Hotărârea Consiliului Local al municipiului Oradea 406/2010 privind stabilirea impozitelor si taxelor locale pentru anul 2011*. [online] Disponibil la: ‹ http://oradea.ro › [Accesat la 11 Aprilie 2011].
10. Consiliul Local al Municipiului Oradea, 2010. *Hotărârea Consiliului Local al municipiului Oradea 407/2010 privind modificarea și completarea Regulamentului de acordare a facilitatilor fiscale la plata impozitelor pe cladiri si terenuri persoane juridice, în vederea atragerii de investitii si sustinerii dezvoltarii economice durabile in municipiul Oradea (schema locală de ajutor de minimis)*. [online] Disponibil la: ‹ http://oradea.ro › [Accesat la 11 Aprilie 2011].
11. *Hotărârea de Guvern numărul 1.164 din 2007 privind acordarea de ajutoare de minimis pentru dezvoltarea sau modernizarea întreprinderilor.*
12. *Hotărârea de Guvern numărul 651 din 2006 privind aprobarea politicii în domeniul ajutorului de stat în perioada 2006–2013.*
13. Institutul Național de Statistă (INSSE), 2013a. [online]. Disponibil la: ‹ http://www.insse.ro › [Accesat în 6 aprilie 2011].
14. Institutul Național de Statistă (INSSE), 2013b. *Indicatori statistici de dezvoltare durabilă – Baza de date – Indicatori de dezvoltare durabilă în România (IDDR).* [online] Disponibil la: ‹ http://www.insse.ro/cms/files/Web_IDD_BD_ro/index.htm › [Accesat în 6 aprilie 2011].

15. *Legea 186/2013 privind constituirea și funcționarea parcurilor industriale.*
16. *Legea 273/2006 privind finanțele publice locale*.
17. *Legea 215/2005 a administrației publice locale.*
18. *Legea 500/2002 privind finanțele publice.*
19. *Manual Analiza Cost-Eficacitate*, 2012. [online] Disponibil la ‹ http://www.evaluare-structurale.ro/images/stories/Documente/ACB/Lucrari/acb_ace_manual_ro_opt.pdf › [Accesat în 4 Iunie 2012].
20. *Manual Analiză Multi-Criterială*, 2012. [online] Disponibil la ‹ http://www.evaluare-structurale.ro/images/stories/Documente/ACB/Lucrari/acb_amc_manual_ro_opt.pdf › [Accesat în 4 Iunie 2012].
21. Primăria municipiului Oradea, 2013. *Raportul Direcției Management Proiecte cu Finanțare Internațională din cadrul Primăriei municipiului Oradea pentru anul 2013*. Document intern disponibil la cerere.
22. Primăria municipiului Oradea, 2014. *Lista obiectivelor de investiții ale municipiului Oradea la 31.12.2013*. Document intern disponibil la cerere.
23. Primăria municipiului Oradea, 2011. *Procedura operațională privind elaborarea și rectificarea bugetului consolidat al municipiului Oradea*. Document intern disponibil la cerere.
24. Primăria municipiului Oradea, 2010a. *Planul Integrat de Dezvoltare Urbană (PIDU)*. Document intern disponibil la cerere.
25. Primăria municipiului Oradea, 2010b. Regulamentul de acordare a facilităților fiscale la plata impozitelor pe clădiri și terenuri persoane juridice, în vederea atragerii de investiții și susținerii dezvoltării economice durabile (Schema locală de ajutor de minimis). [online] Disponibil la: ‹ http://www.oradea.ro/fisiere/module_fisiere/12038/h407_10anexa.doc › [Accesat în 2 mai 2013].
26. Primăria municipiului Oradea, 2009. *Analiza cost-beneficiu a proiectului de investiții „Crearea unei infrastructuri de afaceri în municipiul Oradea și asigurarea cu utilități publice a Parcului Industrial „Eurobusiness" Oradea – Etapa I"*. Document intern disponibil la cerere.
27. Primăria municipiului Oradea. *Conturile de execuție anuală a Cheltuielilor bugetului local al municipiului Oradea pentru perioada 2005–2013.* Document intern disponibil la cerere.
28. *Regulamentul Comisiei Europene nr.1998/2006 privind aplicarea art.87 și 88 din Tratatul de Instituire a Comunității Europene în cazul ajutoarelor de minimis, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 379/28.12.2006*
29. United Nations Development Programme (UNDP), 2010. *Human Development Reports. Human Development Index.* [online] Disponibil la: ‹ http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/ › [Accesat în 7 iunie 2011].
30. United Nations Development Programme (UNDP), 2005. Human Development Reports. *About Human Development.* [online] Disponibil la: ‹ http://hdr.undp.org/en/humandev/ › [Accesat în 7 ianuarie 2011].
31. United Nations, 2003. *Promoting Local EconomicDevelopment through Strategic Planning, Vol 1: Quick Guide*. [online] UN HABITAT. Disponibil la: ‹ http://www.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=1922 › [Accesat în 16 iunie 2013].
32. United Nations, 1990. *World Economic Survey 1990 – Current Trends and Policies in the World Economy.* [online] Disponibil la United Nations: ‹ http://www.un.org › [Accesat în 13 aprilie 2011].
33. United Nations, 1987. *Our Common Future*. [online] Report of the World Commission on Environment and Development. Disponibil la United Nations: ‹ http://www.un-documents.net/ our-common-future.pdf › [Accesat în 7 februarie 2010].
34. United Nations, 1947. Economic Development in Selected Countries*.* În Arndt, H.W., 1981. Economic Development: A Semantic History. *Economic Development and Cultural Change*, 29(3), p. 457–466. Chicago: The Chicago University Press, [online]. Disponibil la: ‹ http://epantojas.uprrp.edu/pdfs/arndthw.pdf › [Accesat în 15 octombrie 2010].
35. Uniunea Europeană, 2008. *Local Economic Development Tools. Quickstart Guide*, Vol. 2. [pdf] Quick Impact Facility. Disponibil la: ‹ http://www.esiweb.org/pdf/bridges/bosnia/QIF_QuickstartVol2.pdf › [Accesat în 16 martie 2013].

36. World Economic Forum, 2013. *The Global Competitiveness Report 2013–2014.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf › [Accesat în 18 februarie 2014].
37. World Economic Forum, 2012. *The Global Competitiveness Report 2011–2012.* [pdf] Disponibil la: http://reports.weforum.org/global-competitiveness-2011–2012/ [Accesat în 7 ianuarie 2012].
38. World Economic Forum, 2011. *The Global Competitiveness Report 2010–2011.* [pdf] Disponibil la: ‹ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf › [Accesat în 18 ianuarie 2010].
39. World Bank, 2014. *World Development Indicators*. [online] Disponibil la: ‹ http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators › [Accesat în 5 martie 2014].
40. World Bank, 2006. *Local Economic Development. Quick Reference*. [online] Disponibil la: ‹ http://www.worldbank.org/urban/led › [Accesat în 7 aprilie 2012].

Sitografie:

1. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2014. [online] Disponibil la: ‹ http://www.anofm.ro/ [Accesat în 16 iunie 2014].
2. Agenția pentru Implementare Proiectelor și Programelor pentru IMM-uri, Departamentul pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Mediu de afaceri și Turism, 2014. [online] Disponibil la: ‹ http://www.aippimm.ro/categorie/programe/ › [Accesat în 16 iunie 2014].
3. Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial „Creșterea Competitivității Economice" 2007–2013, 2013. [online] Disponibil la: ‹ http://amposcce.minind.ro/ › [Accesat în 3 august 2013].
4. Direcția Județeană de Statistică Bihor, 2013. Statistici județene. [online] Disponibil la: ‹ http://www.bihor.insse.ro › [Accesat în 3 mai 2013].
5. Ministerului Dezvoltării Regionale și Turismului, 2013. [online] Disponibil la: ‹ http://www.mdrt.ro/dezvoltare-regionala/politica-de-dezvoltare-regionala › [Accesat în 9 martie 2013].
6. Ministerul Economiei, 2013. [online] Disponibil la: ‹ http://programenationale2013.aippimm.ro/ › [Accesat în 18 mai 2013].
7. Ministerul Finanțelor Publice, 2013. [online]. Disponibil la: ‹ http://www.mfinante.ro/ghidajstat.html › [Accesat în 18 mai 2013].
8. Parcul Industrial Euro Business Oradea, 2013. [online] Disponibil la: ‹ http://www.eurobusinessparc.ro › [Accesat în 19 august 2012].
9. Programul Operațional Regional, 2007–2013. [online] Disponibil la: ‹ http://www.inforegio.ro/ro/regio-2007–2013/programul-operational-regional.html › [Accesat în 15 iunie 2013].
10. Programul Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice, 2007–2013. [online] Disponibil la: ‹ http://amposcce.minind.ro/ › [Accesat în 15 iunie 2013].
11. Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, 2007–2013. [online] Disponibil la: ‹ http://www.fonduri-ue.ro/posdru/index.php/posdru › [Accesat în 15 iunie 2013].
12. Școala Profesională Eurobusiness, 2013. [online] Disponibil la: ‹ http://sebpo.ro/ › [Accesat în 7 iunie 2013].

Anexe

Anexa nr. 1.
Situaţia proiectelor derulare de DMPFI la începutul anului 2014

Nr.	Nume proiect	Program de finanţare	Stadiul	Valoare proiect cu TVA	
1	Reabilitare şi modernizare Corp Policlinică – Ambulatoriu la Spitalul Clinic Municipal „Dr. Gavril Curteanu", Corp B, Oradea	POR 3.1	Finalizat	5,35 mil lei	1,22 mil €
2	OTIP	Phare CBC	Finalizat	0,67 mil lei	0,16 mil €
3	City.Region.Net – Rolul oraselor în dezvoltare regională integrată.	Urbact II	Finalizat	2,56 mil lei	0,61 mil €
4	Aventură, odihnă, distracţie – Promovarea ofertei turistice a judeţelor Hajdu Bihar, Bihor	HuRo	Finalizat	0,97 mil lei	0,22 mil €
5	Amenajare parc în Şanţul de Est al Cetăţii Oradea	AFM	Finalizat	1,97 mil lei	0,45 mil €
6	Reabilitare, Modernizare şi Extindere Centru de zi pentru persoane cu scleroză multiplă din municipiul Oradea	POR 3.2	Finalizat	3,05 mil lei	0,70 mil €
7	Reabilitare şi Extindere imobil situat în strada Louis Pasteur nr. 42, pentru obiectivul: Centru de zi Iedera pentru copiii cu sindrom Down	POR 3.2	Finalizat	1,94 mil lei	0,45 mil €
8	Integrated Urban Development of Vital Historic Towns as Regional Centres in South East Europe – ViTo	SEE Programme	Finalizat	0,87 mil lei	0,20 mil €
9	Reabilitarea, modernizarea si dotarea Grup Şcolar „Andrei Şaguna"	POR 3.4	Finalizat	4,36 mil lei	0,99 mil €
10	Reabilitare, Modernizare, Extindere şi Dotări la Şcoala cu clasele I-VIII Avram Iancu, Corp B şi Corp C, Oradea	POR 3.4	Finalizat	8,21 mil lei	1,94 mil €
11	Reabilitarea Liceului Teologic Reformat „Lorantffy Zsuzsanna" Oradea	POR 3.4	Finalizat	7,64 mil lei	1,82 mil €
12	Amenajarea şi modernizarea Grădinii zoologice Oradea	Ministerul Mediului	Finalizat	19,45 mil lei	5,56 mil €
13	Centrul de cercetare mecatronică a siguranţei transportului public în comun de călători/CCM OTL	POS CCE 2.3.2	Finalizat	18,08 mil lei	4,26 mil €
14	Centru Non-Profit de susţinere a afacerilor (NPBS Centre) în judeţele Hajdu-Bihar şi Bihor	HU-RO	Finalizat	17,60 mil lei	4,00 mil €
15	Centrul euroregional de interventie cardio-vasculara invaziva Viva Anima	HURO 0901 2.2.2.	Finalizat	8,83 mil lei	2,03 mil €
16	Reabilitare, modernizare şi extindere pe verticală Centrul de Cazare Temporară nr. 1	POR 3.2	Finalizat	3,64 mil lei	0,86 mil €

Nr.	Nume proiect	Program de finanțare	Stadiul	Valoare proiect cu TVA	
17	Reabilitare și Modernizare Centru de Îngrijire Copii, din Piața 1 decembrie nr. 9, Oradea	PIDU	Finalizat	3,08 mil lei	0,73 mil €
18	Centrul social cu destinație multifuncțională Candeo	Ministerul Muncii	Finalizat	2,80 mil lei	0,64 mil €
19	Centrul social cu destinație multifuncțională Dignitas	Ministerul Muncii	Finalizat	2,39 mil lei	0,55 mil €
20	E-RD – Supporting the sustainable development of Bihor – Hajdu Bihar Euroregion by establishing the public service „e-regional development.com"	HU-RO	Finalizat	0,85 mil lei	0,21 mil €
21	HOTSPOT – Establishment of free WiFi and HOTSPOT internet access points in Oradea and Debrecen	HU-RO	Finalizat	0,53 mil lei	0,12 mil €
22	Reabilitarea sistemului de termoficare urbană la nivelul municipiului Oradea pentru perioada 2009–2028, în scopul conformării la legislația de mediu și creșterii energetice	POS Mediu	Implementare	392,82 mil lei	96,26 mil €
23	Dezvoltarea turismului de agrement prin crearea Complexului Wellness Termal „Nymphaea" Oradea	POR 5.2	Implementare	88,34 mil lei	20,31 mil €
24	Crearea unei infrastructuri de afaceri în municipiul Oradea și asigurarea cu utilități publice a Parcului Industrial Eurobussines Oradea – Etapa I	POR 4.1	Implementare	78,96 mil lei	18,15 mil €
25	Valorificarea energiei geotermale in asociatie cu pompe de caldura si gaze naturale, pentru producerea agentului termic de incalzire si preparare a apei calde de consum la consumatorii cartierului Nufarul I	POSCCE 4.2	Implementare	62,31 mil lei	14,73 mil €
26	Reabilitarea și refuncționalizarea Corpurilor B, C, D ȘI E din Cetatea Oradea în vederea demarării celei de-a II-a etape de reabilitare și refuncționalizare și introducerii în circuitul turistic al Cetății Oradea	POR 1.1	Implementare	51,30 mil lei	12,13 mil €
27	„Realizarea unui coridor comun de legătură între polii de dezvoltare urbană Oradea–Debrecen, pentru îmbunătățirea mobilității populației și a mediului de afaceri în euroregiunea Bihor–Hajdu–Bihar" (drum expres)	HU-RO	Implementare	57,63 mil lei	13,10 mil €
28	„Susținerea economiei regiunii Bihor–Hajdu–Bihar prin polarizarea mediului de afaceri și realizarea unui Centru de Afaceri pentru micii producători în cartierul Rogerius–Oradea" (Centrul de afaceri Rogerius)	HU-RO	Implementare	25,11 mil lei	5,71 mil €

Nr.	Nume proiect	Program de finanțare	Stadiul	Valoare proiect cu TVA	
29	„Protejarea valorilor naturale locale prin realizarea unei grădini publice cu denumirea – Dealul Ciuperca – grădină publică de protejare a valorilor naturale-" (Gradina publică Oradea – Dealul Ciuperca)	HU-RO	Implementare	8,55 mil lei	1,94 mil €
30	Revitalizarea Cetății Oradea în vederea introducerii în circuitul turistic: Cetatea Oradea, complex turistic european – etapa I	POR 5.1	Implementare	36,78 mil lei	8,69 mil €
31	Pista de biciclete intre Oradea si Berettyoujfalu	HU-RO	Implementare	27,49 mil lei	6,25 mil €
32	Reabilitare, modernizare și refacere scuaruri în Piața Unirii, Oradea, jud. Bihor	PIDU	Implementare	21,03 mil lei	5,00 mil €
33	Reabilitare bloc operatoriu Sp. Clinic Municipal „Dr. Gavril Curteanu"	HU-RO	Implementare	8,70 mil lei	2,00 mil €
34	„Dotarea cu echipamente medicale de înaltă performanță a blocurilor operatorii de la Spitalul Județean în vederea îmbunătățirii calității serviciilor medicale" (Blocuri operatorii Spitalul Județean)	HU-RO	Implementare	8,70 mil lei	2,00 mil €
35	„Promovarea turismului religios prin valorificarea patrimoniului comunităților evreiești din Oradea–Debrecen" (Sinagoga ZION)	HU-RO	implementare	8,09 mil lei	1,86 mil €
36	Reabilitarea Pasajului Vulturul Negru (sistem de canalizare și pavaj interior) și iluminat arhitectural în vederea unei optime exploatări turistice și a înscrierii acestui monument în circuitul european al Seccesionului"	PIDU	Implementare	4,04 mil lei	0,95 mil €
37	Reabilitare, Modernizare și Extindere clădire în vederea amenajării unui centru de reintegrare socială	POR 3.2	Implementare	3,64 mil lei	0,86 mil €
38	Reabilitare și modernizare Centrul de Cazare Temporară nr. 3	POR 3.2	Implementare	3,51 mil lei	0,81 mil €
39	Reabilitare și modernizare Centrul de Cazare Temporară nr. 2	POR 3.2	Implementare	3,07 mil lei	0,70 mil €
40	Amenajare Parc Salca	Ministerul Mediului	Implementare	2,75 mil lei	0,65 mil €
41	Pachet complex de promovare a turismului cultural: Centrul istoric Oradea – Arhitectură, cultură, legendă	POR 5.3	Implementare	0,97 mil lei	0,23 mil €
42	Punți crișene – Proiect de promovare a ecumenismului regional în Bihor Hajdu–Bihar	HU-RO	Implementare	8,09 mil lei	1,86 mil €
43	Reabilitare termică blocuri de locuințe în Municipiul Oradea – zona Pod Sovata	POR 1.2	Implementare	2,38 mil lei	0,54 mil €
44	Reabilitare termică blocuri de locuințe în Municipiul Oradea – zona Mareșal Averescu	POR 1.2	Implementare	2,12 mil lei	0,48 mil €

Nr.	Nume proiect	Program de finanțare	Stadiul	Valoare proiect cu TVA	
45	Reabilitare termică blocuri de locuințe în Municipiul Oradea – zona mal stâng al Crișului Repede	POR 1.2	Implementare	2,08 mil lei	0,47 mil €
46	Reabilitare termică blocuri de locuințe în Municipiul Oradea – zona Ioșia Nord	POR 1.2	Contractare	2,56 mil lei	0,58 mil €
47	Amenajare intersecție prin pasaj denivelat între drumul de centură al municipiului Oradea și drumul național DN76 – relația Deva	PIDU	Evaluare Pre-contractare	24,71 mil lei	5,69 mil €
48	Amenajare intersecție pasaj denivelat între drumul de centură al municipiului Oradea și drumul național DN79 – relația Arad	PIDU	Evaluare Pre-contractare	25,57 mil lei	5,89 mil €
49	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Liceul Teoretic Ady Endre cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	2,21 mil lei	0,51 mil €
50	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Colegiul Tehnic Andrei Șaguna cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	1,87 mil lei	0,43 mil €
51	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Grădinița cu Program Prelungit nr.28 cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	1,18 mil lei	0,27 mil €
52	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Colegiul Tehnic Mihai Viteazul cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	1,94 mil lei	0,45 mil €
53	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Liceul Teoretic Onisifor Ghibu cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	2,07 mil lei	0,47 mil €
54	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Colegiul Tehnic Traian Vuia cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	2,08 mil lei	0,48 mil €
55	Înlocuirea sistemului clasic de încălzire aferent obiectivului de investiții Spitalul Clinic de Obstetrică și Ginecologie Oradea cu un sistem de încălzire care utilizează apă geotermală	AFM	Evaluare	4,28 mil lei	0,98 mil €
56	Îmbunătățirea calității mediului prin împădurirea terenurilor situate în perimetrul Uzinei de apă de pe str. Clujului nr. 196 și adealului de pe str. Branului	AFM	Evaluare	2,10 mil lei	0,49 mil €
57	Reabilitare, modernizare și refacere scuaruri în Piața Ferdinand.	PIDU	Evaluare	10,42 mil lei	2,48 mil €

Nr.	Nume proiect	Program de finanțare	Stadiul	Valoare proiect cu TVA	
58	Reabilitare termică blocuri de locuințe în Municipiul Oradea – zona Lacul Roșu – Sovata	POR 1.2.	În pregatire	2,16 mil lei	0,49 mil €
59	Amenajare scuaruri și pavare pe strada Vasile Alecsandri, Oradea, în vederea transformării acesteia în spațiu pietonal.	PIDU	În pregatire	6,09 mil lei	1,40 mil €
60	Reabilitarea termică și îmbunătățirea performanțelor energetice a clădirii Spitalului Clinic Judetean de Urgenta Oradea	Ministerul Dezvoltarii	În pregatire	8,70 mil lei	2,00 mil €
61	Reabilitarea termică și îmbunătățirea performanțelor energetice a clădirii Spitalului Municipal Dr. G. Curteanu Oradea	Ministerul Dezvoltarii	În pregatire	8,70 mil lei	2,00 mil €
62	Reabilitare și restaurare clădire monument istoric în stil neoromânesc din Oradea, strada Iuliu Maniu, nr. 5 și introducerea acesteia în circuitul turistic local, național și internațional	POR 3.4	Listă de rezervă	6,21 mil lei	1,47 mil €

Sursa: Primăria municipiului Oradea, 2014. Raportul Direcției de Management Proiecte cu Finanțare Internațională pentru anul 2013, p.4–9

Anexa nr. 2.
Chestionar

Notă: Chestionarele sunt confidențiale, iar rezultatele obținute vor fi utilizate exclusiv în scopul cercetării doctorale efectuate.

A. Denumire proiect: . . . . . .

B. Funcția ocupată în cadrul proiectului: . . . . . .

C. Care este / a fost durata inițială de implementare a proiectului? . . . . . luni

D. A suferit proiectul până în prezent întârzieri legate de derularea activităților în cadrul procesului de implementare?

☐ DA – număr luni întârziere . . . . . ☐ NU

Dacă răspunsul dumneavoastră este **DA**, vă rugăm să continuați completarea chestionarului **bifând** care dintre cauze se aplică proiectului analizat și **notând de la 1 la .** . . . . (număr total de cauze identificate) fiecare cauză identificată, în funcție de importanța ei,.

E. Aceste întârzieri au avut ca și cauze:

- **Nr. . . . . .** lipsa unei proceduri unitare de derulare a proiectelor la nivelul instituției care să conțină etapizarea activităților de pregătire, implementare și evaluare a proiectelor, precum și o conduită standard de acțiune în momentul întâmpinării dificultăților comune de implementare;
- **Nr. . . . . .** lipsa expertizei tehnice necesară pentru elaborarea documentațiilor tehnico-economice (proiectare deficitară), fapt care poate determina necesitatea reproiectării, probleme majore în perioada de implementare a proiectului (în special legate de construcții), sau costuri mari de funcționare după finalizarea implementării;
- **Nr. . . . . .** timpul scurt în care s-a elaborat documentațiile tehnico–economice pentru ca proiectele să fie depuse în termen pentru finanțare, fapt care a afectat calitatea proiectării;
- **Nr. . . . . .** lipsa unei decizii politice cu privire la viitorul anumitor proiecte câștigate care prezintă probleme în perioada de implementare;
- **Nr. . . . . .** colaborarea deficitară între departamentele din cadrul Primăriei municipiului Oradea, fapt care provoacă întârzieri în ceea ce privește elaborarea documentelor interne sau soluționarea diferitelor probleme apărute în perioada implementării;
- **Nr. . . . . .** lipsa de personal tehnic pentru evaluarea documentațiilor tehnice și pentru urmărirea derulării lucrărilor și soluționării problemelor apărute;
- **Nr. . . . . .** lipsa de personal din cadrul Biroului Achiziții publice, fapt care duce la întârzieri în inițierea și derularea procedurilor de achiziție publică;
- **Nr. . . . . .** legislația în domeniul achizițiilor publice care prevede termene lungi de timp pentru derularea procedurilor de achiziție și mai ales, pentru soluționarea

contestaţiilor, şi care favorizează achiziţia produselor sau serviciilor cu preţul cel mai scăzut în defavoarea calităţii acestora;

- **Nr. . . . . .** lipsa de personal din cadrul DMFI implicat direct în planificare, pregătirea proiectelor şi implementarea acestora, care implică următoarele:
  - managerii de proiecte implementează proiecte pe mai multe domenii, fiindule afectată capacitatea de a asimila toate informaţiile necesare fiecărui domeniu în parte,
  - echipele de lucru sunt mici, acestea fiind compuse din maxim trei persoane care muncesc efectiv la un proiect,
  - timp insuficient pentru realizarea activităţilor şi planificarea acestora în prealabil;
- **Nr. . . . . .** colaborare deficitară cu beneficiarii proiectelor care nu înţeleg importanţa respectării termenelor impuse prin contractul de finanţare.
- **Nr. . . . . .** altele, şi anume: . . . . . .

ISBN: 978-606-37-0137-5